

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN.

VIII. ÉVFOLYAM.

1909.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1909.

III. FÜZET:

23. Gohl Ödön: Magyar iskolák érmei. (Első közlemény)	75. lap
24. Gohl Ödön: A Biatic-csoportbeli barbár pénzek. (Második közlemény). . .	99. »
25. Szentgáli Károly: Ujlaky Miklós kiadatlan denára	104. »
26. Faragó Miksa: A mi bankjegyeink	105. »
27. Leszih Andor: Miskolc város pénztári utalványa 1860	108. »
28. Gohl Ödön: Nemzetközi numizmatikai és medaillisztikai kongresszus Brüsszelben 1910.	110. »
29. Különfélék: Horváth A. János: Iskolai signumok. — Az iglói ág. ev. főgimnázium éremgyűjteménye. — Ifj. Mild Gyula: Egy érdekes régi érem . . .	111. »
30. Ötvös Gábor és —vt—: Irodalom	113. »
31. Z—n: Fadrusz János emlékérmé.	117. »
32. Újdonságok	118. »
33. Érem- és könyvvásár	118. »
34. Társulati élet	120. »
35. E füzet tartalmának német és francia kivonata	122. »

IV. FÜZET:

36. Faragó Miksa: Az Almásy-bankó	123. lap
37. Gohl Ödön: Adalékok a hazai barbárpénzek Corpus-ához	129. »
38. Horváth Adolf János: Adatok a dobsinai papírpénzekhez	134. »
39. Leszih Andor: Adatok az 1860-i miskolczi pénztári utalvány történetéhez . . .	135. »
40. Dr. Harsányi Pál és Gohl Ödön: Éremleletek	138. »
41. Gálócsy Zoltán: Az ungvári kir. kath. főgimn. múzeuma	145. »
42. Különfélék	145. »
43. G—n: Újdonságok	146. »
44. Ötvös Gábor: Irodalom	147. »
45. Érem- és könyvvásár	150. »
46. Társulati élet.	152. »
47. Német és francia kivonat	153. »
48. A Numizmatikai Közlöny VIII. évfolyamának címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.	

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

1909. évi (VIII.) évfolyamának

BETÜRENDES TÁRGYMUTATÓJA.

A.

Adattár 129.
Aes rude (lelet) 149.
Albert király aranyai 52.
Albrecht János előadása 56.
Áldor Gyula 42.
Alexandros-típusú barbár pénzek 132. 134.
Állami torna-érmek 83.
Almásy-bankó 123.—128.
Alpár—Kornfeld-plaket 146.
Anastasius 116.
Andrássy Gyula gróf emlékérmé 82.
Antal Gábor plakettje 146.
Anticipations-Schein 106.
Aquilaiai denárok (lelet) 149.
Arad vidéke 132.
Aradi iskolai érem 77. — Kossuth-asztaltársaság emlékérmé 147. — Kossuth-szobor leleplezésének emlékérmé 147.
Arany barbárpénz 49. 50. — forint 8 — 19. 113. — forintlelet 50. — pénzlelet 50.—52. 57. 58. 143. 144. 149. — róm. pénz 66. 113.
Árpádkori éremleletek 60 138. 143. 144. 149.
Árverés 22. 67. 118.—120. 150. — (társulati) 120. 152.
Attikai pénzláb 114.
Audoleon 40. 65.
Ausztriai papírpénz 66. — valuta 107.

B.

Babiloniai mina 114.
Bács-bodrogi megyei tört. társ. évkönyve 149.
Balassa-érem 146.
Balmazújvárosi éremlelet 60.
Bankó 66. 106.—109. 123.—128. 134.—137. — szétvágása 127.

Bankjegyek 106.—108.
Bányászati és kohászati egyesület emlékérméi 147. — emlékérmek 150.
Barbár pénzek 1.—7. 39.—50. 60.—65. 129.—134. 143. —144. 148. 150. — pénzek ellenjegyei 64. 65. — rézpénzverés 61. 148.
Bazini éremlelet 1.
Beck Ödön Fülöp 20. 110. 146.
Bécsi cs. k. éremtár 1. 8. 149. — Stadtbank papírpénzei 106.
Beissel István dr. 149.
Bélelt barbárpénzek 40.
Bélyegkiállítás emlékérméi 59.
Beöthy Zsolt plakettje 146.
Berán Lajos 117. 118. 146.
Berwaldszky Kálmán 145.
Besztercebányai iskolai érem 77. 78.
BIAT (tévesen olvasott éremfelirat) 63. 65.
Biatec 1. 2. 3. 39. 40. — csoport érméi 39.—50. 63.—65. 74. 99.—104. — pénzeinek válfajai 42.—50.
Bibliothèque Nationale 129.
Bielz 133. 134.
Biharmegyei keresk.- és terményhitelbank emlékérmé 147.
Bizanci éremlelet 144. — kegyeleti érmek 116. 117. — pénzek lajstroma 115.—117. — pénzrendszer 116. — pénztípus 116.
Blanchet Adrien 40. 41. 61. 64. 66. 107. 117. 150.
Bloc Konrád 94.
Boii 63.
Boldogasszony-típus fejlődése 13.
Boldogasszonyos aranyforintok 8.—19., ezeknek korhatára 17.

Boroszlói éremlelet 140.
 Borsodmegye cs. k. hatósága 136.—137.
Borsodmegyei éremleletek 58. — múzeum
 60. 109. 117. — múzeum évkönyve 117.
 British Museum bizanci érmeinek lajstroma
 115.—117.
 Bruckenthal-múzeum 8. 130.
 Brunsmid József 149.
 Brüsszeli nemzetközi num. kongresszus (1910)
 110. 111.
 Budai éremleletek 144.
Budapesti egyetem emlékérmek 75. 78.—81.
 — emlékérmek 20. 21. 38. 59. 75. 76.
 78.—81. 118. 146. — iskolai érmek 78.—84.
 Búji éremlelet 131.
 Busumarus 1.

C.

Campaniai pénzrendszer 114.
 Carnuntumi éremleletek 149.
 Chabouillet 129.
 CIECIN 63. 65.
 Cillii éremlelet 61.
 Cobisovomarus 1.
 Cohenből hiányzó fajok 66.
 Coisa 1.
 Coistoboci 130.
Constantinus I. pénzrendszere 116 — iun.
 pénzei 150.
 Corpus (barbárpénzeké) 129.
 Csányteleki éremlelet 143.
 Csesztregi éremlelet 58.
 Csillag István 118.
 Csoma Sándor (Kőrösi) emlékérmek 146.
 Csurgói iskolai érmek 84.
 Czikmántori éremlelet 141. 142.

D.

Dáciai barbárpénzek 130. 132.—134.
 Debreczen 130.
Debreczeni iskolai érmek 84. 85. — mú-
 zeum 60.
 Deecke W. 113.—115.
 De la Tour 129.
 Délszláv denárok (lelet) 104.
 Demole Eugène 150.
 Dentai éremlelet 57.
 Dessewffy Miklós gróf gyűjteménye 130. 131.
 Dévai iskolai érmek 85.
 Devenyák Ferenc kir. biztos 127.
 Devil 1. 3.

Disznói éremlelet 64.
 Dobsinai papírpénz története 109. 134. 135.

E.

Ebneter János érme 66.
 Ecritusirus pénze 41.
Egri papírpénz 109. — kibocsájtásáról szóló
 hirdetmény 136.
 Egyiptomi pénzek 117.
 Egyszarvú (szigla) 12.
 Ellenjegyek barbár pénzek 64. 65. 131. 132.
 Előadások (numizmatikai) 52.—57.
 Emlékérmek 20. 21. 35.—38. 59. 60. 68.
 75.—98. 145.—147. 149. 150.
 Enyeter Ferenc gyűjteménye 131. 132.
 Erbstein-gyűjtemény árverése 151.
 Erdélyi múzeum ünnepi száma 113.
 Érem- és könyvvásár 22. 23. 67. 68. 118.
 119. 150.—152.
 Éremhamisítás 149.
 Éremkedvelők egyesülete 121.
 Éremképek (rég Magyar) 53.—55.
 Éremkiállítás 67. 111.
 Éremlajstromok 22. 23. 67. 68. 118. 119.
 150.—152.
 Éremleletek rovata 57. 58. 138.—145.
Éremleletek a következő lelőhelyekről: Bal-
 mazújváros 60. Bazin 1. Bécs 149. Bo-
 roszló 140. Borsodmegye 58. Buda 144.
 Budapest 144. Búj 131. Carnuntum 149.
 Cilli 61. Csánytelek 143. Csesztreg 58.
 Czikmántor 150.—151. Denta 57. Disznós
 64. Fehértemplom 138. Félegyháza 50.—
 52. Gerlitzenalpe 1. 41. 100. 101. Gyalu
 149. Horti-puszta 60. Jahrendorf (Járfalu)
 1. 99. 102. 103. Kassa vidéke 131. Kis-
 apold 138. Kiskunfélegyháza 51. 52. Kis-
 kunlacsháza 144. Komárom 102. Konca-
 nica 149. Konyha 1. Korpona 60. Kosonja
 149. Kucsuláta 139. 140. Lacsháza 144.
 Launsdorf 103. Léh 60. Lugos 64. Maca
 Greda 149. Magyaród 143. Magyar-Pécska
 132. Majsa 140. Mazin 149. Metka 149.
 Miskolcz 58. 60. Modor 138. 139. Muhi-
 pusza 58. Nagygáj 144. Nagygal 144.
 Német-Csernya 144. Nyitra 142. 143. Ónod
 60. Osatin 149. Ózd 144. Paks 144. Pa-
 loznak 144. Pécs 60. Pécska 132. Petele
 133. 134. Póla 140. 141. Ponorics 143.
 Pozsony 1. 99. 102. Prhovo 144. Rákos-
 palota 143. Réte 1.—7. 100.—102. 104.

130. 131. 143. 144. Románia 133. Satnic 149. Sebeshely 133. Simmering 1. 2. 40. 140. Simonovci 144. Sió-Agárd 58. Somoskő 132. Stájerország 149. Stomfa 1. Szajkóvölgy 132. Szalánkemen 149. Szélevény 143. Szénaverős 58. Szered 1. Tacs 60. Temesvár 144. Tótfalu 2. 40. 64. Ugra 143. Vámosgyörk 144. Veszprém 150. Wien 149. Zombor 58. 149. Zsám-bék 144.

Éremvásár (társulati) 23. 120.

Érték elmélete 150.

Erzsébet királyné emlékérmé 98.

Eszéki tanítógyűlés emlékérmé 98.

Esztergomi iskolai emlékérmé 85.

Etruria pénzrendszere 113.—115.

Etruszk font 114.

1848/9. évi 3-krosok 112. — papírpénz 123.—128.

1860. évi papírpénz 109. 133.—137.

Ezüströgök árpádházi éremleletben 60.

F.

Fa signumok (iskolákban) 111.

Fadrusz János emlékérmé 117. 118.

Faragó Miksa 106.—108. 123.—128.

Farbaky István emlékérmé 147.

Fehértemplomi éremlelet 138.

Félegyházai aranyforint lelet 50.—52.

Feliratnélküli 17 gr. barbárpénz 1.—3.

Fellner Henrik plakette 146.

Festetich György gróf 35.—38. 76. 88.

„Figyelmező“ 124. 125.

Finály Gábor 71. — Henrik emlékérmé 120.

Fischer Emil † 68.

Fiumei iskolai érmek 86.

Follis 116.

Forrer Róbert 41. 61.—65.

Francia kivonat 34. 74. 122. 145. — köz-oktatásügyi miniszter 129.

Frey Imre (ifj.) 58. 149.

G.

Gall pénz 130.

Gálócsy Zoltán 145.

Georgikon emlékérméi 35.—38. 73. 74.

Geringer 127.

Gerlitzenalpei éremlelet 1. 41. 100. 101.

Geryon 62.

Gohl Ödön 1.—7. 19.—23. 33 34. 39.—50.

54. 59. 60. 66.—68. 70. 71. 73.—104.

110. 111. 118. 119. 122. 129.—134. 143.

144. 146. 147. 150.—152. 154.

Gönczy Pál emlékérmé 82.

Görög pénzek 143. 147. 148. 150.

G. V. B. F. szigla 94.

Gulovics Tivadar 145. 148. 149.

Gyalui éremlelet 149.

Gyorsíró-egyesület plakette 59.

Győri iskolai érmek 86.

Győrök Márton numizm. előadása 52.—56.

Gyulai iskolai érem 86.

Gyulafehérvári iskolai érem 87.

H.

Hamisítás 149.

Hanusz István 66.

Harang 66.

Harsányi Pál dr. 57. 58. 138.—143.

Haydn József emlékérméi 150.

Haynau rendelete 125. 127.

Hektor képe pénzekben 65. 66.

Helikoni ünnepélyek érmei 35.—37.

Helytartótanács 135.—137.

Herczel Manó dr. plakette 146.

Hibrid érem 132.—134.

Honvédelmi miniszter érme 146.

I. honvédgyalogezred jubiláris plakette 146.

Horti-pusztai éremlelet 60.

Horvát-szlavónországi éremleletek 149.

Horváth Adolf János 111.—113. 134. 135.

Horváth Ákos dr. gyűjteménye 133. \

Huniaczek 146.

Hunyadi Mátyás jägerndorfi garasai 66.

I.

Ifjúsági lövészeti érem 146.

Iglói ág. ev. főgimnázium éremtára 112. — iparkiallítási érem 145. 146. — iskolai signum 111.

Ionai pénzláb 114.

Iparművelési jegy 148.

Irodalom rovata 61.—66. 147.—150.

Iskolaegyesület érme 82.

Iskolai értesítők (Kecskemét: 149, Szász-város: 147.—148, Ungvár: 148.—149.).

Iskolai signumok 111. 112.

Iskolák érmei 75.—98.

Istók János 147.

Itáliai pénzrendszer 113.

J.

Jägerndorfi garas 66.
 Jahrendorfi éremlelet 1. 99. 102. 103.
 Jahresberichte über die num. Literatur 150.
 János Béla 147. 148.
 Jánosi Gábor 148.
 Jantumarus 1.
 Járfalu (lásd: Jahrendorf).
 Jezsuiták iskolai érme 87.
 Jogászelvények 79 80. 87.
 Jourdain Jules belga éremvész 111.
 József nádor keszthelyi emlékérmé 35. 36.
 J—S szigla jägerndorfi garasokon 66.

K.

K-szigla 11. — 19.
 Kalapács (?) mint szigla 13.
 Kalocsai iskolai érmek 87.
 Kálvin János emlékérméi 150.
 Kampániai pénzrendszer 114.
 Kassai iskolai érmek 87. 88.
 Kassavidéki éremlelet 131.
 Kecskeméti r. k. főgimnázium éremtára 149.
 Kelta pénzek (lásd: barbárpénzek).
 Kenner Frigyes 40. 41. 64.
 Kényszer-árfolyam 123.—126. 128.
 Kereszt-alakra szétnyíló érem 112.
 Késmárki iskolai signum 111.
 Keszthelyi Georgikon érmei 35. 38. 73.
 74. 88.
 Kiállítási érmek 67. 145. 146.
 Kiichiro Soda 150.
 Killyen János 134.
 Kirakatverseny plakette 59. 146.
 Kisapoldi éremlelet 138.
 Kiskunfélegyházai aranyforint-lelet 50.—52.
 Kiskunlaczházai éremlelet 144.
 Kivonat 34. 74. 122. 153.
Kolozsvári egyetem érmei 75. 88. 89. —
 múzeum 8.
 Komáromi éremlelet 102.
 Koncanicai éremlelet 149.
Kongresszus (brüsszeli, numizm.) 110. 111.
 — érme 111. — patronázs-bizottsága 110.
 111.
 Konyhai éremlelet 1.
Kornfeld Zsigmond 68. — plakette 146.
 Korponai éremlelet 60.
 Kosonjai éremlelet 149.
Kossuth-bankók 57. — érem 147. — ren-
 delete 124.

Kovács István 113.—115. 132. 133.
 Kovács Ferenc dr. 8.—19. 34.
 Kovács Miklós püspök emlékérmé 76. 87.
 Könyvrajstromok 23. 68. 119. 152.
 Könyvtári szabályzat 68. 69.
Körmöcbányai bányászati gyűlés érmei 147.
 — iskolai érem 89. — kirándulás emlék-
 érme 10. 11. 15. 19. 21. 120.
 Középkori pénzverés 8.—19.
 Közlöny (1849) 125.
 Kubini iskolai érem 89.
 Kubitschek Vilmos dr. 41. 149.
 Kucsulátai éremlelet 139. 140.
 Kultsár István 35.—37.
 Kunszt József érme 76. 87.
 Kunváry Fülöp 71.—73.
 Kupido dr. 41.
 Különfélék rovata 66. 111.—113. 145. 146.

L.

Laczházai éremlelet 144.
 Lagidák pénzei 117.
 I. Lajos aranypénzei 51.
 II. Lajos aranypénzei 15. 18.
 Landes-Regierungsblatt 124.
 Larisa-típus 63. 64.
 V. László aranypénzei 52.
 Sz. László alakja a magyar pénzekén 115.
 Launsdorfi éremlelet 103.
 Lavumarus 1.
 Leányegylet érme 21. 146.
 Léhi éremlelet 60.
 Lehmann C. F. 114.
Leszih Andor 58. 60. 108. 109. 115. 117.
 122. 135 — 137. — num. előadása 56. 57.
 Leuci gall törzs pénzei 131.
 Libertásokból öntött harang 66.
 Licinius pater aranypénze (Cohen non habet)
 66.
 Lóczy Lajos plakette 118.
 Lovassy Sándor dr 36.
 Lőcsei 10-kros papírpénz 19. 20.
 Lövész-érem 146.
 Lugosi éremlelet 64.
 Luschin Arnold 40. 41. 64. 149.

M.

Maca gredai éremlelet 149.
 Macedóniai típusú barbárpénzek 133.
 Macsicza Károly 1.
 Magnia Urbica aureusa 113.

Magyar amatőrök és gyűjtők egyesülete 146.
 — bányászati és kohászati egyesület érmei 147. — boldogasszonyos aranyforintok 8.—19. — építész-szövetség érme 146. — iskolaegyesület érme 82. — iskolák érmei 75.—98. — középkori éremképek 53.—55. — középkori éremleletek 60. 138. 143. 144. 149. — középkori pénzverés 8.—19. — numizm. társulat (lásd: Társulati Élet) — numizm. társulat körmöcbányai kirándulásának érme 21. 120. — patronázs-bizottság 110 111. — pénzek külföldi utánzatai 56. — pénznemek 54. 55. — pénzverdék 9.—19.
Magyaródi éremlelet 143.
Magyaróvári iskolai érmek 90.
Magyarpécskai éremlelet 132.
Majsai éremlelet 140.
Marbod 40.
Mária Terézia emlékérméi 75.
Markovits Iván plaketje 59. 146.
Matkovics Sándor plaketje 20. 21. 59.
I. Mátyás aranyai 10. 17. — denárai (lelet) 104. — jägerndorfi garasai 60.
Mazini éremlelet 149.
Medaillisztikai kongresszus 110. 111.
Metkai éremlelet 149.
Metrologia 3. 113.—115.
Mihálovics Béla dr. 35.—38. 73. 74.
Mikes Kelemen emlékérmé 146.
Mild Gyula (ifj.) 112.
Mina (babiloni) 114.
Miskolcz város pénztári utalványai (860) 108. 109., ezeknek története 135.—137.
Miskolczi éremlelet 60. — iskolai érmek 90. — numizm. előadások 56. — ref. főgimn. éremtára 60.
Mitteilungen des österr. Clubs 150.
Modori éremlelet 138. 139.
Monatsblatt 150.
Montenuovo-féle gyűjtemény 8.—19. (stb.)
Mowat Róbert 150.
Muret 129.
Múzeum: bécsi cs. k. 1. 8. — Borsod-miskolczi 57. 60. — debreczeni 60. — kolozsvári 8. — iglói ág. ev. főgimn. 112. — kecskeméti 149. — magyar nemzeti 1. 8. 59. 60. 66. 130. 132.—134. — nagyszebeni 8. 130. — szászvárosi 147. — ungvári k. k. főgimn. 145.
Múzeumok, gyűjtemények rovata 59.—61.
Münzschein 126. 128.

N.

N vagy *N* szigla 11.—19.
Nagybánya címere 13.
Nagybányai aranyforintok 10. 11. 13. 15.—19.
Nagygáji éremlelet 144.
Nagygályi éremlelet 144.
Nagyszebeni aranyak 10. 12. 15.—19. — iskolai érmek 90. 91. — múzeum 8.
*Nassaui Mór*ic emlékérmé 94.
Nemet rézpénze 61.
Német kivonat 33. 34. 73. 74. 122. 154.
Németcsernyai éremlelet 144.
Nemzeti múzeum 1. 8. 59. 60. 66. 130. 132.—134.
Neubauer Zoltán 19. 145. 146.
Neumann 40.
Nonnos 1. 2. 3. 131. — aprópénze 1. 4. — pénzeinek válfajai 99.—104.
Noricum 2.
Numismatische Zeitschrift 150.
Numizmatikai előadások 52.—57. — kongresszus Brüsszelben 110. 111. — társulat (lásd: Társulati Élet).
Nummion 116.
Nyíry Dániel 135.
Nyitható érem 112.
Nyitrai éremlelet 142. 143.

O.

Ónódi éremlelet 60.
Orvoskongresszus plaketje 146.
Osatini éremlelet 149.
Osztrák-magyar bank papírpénzei 108.
Osztrák nemzeti bank papírpénzei 107. 126. 128.
Ózdi éremlelet 144.
Ötvös Gábor 61.—66. 115.—117. 147.—150.

P.

Paksi éremlelet 144.
Paloznaki éremlelet 144.
Panagia Hodegetria 116.
Papírpénz 66. 106.—109. 123.—128. 134.—137. — szétvágása 127.
Párisi numizm. kongresszus 110.
Pásztori báró 37.
Patraos 65.
Patronázs-bizottság 110. 111.
Pecsétlő-gyűjtemény 60.
Pécsi emlékmű plaketje 21. 59. — éremlelet 60.
Pécskai éremlelet 132.

Pérez-érték 107. — lábak 114. — nemek (régi magyar) 54. 55. — rendeletek (1849—1851) 124.—128. — rendszer (etruriai) 113.—115.

Pénztári utalványok 133.—137.

Pénzügyminiszteri rendeletek 124. 127. 128.

Perzsa pénzrendszer 114.

Pesther Zeitung 123.

Petelei éremlelet 133. 134.

Petőfi Sándor emlékérmé 118.

Petrikovich János dr. 60. 61.

Petrinjei tanítógyűlés emlékérmé 98.

Philippeus-utánzatok 2. 131. 133.

Philipsen-gyűjtemény árverése 151.

Photiades-gyűjtemény 116.

Pólai éremlelet 140. 141.

Ponoricsi éremlelet 143.

Popper Dávid plakettje 146.

Posta Béla dr. jubileuma 113.

Pozsonyi emlékérmék 56. — éremlelet 1. 99. 102. — iskolai érmék 91. 92. — kir. kath. főgimnázium gyűjteménye 1. — numizm. előadások 52.—56.

Prágai garasok 52.

Prhovói éremlelet 144.

Pristaldeum 36. 37.

Próbaveretek (?) 14.

Puccini-plakett 146.

R.

Ráczy Ádám miskolczi nyomdász 108. 109. 137.

Rákospalotai éremlelet 143.

Rampacher Pál 117.

Ráth György emlékérmé 146.

Regling K. dr. 65. 66. 150.

Reismann Mór emlékérmé 147.

Reisner J. 147.

„Resurgo“-vizjegy 57.

Rétei barbárpénz-lelet 1.—7. 100.—102. 104. 130. 131. 143. 144.

Réthy László dr. 8.

Rivista Italiana di Num. 66.

Rohde Tivadar 66.

Római font 114. — medaillonok Bécsben 149. — pénzek 58. 66. 138. 143. 144. 149. 150.

Romániai éremlelet 133.

Rónay Jácint 57.

Rudnay Sándor emlékérmé 76.

S.

Sabatier 116.

Sárospataki iskolai érem 92.

Satnici éremlelet 149.

Sbornik 60. 61.

Schrödl József 52.—56

Sciphatusok kora 133. 134.

Sebeshelyi éremlelet 133.

Selmeczbányai iskolai érem 92.—94.

Sényi László 37.

Serkei harang 66.

Sicíliai pénzrendszer 113.

Siglák 9.—17. 66. 94.

Signum (iskolai) 111. 112. 122.

Siklóssy László dr. 146.

Siliqua 116.

Simmeringi éremlelet 1. 2. 40. 104.

Simonovcii éremlelet 144.

Sió-agárdi éremlelet 58.

Siposs Antal emlékérméi 82

S. L. (signum linguae) 111.

S. M. (signum morum) 111.

Soda Kiichiro 150.

Solidus 116.

Soltész Nagy Kálmán 57.

Sommer László gyűjteménye 112.

Somoskői éremlelet 132.

Sonnon 3. 102. 103.

Soproni iskolai érmék 94. 95.

Soutzo M. C. 117.

Stájerországi éremleletek 149.

Stefánia-gyermekekórház jubiláris érme 146.

Stektorion város pénzei 65. 66.

Stomfai éremlelet 1.

Stroehlin Pál 110. — gyűjteményének árverése 150.

Svájczi emlékérmék 150.

SZ.

Szabolcsmegyei éremlelet 131.

Szajkóvölgyi éremlelet 132.

Szalánkemeni éremlelet 149.

Szarmata érmék 132.

Szászvárosi Kún-kollégium éremtára 147. 148.

Szatmárnémetii iskolai érem 95.

Szegedi iskolai érem 95.

Szelevényi éremlelet 143.

Szénaverősi éremlelet 58.

Szentgály Károly 104. 105.

Szent György-céh 146.

Szentpéteri iskolai érem 95. 96.
 Szepességi iskolai signumok 111.
 Szepesvármegyei iparkiállítás emlékérmé
 145.—146.
 Szeredi éremlelet 1.
 Szieber Ede 145.—148.
 Sziglák 9.—17. 66. 94.
 Szirmai Tony 21. 59.
 Szlavon denár-lelet 58. 149.
 Szlavóniai éremleletek 149.
 Szoldatics Ferencz plaketje 146.

T.

Tacsi éremlelet 60.
 Tagok névsora 25.—33.
 Társulati élet 23.—33. 68.—73. 120.—121.
 152. 153. — éremárverés 120. — könyv-
 tári szabályzat 68. 69.
 Tejgazdasági kiállítás plaketje 118. 146.
 Telcs Ede 21. 146. 147.
 Teleki Sándor gróf 110.
 Temesvári éremlelet 144. — iskolai érmek
 96 97.
 Thaly Kálmán plaketje 146.
 ΘΑ (állítólagos) felirat 133. 134.
 Thasosi pénzek 1. 3. 7.
 Tisza István plaketje 146.
 Tiszti névsor 25.
 Titto pénze 1. 3.
 Torna-érmek 80. 83.—97.
 Tótfalusi éremlelet 2. 40. 64.
 Tóth Sándor 149.
 Turóc-szentmártoni múzeum 60.—61.

U.

Ugrai éremlelet 143.
 Újdonságok rovata 20. 21. 59. 118. 146. 147.
 Ujlaky Miklós denárai 104. 105. 149.
 Ujvidéki iskolai érem 97.
 I. Ulászló aranyai 52.
 II. Ulászló aranyai 10. 18. — denárai (lelet)
 104.
 Ungvári kir. kath. főgimnázium éremgyűjte-
 ménye 145. 148. 149.
 Unikumok 14. 19. 130.
 Úszó-szövetség érme 146.
 Ügyvédgyűlés jelvénye 38.

V.

Váczi iskolai érem 97.
 Vadnay Károly 57.
 Valutánk 107.
 Vámosgyörki éremlelet 144.
 Vannius pénzei 40.
 Vastagh György (ifj.) 146.
 Vegyesházi magyar éremleletek 58. 139. 144.
 149.
 Velenczei aranyak 52. — művészeti kiállí-
 tás 146.
 Veszprémi éremlelet 150.
 Vízjegy a londoni Kossuth-bankon 57.
 Vjesnik 149.
 — vt — 113.—115.

W.

Wagner József 123.—125.
 Weber-gyűjtemény árverése 67.
 Weinberger Antal 118.
 Welden rendelete 125.
 Werbőczy emlékérméi 36.—38.
 Wieni éremlelet 149.
 Wiener Stadtbank papírpénzei 106.
 Windischgrätz hg. rendelete 124. 125.
 Witte Alfonz 110. 111.

Y.

Yonghe B. gróf 110.
 Ypsilon Pythagoraeum 89.

Z.

Zágrábi egyetem emlékérmé 98.
 Zápolya János aranyai 16. 17. 19.
 Zeitschrift für Numismatik 150.
 Zenedei érmek 81.
 Zichy Ferenc gróf rendelete 125.
 Zimmermann Lajos dr. 21. 23.—33. 68.—
 73. 117. 118. 120. 121. 152. 153.
 Zoltai Gyula 60.
 Zombori éremlelet 149.
 Zsámbéki éremlelet 144.
 Zsigmond aranyai 51.
 Zsolnay Gyula plaketje 146.

A rétei barbár ezüstpénz-lelet.

1905 évi február 22-ikén Macsicza Károly napszámos, Réte (Réthe) pozsonymegyei községi lakos, ottani saját beltelkén ásás közben állítólag 44 nagyobb és 204 kisebb ezüstpénzből álló leletre akadt. Ezeknek egy része a pozsonyi kir. kath. főgimnázium gyűjteményébe és innen hivatalos csere útján néhány darab a m. nemz. múzeumba került, a leletnek többi részei pedig részint szintén a m. nemz. múzeumba, részint a bécsi cs. k. éremtárba, továbbá budapesti magángyűjteményekbe, egy bécsi régipénzkereskedő kezeibe és szétszóródva egyébké is jutottak. A 44 nagyobb ezüstpénz valamennyi a 17 grammos barbár pénzek csoportjába tartozik, az aprópénzek pedig legnagyobb részt a simmeringi leletben¹ talált fajokkal azonosak.

Egyáltalában a rétei s a simmeringi leletek a legszorosabb numizmatikai rokonságban állanak egymással. Simmeringen 26 nagy és 261 apró ezüstpénzt találtak, köztük 14 Biatec, 8 Sonnon és Nonnos, 2 Jantumarus, (Lavumarus?) 1 Devil és 1 Coisa-féle nagypénzt, 2 Nonnos-féle aprópénzt, a többi aprópénzen nem volt felirat.

Ezekkel szemben Rétén, (amennyire adataim terjednek,) 2 thasosi tetradrakmont, 20 Biatec, 15 Nonnos és Sonnon, 1 Devil, 1 Titto-féle és 2 felirat nélküli nagypénzt, 3 Nonnos-féle aprópénzt és 201 néma aprópénzt leltek, de megjegyzendő, hogy mindjárt a lelet előkerülése után emlegették, hogy egy Jantumarus (Lavumarus) meg egy Busumarus-féle nagypénz is volt benne, melyeknek azonban nyomuk veszett. — Hasonló felirat nélküli aprópénzek más, régebbi leletekből is ismeretesek, de lelőhelyük nem volt megállapítható. — Másrészt Pozsonymegye területén máskor és máshol is találtak a 17 gr. barbárpénzek csoportjába tartozó pénzeket. Így 1776 július 5-ikén 44 db ilyen érem került napvilágra magának Pozsonynak² egyik külvárosában, s e leletben 3 fajta Biatec, 2 fajta Nonnos, egy fajta Cobisovomarus és egy felirat nélküli faj volt képviselve. Újabban Konyha pozsonymegyei község határában 2 Biatec-féle nagypénzt, Bazinnál pár év előtt egy Busu (De la Tour 10141. sz.) és egy Titto-féle (v. ö. De la Tour 10159. sz.) nagypénzt leltek. A thasosi tetradrakmonok is elég gyakoriak Pozsonymegyében, így a rétei példányokon kívül Stomfa, Szered és Pozsony³ határában, (itt a Duna mentén), találtak egy egy thasosi nagy ezüstpénzt.

A rétei lelet egyike a legérdekesebbeknek és legtanulságosabbaknak a maga nemében és méltán sorakozik a nevezetes jahrendorfi és gerlitzenalpei leletek mellé. Érdekességét több különböző momentumnak köszöni. A Biatec, Nonnos, Devil és Jantumarus (Lavumarus)-féle nagy pénzeknek a Nonnos féle aprópénzzel együtt itt és Simmeringen egyaránt és hasonló összetételben való előfordulása mindenesetre alkalmas arra, hogy e vidékek pénzforgalmának általános képét biztosabban megállapítsa és a néma kispénznek mindkét nevezett leletben való társulása az előbbi fajokhoz e két éremcsoport viszonylagos korának megállapításához nyújt támasztékot.

A felirat nélküli nagypénz, amely eddig kiadatlan és ismeretlen volt, úgy vélem, azonos lehet az 1776. évi pozsonyi leletben említett névtelen fajjal. — Valószínű, hogy

¹ Num. Zeitschrift XXVII. k. (1895.) 57. s köv. II.

² Wiener Realzeitung 1877 május 6., 92—94. l. — Num. Zeitschr. i. h. 58. l.

³ Polikeit Károly úrnak, a pozsonyi kir. kath. főgimn. igazgatójának szíves közlése szerint.

előbb-utóbb további példányok is fognak belőle előkerülni. Nem is ritkaságában rejlik ezen éremfajnak nagy bece, hanem a benne rejlő tanulságban. Mert az az eddig megfajtatlan rejtélyesség, a földértelen homály, amely 17 grammos barbár ezüstpénzeinket körülveszi, csak kisebb részben ered a még végérvényesen meg nem indokolt új pénzlábból vagy újfajta darabolásból. A kérdés lényege akkor tűnik élesebben a szemünkbe, ha nemcsak numizmatikai, hanem főképen művelődéstörténeti és művészeti szempontból vizsgáljuk ezen éremcsoportot.

Azt látjuk, hogy valamennyi egyéb hazai és középeurópai barbárpénztől élesen különböző stíl, közülük minden többtől idegen művészi motivumok, — más eszme és más kivitel, — szóval egy idegen kultúra művei állanak velünk szemben. A philippeusoknak úntalanul ismételt, sokszor dekadens, majdnem mindig modoros hazai utánzataival szemben egészen máshonnan — részben talán eredeti koncepcióból, másrészen nyilván klasszikus eszmekörből, egyes esetekben már biztosan római forrásból — merített éremképek, a szomszédos Noricum némely barbárpénzeivel közös részletek, egészen új kifejezési móddal, sokoldalú változatossággal pompázva jelennek meg. — És tévednénk, ha ezt az új stílt, az idegen kultúrának e nyomait egy idegen földről ideszakadt világlátott bélyegvésző ügyességének akarnók betudni. Mert a 17 grammos pénzek csoportjában is megkülönböztethetők már a fejlődési fokozatok és a különböző bélyegvészők művei. A Biatic feliratú ezüstpénzek egyes válfajain — (nem is szólva az egészen más művelődési körhöz tartozó aranyakról) — úgyszólván lépésről-lépésre követhetjük az ismert mintaképtől való eltávolodást és a különböző kezek munkáit. Hasonló fejlődési folyamatot látni a Nonnos-csoporton belül is.

Így állván a dolog, rendkívül becses minden olyan tény, mely ezen tünetek fokozatos fejlődéséről ad számot, főképen pedig becses az itt nyert tanubizonysága annak a kapcsolatnak, amely minden látszólagos idegenszerűsége dacára is fönnáll a régi panoniai philippeus-utánzatok és a 17 grammos ezüstpénzek közt. — Ezt a kapcsolatot az alábbi lajstromban 1. sz. alatt képben is bemutatott újfajta érem adja meg, amely tagadhatatlan tipológiai rokonságban áll egyrészt a Num. Közlöny VI. k. 59. l. 30. sz. képen bemutatott dunántúli barbár éremfaj hátlapjával és ezen faj révén az ugyanottani 28., 29. és 31. képeken ábrázolt egyéb hazai barbár éremfajokkal, másrészt pedig a Num. Zeitschrift XXVII. k. III. t. 13. sz. Nonnos-féle középnagyságú ezüstpénznek és a De la Tour LIV. t. 10183. sz. (Coll. Windischgrätz. V. k. II. t. 2829. sz.) érmeknek előlapjaival. — A rétei új fajta nagy pénznek tehát egyrészt megismerhetjük a panoniai rokonságát, melyhez a „Trombitaszájú“ ló-típus, a pálmagallyhoz hasonló szőrös lófark s a ló fara mögötti pont-sor fűzik, — másrészt már szabatosan körvonalozzhatjuk a 17 grammos érmek csoportján belül is egészen külön iskolára valló szorosabb társaságát, amelyhez stíljének durvasága, a tüskéshajú mellkép, a két ponttal díszített C alakú fül, a pálmalevél-koszorú és a súlyegysége csatolják, végül megkaptuk benne az egyedüli, végképen megnyugtató kapcsolatot is, mely a 17 grammos pénzeket a rétei és simmeringi aprópénzzel benső, stílbeli kötelékkel fűzi össze, ismét a trombitaszájú ló-típus és főképen a ló hasáról lefüggő ú. n. „fityegők“ révén, (ahogy egyelőre nevezhetjük ezen idegenszerű díszítményeket, amíg valódi jelentésüket — [τράλλος vagy τόγυ?] — meg nem állapítjuk). — Ugyanezen révén a tótfalusi leletbeli aprópénzzel is megállapíthatjuk a stílbeli rokonságot.

A tótfalusi éremleletnek is eddig csak képeit és leírását bírjuk; világos és megnyugtató magyarázatát még a jövőtől várjuk. A rétei és simmeringi kispénzeknek egymásközi sokszerű tipológiai rokonsága látszólag elég világosan körvonalozzák a tótfalusi érmek csoportjának hovatarozandóságát, hanem azok a határozottan noricumai kapcsolatok, amelyek ezeknek egy részét, pl. N. K. III. k. II. f. 1—8., 21—22. (V. ö. De la Tour 9924—9925. és 9996. sz.) jellemzik, úgyszintén határozottan különböző pénzlábjuk is ismét fogas kérdések elé állítják a kutatót.

Rendkívül érdekes kísérője a rétei barbárpénzeknek a velük együtt talált és leszál-

lított súlyú két thasosi tetradrakmon, amelyeknek a leletben való jelenléte éppen könnyű súlyukra való tekintettel, látszólag pro, de valóságban inkább kontra, érvül szolgálhat azon fölfogással szemben, miszerint a 17 gr. barbárpénzek darabolását az attikai pénzrendszerből lehet magyarázni.

E közlemény célja csak a lelet leíró ismertetése, tudományos fontosságára itt csak röviden utalok, a tanulások kifejtését, a következtetések levezetését máskorra halasztom.

Az itt következő leletlajstromba fölvettem valamennyi kezembe került példányt, így a m. nemz. múzeum, a pozsonyi kir. kath. főgimnázium és három magángyűjtemény példányait, összesen 34 db. nagy, 122 db. kis barbárpénzt és a 2 thasosi tetradrakmont.

Ha tehát a talált érmekek eredeti darabszámának fönti megállapítása — (melyet magáról Réteről, az egyes darabok hovajutásának részletezésével, küldtek nekem) —, helyes, akkor 8 nagy és 82 kispénz került el a lajstromozást és leírást és így a rétei leletnek is közös a sorsa a simmeringivel, amelynek egy része szintén elkallódott.

A rétei lelet lajstroma.

I. 17 grammos nagy ezüstpénzek.

1. Férfifej jobbra, bajusz és szakáll nélkül. Haja a homloktól mélyen le a nyakig mindenütt tüskésen meredező egyenes vonalakkal van ábrázolva. Füle nagy C betűhöz hasonló, melynek végpontjai mellett, de benn az öblében, 2 egymás fölé helyezett pont látható. A szemgolyót mandula alakú jegy ábrázolja. — Igen hosszú és lenn kissé vastagodó nyakát nyakgyűrű (torquis) ékesíti, melynek mindkét végét egy-egy nagyobb golyó, magát a gyűrűt pedig 6 kisebb golyócska díszíti. Körül (az alsó rész kivételével) halszákmintára elhelyezett és hegyükkel balfelé irányított hosszú keskeny leveleknek kettős sorából álló füzér húzódik. (A külső levélsor az ábrán csak jobb oldalt látszik.)

Rev.: Balfelé haladó ló; fölötte nyolcküllös nagy kerék; köröskörül zeg-zugos vonalakból álló szabálytalan szegély. — A ló úgynevezett „trombitaszájú” típusú, álla alatt 2 pontozott végű vonalból álló szakállszerű diszszel, füleit 2 vonalka, sörényét 6 pont ábrázolja, hasa alatt a simmeringi és a tótfalusi leletbeli aprópénzről ismert 3 fityegő; farka pálmalevél mintájára van ábrázolva, két oldalt kiágazó harántos szőrökkel, — combja és farka közt 6 nagyobbfajta pont egy sorban; lábait egyszerű vonalak ábrázolják, nagy pontokkal jelzett térd-izületekkel és kis üres, pontozott hegyű háromszögekkel ábrázolt patákkal. A hátsó comb keskeny, hosszú (ez az alakítás szintén a simmeringi lelet aprópénzei révén ismeretes). — A kerék középpontján nagy pont. — Mindkét lapjának felülete kissé göröngyös.

Ezüst. a) 17.24 gr., 25 mm. — NM.

b) 17.33 gr., 24—24.5 mm.

2. BIATEC feliratú ezüstpénz, egy fejjel az előlapon. — (2-ik b) faj.¹⁾ — 2 db.: 17.50, 17.26 gr.

¹ Biatec és Nonnos pénzeinek, illetve ezek válfajainak tüzetes lajstromát e füzetben kívántam már adni, hanem egy munkatárs későbbben érkezett cikkének engedvén át az elsőséget, csak a 2-ik füzetben fogom közzétenni. A fajoknak pontos megállapítása miatt, kívált ha kiadatlan változatról van szó, kénytelen voltam már előre idézni a csak ezután közlendő lajstrombeli folyószámot.

3. BIATEC feliratú ezüstpénz, egy fejjel az előlapon. — (3-ik faj.) — Num. Zeitschr. XXVII. k. III. t. 14. sz. — 2 db.: 17·25, 16·98 gr.

4. BIATEC feliratú ezüstpénz, két fejjel az előlapon. — (2-ik faj.) — 1 db. — 17·23 gr.

5. BIATEC feliratú ezüstpénz, két fejjel az előlapon. — (3-ik faj.) — Jahrb. d. k. k. Zentral-Kommission, II. k. II. t. 4. sz. (Luschin cikkéhez.) — 5 db.: 17·51, 17·34, 17·24, 17·11, 16·86 gr.

6. BIATEC feliratú ezüstpénz, két fejjel az előlapon. — (4-ik faj.) — Coll. Windischgrätz V. k. III. t. 2824. sz. — 1 db. — 17·14 gr.

7. BIATEC feliratú ezüstpénz, két fejjel az előlapon. — (6-ik faj.) — De la Tour 10177. sz. — Num. Zeitschr. i. h. 16. sz. — Blanchet: Traité, fig. 497. — 1 db. — 17·21 gr.

8. BIATEC feliratú ezüstpénz két fejjel az előlapon. — (7-ik faj.) — 1 db. — 17·15 gr.

9. BIATEC feliratú ezüstpénz két fejjel az előlapon. — (9-ik faj.) — 2 db. à 17·05 gr., (egyikük kissé csonka).

10. BIATEC feliratú ezüstpénz, két fejjel az előlapon. — (10-ik faj.) — Lelewel (atlas) 1. t. 5. sz. — Cupido (Wiener Num. Monatshefte, II. k. (1866), 102. l. 5. sz.) — 1 db. — 17·16 gr.

11. NONNOS feliratú ezüstpénz. — (2-ik faj.) — De la Tour 10154. sz. — Luschin i. h. 1. sz. — Lelewel (atlas) III. t. 13. sz. — 2 db. — 17·30, 17·28 gr.

12. NONNOS feliratú ezüstpénz. — (3-ik faj.) — De la Tour 10151. sz. — Coll. Windischgrätz V. k., 2826. sz. — (3-ik faj.) — 2 db. 17·40, 17·20 gr.

13. NONNOS feliratú ezüstpénz. — (4-ik faj.) — Luschin i. h. 2. sz. — 2 db. — 17·17, 17·07 gr.

14. SONNON feliratú ezüstpénz. — (1. faj.) — De la Tour 10145. sz. — Coll. Windischgrätz V. 2828. sz. — 4 db. — 17·19, 17·08, 17·05, 17·05 gr.

15. DEVI(L?) feliratú ezüstpénz. — (Rev. jobbfelé vágató ló.) — Cupido, i. h. 103. l. 8. sz. — 1 db. — 17·105 gr.

16. TITTO (?) feliratú ezüstpénz. — V. ö. De la Tour 10159. sz., hanem rev. fönn, felfordítva TITTO (?) felirat. — 1 db. — 17·12 gr.

Föntieken kívül még néhány, magánkézbe jutott éremről kaptam értesítést, melyeknek szorosabb meghatározására — fajok szerint, — nem volt alkalmam. A súlyadatokat tulajdonosuk volt szíves közölni. — Ezek:

BIATEC-féle érem egy fejjel, 16·83 gr.

BIATEC-féle érem két fejjel, 17·16, 17·10 gr.

NONNOS-féle érem 17·40, 17·24 gr.

Ezekkel együtt az itt leírt 17 grammos ezüstpénzek összege 34 db.

II. Felíratos ezüst kispénz.

Hat, V alakban elhelyezett levélpárból álló függőleges füzér, átmérő irányában. Ennek 2 oldalán 1—1, harántos és kisebb levelekből álló párhuzamos sor, (mellékfüzér), és 2 szélről egy-egy párhuzamos pont-sor.

Rev. Jobbfelé ugró ló (vagy oroszlan?), magasabban álló farral. Feje és előlábai a lapkán kívül esnek. Hátsó lábai fölött még egy alsó lábszár látható a mezőben. Derekán valami öv féle vonal. Lenn, ívesen hajló irányban AIOAIAI (=Nonnos, rövidítve.)

Num. Zeitschr. XXVII. k. III. t. 6. sz. (3 db.) átm. 13—14 mm. 2·335, 2·20, 2·20 gr.

Felírat nélküli ezüst aprópénz.

1. Három, V alakban elhelyezett levélpárból álló zömök levelű egyenes függélyes füzér, jobbra dülő kisebb leveleknek 2 párhuzamos sora (mellékfüzérek) közt. Két szélről 1—1 párhuzamos pont-sor.

Rev.: Trombitaszájú ló balfelé, hasa alatt három fityegővel, a ló fölött félhold a lapka-szélén (talán nagyobb körnek a része, melynek többi része a lapkán kívül esett).

2 db.: 2·23, 2·01 gr., 13—12 mm. — Összesen 4·24 gr., átlagos súlyuk 2·12 gr.

2. Az 1. sz. előlapjához hasonló, hanem a füzér 4 pár levélből áll s a 2 mellék-füzér egy-egy függőleges vonalra van felfűzve. — 2 oldalt pontsorok.

Rev.: Trombitafejű ló balfelé, 3 fityegővel és fönn 1 nagyobb pont körül elhelyezett 9 apró ponttal. — 1 db. 13—14 mm. 1·97 gr. (magángyűjtő mérése).

3. Az 1. sz. előlapjához hasonló, hanem a füzér 4 pár zömök levélből áll s a 2 mellékfüzér harántos levelei egy-egy függőleges vonalra vannak felfűzve. 2 oldalt pontsorok.

Rev.: kiskefű, hegyesfejű ló balfelé, hasa alatt a 3 fityegővel. (A ló feje 2 egymás mellé helyezett pontból áll, egyik a koponyát, másik az orrot ábrázolja.) A ló fölött a mezőben apró pontokkal köryezett nagyobb kerek pont. Némely változatán a ló szügye és fara bélyeghiba (?) folytán egészen elmosódott.

Num. Zeitschr. i. h. 7. sz.

26 db.: 2·48, 2·45, 2·43, 2·40, 2·385, 2·38, 2·38, 2·37, 2·37, 2·36, 2·355, 2·355, 2·35, 2·34, 2·34, 2·335, 2·33, 2·32, 2·32, 2·29, 2·29, 2·28, 2·25, 2·24, 2·18 gr. Összesen 60·90 gr. — Átlagos súlyuk 2·340 gr. — Átmérőjük nagyobbára 12·5—13·5 mm.

4. Hasonló az 1. sz. érem előlapjához, hanem a füzér 4 pár levélből áll, amelyek némely bélyegváltozaton majdnem vízszintesen fekszenek, illetve végeikkel egymás fölé kerülnek.

Rev.: Kiskefű hegyesfűlű karcsú ló balfelé, hasa alatt a 3 fityegővel. Fölötte kis kör a mezőben.

Num. Zeitschrift XXVII k III. f. 8. sz.

(A ló alakját illetőleg v. ö. még a tótfalusi leletből a N. K. III. k. III. t. 41. sz. hátlapját.)

22 db.: 2·46, 2·40, 2·395, 2·39, 2·365, 2·365, 2·365, 2·36, 2·34, 2·34, 2·34, 2·335, 2·30, 2·28, 2·27, 2·26, 2·255, 2·25, 2·25, 2·22, 2·16, 2·12 gr. — Összesen 53·545 gr. Átmérőjük nagyobbára 13—14 mm.

5. Füzér, mellékfüzérekkel; jobb vagy bal oldalt a pontok helyett zeg-zugos vonal, apró pontokkal a vonalkáknak az érem széle felé néző találkozási helyein.

Rev.: Az előbbiekhöz hasonló alakú ló balfelé, farkán 2 oldalt kiágazó szőrökkel, hasa alatt 3 fityegővel. Fönn négyküllös kerék. (Egyik példányon a vízszintes küllők kettős vonalúak.)

Num. Zeitschr. i. h. 1. sz.

a) a zeg-zugos vonallal a jobb oldalon.

16 db.: 2·41, 2·405, 2·39, 2·38, 2·38, 2·37, 2·37, 2·35, 2·35, 2·34, 2·33, 2·30, 2·30, 2·29, 2·29, 2·28 gr. Összesen 37·535 gr. Átlagos súlyuk 2·345 gr.

b) a zeg-zugos vonallal a baloldalon.

2 db. 2·38 gr. 13—12 mm. — 2·30 gr. Összesen 4·68 gr. Átlagos súlyuk 2·34 gr.

6. Olyan mint az előbbi, (5. sz.), kivéve, hogy a zeg-zugos vonal hiányzik.

A ló farka egyik példányon sem látszik. — Egyik példányon a kerék baloldali vízszintes küllője hiányzik.

7 db.: 2·39, 2·325, 2·315, 2·30, 2·30, 2·23, 2·19 gr. Összes súlyuk 16·050 gr., egy-egy db. átlagos súlya 2·292 gr. — Átm. nagyobbára 13—14 mm.

7. Füzér (3 pár levélből), — hosszabb mellékfüzérek és rövid pontsorok közt.

Rev.: Ló balfelé, fölötte talán pont (a lapka szélén). A ló nyaka majdnem függélyes, merev, vastag, feje két golyóból áll, melyeket egy vonal köt össze. Fülei nincsenek. Fityegők nincsenek.

1 db.: 2·30 gr., 14—13 mm.

8. Négy levélpárból álló függélyes füzér. Ettől balra, az érem közepén függélyes fogazott vonal, balra és lefelé irányuló fogakkal. A mező baloldalán fölfelé csúcsosodó, kissé íves, / irányú nagy hosszú ék.

Rev.: Ló balfelé, 3 fityegővel. Alakja olyanféle, mint a fönti 3. sz. érmen látható.

1 db. 2·185 gr.

9. Füzér, mellékfüzérek és pont-sorok közt. (Utóbbiak nem jutottak mindig a lapkára.)
Rev.: Balfelé vágató igen csinos alakú ló, lendületes idomokkal Hátán kacsához
vagy lúdhoz hasonló madár ül, fejével balfelé.

Num. Zeitschrift i. h. 2. sz.

17 db.: 2'47, 2'45, 2'45, 2'44, 2'395, 2'39, 2'39, 2'385, 2'365, 2'35, 2'33, 2'33,
2'325, 2'32, 2'27, 2'14, 2'0 gr. — Összesen 39'75 gr. Átlagos súlyuk 2'338 gr. — Átmé-
rőjük nagyobbára 12—13 mm.

10. Mint az előbbi (9. sz.) érem, hanem nagyobb és szabálytalan alakú.

1 db. — 2'27 gr. 15—16 mm.

11. Y-hoz hasonló idom; fölötté egy pont. — Vele párhuzamosan baloldalt két,
jobbaldalt egy, harántos, / irányú levelekből álló mellékfüzér.

Rev.: Balfelé haladó ló. Fölötté kérek pont, melyből 4 vagy 5 igen rövid sugár
terjed szét. A lónak egész idegenszerű, nem természetes az alakja. Inkább agárhoz, teste
menyétéhez hasonlít. Előre nyújtott nyaka merev, szügye, fara, dereka egyforma vastagok,
lábainak tartása más mint a lóé. Bal előlábát és jobb hátsólábát maga alá húzza. Farka
szórtelen. — Patái sehogy sem, vagy pontokkal vannak ábrázolva. Térdei előtt egy-egy
kis pont. Fejét, mely nyakán látszik, hosszú vonallal összekötött kisebb és nagyobb
golyócska ábrázolja. Fülei nincsenek. Fityegői nincsenek.

Num. Zeitschr. i. h. 3. kép.

3 db.: 2'37 gr., 14—12 mm., 2'37 gr., 13—13'5 mm., 2'29 gr., 13'5—16'5 gr. —
Összesen 7'03 gr.; átlagos súlyuk 2'343 gr.

12. Mint az előbbi, hanem a lónak igen apró fityegői vannak.

4 db.: 2'33 gr., 14—12'5 mm., 2'25 gr. 21—14 mm., 2'25 gr., 14—12 mm., 2'24
gr., 14'5—13'5 mm. Összesen 9'07 gr., átlagos súlyuk 2'267 gr.

13. Mint az előbbi, hanem a lónak fülei, 5 pontból álló sörénye és 2 fityegője van,
alakja általában olyanféle, mint a 3. sz. érmen lévő.

1 db. — 2'33 gr. — Átm. 13—13'5 mm.

14. Y-hoz hasonló idom, ettől jobbra is, balra is két-két, / irányú levelekből álló
párhuzamos mellékfüzér. Az Y fölött nagyobbfajta pont.

Rev.: a) Balfelé haladó ló. Alakja a 3. sz. érmen lévő lóéhoz hasonló. 3 fityegője van,

2 db.: 2'345 gr., 12—13 mm., 2'13 gr., 13—12'5 mm. Összesen 4'475 gr. Átlagos
súlyuk 2'237 gr.

15. Mint az előbbieket, hanem a lónak nincsenek fityegői és olyanféle alakú, mint az
a 11. sz. érmen látható. — Egyik példányon az Y alatt 2 kis pont látható és mintha a
lónak 2 kis fityegője volna.

2 db.: 2'37 gr., 13—13'5 mm., 2'35 gr., 13 mm. Összesen 4'72 gr. Átlagos súlyuk 2'36 gr.

16. Y a középén, ettől jobbra nagy kör, balra egy mellékfüzér.

Rev.: Balfelé haladó ló. Csak részben látszik.

1 db. — 2'41 gr. circa 13 mm. (?)

17. Széles de rövid függélyes rúd (az Y-nak a törzse?), fölötté 2 jobbfelé dülő vékony
vonal, végeiken 1—1 ponttal. 2 oldalt 2 kissé keskenyebb, de hosszabb sáv (mellékfüzérek?).

Rev.: Balfelé haladó ló, 3 fityegővel; fölötté pont (?) a lapka szélén.

1 db. 2'28 gr. 13—12'5 mm.

18. Y, fölötté kör középponttal. Balra két kör középpontokkal, egymás fölött. Jobbra
mellékfüzér.

Rev.: Balfelé haladó ló, 2 fityegővel. Fölötté kör, középponttal.

1 db.: 2'40 gr. 12 mm.

19. Av.: Mint az előbbi.

Rev.: Balfelé haladó ló fülek és fityegők nélkül, sörényét 3 nagy pont jelzi. Hátára
egy nagy karika támaszkodik.

1 db.: 2'51 gr. 14—12 mm.

20. Y, fölötté kör. (Kétszer van verve). Jobboldalt mellékfüzér. Fönn a mezőben sok, rendetlenül széthintett pont.

Rev.: Balfelé haladó ló 2 fityegővel, fülekkel; fölötté egy kör.

1 db.: 2·20 gr. 13—13·5 mm.

21. Y-hoz hasonló idom, fölötté kör középponttal, baloldalt mellékfüzér, jobboldalt 2 mellékfüzér közt egy kisebb kör egy nagyobb kör fölött, köztük rövid vízszintes vonal.

Rev.: Balfelé haladó ló. A ló olyanféle alakú, mint a 11. sz. érmen levő.

1 db. — 2·42 gr. 13—14 mm. (Magángyűjtő mérése).

22. A mezőben baloldalt alakú idom, melynek sarkán egy / irányú rövid vonal hatol át. — Ezek fölött fönn egy karika, alább és jobbra 2 kör egymás alatt és ezektől jobbra 2 mellékfüzér.

Rev.: Balfelé haladó ló, fölötté kör.

1 db. — 2·36 gr. circa 13 mm. (?)

23. Három többé-kevésbé függélyes és ezektől jobbra egy kissé jobbfelé dülő sáv a mezőben.

Rev.: Balfelé haladó ló; fölötté kör. A ló alakja a fönti 11. sz. érmen levőhöz hasonlít.

Rev. = Num. Zeitschr. i. h. 4. sz.

1 db. — 2·19 gr. — Átm. 13—12·5 mm.

24. Meg nem határozható típusú darabok.

3 db.: 2·31, 2·285, 2·235 gr. Összesen 6·83 gr.

A fönti felirat nélküli ezüst aprópénzek összege 119 db. Összes súlyuk 278·65 gr. Egy-egy darab átlagos súlya 2·341 gr.

Analógiák. — Más, régibb és már meg nem határozható leletekből származó példányok a m. nemz. múzeumban a fönt leírt fajokhoz.

1. faj: 2·40, 2·32 gr.

3. faj: 2·50, 2·34, 2·26, 2·16 gr. (A 2·34 gr. példányon a ló fölött kis karika (nem pont) s e körül apró pontokból álló kör.)

5. faj: 2·28 gr. (A zeg-zugos vonal balra.)

6. faj: 2·42 gr., 13·5—14·5 mm. — 2·29 gr., 14—14·5 mm.

12. faj: 2·23 gr., 13 mm.

20. faj: 1·78 gr., 13 mm.

Összesen 11 db. Összes súlyuk 24·98 gr. Átlagos súlyuk 2·270 gr.

IV. Thasosi tetradrakmonok.

1. Repkénykoszorús Dionysos-fej jobbra.

Rev.: Herakles kissé balfelé fordulva áll, meztelenül és bunkót meg oroszlánbórt tart. A mezőben, baloldalt M (?) jegy. Kétoldalt ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ | ΣΩΤΗΡΟΣ | lenn: ΘΑΣΙΩΝ |

Elég jó stílű.

Ezüst. 30·5—32 mm. — 16·44 gr.

2. Hasonló, hanem már igen hanyatló stílű, HP jeggyel. (A H alsó részében kis középvonallal.

Ezüst. 33—34 mm. — 15 gr.

Gohl Ödön.

Tanulmányok a magyar középkori pénzverés köréből.

I. A Boldogasszonyos aranyforintok érmészeti fejlődése.

A Magyar Egyetemes Éremtár (Corpus Nummorum Hungariae) 2. kötetének¹ megjelenése óta már nem kell többé a vegyesházi korszakból származó pénzeinket Rupp nagyon is elavult munkája, vagy az ismeretes Welzl- és Montenuovo féle katalógusok hézagossorozatai szerint leírni. Egy-két kivétellel a CNH² az összes idevágó éremfajoknak szép és megbízható rajzait adja; a rajzok alapján a meghatározás sokkal könnyebb, mint bármilyen részletes leírás segítségével. Éremgyűjtőink könnyen osztályozhatják most már kincseiket, könnyen állapíthatják meg abban az esetben, ha olyan érmeket szereztek, amelyek a CNH² sorozataiból kimaradtak, ezen érmeknek eltéréseit s így nagyon gyorsan lehet majd kiegészíteni a CNH² sorozatainak hiányait. Hogy pedig ily hiányok még léteznek s hogy gyűjtőinknél eddig le nem írt változatok ismeretlenül lappanganak, ezt az aranyforintok összeírásánál szerzett tapasztalataim bizonyítják. Az összeírást 1905. év tavaszán a Magyar Nemzeti Múzeum anyagán kezdtem, amikor is dr. Réthy László úr legmélyebb hálára kötelezett azáltal, hogy a nagyobb külföldi éremtárak ritka példányairól készített jegyzeteit nagy szíveséggel átengedte nekem. Ezen jegyzetek különösen azért voltak fontosak, mert lehetővé tették a Montenuovo-gyűjtemény katalógusának revízióját, amelynek kézírata tudvalevőleg ugyancsak dr. Réthy László tollából eredt. E katalógusban (Hess kiadása 1886) hiányos nyomtatás folytán több darab rosszul van leírva, úgy hogy ezáltal úgyszólván *apokrif* éremváltozatok keletkeztek, amelyeket természetesen az összeírásból kihagytam, illetve helyüket helyesbített leírással bíró példányokkal pótoltam. Ugyancsak 1905. év őszén a bécsi Udvari Múzeum, 1906. év elején pedig a kolozsvári Erdélyi Nemzeti Múzeum és a nagyszebeni Bruckenthal-gyűjtemény példányait leltároztam. Saját gyűjteményem, amely szerencsés vételekkel rövid idő alatt igen felszaporodott és az 1909. év elején 410 változatot foglal magában, szintén több mint 100 oly változattal szaporította összeírásomat, amely változat a fentemlített gyűjtemények egyikében sem található. Egyes példányokat még kisebb gyűjteményekből (Hutten-Czapski gróf, a pozsonyi Schimkoféle gyűjtemény stb.) vehettem át s ez időszert az összeállítás 1692 aranyforint-változat pontos leírását tartalmazza.² Ezek közül a MNM-ban 1054, dr. Réthy jegyzeteiben (a Montenuovo-gyűjteménnyel együtt) 263, a bécsi Udv. M-ban 67, az Erd. NM-ban 127, a Bruckenthal-gyűjteményben 40, más kisebb gyűjteményekben stb. 25 változatot találtam, saját gyűjteményem pedig 116 változattal szaporította az összeállítást.

Az egyes uralkodókra az 1692 változattól esik: Róbert Károlyra 24, I. Lajosra 126, Máriára 97, Zsigmondra 217, Albertre 13, I. Ulászlóra 17, Hunyadi Jánosra 24, V. Lászlóra 65, I. Mátyásra 476, II. Ulászlóra 389, II. Lajosra 154, Szapolyai Jánosra (az erdélyi veretekkel együtt) 90 változat.

Nemcsak abszolút számuk tekintetében, de az uralkodási évekhez viszonyítva is, az I. Mátyás és II. Ulászló-féle változatok messze meghaladják elődeik változatszámát. I. Mátyás, II. Ulászló és II. Lajos minden egyes uralkodási évére több mint 15 változat jut, ellenben Zsigmond egy-egy uralkodási évére 8, a többi uralkodónál pedig 3—6. Mindazonáltal e számok még nem tájékoztatnak az egykori pénzverés arányairól. A változatok száma függ a bélyegek minőségétől s mennél rosszabb anyagból készült a bélyeg, annál

¹ Idézve ezentúl: CNH²

² Az összeállításba csak a *leírható* bélyegeltéréseket vettem föl. Ezért például alacsonynak látszik a MNM. példányszáma, ahol a *le nem írható* bélyegváltozatokat is gyűjtik. De nem kívántam olyan leírásokat is adni, amelyek csak viszonylagos különbségekre utalnak, anélkül hogy a pozitív ismertetőjeleket felsorolnák, (pl. Resch, Siebenb. Münzen u. Ned. 2. I. 17. sz.).

gyorsabban kopott és annál rövidebb idő alatt kellett kijavítani vagy megújítani: ami rendszerint új változatot eredményezett. Aki sok vegyesházi korbéli aranyat látott, az tapasztalhatta, hogy a pénzverés Nagy Lajostól I. Mátyásig folytonosan fejlődik, az éremképek, különösen Zsigmond, azután V. László, Hunyadi János alatt és I. Mátyás uralkodása elején (címeres aranyak) csinosbodnak, a rajz gondos. I. Mátyás uralkodása végén azonban, különösen a nagybányai és részben a nagyszebeni veretek is, elsilányulnak, a rajzok durvák, kezdetlegesek. Így valószínű, hogy az érembélyeg-anyag is silányabbá lett, s ez a magyarázata annak, hogy I. Mátyás s később II. Ulászló idetartozó fajainak igen sok változata van, sőt hogy II. Ulászló nagybányai aranyainak majdnem minden ismert példánya külön (leírási) változatot képvisel. Ennélfogva azon körülmény, hogy II. Ulászló aranyainak több változatát ismerjük, mint Zsigmondéinak, nem bizonyítja, hogy II. Ulászló alatt tényleg több aranyat is vertek, mint Zsigmond alatt.

Mutatis mutandis áll ez az éremfajokra is. Ha II. Ulászló vagy II. Lajos éremfajainak sorozatát összevetjük Zsigmond vagy legközelebbi utódainak kevés éremfajával, azt gondolhatnók, hogy a későbbi uralkodók alatt az aranyforintverés erősen fellendült. Pedig éppen megfordítva áll a dolog. Meggyőződése, hogy Zsigmond alatt több aranyforintot vertek, mint II. Ulászló és Mátyás alatt együttesen, mindamellett, hogy utóbb-nevezett két uralkodó nagyszámú — (van akárhány olyan is, amelyet a CNH² fel nem sorol) — éremfajával szemben Zsigmondnak csak két éremfaja áll.

Így a CNH² rajzai nem nyújtanak megfelelő képet a vegyesházi kornak *pénztörténetéről*. Háladatosnak és tanulságosnak tetszik ezért a kísérlet, hogy azon számos éremfajt és változatot, amelyet I. Mátyás óta a boldogasszonyos (v. máriás) aranyok sorozatai feltüntetnek, helyes elvek szerint csoportosítsuk és osztályozzuk. Tanulmányom tárgyát a kísérlet alkotja s ha eredményei nem elégitik ki mindazon kíváncsiságokat, amelyeket jogosan *rendszeres* numizmatikai csoportosítással szemben támaszthatunk, továbbá, ha nem is oszlattam el minden kételyt és bizonytalanságot, szolgáljon mentségül azon körülmény, hogy az általam eddig gyűjtött anyag (úgy mint a CNH²-ban közzétett adatok is) ézidőszertint még hézagos és kiegészítésre szorul. Amidőn azonban mégis már most teszem közzé aranyforint-összeállításom eredményeit, ezt azzal okolom meg, hogy remélem, miszerint e sorok közzététele hazai gyűjtőinket arra fogja indítani, hogy a birtokukban levő, de eddig ismeretlenül lappangó, itt még le nem írt változatokat a nyilvánosság elé hozzák. Ezáltal hathatósan fog előmozdítani azon eszményt, amelyet elem tűztem: a vegyesházi kor aranyforintjai kielégítő monografiájának a megalkotása.

A numizmatikai anyag elrendezésénél két főelv szerint kell a csoportosítást megkísérteni: 1. elosztani az érmekeket pénzverőhelyekre, és 2. a pénzverőhelyek meghatározása után az egymásutánt, a korszakos fejlődés menetét megállapítani. Az első elv keresztülvitelét az úgynevezett pénzverőjegyek (Rupp szerint „siglák”) megkönnyítik. Az itt megvizsgálandó máriás aranyforintokon két ily jegyet találunk az érmeke revers-oldalán: jobboldalt **(a leírásban mindig heraldikailag értem az oldalakat)** K, N vagy H betűt. II. Ulászló évszámos és II. Lajos összes aranyforintjainál teljes biztossággal megállapítható, hogy e három betű három pénzverőhelynek, Körmöczbányának, Nagybányának és Nagyszebennek megfelel és alkalmam lesz alább bizonyítani, hogy ezen betűk már I. Mátyás alatt is megfeleltek a pénzverőhelyeknek. Ezen jobboldali jegyeket tehát *verdejegyeknek* (rövidítve: vj.) vagy pénzverőjegyeknek (rövidítve: pj.) nevezhetjük. Baloldalt egy vagy több betű vagy címerkép, vagy betű és címerkép együttesen található. Itt ismét tapasztalhatjuk, hogy ezen jegyek a kamaragróf, vagy a kamarák jövedelme bérlejének, vagy a pénzverőmesternek stb. jegyei s ezeket *mesterjegyeknek* (rövidítve: mj.) nevezem. A K vjegyű aranyoknál az éremrajz tipikus fejlődése, az N és H vjegyű aranyoknál némely példány mjegye bizonyítja, hogy már I. Mátyás máriás aranyforintjait is a fenti három pénzverőhelyre oszthatjuk el. Mielőtt a részletes bizonyítást megkezdeném, előrebecsátom a máriás aranyforint-változatok rendszeres csoportosításának sémáját.

A vegyesházi korszak aranyforintjainak *második főfaja*: av. Sz. Mária, — rev. Sz. László.

1. Mátyás.

Az összes változatoknál az avers kép alján I. Mátyás családi címerképe: holló, csőrében gyűrűvel.

A) *Körmöczbánya*. Vj. = K vagy K.

Első faj. — Av: Mária, fején kendővel, jobbján Jézus.

1. Máriától jobbra fenyőtoboz (?), balra edény 3 virággal. CNH² 209 B.
2. M mindkét oldalán 1—1 edény 3 virággal. CNH² 209 C.

Második faj. — Av: M. fején korona, balján Jézus.

3. M.-tól balra edény 3 virággal. CNH² 210.

Harmadik faj. — Av: M. padon ül, fején korona, jobbján Jézus.

4. Jobbra edény 3 virággal, balra csak a pad ülőkéje látszik. CNH² 208 F.
5. Jobbra ugyanígy, balra a padon keresztes ékítmény. CNH² 208 G.
6. " " " " " két oszlopos karfa. CNH² 208 H.

B) és C) *Nagybánya és Nagyszeben* Vj. = R és h.

Első faj. M. fején kendő, jobbján Jézus.

7. Az avers-kép oldalán nincs jegy (vagy ruha csücske?). CNH² 209 A.
8. Av. mindkét oldalán 1—1 ötlevelű nyitott virágkehely, mint CNH² 208 B alatt.

(A MNM 2 aranya.) CNH² —.

Második faj. M. fején korona, jobbján Jézus.

9. Av. mindkét oldalán 1—1 ötlevelű nyitott virágkehely. CNH² 208 B.
- (10—11.) Av. mindkét oldalán gyűrűből és gyöngyökből kombinált ábra.
10. Oldalábrák 1—1 gyűrűből s több gyöngyből állanak. CNH² 208 C.
11. Oldalábrák csak gyöngyökből állanak. CNH² 208 D.
12. M. 1—1 bogáncsvirág (vánkoscücske?) között. CNH² 208 A.
- (13—14.) Av. oldalábrák oszlopok.
13. M. 1—1 síma, fent gömbben végződő oszlop között. CNH² 208 E.
14. M. fején magas azaz kettős korona, oldalvást 2—2 egymással összekötött gót díszű oszlop. CNH² 208 J.

Az összes számok nagybányai veretek, ellenben Nagyszebenhez is csak a 7. 12., 13. és 14. sz. változatok tartoznak.

II. Ulászló.

Av. címerkéje: oroszán pajzsban, vagy kiterjesztett szárnyú sas pajzs nélkül, vagy sas pajzsban. (A hol a pajzs szó ki nem tétetik, ott sas alatt pajzs nélküli sas értendő.)

A) *Körmöczbánya*. Vj. K vagy K.

Első faj. Koronás M. padon ül, jobbra Jézus (a reverskép mint I. Mátyás alatt).

(1—2.) Av. alján oroszán pajzsban.

1. Av. jobbra edény 3 virággal, balra a padon keresztes ékítmény. CNH² 258 B.
2. Av. virágos edény hiányzik, kétoldalt keresztes ékítmény. CNH² 258 A.
3. Av. olyan mint 1 alatt, de lent sas. (Saját gyűjteményem egy aranya). CNH² —.

- (4—5.) Avers-kép gondosabb kivitelben. A keresztes ékítmény helyett vastag gótikus oszlop. Lent sas.
4. Av. jobbra edény 3 virággal, balra oszlop. CNH² 255 G.
5. Av. virágos edény hiányzik, mindkét oldalon 1—1 oszlop. CNH² 255 E.
- Második faj. Rev. szt. László köpenyben, páncélban.
6. Az av. = 5. sz. Leírva Mont 388 g alatt. CNH² —.
- (7—8.) Av. M. 1—1 bogáncsvirág között holdsarló felett lebeg. Lent sas.
7. A revers-köriratban nincs évszám. CNH² 256.
8. A revers-köriratban 1503—1516-os évszámok. CNH² 260 B.

B) Nagybánya.

Vj = Ω vagy N, ritkábban H. Némely vj N-ből és egy másik betűből is áll, máskor pedig a vj az avers-be van ütve, míg a reversen 2 mesterjegy, így a CNH² 255 N és U némely, a CNH² 255 S minden aranyánál.

- Első faj. Éremképek mint az utolsó I. Mátyás-féle nagybányai vereteken. Lent sas.
- (9—19.) Mária különböző oszlopok között (kivéven a renaissance-stílusúkat). *Korábbi veretek csoportja, évszámozás nélkül.*
- (9—13.) Az oszlopok gót díszűek.
9. M. egyszerű (alacsony) koronával 2—2 oszlop közt. CNH² 255 L.
10. Av. = 9. sz., de jobbról csak egy oszlop. (Gyűjteményem egy példánya). CNH² —.
11. Av. = 9. sz., de M. kettős (magas) koronával. CNH² 255 S.
12. Av. = 11. sz., de az oszlopok egyszerűbbek. CNH² 255 P.
13. Av. mindkét oldalán 1—1 vastagabb, gót díszű oszlop. Egyszerű korona. CNH² 255 D.
- (14—15.) Az oszlopok közepén elválasztva, oszlopfejek lóréses bástyaormok.
14. Av. mindkét oldalán 2—2 oszlop, egyszerű korona. CNH² 255 J.
15. Av. = 14. sz., de jobbról csak egy oszlop. CNH² 255 H.
- (16—17.) Av. kétoldalt 2—2 sima oszlop. A belső oszlopok vastagabbak, és négyszegletű oszlopfejjel bírnak, a külsők vékonyak.
16. M. egyszerű koronával. CNH² 255 K.
17. M. kettős koronával. CNH² 255 R.
- (18—19.) Av. kétoldalt 1—1 sima, közepén elválasztott, fent gömbben végződő oszlop.
18. M. egyszerű koronával. CNH² 255 F.
19. M. kettős koronával. CNH² 255 O.
- (20—25.) *Későbbi veretek csoportja, vegyesen évszámozással és a nélkül.*
- (20—22.) Av. Mária 1—1 bogáncsvirág között.
20. M. kettős koronával, évsz. nélkül. CNH² 255 N.
21. M. egyszerű „ „ „ CNH² 255 A.
22. Olyan mint 21., de 1506 és 1507 évszámmal. CNH² 259 C.
- (23—25.) Oldaldísz: renaissance stílusú oszlop. Egyszerű korona.
23. Av. baloldalt egy oszlop. Évszám nélkül. CNH² 255 B.
24. Av. kétoldalt 1—1 oszlop. Évszám nélkül. CNH² 255 C.
25. Olyan mint 24., de 1507 évszámmal. (Saját gyűjtésem). CNH² —.
- Második faj. Av. Mária egyszerű koronával és *limbussal*. Lent sas.
26. Av. oldaldísz 1—1 oly oszlop, mint 23—25 alatt. (Egyszerű és kettős arany). Évszám 1511—1512. CNH² 254.
- (27—29.) Mária egy-egy bogáncsvirág között, holdsarló felett.
27. Évszám nélkül. CNH² 255 M.
28. Mint 27., de 1512—1515 évszámmal. CNH² 259 A.
29. Mint 27—28., de lent a sas pajzsban. Évszám 1515. CNH² 259 B.

C) Nagyszeben. Vj h és H, utóbbi betű gyakran pontokkal vagy rózsákkal díszítve.

Első faj. Éremképek olyanok, mint a nagybányai első fajnál.

30. Av. Mária egyszerű koronával 1—1 bogáncsvirág között CNH² 255 A.
(31—33.) Av. Oldalvást: oszlopok.
31. Av. oldalvást 1—1, fent gömbben végződő oszlop Kettős korona. CNH² 255 O.
32. Av. „ 2—2 gót díszű oszlop. Egyszerű korona. CNH² 255 L.
33. Olyan mint 32, de kettős korona. CNH² 255 S.

Második faj. Avers mint 30—33., rev: Sz. László páncélosan.

- (34—35.) Av. M. kettős koronával 2—2 gót oszl. k.
34. Évszámozás hiányzik. CNH² 257.
35. Évszám 1505 és 1506 (talán 1504 is, lsd Rupp, de eddig ily évszamos példányt még nem láttam). CNH² 260 A.

Harmadik faj. Avers: Mária egyszerű koronával holdsarló felett, jobbán Jézus, lent pajzsban sas. Évszámmal.

36. Av. oldaldísz 1—1 renaissance-stílusú oszlop. Évsz.: 1506, 1507. CNH² 261 D.
37. Av. „ 1—1 hajlott szárú virág. Évsz.: 1507, 1508. CNH² 261 C.
38. Av. „ 1—1 5 levelű virágkehely. Évsz.: 1508, 1509, 1510. CNH² 261 B.
39. Av. „ nélkül. Évsz.: 1511, 1512. CNH² 261 A.

Negyedik faj. Avers: Mária egyszerű koronával holdsarló felett, balján Jézus, lent pajzsban sas; oldaldísz hiányzik. Évszámmal.

40. Av. Mária limbus és jogar nélkül. Évsz.: 1511, 1512, 1513, 1514. CNH² 262 A.
41. Av. Mária limbussal, jobb kezében jogart tart. Évsz.: 1512 (hamisítvány?) 1515, 1516, 1517. CNH² 262 B.

Mielőtt II. Lajos és Szapolyai János aranyforintjainak csoportosítására áttérnék, megkísértem az eddigi csoportosítás megindokolását. A pénzverőhelyekre való beosztást illetően mindenekelőtt rövidesen végezhetünk Körmöczbányával. A K-betűs aranyok megtekintésénél látjuk, hogy azok összefüggő sorozatot alkotnak, a melynek változatai többé-kevésbé tipikusan elütők a más verdejegyű aranyoktól. A mesterjegyek csekély számúak és az egyes változatszámoknál gyakran ismétlődnek. Az I. Mátyás-féle 1. számú változat mj.-e kettős kereszt, a 2. 6. sz. változatok közös mj.-e gyanánt P betűt egyedül, vagy alatta rózsával találunk. Hozzászámítva még a 2. és a 3. változat két-két külön mesterjegyét, a Mátyás-féle boldogasszonyos aranyok összes mesterjegyeit megismertük. Az éremképek hasonlóságából könnyen magyarázhatjuk az I. Mátyás-féle 4—6., valamint a II. Ulászló-féle 1—3. sz. változatok közötti összefüggést. II. Ulászló 4—8. sz. változatainak ismét közös mesterjegye a H betű.

Nagybánya és Nagyszeben aranyforintjainak csoportosítása már nem oly egyszerű. Megnehezíti a kutatást mindenekelőtt az a körülmény, hogy a nagyszebeni boldogasszonyos aranyforintok közül az első önálló, vagyis olyan tipust, a melyet Nagybányán nem találunk, a II. Ulászló-féle 34. sz. a. aranyforintok mutatják. Ezen változat megfelel az első évszamos változatnak (35. sz.), tehát valószínűen egy időben keletkezett. A változat mesterjegye az a keresztes markolatú karddal átszúrt fél egyszarvú, a mely 1521. évig bezárólag a nagyszebeni aranyforintok mesterjegye marad. A 34. számú arany előtt a 33. számú aranyforintok legtöbbször szintén ugyanezen mj.-gyel van ellátva, így a nagyszebeni származás kétségtelen. Ha e tényből azt következtethetjük, hogy dacára az éremkép azonosságának a CNH² 255 S rajzú aranyok közül azok, a melyek vj.-e H, Nagyszebenhez tartoznak (33. sz. vált.), úgy az N vj.-ű aranyok beosztását illetően a nagybányai származást (11. sz. v.) szintén igazolni lehet. T. i. az I. Mátyás-féle 12. sz. változathoz (CNH² 208 A)

tartozó aranyforintok némelyikén a pénzverőjegyek *h* és korona alatt két keresztbe fektetett egyenes kard (Nagyszeben város címere), másokon ismét *U* és pajzsban két keresztbe fektetett kalapács (v. bányászszerszám) = Nagybánya város címere. Kétségtelen, hogy az előbbi aranyok Nagyszebenből, az utóbbiak pedig Nagybányából kerültek ki. Tehát mindamellet, hogy ezen aranyok éremképe ugyanaz, két különböző pénzverdéhez tartoznak a vj. szerint. A nagybányai veretek nagyobb száma azt mutatja, hogy a nagyszebeni pénzverők válogatták a nagybányai változatok egyikét-másikát saját érmeik mintájának, és nem megfordítva. Azt, hogy az *U* és a *h* betűs aranyok két különböző pénzverdében készültek, még bizonyítja, hogy egyrészt egy *U*-es aranynak sincs oly mj-e, mint a *h*-s aranyoknak, s megfordítva, valamint másrészt, hogy több *U*-, és ismét több *h* vj-ű aranynál ugyanazok, vagy igen hasonló, mj eket találunk. Feltűnőbb mj-ek:

a) *U* verdejeggyel:

keresztbe fektetett 2 kalapács (Nagybánya város címere): I. Mátyás 7., 10, 11., 12. és 14.;

II. Ulászló 14., 15., 16. és 28. sz. változatai.

madárfej címerben: I. Mátyás 12., 13. és 14. sz. változatai.

címerben három kagyló: I. Mátyás 12., II. Ulászló 9., 11., 16. és 17. sz. változatai.

a lengyel Sas család címere (félhold felett felfelé álló nyíl, oldalvást 1—1 csillag): II.

Ulászló 9., 10., 11., 15. és 20. sz. változatai.

A és L betűk különböző állásban: II. Ul. 9., 12., 18. és 19. sz. változatai.

A és alatta G: II. Ul. 21., 24., 26. és 28. sz. változatai.

b) *H* vagy *h* verdejeggyel:

M. és alatta T: I. Mátyás 12., 13. és 14. sz. változatai.

T betű: I. Mátyás 7., 9. és 12. sz. változatai.

jobbra ágaskodó állat, nyakán gyűrű: II. Ul. 30., 32. és 33. sz. változatai.

jobbra úszó hal alatt 3 rózsza: II. Ul. 30., 31. és 32. sz. változatai.

fél egyszarvú (lsd fent): II. Ul. 33.—41. sz. változatai.

Az *U*-es sorozatban kétségtelen nagybányai eredetű a 26. és 28. számú változat, a mj-ek azonossága alapján tehát a 21. számú (az éremkép azonossága alapján pedig a 22. számú is), továbbá a 24. (és evvel együtt a 23. és 25. sz.) változat nagybányai eredetű. Különbiben a 21., 23. és 24. sz. változatoknak még egy közös mj-ük van: az *A* betű.

Közös mj (*A* alatt *K*) található még a 21. és 13 sz. vált. nál. A nagybányai címer mj-énél fogva ismét a 14., 15. és 16. sz. változatok, s ezek alapján végül az összes II. Ulászló és I. Mátyás-féle *U* vj-ű aranyok Nagybányára utalhatók.

A *H* betűs sorozat összefüggése az előbb felhozott mj-ek közössége folytán teljesen nyilvánvaló.

Azt hiszem, hogy tovább nem kell keresni bizonyítékokat arra, hogy a boldogasszonyos aranyforintok helyesen osztattak meg pénzverőhelyek szerint. Bebizonyítottunk vehetjük azon feltevést, amelyből az osztályozásnál kiindultam, bebizonyítottunk azon állítást, hogy a vj-ek a három fentemlített pénzverőhelynek megfelelnek. Hátra van az egyes alcsoportok sorrendjének megokolása. Ami először is Mátyás aranyait illeti, úgy nyilvánvaló, hogy azon éremfaj tekintendő korra a legkésőbbinek, amelyet II. Ulászló alatt mind a három pénzverőhely átvett. Nem valószínű az, hogy Mátyás alatt a pénzverőmesterek előbb ábrázolták volna a boldogasszonyt koronával (208, illetve 210), s később fátyollal vagy kendővel (209), II. Ulászló alatt pedig ismét koronával. Szembeötlő, ellenkezőleg, az általam felállított sorrend helyes volta. Így indokoltnak vehetjük azt, hogy I. Mátyásnál az 1—3, illetve 7. és 8. számú változatokat a 4—6. és 9—14. számúak elé helyeztem. A főcsoportokon (fajokon) belül ismét az éremképek kisebb-nagyobb hasonlósága volt irányadó.

A 2. sz. változat hasonlőbb lévén 3.-hoz, mint az 1., az 1. után helyezendő. Egyfelől a 8. és 9. sz. változatok oldaldíszjeinek hasonlósága, másfelől az a körülmény, hogy a 8—14. számú változatok oldaldíszjei közül II. Ulászló pénzverő emberei a 12. (= 21., 30.), 13. ($\geq$ 18., 19., 31.) és a 14. (= 11. és 33—35.) számú változatokéit átvették, eléggé indokoltá teszik I. Mátyás változatainak sorrendjét. II. Ulászló arányaival a későbbi sorozatokba minden bizonynyal az évszámok változatok tartoznak. Ezek közé azonban be kellett osztani azon évszám nélküli változatokat is, amelyek teljesen azonos éremképekkel bírnak, tehát a 8. számhoz a 7., a 22. sz.-hoz a 21., a 25.-hez a 23—24., a 28.-hoz a 27., s végül a 35.-hez a 34. számú változatot. A 9—20. és a 30—33. számú változatok sorrendje végül izlés dolga, és teljesen irreleváns, hogy e számokon *betűl* mily sorrendben rendezzük el a változatokat. Fő az, hogy az egész csoport, mint olyan (alfaj) megelőzze a 21., illetve 34. számú változatokat. Csak egy változat tekintetében van kételyem a sorrend dolgában és ez a II. Ulászló-féle 13. számú változat

Ezen változat, amely csak egy példányról ismeretes eddig, mesterjegye után inkább a 21—25-ös csoportba tartozik; talán 22. és 23. közé beékelendő. De míg több példányt nem ismerünk, nem lehet ezen sorrendi kérdést szabatosan elintézni, s ezért azt a változatot az első faj első csoportjához hagytam.

Különben is feltűnő a nagybányai sorozatok hézagossága, mindamellett, hogy Nagybányáról több változatot ismerünk, mint Kőrmöcbányáról és Nagyszebenből. Így évszámok nagybányai aranyokat 1508, 1509, 1510 és 1516 évszámmal eddig még nem találtak. Jele annak, hogy bizonyára lesz még olyan évszámnélküli változat, amelyet majd csak ezután fognak fölfedezni. Az eddig ismeretes változatok között van több unikum is; így csak egy példányban ismeretes eddig II. Ulászló Kőrmöcbányai 2., 3. és 6., nagybányai 10., 13., 17., 25. és 29. és nagyszebeni 34. számú változata. Próbaveretek vagy épen-séggel utánzatok (nem hamisítványok!) = utánveretek-e ezen egyetlen példányok, azt igen nehéz eldönteni. Valószínű, hogy a 3. sz. változat a 4-nek próbaverete, hogy a 10. számú a 9-nek rosszul sikerült képváriása, kőrmöci minta (5. sz.) után készült próbaveret talán a 13-ik; — ez, mondom, valószínű, de nem kétségtelen.

A meddig nem rendelkezünk teljesebb nagybányai sorozatokkal, addig e kérdéseket szabatosan eldönteni nem lehet.¹

Tájékoztatásul adom ezen fejtegetések végén a változatok eddig ismert pénzverőjegyeinek és leírható variánsainak számát. Látjuk ott, hogy I. Mátyás alatt a kőrmöcbányai 1—3., valamint a nagybányai-nagyszebeni 7—11. változatok az első kísérleteknek megfelelnek, s hogy legsűrűbben a 6., illetve 12. sz. változatokat verték II. Ulászló alatt Kőrmöcbányán évszámnélküli főtipusok gyanánt szerepelnek az 1., 5. és 7., Nagybányán a 9., 14., 20. és 21., Nagyszebenben a 32. és 33. számú változatok. A táblázatban még a Montenuovo-féle gyűjtemény katalogus-számainak konkordanciáját is feltüntettem, azon számokét, amelyeket eddig a legsűrűbben idéztek szakmunkák és éremkatalogusok.²

A későbbi aranyveretek csoportosítása most már könnyű dolog. Egyfelől a verdejegyek, másfelől az évszámok segélyével megbízható sorrendet állíthatunk össze. II. Lajos és Zápolya János (utóbbi uralkodónak vereteit 1537. évig tekintetbe véve) boldogasszonyos aranyforintjainak változatai a következők:

¹ Még az öreg Rupp is tanuskodik a nagybányai sorozat hiányossága mellett. Munkájában ugyanis több oly nagybányai m.j.-et sorol fel, amelyet eddig még nem láttam. Ezek valószínűleg magángyűjteményekben levő példányokról másolta Rupp, s azóta ezen gyűjtemények elkallódtak, az illető példányoknak pedig nyoma veszett.

² Rupp munkája rajzainak konkordanciáját nem szükséges adni. E szerző oly kevés boldogasszonyos típus különböztetett meg, hogy munkájára hivatkoznunk nem lehet és most a CNH² megjelenése után nem is szükséges.

II. Lajos.

A) *Körmöczbánya.*

Egyetlen faj. Av.: Koronás Mária hold-sarló felett, jobbán Jézus, oldalt 1—1 bogáncs-virág, lent sas (pajzs n). Rev.: Sz. László páncélban, köpeny nélkül, hosszú bárdal, az országalmát hóna alatt tartván.

1. Aranyok 1516—1527 évszámmal. CNH² 294.

B) *Nagybánya.*

a) Lent aversban sas pajzs nélkül.

Első faj. Av.: Koronás, limbusos Mária sarló felett, oldalt 1—1 bogáncsvirág. — Rev.: Szt. László régi típus, limbussal, ruhában, rövid bárdal.

2. Évszám 1516. CNH² 290.

b) Lent sas pajzsban

Második faj. Av.: Koronás limbusos Mária sarló felett, balján Jézus, jobbában jogar. Oldaldísz nélkül. — Rev.: Szt. László mint előbb, de limbus nélkül.

3. Évszám 1517. CNH² 297.

Harmadik faj. Av.: Mária sarló felett kettős (zárt, magas) koronával, limbus nélkül, jobbán Jézus, oldaldísz nélkül. — Rev.: Szt. László újabb alakításban, bő köpenynyel, ékesített ruhában, limbus nélkül, hosszú — ferdén tartott — bárdal.

4. Évszám 1517. CNH² 292.

Negyedik faj. Av.: Mária egyszerű koronával, limbus és sarló nélkül, jobbán Jézus, oldalt 1—1 renaissance stb. oszlop. — Rev.: Mint az első fajnál.

5. Évszám 1518. CNH² 289.

Ötödik faj. Av.: Koronás Mária sarló felett, limbus nélkül, jobbán Jézus. — Rev.: Szt. László limbus nélkül.

6. Av.: Oldalt 1—1 rózsa. — Rev.: Szt. L. kabátban, köpenyben, rövid bárdal. Évszám 1519. CNH² 287., 291.

7. Olyan mint 6, de Szt. L. fél-hosszú bárdal. Évszám 1520., 1521., 1522., 1523. CNH² 288.

8. Av.: Oldaldísz csak jobbról: vánkoscücske(?) — Rev.: Szt. László mint 7. alatt, de lábvérttel. Évszám 1524., 1525., 1526. CNH² 293 B.

C) *Nagyszeben.*

Avers lent sas pajzsban.

Első faj. Av.: Koronás limbusos Mária sarló felett, balján Jézus, jobbában jogar. — Rev.: Szt. László páncélban, köpenyben, hosszú bárdal.

9. Av.: Jogar keresztben végződik. Évsz.: 1516—1520. CNH² 298 A.
10. Av.: Jogar lilimokkal megrakva. Évsz.: 1518. CNH² 298 B.

Második faj. Av.: Koronás M. limbus nélkül sarló felett, jobbán Jézus. (11—12.) Revers mint előbb.

11. Av.: Oldalt 1—1 rózsa. Évsz. 1520. CNH² — (Erdélyi NM.).
12. Av.: Oldalt semmi. Évsz. 1520—1522. CNH² 293 A.
(13—14.) Rev.: Szt. L. köpeny nélkül. — Av.: mint 12. sz. a.
13. Rev.: Szt. László bárdján szíj. Évsz. 1523. CNH² 296 B.
14. Rev.: Szt. László bárdján nincs szíj. Évsz. 1523—1525. CNH² 296 A.

- Harmadik faj. Av.: Koronás Mária limbus nélkül, jobbján Jézus. Sarló hiányzik.
Oldalt 1—1 vánkoscscücske (?) — Rev.: mint 14. sz. a.
15. Évszám 1526. CNH 295.

Zápolya János.

(Csak e főfajhoz tartozó és 1537-ig vert aranyforintjai).

A) Körmöczbánya.

- Egyetlen faj. Azonos II. Lajos egyetlen fajával, de av.: lent pajzsban jobbra növekvő farkas.
1. Évszám 1527. CNH 322.

B) Nagybánya (és várkapu).

- Egyetlen faj. Av.: Koronás Mária limbus nélkül, sarló felett, jobbján Jézus, lent pajzsképp mint Körmöczbányán.
a) alfaj: Rev.: Szt. László lábvérte, köpenyben, rövid bárdal.
2. Rev.: Szt. László lábai alatt *rozetta*.*) Évszám 1527—1531. CNH² 321 A.
3. " " " " " FG *monogramm*. Évszám 1530—31. CNH² —. (MNM).
4. " " " " " *pajzsocska*. Évszám 1531. CNH² 321 B.
b) alfaj: Rev.: Szt. László páncélban, hosszú bárdal, köpeny nélkül, az országalmát hóna alatt tartja.
5. Rev.: Szt. László lábai alatt semmi. Évsz. 1532—35, 1537. CNH¹ 322.
6. " " " " " FG *monogramm* és felette kettős kereszt. Évszám 1533. (NM, Mont 408 h).
c) alfaj: Av.: Oldalt 1—1 vánkoscscücske. — Rev.: Mint b) alatt, de bárd a jobb térden át fektetve, országalma fentartva, a lábak alatt nincs jel.
7. Évszám 1535. CNH² 324.

C) Nagyszeben.

- Egyetlen faj. Av.: Kor. Mária limbus nélkül sarló felett, jobbján Jézus, lent pajzsban ágaskodó (fél) egyszarvú. — Rev.: Szt. László hosszú bárdal, páncélosan, köpeny nélkül, országalma fentartva.
8. Évszám 1527. CNH¹ 325.

II. Lajos és Zápolya nagybányai aranyainak sorozata tanuskodik amelle, hogy e pénzverőhelyen meglehetősen rendszertelenül változtatták az éremképeket. Így II Lajos 4. faja régi, II. Ulászló 23—25. változatához hasonló típust mutat, mely típus kihozatala előtt már újabb típust alkalmaztak (1—3. faj). Látjuk továbbá, hogy a három pénzverőhely egymás éremképeit befolyásolja. Nagyszebeni befolyásra vall II. Lajos nagybányai második faja, nagybányai befolyásra ismét II. Lajos nagyszebeni 2. faja. Körmöczbánya a Zápolya-féle veretekre (és ez után a XVI. század vereteire) gyakorolt döntő befolyást.

Végül tapasztalhatjuk, hogy egy és ugyanazon évben Nagybánya és Nagyszebenben több változatot gyártottak. Így az évszámnélküli sorozatoknál is párhuzamos, azaz egy-

*) Ezen változat-meghatározást a CNH² alapján eszközöltem, noha igen sok körirat-eltérés van más változatoknál, a mikor különböző alakú rozetta kerül a szent lábai alá. Azonban ha a pajzsocskát (4. sz. v.) külön változat alapjául vesszük, akkor a monogrammot (5. és 6. sz. vált.) és a rozettát is azzá kell tennünk.

idejű kihozatalt föltételezhetünk, tehát az egyik éremkép szükségszerűen nem váltotta fel a másikat, de egy időben több éremképet is vertek. Így II. Ulászló idejében a nagybányai 22. és 25. számú változatok évszámai bizonyítják, hogy ezen pénzverőhelyen egyszerre használtak a 20—22. és a 23—25. változatok rajzával bíró bélyegeket (talán a 13-mas változatával is).

Megismervén így a boldogasszonyos-bárdos aranyforintok fejlődését a vegyesházi korszakban, ismerjük e fejlődés teljes képét is. Magyarországon ugyan még Rudolf, Erdélyben Báthori Gábor fejedelem koráig vertek aranyforintokat, amelyeken avers-ben a bold. Szűz, revers-ben Szt. Lászlót ábrázolták. Az éremképek azonban Zápolya korától a XVII. század elejéig keveset variálnak a II. Lajos—Zápolya-féle körmőcbányai aranyforint-típus körül, s így Zápolya után új éremfajt már nem találunk.

Végül adom azon aranyaim pecsétjegyeit és köriratait, amelyek a CNH² rajzai közt nem szerepelnek, noha önálló változatokat képviselnek.

a) II. Ulászló körmőcbányai 3. sz. változata.

Pj.: K = $\begin{smallmatrix} \uparrow \\ \downarrow \end{smallmatrix}$ (C és nyíl).

Köriratok. Av.: WLADISLAVS (sas) = D : G : R : VNGARI (Az utolsó A betű R-ből helyesbítve.)

Rev.: S : LADIS : LA = VS : REX . . .

b) II. Ulászló nagybányai 10. sz. változata.

Pj.: $\blacksquare$ és Sas-címer.

Köriratok. Av.: WLADISLAV = (sas) = S . R . VNGAREX (így! Az A betűk ferdék.)

Rev.: S . LADIS = LAVS . REX

c) II. Ulászló nagybányai 25. sz. változata 1507-ből.

Pj.: R = H

Köriratok. Av.: WLADISLAVS * = (sas) = R * VNGARIE * *

Rev.: S . LADISLAVS = * = REX * 1507

1. I. Mátyás. 300 leírható variáns.

Változat sorsz.	CNH ²	Montenuovo gyűjt.	Pvj	Leír. var.	Változat sorsz.	CNH ²	Montenuovo gyűjt.	Pvj	Leír. var.	Változat sorsz.	CNH ²	Montenuovo gyűjt.	Pvj	Leír. var.
K ö r m ő c b á n y a					N a g y b á n y a					N a g y s z e b e n				
1	209B	—	1	6	7	209A	363 y	2	12	7	209A	363 x	2	10
2	209C	363 h, i, k	3	11	8	—	—	1	2	9	208B	363 dd	1	2
3	210	363 l, m, n, o, p	6	25	9	208B	363 ee	2	6	12	208A	363 z, aa, cc	5	48
4	208F	363 c	6	10	10	208C	363 w	4	18	13	208E	363 g	1	2
5	208G	—	2	4	11	208D	—	2	3	14	208J	—	1	3
6	208H	363 a, b, d, e, f	32	12	12	208A	363 q, r, s, t, u, bb	8	101					
					13	208E	—	1	5					
					14	208J	—	1	4					
Összesen . . . 84					Összesen . . . 151					Összesen . . . 65				

2. II. Ulászló. 289 leírható variáns.

Változat sorsz.	CNH ²	Montenuovo gyűjt.	Pvj	Leír. var.	Változat sorsz.	CNH ²	Montenuovo gyűjt.	Pvj	Leír. var.	Változat sorsz.	CNH ²	Montenuovo gyűjt.	Pvj	Leír. var.
K ö r m ö c z b á n y a					N a g y b á n y a					N a g y s z e b e n				
1	258 B	388 a, b, c	5	22	9	255 L	388 u, r, cc	9	31	30	255 A	388 ll, nn	3	8
2	258 A	—	1	1	10	—	—	1	1	31	255 O	388 mm	1	6
3	—	—	1	1	11	255 S	388 t	3	4	32	255 L	388 oo, pp, rr, qq	7	37
4	255 G	388 d, e	1	5	12	255 P	—	3	5	33	255 S	388 ss	3	23
5	255 E	388 f	2	13	13	255 D	—	1	1	34	257	—	1	1
6	—	388 g	1	1	14	255 J	—	4	14	35	260 A	—	2	4
7	256	388 h	2	15	15	255 H	388 w	2	3	36	261 D	—		7
8	260 B	388 i—q	2	46	16	255 K	388 y	3	4	37	261 C	—		6
					17	255 R	—	1	1	38	261 B	388 tt	1	17
					18	255 F	—	2	4	39	261 A	388 uu		7
					19	255 O	388 v	2	2	40	262 A	—		15
					20	255 N	838 s, x	6	11	41	262 B	388 vv		13
					21	255 A	388 a, aa, bb, dd, ee	9	22					
					22	259 C	—	2	6					
					23	255 B	—	1	3					
					24	255 C	—	5	11					
					25	—	—	1	1					
					26	254	388 ff	2	4					
					27	255 M	—	1	2					
					28	259 A	388 gg, hh, ii	3	10					
					29	259 B	388 k	1	1					
Összesen . . . 104					Összesen . . . 141					Összesen . . . 144				

3. II. Lajos. 154. leírható variáns.

Változat sorsz.	CNH ²	Montenuovo gyűjt.	Pvj	Leír. var.	Változat sorsz.	CNH ²	Montenuovo gyűjt.	Pvj	Leír. var.	Változat sorsz.	CNH ²	Montenuovo gyűjt.	Pvj	Leír. var.
K ö r m ö c z b á n y a					N a g y b á n y a					N a g y s z e b e n				
1	294	398 p—y	4	30	2	290	—	2	4	9	298 A	398 a—d	2(5)	31
					3	297	—	1	1	10	298 B	—	1	1
					4	292	398 aa, bb	1	3	11	—	—	1	1
					5	289	—	1	3	12	293 A	398 e	2(3)	18
					6	287	398 cc, dd	1	4	13	296 B	899 g	2	8
					7	288	398 ee, ff, gg	5	6	14	296 A	398 f, h	5	20
					8	293 B	398 hh	2	4	15	295	398 k—o	7	20
Összesen . . . 25					Összesen . . . 25					Összesen . . . 99				

4. Zápolya János (1527—37). 42 leírható variáns.

Változat sorsz.	CNH ²	Montenuovo gyűjt.	Pvj	Leír. var.	Változat sorsz.	CNH ²	Montenuovo gyűjt.	Pvj	Leír. var.	Változat sorsz.	CNH ²	Montenuovo gyűjt.	Pvj	Leír. var.
Körmöczbánya					Nagybánya és várkapu					Nagyszeben				
1	322	408 d, e	1	4	2	321 A	408 f, g, m, o	6	7	8	325	408 a, b, c	1	9
					3	—	—	1	2					
					4	321 B	408 n	1	1					
					5	(322)	408 r, s, t, k, u, w	8	14					
					6	—	408 h	1	1					
					7	324	—	2	4					
					Összesen . . . 29									

Kováts Ferenc.

Egy löcsei 10-kros szükségbankó.

Pár nap előtt a m. nemzeti múzeum egy 1849 évi löcsei 10-kros papírpénznek jutott birtokába, melyet Neubauer Zoltán úr, a leibiczi (Szepesm.) tanszerkészítő intézet és term.-rajzi preparatorium tulajdonosa volt szíves nekem bemutatni és kérésemre a nemz. múzeumnak átengedni. Eddig ez az egyetlen ismeretes példány e fajból; a nemz. múzeumnak

csak 30-kros lőcsei papírpénze volt eddig. De nemcsak a többi példányok kallódtak el, hanem emléküik is elmosódott; Lőcsén ma már nem emlékszenek arra, hogy a szepesi takarékpénztár valaha ilyen szükségbankót kibocsájtott az aprópénz általános hiányának enyhítésére. A fönmaradt példány szakadozott. és megviselt, mint egy régi lobogó és bizonyára sok néma küzdelemnek volt hallgatag tanúja.

Négyszögletes, 91 mm. széles és 60 mm. magas, majdnem 5 mm. széles keret, mely 4 egymásba fűzött ívből álló négyes karélyokból és minden 2 ilyen karély közt lenn és fön 2—2 köröcskéből van alkotva. E szegély felső és alsó hosszoldalának közepén megszakítást szenved és fön is, lenn is (10 kr C. M.) van beleillesztve a szegély közepébe.

A fön leírt kereten belül eső négyszögletes mezőben a következő feliratok: fön baloldalt: Nro. 1143. (a szám tintával írva). — Alább pedig **ANWEISUNG** | auf **10 Kr. C. M.**, welche bei der Zipser Sparkasse je- | derzeit sowohl als Zahlung angenommen, als auch ge- | gen Banknoten eingewechselt wird. | Leutschau am 3 April 1849. | Im Auf- | rage der General Versammlung des Zipser Sparkasse Vereines | Carl Szönyey | Vicedirector. | G. Kubatschka (?) | Buchführer | Franz Seide | Cassier. |

(A nevek tintával vannak írva és manupropriával ellátva. — Sajátkezű aláírások. — Az aláírásokat közvetlenül megelőző sor igen apró betűkkel van nyomva.) Fekete nyomás citromsárga, síma, fénytelen papíron. Vízjegye nincs. A papírlap 114 mm. széles és 74 mm. magas. Szakadozott példány.

Gohl Ödön.

U j d o n s á g o k.

Matlekovits Sándor, az orsz. iparegyesület elnöke, volt kereskedelemügyi államtitkár és szakíró negyvenéves kiváló, sokoldalú és eredményekben gazdag tevékenységének ünnepelésére Gelléri Mór megírta életrajzát, Beck Ö. Fülöp pedig arcképes bronzplakettet készített, melynek egy setétzöld onyx alapra alkalmazott példányát az ünnepeltnek nyújtották át emlékül. Az onyxállványnak harántos előlapja 38 cm. széles, függőleges magassága 43 cm., vastagsága 11 cm. Az egyoldalú öntött plakett 28 cm. széles és 17 cm. magas. Középső részének kissé emelkedett mezejében a balfelé fordult fej s ez alatt a felirat: **MATLEKOVITS SÁNDOR** foglal helyet. Kétoldalt egy-egy, kissé mélyebben fekvő, s a középrésztől függélyesen elkülönített mező van. A baloldali mezőben lenn könyvek, papírlapok, tintatartó és toll, ezek fölött pedig e felirat: **NAGYÉRDEMŰ | ELNÖKÉNEK | 40 ÉVES | TAGSÁGA | EMLÉKÉRE | AZ ORSZÁ- | GOS IPAR- | EGYESÜLET |** A jobboldali mezőben kalászmotivos díszítésű alapon szárnyas Merkur-bot 2 rácsavarodó

kigyóval, alább 1868 1908 évszámok, B Ö F monogramm és lenn 2 fogaskerékre helyezett kalapács.

Négyszögletes egyoldalú öntött plakett.

Bronz. 28 cm. széles és 17 cm. magas.

Telcs Ede a pesti leányegyesületnek érmét és a m. numizmatikai társulat 1907. évi körmöczbányai kirándulásának emlékérmét, melyet más helyen bővebben ismertettünk, készítette el.

Szírmái Tony a francia Grande Armée katonái emlékére emelt kőemlék fölavatása alkalmából plakettet készített. Egyik lapját az emlékmű képe s annak történetére vonatkozó felirat veszi igénybe, másik lapján Párizs nemtőjének ülő alakja látható, vele szemben a francia köztársaság géniusza és Hungária állanak; utóbbi babérlombot nyújt a 10 soros ajánló felirat felé. A feliratok franciául vannak fogalmazva. Az ívelt szemöldökű négyszögletes plakett 78 mm. magas és 54 mm. széles.

—n.

A Magyar Numizmatikai Társulat körmöczbányai kirándulásának emlékére vert érem.

Még emlékezetes a társulat tagjai előtt az 1907. évben május hó 20-án és 21-én Körmöczbányára rendezett kitűnően sikerült tanulmányi kirándulásunk. Annak emlékéremmel való megörökítését már akkor elhatározta a társulat választmánya s hálásan fogadta Telcs Ede művész alapító tagnak nagylelkű ajánlatát, hogy ezen érmet díjtalanul mintázza meg számunkra — A kitűnően sikerült érem most került ki a verdeből s a következőkben ismertetjük. Előlapján: egy XVI. századbeli pénzverő mester ülő helyzetben kalapácsverési módszerrel érmeteket ver. Mögötte boroskupa, mintegy emlékeztetve a tanulmányi kirándulás kedélyes oldalára, a víg együttlétre. — A baloldali mezőben: MAGYAR | NUMIZMATIKAI | TÁRSVLAT a jobb mezőben TELCS; a szelvényben 1907 MÁJVS 20—21. — Hátlapján: széles, szalaggal átfont babérkoszorúban Körmöczbánya város címere, felette A | KÖRMÖCZBÁNYAI | KIRÁNDVLÁS EMLÉKÉRE felirással. — Az érem egy kifejezésteljes minden ízében eredeti alkotás, amely Telcs Ede művészi kezét s modern felfogását dicséri.

A kirándulási érem nagyobb számban veretett ki ezüstben és bronzban, ezüst példányokat azonban csak a kiállításon résztvett tagok igényelhetnek. — Az ezüst példányok árát 8 koronában, a bronz példányokét 5 koronában állapítottuk meg. Megrendelésük alkalmával azok árán kívül a küldés postaköltsége (helyben 22 fillér, vidékre 45 fillér) is beküldendő.

Z.

Érem- és könyvvásár.

1. Éremárverések.

Otto Helbing (München, Maximilianstr. 13.) 1908. évi december 14-én árverezte a Frank és Weiss-féle éremgyűjteményeket, egy nürnbergi érmekből álló gyűjteményt és az ellmendingeni éremleletet. Számos magyar és erdélyi pénz és emlékérem is került eladásra ez alkalommal. Az árverési lajstrom 4422 tétel leírást és 14 fénynyomatú képtáblát tartalmaz.

J. Schulman (Amsterdam Keisersgracht 448.) 1908 évi december 7-ikén árverezte az Egbert Smilda, J. A. Ort és a Manuel Ramos de Pilar de Alagoas-féle éremgyűjteményeket. Görög és római, hollandus. tengerentúli, francia és egyéb pénzek és emlékérmek, meg zsetónok vannak felsorolva a 2607 tételre rúgó és 8 képtáblával díszített lajstromban. Említést érdemel Báthory István lengyel királynak (1983. sz.) bronz emlékérmé, arcképével és címerekkel. Hátlapi felirata: Vinculum rei pupli. Egyetlen példánynak tartják.

Ugyanezen cég f. évi március 1-én fogja árverezni a főképen más világrészbeli, továbbá oldenburgi érmekből álló M. Ramos de Pilar stb. (2. rész) és a Westcott-féle gyűjteményeket s a limburgi éremleletet. (2103 tétel és 3 képtábla.)

Etienne Bourgey (Paris, rue Drouot 7.) 1908 évi december hó 2-án a francia forradalom s a császárság korabeli pénzeket, emlékérmeket és zsetónokat, (440 tétel), december 7—9-én antik és középkori pénzeket és numizmatikai tartalmú könyveket, (969 tétel), december 19-ikén hasonlóképen antik és középkori pénzeket meg újkori pénzeket (338 tétel) árverezett. A december 7—9-iki árverés lajstromát 5 fénynyomatú képtábla díszíti.

Brüder Egger (Wien, I. Opernring 7.) f. évi január 7-én árverezte a dr. V.-féle, német, orosz, lengyel, dán, svéd és hollandus érmekből álló gyűjteményt. (1548 tétel és 3 képtábla.)

Adolph Hess Nachfolger (Frankfurt a/M., Mainzer Landstr. 49.) f. hó 18-ikán árverezte boldogult *Erbstein* Rikárd Gyula t. udv. tanácsos, a drezdai Grünes Gewölbe s a kir. porcellángyűjtemény volt igazgatójának hagyatékából származó nagy éremgyűjtemény második részét. — Amikor ennek első része került árverésre, a Num. Közlöny VII. k. 3. füzetben (132. 1) már elmondtuk, hogy e gyűjtemény apáról-fiúra több nemzedéken át örökbe szállt és mindig továbbfejlesztett híres családi gyűjtemény volt. A most árverésre kerülő 2-ik rész, címe szerint a császárok, királyok, pápák és egyházi fejedelmek pénzeit és medáliáit foglalja magában. A terjedelmes lajstrom a 622. számtól a 7274. számig terjedő éremleírásokat és a 21—26. képtáblákat tartalmazza, azonkívül *Erbstein* Rikárd Gyulának hagyatékában talált, s az özvegnél kapható numizm. munkáinak lajstromát (árakkal). Ezen rész anyagát első sorban német, továbbá cseh, magyar (1715—1878 sz.), orosz, dán, angol, francia, lengyel, portugál, skót, svéd, spanyol. pápai, érseki stb. pénzek és emlékérmek alkotják. Nagyszámú magyar vonatkozású darab is van köztük.

Rudolph Kube (Berlin S. W. Wilhelmstr. 31. I.) f. évi január 25-én árverez négy kisebb éremgyűjteményt, egyebek közt stralsundi vereteket és Napoleon-medáliákat is. (2677. tétel.)

2. Eladó érmek lajstromai.

Sally Rosenberg (Frankfurt a/M. Schillerstr. 18.) tizenhetedik éremlajstroma (5646 tétel). A túlnyomóan német pénzek és medáliák közt magyar pénzek (Róbert Károly, I. Lajos stb.) és emlékérmek sorozata is található a lajstromban. Nagy a személyi emlékérmek száma is.

Ludwig Loeser (Berlin, W. 57., Steinmetzstr. 54.) *Berliner Münzenanzeiger* 4—5. sz. (1908 június és okt.)

Numismatische Mitteilungen (a nürnbergi num.-társulat közlönye). 116. sz. (1908 nov.)

C. G. Thieme (Dresden, Augustusstr. 4.) **Numismatischer Verkehr** 47. évfolyam 1. sz. (1909 január) 3074 tétel. Becses magyar és erdélyi érmek is.

Rudolf Rube (Berlin S. W. Wilhelmstr. 31.) **Numismatische Correspondenz** 250. sz. (1908 nov.) és 251. sz. (1909 január).

Spink & Sons (London W., 17—18 Piccadilly) **Monthly Numismatic Circular** (havi folyóirat dús tudományos tartalommal is az eladó érmek lajstromán kívül. Évi előfizetési ára 2½ shilling.) XVI. k. 192. sz. (1908 nov.), XVII. k. 193. sz. (1908 dec.) és 194. sz. (1909 jan.)

E. Boudeau (Paris 2-e rue Rameau 11.) Catalogue général de monnaies, médailles et jetons. 115° fascicule. 27. année, décembre 1908. — Személyi érmek, köztük igen sok magyar vonatkozású. Szirmay Tony művei. (Apponyi Albert, Lukács Béla, Miklós Ödön, Návay Aladár, Törley József, Trefort Ágoston.) (5009—5722. sz.)

3. Numizmatikai tartalmú könyvek.

Gilhofer und Ranschburg (Wien I. Bognergasse 2). Anzeiger nr. 83. — Numizmatikai könyvek is.

Lásd **Sally Rosenberg** 17. sz. éremlajstromát (fönnebb).

Lásd **Étienne Bourgey** 1908. évi december 7-iki árverési lajstromát (fönnebb.)

Lásd **Brüder Egger** árverési lajstromát (fönnebb). (Head, Graesse, az Egger-féle Wiener Num. Monatshefte és a Num. Zeitschrift.)

T á r s u l a t i é l e t.

Társulati éremvásár. A kincstár tulajdonába került s tagjaink számára fémértéken való kiválasztás céljából nálunk letétbe helyezett éremleletek második sorozata december hó 10-ikéig állott tagjaink rendelkezésére. A letétben volt érmek tekintélyes részét megvették, úgy hogy a vásárlás szép eredménynyel záródott. A harmadik sorozatot lehetőleg a következő füzet mellékleteként fogjuk tagjaink rendelkezésére bocsáthatni.

Összejöveteleinket társulati helyiségünkben tartjuk meg a következő napokon: 1909. január 14. és 28., február 11. és 25., március 11. és 25., április 8. és 29., május 13. és 27., június 10. és 24., július 8., augusztus 12., szeptember 9. és 30., október 14. és 28., november 11. és 25., december 9. és 30-án. Az összejövetelek után társasvacsora lesz Katona Béla éttermében (IV., Váci utca 38.) június 24., július 8., augusztus 12. és szeptember 9-ike kivételével, a mely napokon a vacsorákat egy, a tagokkal külön közlendő nyári helyiségben fogjuk megtartani.

Lakhelyváltozásaiknak bejelentésére igen t. tagjainkat már saját érdekükből is felkérjük.

A könyvtár és gyűjtemény újabb ajándék útján történt szaporodása a következő: a) érmek: *Boroskay Jánostól* 2 db., *Jankovich N.-étől* (Pozsony) 2 db., *Lukeschitz Armentől* 3 db., *Mayer Elektől* 1 db., *Nuber Károlytól* 24 db., *Rampacher Páltól* 5 db., *Schmidegg Alfréd* 1 db., *Varga Bélától* 5 db., *Varga Jolántól* 1 db., dr. *Wechsler Istvántól* (Nagyvárad) 33 db. — b) papírpénzek: a *dabasi Halász-családtól*, Halász Gábor vál. tag hagyatékából: 35 db. — c) könyvek és nyomtatványok: *Blanchet Adrientől* 7 füzet saját műve, *Erdélyi Pál* dr-tól Jelentés az erdélyi nemz. múzeum könyvtáráról, *Gohl Ödöntől* 1 füzet saját műve, *Rampacher Irmától* 1 ókori atlasz, *Rampacher Páltól* a Figyelő 148. száma, *Resch Adolftól* Supplement (az erdélyi pénzekről szóló művéhez), *Rexa Dezsőtől* a soproni gimnáziumi díjérem rajza egykorú, reávonatkozó levéllel, *Rohde Tivadartól* 1 füzet saját műve, *Spink & Solntól* 1 füzet,

dr. *Schulek Alfréd*től Dannenberg Münzkunde, *Szalay Gyulától* a Miletz-gyűjtemény katalógusa, dr. *Walla Ferencztől* Kenner: Das Münzwesen und die Medailleure unter d. Regierung Sr. Majestät des Kaisers Franz Joseph I. 1848—1888., *Fejér Józseftől* 1 egy-lapos nyomtatvány, *Lenzi Furiótól* 4 füzet saját műve. — d) katalógusok: gr. *Dessewffy Miklóstól* 6 db., továbbá a következő kereskedőktől: R. *Ball* (Berlin), E. *Boudeau* (Paris), É. *Bourgey* (Paris), A. E. *Cahn* (Frankfurt a. M.), C. e C. *Clerici* (Milano), Ch. *Dupriez* (Bruxelles), *Egger* (Wien), dr. H. *Feith* (Charlottenburg), *Fejér József* (Budapest), E. *Fischer* (Wien), I. *Florange* (Paris), L. *Fildauer* (Amsterdam), C F. *Gebert* (Nürnberg), L. *Grabow* (Rostock i. M.), I. *Hamburger* (Frankfurt a. M.), O. *Helbing* (München), A. *Hess* Nabhf. (Frankfurt a. M.), Dr. I. *Hirsch* (München), R. *Kube* (Berlin), L. *Loeser* (Berlin), N. *Majer* (Venezia), Dr. E. *Merzbacher* Nachf. (München), H. *Meuss* (Hamburg), E. *Prévot* (Paris), *Ranschburg* Gusztáv (Budapest), H. S. *Rosenberg* (Hannover), S. *Rosenberg* (Frankfurt a. M.), I. *Schulman* (Amsterdam), A. *Serrure* (Paris), C. G. *Thieme* (Dresden), *Zschiesche & Köder* (Leipzig).

Kivonat a választmánynak 1908. évi november hó 12-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó; jegyző: Varga Béla. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Gohl Ödön, Kunváry Fülöp, Pákozdi Károly dr., Rampacher Pál, Telcs Ede és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok és Schulek Alfréd dr. másodkönyvtáros.

A választmány mély részvétellel veszi tudomásul Récsey Viktor dr. rendes tag elhalálozását. — A vál. elhatározza, hogy Ó Felségehez újabb kérvényt intéz a társulat segélyezése tárgyában. — A vál. tudomásul veszi, hogy a háztulajdonos a helyiség bérét 700 koronáról 800 koronára emelte fel. — A vál. köszönetet szavaz Kerner Jusztin úrnak 20 koronás adományáért. — A vál. köszönetet szavaz újabb könyv- és éremadományozóknak. A rendes tagok sorába felvették: *Listyievity Lajos* kereskedő, Zenta; — *Neuschloss Kornél* dr. műépítész, Budapest.

K. m. f. Kilényi s. k. elnök, Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Kunváry Fülöp s. k. Dr. Finály Gábor s. k.

Kivonat a választmánynak 1908 december hó 10-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó; jegyző: Varga Béla. — Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Kunváry Fülöp, Pákozdi Károly dr., Rampacher Pál, Sziklay Jenő, Telcs Ede és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok.

A választmány szerencsekívánatait fejezi ki Szivák Imre dr. tiszteletbeli elnöknek az alkalomból, hogy Ó Felsége kegye őt a Szent István-renddel tüntette ki. Ez vele levéllileg közlendő. — A választmány elhatározza, hogy a helyiség fentartására évi 25, illetve 20 korona erejéig jótállást vállaló tagokat felkéri, hogy 20, illetve 16 koronát fizessenek be a f. évre. — A tagok sorából töröltettek: Kilépés folytán: Baghy Béla dr., Csoma József, Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat (Déva). — Lakhelyének ismerete híjján: Fischer Ernő. — Tagdíj nemfizetés okából: Gorove László dr. és Schönwald Imre. — Jeszenszky Géza r. tag indítványa a numizmatikai adattárt illetőleg egy Finály Gábor dr., Gohl Ödön és Rampacher Pál vál. tagokból alakított albizottságnak adatott ki. — A vál. köszönetet szavaz Markó Lajos festőművésznek az állandó éremkiállítás plakátjának elkészítéséért. — A könyvtárszabályzat általános elvei megvitattatván, részletes megállapítása a jövő ülésre maradt. — A rendes tagok sorába felvették: *Horváth Mihály*, m. kir. honvédhuszár-százados, Budapest. — *Zanandrea Vilmos*, cs. és kir. őrnagy, Ujvidék.

K. m. f. Kilényi s. k. elnök. Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: dr. Pákozdi Károly s. k. Sziklay Jenő s. k.

A Magyar Numizmatikai Társulat tisztikara:

Tiszteletbeli elnök: Dr. Szivák Imre.
Elnök: Dr. Réthy László.
Alelnök: Kilényi Hugó.
Alelnök: Sziklay Jenő.
Titkár: Dr. Zimmermann Lajos.
Másodtitkár: Rampacher Pál.

A Numizmatikai Közlöny szerkesztője:
 Gohl Ödön.
Pénztáros: Kunváry Fülöp.
A gyűjtemény és könyvtár őre: Dr. Finály
 Gábor.
Másodkönyvtáros: Dr. Schulek Alfréd.
Jegyző: Varga Béla.

Választmányi tagok:

Babics József.
 Dr. Despinits Péter.
 Dr. Finály Gábor.
 Bárány Forster Gyula.
 Fraknói Vilmos.

Gohl Ödön.
 Halász Gábor. †
 Kunváry Fülöp.
 Mihalik József
 Dr. Moldoványi István.

Dr. Pákozdy Károly.
 Rampacher Pál.
 Telcs Ede.
 Varga Béla.
 Dr. Zimmermann Lajos.

Felügyelő bizottság:

Fejér József.

Ott János.

Ifj. Zachar Antal.

Póttag: ifj. Walla József.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagjai 1909-ben.

Alapító tagok:

1. Andrassy Dénes gróf, nagybirtokos,
Krasznahorkaváralja	200 kor.	10. Dessewffy Sándor, csanádi püspök,
v. b. t. t., Temesvár († 1907)	200 kor.
Arad szab. kir. város közönsége,
Arad	200 „	Docan Miklós, román kir. külügy-
miniszteri osztályfőnök, Bukarest,
Strada Regala 14. (román érmek)	200 „
Babics József, uradalmi jogigazgató,
Zombolya (Torontál m.) (magyar
és erdélyi pénzek és érmek)	200 „	Festetics Pál gróf, földbirtokos, fő-
rendiházi tag, Budapest, V. ker.,
Zrinyi-utca 10.	200 „
Belvárosi takarékpénztár-részvény-
társaság, Budapest, IV., Kigyótér 1.	400 „	Frigyes főherceg Ő cs. és kir. Fen-
sége, Bécs	200 „
5. Bleyer Izsó dr., ügyvéd, Temesvár,
Lonovics-utca 6. (magyar és
erdélyi, barbár, görög, római és
középkori pénzek)	200 „	Fülöp Szász-Coburg-góthai herceg
Ő kir. Fensége, Bécs I. Seiler-
státte 3	300 „
Budapest székes főváros közönsége,
Budapest	200 „	15. Glück Frigyes, szállodatulajdonos,
Budapest, VIII., Rákóczi-út 7	200 „
Daróczy Zoltán, királydaróci, föld-
birtokos, Pusztá-Alsó-Biritó, u. p.
Paks (Tolna m.) (ált. gyűjt., kül-
önösen római p.)	200 „	Győr szab. kir. város közönsége	200 „
Debrecen szab. kir. város közön-
sége, Debrecen	200 „	Hatvany-Deutsch Károly, nagybirtok-
os, Budapest, VI., Délibáb-u. 16.	200 „
Dessewffy Miklós gróf, földbirtokos,
Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u.
14. (görög pénzek)	200 „	Horsky János, vállalkozó mérnök,
Bécs, IV., Luisengasse 3. (ált.
gyűjt.)	200 „
		József főherceg Ő cs. és kir. Fen-
sége, Budapest, I., Szentgyörgy-
tér 4.	200 „

20. Karátsonyi Andor, földbirtokos, Beodra (Torontál m.) 200 kor.
 Karátsonyi Jenő gróf, v. b. t. t., orsz. képviselő, Budapest, I., Krisztina-körút 127. 200 „
 Klobusitzky János, földbirtokos, Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 9. és Zsitva-Újfalu (Bars m.) 200 „
 Magyar Leszámtoló és Pénzváltó Bank, Budapest, V., Dorottya-utca 6. 200 „
 Nákó Sándor gr., v. b. t. t. fumei kormányzó, Fiume és Nagyszentmiklós (ált. gyűjtő) 200 „
 25. Nuber Károly, numizmata, Eszék (Sirmiuni, délszláv és oláh p.) 200 „
 Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye közönsége, Budapest, IV., Vármegyeház 200 „
 Rampacher Pál, kir. tvszéki joggyakornok, Budapest, VI., Podmaniczky-u. 12. 200 „
 Réthy László dr., nemz. múzeumi igazgatóőr, Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 14. 200 „
 Sacelláry György, Budapest, IV., Zöldfa-u. 15. 200 kor.
 30. Spitzer Mór, földbirtokos, Budapest, VI., Szondy-u. 98/A. 200 „
 Szeged szab. kir. város közönsége, Szeged 200 „
 Sziklay Jenő, m. á. v. főmérnök, Budapest, V., Nádor-utca 56. (nagybányai veretek) 200 „
 Telcs Ede, szobrász, Budapest, VI., Lendvay-utca 8. (görög és római érmek) 200 „
 Temesvár szab. kir. város közönsége, Temesvár 200 „
 35. Vay Béla báró, v. b. t. t., földbirtokos, Alsó-Zsolca (Borsod m.; ált. gyűjt.) 200 „
 Walla József, gyáros, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 15. (római, magyar és erdélyi gyűjt.) 200 „
 Wodianer Albert báró, főrendiházi tag, Bpest VI., Liszt Ferenc-tér 7. 200 „
 Zichy Jenő gróf, v. b. t. t., orsz. képviselő, Budapest († 1906) . 200 „
 39. Zimmermann Lajos dr., ügyvédjelölt, Budapest, VIII., József-körút 64. (árpádházi magyar p.) 200 „

Rendes tagok:

1. Alsó-fehérmegyei történelmi, régészeti és természettudományi egyesület, Gyulafehérvár (Alsó-Fehér m.) (ált. gyűjt.).
 Akantisz Ignác, nyug. 1848/49 iki honvéd hadnagy, kir. törvényszéki irodaigazgató. Jászberény. (ált. gyűjt.).
 Andrási Gyula, iparos, Mór (Fehér megye) (ált. gyűjtés).
 Ábrahám Vilmos, az osztr. magy. bank felügyelője, Budapest, V., Szabadságtér 8.
 5. Ábrai Lajos, felső keresk. iskolai igazgató, Arad (magy. és erdélyi tallérok és aranyak).
 Áldor Gyula, gyógyszerész, Rákospalota (ált. gyűjt., különösen magyar, római és barbár érmek).
 Árva megyei Csaplovics-könyvtár, Alsókubin.
 Baich Milán báró, főrendiházi tag, Budapest, V., Bécsi-u. 8.
 Balatoni múzeum-egyesület, Keszthely (Zala m.) (Balatonvidéki eredetű emlékek).
 10. Ballagi Aladár dr., orsz. képviselő, egyetemi ny. r. tanár, Budapest, IX., Kinizsi-u. 29.
 Baranya vármegye közönsége, Pécs.
 Bartalos Gyula dr., róm. kath. pap, Eger (Heves m.)
 Bathó Lajos, vármegyei aljegyző, Komárom.
 Baumgarten Nándor dr. ügyvéd, egyet. m. tanár, Budapest, V., Nagykorona-u. 18.
 15. Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat, Zombor (Bács-Bodrogh m.) (ált. gyűjt.).
 Bártfai magy. kir. állami gimnázium, Bártfa (Sáros m.) (ált. gyűjt.).
 Beck Ö. Fülöp, szobrász, Budapest, VI., Városligeti fasor 22.
 Beőkőnyi Viktor, földbirt., Ludas (Heves m.).
 Berán Lajos, szobrász, Budapest, IX., Bakács-tér 6. I. em. 13.
 20. Berwaldszky Kálmán, el. isk. tanító, iskolaszéki jegyző, Igló, Kossuth Lajos-sor 91.
 Besztercebányai városi múzeum (Besztercze-

¹ Alapítványát érmekben tette.

- bányai történelmi és régészeti társulat, Besztercebánya (Zólyom m.) (ált. gyűjt.).
 Békéscsabai múzeum-egyesület, Békéscsaba (Békés m.) (ált. gyűjt.).
 Békésvármegyei közművelődési egyesület, Gyula (ált. gyűjt.).
 Biharmegyei és nagyvárad régészeti és történelmi egyesület, Nagyvárad (ált. gyűjt.).
25. Bodrogi János, főgimn. tanár, Nagyenyed, (Alsó-Fehér m.).
 Boroskay János, városi erdőmester, Zólyom (Zólyom m.).
 Borsod-miskolci közművelődési és múzeum-egyesület. Miskolc (Borsod m.) (ált. gyűjt.).
 Borsos István, főgimn. tanár, Pápa (Veszprém m.) (a pápai ref. kollégium számára görög, római és magyar p. és emlékérmeket).
 Bothár Samu dr., városi orvos, Besztercebánya (Zólyom m.).
30. Böhm Lénárt, szőlőbirtokos, Fehértemplom, Verseci-utca 13.
 Brenner Ferenc, takarékpénztári tisztviselő Esztergom (magyar és római p.).
 Br. Bruckenthal-féle múzeum, Nagyszeben (Szeben m.) (általános gyűjt., különösen Magyarország és Erdély.)
 Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, IV., Városház-tér 4. (ált. gyűjt.).
 Budapest VII. ker. (Barcsay-utcai) állami főgimnázium ifjúsági könyvtára, Budapest, VII., Barcsay-utca.
- 35 Csillag István, szobrász, Budapest, V., Sas-utca 15.
 Czapáry László dr., ciszt. r. főgimn. tanár, Székesfehérvár (Fehér m.) (magyar és római pénzek).
 Daniel Ferenc, gazdasági gyakornok, Vargyas u. p. Olasztelek (Udvarhely m.) (magyar és erdélyi p.).
 Darnay Kálmán, szentmártoni, vaskereskedő, birtokos, a Darnay-múzeum tulajdonosa, Sümeg (Zala m.) (magyar és erdélyi p., barbár és római Sümeg-vidéki leletek).
 Daubner József, gyógyszerész, Ulma (Temes megye) (Magyar és osztrák papiérmék, ezek hamisítványai, ezekre vonatkozó irodalmi adatok).
- 40 Dáni Nándor, Budapest, VIII., Röck Szilárd-utca 37. (medáliák és plakettek).
 Despinits Péter dr., ny. ítélőtáblai bíró, Budapest, VI., Bajza-u. 25. (ált. gyűjt.).
- Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum társulat, Temesvár (délmagyarországi emlékérmek, ottani leletek, barbár, viminaciumi és dáciai p.).
 Dimák Gyula, takarékpénztári pénztáros, Selmeczbánya.
 Dirner Gusztávné, Budapest, IV., Kigyó-tér 1. (magyar és erdélyi p. és emlékérmek).
45. Dobay Ferenc, nyomdatulajdonos, Gyula (Békés m.) (magyar p. és emlékérmek).
 Dobiaschi József, gyáros, Arad, Kölcsey-u. 2.
 Dombai Mihály, vasuti altiszt, Érsekújvár.
 Duka Marcel, kir. tanácsos, p. ü. főtanácsos, kat. helyszíni felügyelő, Szeged, Bátya-utca 19.
 Durugy Ferenc, m. kir. adótárnok, Szászsebes (Szeben m.) (ált. gyűjt.).
50. Egger Ármin, éremkereskedő, Bécs, I., Opernring 7.
 Enyeter Ferenc, m. kir. csendőralezredes, Budapest, I., Pauler-utca 10. (ált. gyűjt.).
 Eperjesi ág. hitv. ev. kollégium főgimnáziuma, Eperjes (Sáros m.) (ált. gyűjt.).
 Erdélyi Aladár dr., ügyvéd Budapest, IV., Sörház-u. 4.
 Erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiség-tára, Kolozsvár (ált. gyűjt.).
55. Ernuszt József dr., ny. főispán, Szombathely.
 Eszék sz. kir. város múzeuma (délsláv pénzek, görög és római pénzek, emlékérmek).
 Esztergom főegyházmegyei könyvtár, Esztergom (ált. gyűjt., különösen magyar p., egyházi emlékérmek, kivált esztergomiak).
 Esztergom vármegye törvényhatósági bizottsága, Esztergom.
 Éber Lászlóné, Budapest, I., Kemenes-u. 6.
60. Édeskúty Jenő, nagykereskedő Budapest, V., Erzsébet-tér 8.
 Éles Géza, oklev. gyógyszerész, Debreczen, Kigyógyógytár, Piac-tér. (magyar és római pénzek.)
 Éremkedvelők Egyesülete, Budapest, VI., Ó-utca 1. (modern érmek és plakettek).
 Érseki papnevelő intézet, Esztergom.
 Farkas Sándor, magánzó. Nagyenyed, Rákóczi-út 4. (görög és római p.).
65. Farkas Sándor, gyógyszerész, múzeumtulajdonos, Szentes (ált. gyűjt.).
 Fejér Gyula, műszaki és keresk. iroda tul., Budapest, V., Eötvös-tér 2. (római és magyar p.).

- Fejér József, éremkereskedő, Budapest, IV., Ferenc József-rakeart 2.
- Fekete Győző, finevelőintézeti igazgató, Szalmonca u. p. Bolesó (Trencsén m.) (ált. gyűjt. különösen magyar és ókori pénzek, emlékérmek).
- Felkai Tatra-múzeumegylet, Felka (Szepes m.) (ált. gyűjt.).
70. Felsőlövői ev. főgimnázium, Felsőlövő. (ált. gyűjt.).
- Fiala Ede, cs. kir. kormánytanácsos, a cumberlandi hg. gyűjteményeinek őre, Bécs, Penzingerstrasse, Palais Cumberland.
- Finály Gábor dr., főgimn. tanár, Budapest, VII., Damjanich-u. 23. (Magyarország területén lelt római pénzek és érmek lelőhelyeinek a katonai térkép szerinti pontos közlését s az illető érmek leírását kéri).
- Fischer Emil, éremkereskedő, Bécs, I., Kohlmarkt 8.
- Fogel Ágoston, kereskedő, Eger (Heves m.).
75. Forray József Sándor, az osztr.-magy. bank felülvizsgálója, Szeged (magyar és erdélyi p., valamint az országban forgalomban volt osztrák pénzek).
- Forster Gyula báró, főrendiházi tag, min. tanácsos, a műemlékek orsz. bizottságának elnöke, Budapest, II., Lánchíd-u. 4.
- Főfémjelző és fémbeváltó hivatal (m. kir.), Budapest, V., Mérleg-u. 11.
- Fraknoi Vilmos, arbei vál. püspök, a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelője, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.
- Frey Imre, ötvös, Zombor (Bács-Bodrog m.) (görög, római, barbár és magyar p. és emlékérmek).
80. Friedmann Izidor, régiségkereskedő, Budapest, IV., Károly-u. 4.
- Gálócsy Zoltán, vármegyei levéltárnok, Ungvár (Ung m.). (görög és római köztársasági p., tallérok és emlékérmek).
- Gáspár Fülöp, m. kir. honvédszázados kt., Budapest, VIII., Népszínház-u. 44.
- Gergelyi Tamás, magánzó, Déva (Hunyad m.) (numizmatikai kuriozitások).
- Geszti György, műszaki nagykereskedő, Budapest, VII., Izabella-u. 87.
85. Gohl Ödön, tanár, nemzeti múzeumi őr és szerkesztő, Budapest, I., Márvány-u. 20.
- Gömörmegyei múzeum, Rimaszombat (Gömör m.) (ált. gyűjt.).
- Gramberg Nándor dr., ügyvéd, Pancsova (Torontál m.) (római császári, különösen viminaciumi és délszláv p., Belgrádra vonatkozó emlékérmek).
- Grünhut Alfréd, kereskedő, Nagykanizsa (Zala m.) (római és magyar p., Nagykanizsára vonatkozó tárgyak).
- Gundel Károly, szálloda-igazgató, Szentiványi-Csorbató (Szepes m.) (lengyel p., különösen III. Zsigmond hármass garasai, magyar p. és emlékérmek).
90. Győri Szent-Benedekrend főgimnáziumának múzeuma, Győr (ált. gyűjt.).
- Győrik Márton, liceumi tanár, Pozsony, Vécölöp-u. 59. (a pozsonyi ág. hitv. ev. liceum számára magyar és erdélyi p.).
- Gyulai Noé Hugó dr., ügyvéd, Budapest, VIII., József-körút 81.
- Halász Olivér ifj. szigorló jogász, Budapest, IV., Veres Pálné-utca 6.
- Hamburger József, éremkereskedő, Frankfurt a. Main. Uhlandstr. 56.
95. Haranghy György, takarékpénztári osztályfőnök, Debreczen, Péterfia-utca 72. (ált. gyűjt.).
- Hauzer Pál, szig. állatorvos, Dunapentele (Fehér m.).
- Helbing Ottó, éremkereskedő, München, Maximilianstrasse 13.
- Hess Adolf utódja, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Mainzer Landstrasse 49.
- Hidvéghi Sándor, közs. iskolai tanító, Gic-Hathalom (Veszprém m.) (római p.). (különösen IV. századbeli officina- és bélyegváltozatok).
100. Hild Viktor író, Jászberény (Jász-Nagykún-Szolnok m.).
- Hirsch Jakab dr., éremkereskedő, München, Arcisstr. 17.
- Hlatky József, ny. áll. főreáliskolai tanár, Körmöczbánya
- Hódmezővásárhelyi ref. főgimnázium. Hódmezővásárhely. (ált. gyűjt.).
- Hoffmann Frigyes, joghallgató, Budapest, V., Zoltán-u. 18.
105. Holesch István dr., keresk. és iparkamarai titkár, Besztercebánya.
- Hont vármegye közönsége, Ipolyság (Hont m.).
- Horváth Antal, ügyvéd, Pécs (Baranya m.), Ferenciek-u. 25. (ált. gyűjt.).
- Horváth A. János, áll. tanítóképző-intézeti

- tanár, Igló (Szepes m.) (*magyar, osztrák és római p.*).
- Horváth B. Ákos dr., Coburg hg. uradalmi orvosa, Vereskő (Gömör m.) (*ókori, különösen kelta p.*).
110. Horváth Mihály, m. kir. honvéd huszár százados, Budapest, IX., Üllői-út 115/b. II. em. 3
- Hurtay Lajos ifj., pénzverőhivatali éremvénnök, Körmöczbánya.
- Husnik János ifj. okl. gazdasz. órás, Kolozsvár, Rudolf-út 13 (*20 krajcárosok.*)
- Hüttl Dezső dr., műépítész, Budapest, I., Budafoki-út 3. (*régi és modern emlékek, különösen a római Szent Péter templomra vonatkozó érmek.*)
- Iglói ág. hitv. ev. főgimn., Igló (Szepes m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
115. Jankovich-Bésán Endre, földbirtokos, Gic, u. p. Gichathalom (Veszprém m.)
- Jankovics József Mihály dr. áll. főgimn. tanár, Munkács, (*magyar és osztrák p.*)
- Jeszenszky Alajos, apátkanonok, Nyitra (*magyar pénzek és emlékérmek; pápai emlékérmek.*)
- Jeszenszky Géza, földbirtokos, Patvaróc, u. p. Brunóc (Nyitra m.) (*magyar p. és érmek; különösen árpád-házi p., II. Rákóczi Ferenc, lotharingiai Ferenc pénzei és rézpénzek.*)
- Joanneum, Münzen- u. Antikenkabinet am Landesmuseum, Graz (*ált. gyűjt., különösen stájerországi veretek.*)
120. Jókay Endre, áll. polg. iskolai tanár, Mór. (*ált. gyűjt. különösen magyar és osztrák p. és magyar lelőhelyű római p.*)
- Kacska József, róm. kath. plebános, Dóval, u. p. Motyók (Zólyom m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kalocsai Jézustársasági érseki főgimnázium, Kalocsa, (*ált. gyűjt.*)
- Kammerer Ernő dr., min. tanácsos, a szépművészeti múzeum igazgatója, Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 28.
- Karácson Béla, főgimn. tanár, Kisújszállás.
125. Karcagi ev. ref. gimnázium, Karcag (Jász-Nagykún-Szolnok m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kassai múzeum (*ált. gyűjt., különösen Felső-magyarországon vert magy. p. és római p.*)
- Katona Béla, joghallgató, Budapest, VII., Rákóczi-út 26. (*ált. gyűjt.*).
- Kállai Dezső, éremkereskedő, Bécs, I., Lobkowitzplatz 3.
- Kállay András, földbirtokos, nyug. főispán, Nyiregyháza (Szabolcs m.).
130. Kecskemét t. h. város tanácsa, Kecskemét (Pest m.).
- Kecskeméti róm. kath. főgimnázium, Kecskemét. (*ált. gyűjt.*).
- Keppich Gyula dr., ügyvéd, Budapest, V., Zoltán-u. 18. (*ált. gyűjt., különösen árpád-házi magyar, görög és római császári p.*).
- Kertay Viktor, pénzügyi fogalmazó-gyakornok, Arad, Pénzügyi palota. (*római császári p.*)
- Kilényi Hugó, ny. miniszt. tanácsos, Budapest, I., Lógody-u. 23. (*ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek.*).
135. Kiskunfélegyházi városi múzeum, Kiskunfélegyháza (Pest m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kiskunhalasi ev. ref. főgimnázium, Kiskunhalas (Pest m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kiss Zoltán, jogszigorló, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 2. II. em. 19.
- Kolozsvári kegyestanító-rend kath. főgimnáziuma, Kolozsvár (*ált. gyűjt.*).
- Kolozsvári ref. kollégium, Kolozsvár. (*ált. gyűjt.*).
140. Komárom vármegye közönsége, Komárom. Komárom vármegyei és városi múzeum-egyesület, Komárom (*ált. gyűjt.*).
- Konkoly Thege Balázs dr., ügyvéd, Komárom (*magyar p.*).
- Korentsy Sándor K., tanító, Kistapolcsány (*ált. gyűjt.*).
- Kornfeld Zsigmond, főrendiházi tag, a magy. általános hitelbank elnöke, Budapest, V., Nádor-u. 12.
145. Kósa Sándor, m. á. v. főművezető, Temesvár-Józsefváros, Pacsirta-u. 11. (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
- Kováts Ede, diszműárúkereskedő, Kolozsvár, Mátyás király-tér 4.
- Kováts Ferenc dr. egyetemi m. tanár, jogakadémiai ny. r. tanár, Pozsony, Védcolp-u. 51. (*magyar aranyforintok és azokkal rokon középkori p.*).
- Kováts Kálmán, diszműárúkereskedő, Kolozsvár, Mátyás király-tér 4.
- Krajtsik Ferenc dr., kir. közigazgatási bíró, Budapest, VII., Erzsébet-körút 4.
150. Kramer József földbirtokos, Budapest, III., Zsigmond-u. 112.
- Kunváry Fülöp, ny. főmérnök, Budapest,

- VII., Huszár-u. 8. (ált. gyűjt., különösen magyar érmek).
- Kürti Gyula, hivatalnok, Rózsahegy (Liptó m.) (ált. gyűjt., különösen magyar és osztrák p., 1. Ferenc József érmei).
- Küttel Samu dr., kir. ítélőtáblai bíró, Temesvár-Belváros, Kormánysházi épület.
- Lenz József, gyógyszerész, Budapest, X., Család-u. 38.
155. Leszih Andor, a borsod-miskolci múzeum őre, Miskolc (Borsod m.), Borsod-miskolci múzeum.
- Lippay Károly, a 17. sz. helyőrségi gyógytár főnöke, Budapest, I., Alkotás-u. 25. (numizmatikai könyvek és folyóiratok, érmészek életrajzai, arcképei és arcképes érmei).
- Listyevity Lajos, kereskedő, Zenta.
- Losonc rendezett. tanácsú város közkönyvtára, Losonc.
- Lossonczy István ifj., Miskolcz (Borsod m.), Verbóczy-u. 1. (görög és római p. és borsodmegyei eredetű kelta p.).
160. Lossonczy Károly, m. kir. gazdasági intéző, Bábolnapusztá (Komárom m.) (ált. gyűjt., különösen római és magyar p.).
- Lötkovits Artúr, ékszergyáros, a debreczeni városi múzeum ideigl. őre, Debreczen.
- Lukeschitz Ármin, éremkereskedő, Graz, Volksgartenstrasse 4.
- Magurányi József, főkapitányi ügyész, Esztergom.
- Magyar Iparművészeti Társulat, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
165. Magyar Kegyes-Tanítórend, Budapest, IV., Városház-tér 4.
- Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségosztálya, Budapest, VIII., Múzeum-körút 14—16.
- Magyarországi Kárpátgyesület múzeuma, Poprád.
- Maksziányi Dezső dr., vasuti felügyelő, Budapest, VI., gf. Zichy Jenő-utca 12.
- Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Marosvásárhely (Maros-Torda m.) (ált. gyűjt.).
170. Martinovich Róbert dr., m. á. v. fogalmazó, Arad, M. á. v. üzletvezetőség (magyar, erdélyi és osztrák p.).
- Maszlagh Ferenc, pápai prelátus, szentszigmondi prépost, komáromi főesperes és kanonok, Esztergom.
- Mayer Elek, m. kir. vésnök, Körmöcbánya.
- Mály János dr., Budapest, I., Díszter 2. (árpád- és vegyesházi magyar pénzek.)
- Merzbacher Jenő dr. utódai (előbb Merzbacher Jenő dr. és Neustätter és Társa), éremkereskedők, München, Karlstrasse 10/0.
175. Mezey Mihály, kir. közjegyző, Nagyvárad, Kossuth-u. 3.
- Mezőturi ev. ref. főgimnázium, Mezőtúr (Jász-Nagykun-Szolnok m.) (ált. gyűjt.).
- Mihalik József, kir. tanácsos, a múzeumok és könyvtárak orsz. felügyelője, Budapest, VII., Aréna-út 29.
- Mihálovics Béla dr., ügyvéd, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 23. (ált. gyűjt.).
- Milch Ármin, fakereskedő, Komárom (ált. gyűjt., különösen római császári p.).
180. Mild Gyula ifj., vm. írnok, a mosonm. tört. és régészeti egyesület titkára, Magyaróvár (Moson m.), Magyar-utca 11. (modern érmek és plakettek).
- Milleker Bódog, községi néptanító, múzeumi őr, Versec (Temes m.)
- Moldoványi István dr., kir. ipari főfelügyelő, Budapest, II., Fő-utca 71. (magyar pénzek 1526—1848-ig; erdélyi p. 1538—1690-ig; II. Rákóczi Ferenc p.).
- Mosonmegyei történelmi és régészeti egyesület, Magyaróvár (Moson m.) (mosonm. leletek).
- Moson vármegye közönsége, Magyaróvár.
185. Munkácsi m. kir. áll. főgimnázium, Munkács (Bereg m.) (ált. gyűjt.).
- Munkácsy József, vaskereskedő, a gráci magyar egyesület elnöke, Graz, Brockmann-gasse 59. (ált. gyűjt.).
- Múzeumi tót társaság, Turócszentmárton (Turóc m.) (ált. gyűjt.).
- Nagy József, tanár, Debreczen, Thaly Kálmán-utca 13. (római, magyar és erdélyi p. és emlékérmek).
- Nagy Mór, könyvnyomdatulajdonos, Budapest, VIII., Röck Szilárd-u. 28.
190. Nagy Sámuel dr., belügyminiszeri fogalmazó, Budapest, IX., Ferenc-körút 10.
- Nagy Zoltán, állomásfőnök, Verebély (Bars m., (róm. császári p., magy. p. és emlékérmek).
- Nagybányai múzeumegyesület, Nagybánya (Szatmár m.) (ált. gyűjt.).
- Nagynyedi Bethlen-kollégium régiségtára, Nagynyed (ált. gyűjt.).
- Nagyvárad premontrai kath. főgimnázium, Nagyvárad (ált. gyűjt.).

195. Nedeljković Tódor dr., ügyvéd, Zimony (Szerém m.) (*Zimony környékén lelt pénzek*).
Neubauer Zoltán, közs. tanító, Leibic (Szepes m.) (*erdélyi p.*).
Neumann Károly dr., min. osztálytanácsos, Budapest, VI., Nagy-János-u. 7.
Neuschloss Kornél dr., műépítész, Budapest, II., Fő-utca 17.
Nécsey József, kir. postamester és földbirtokos, Verebely (Bars m.) (*Verebely környékén lelt p.*).
200. Nyitrai múzeum, Nyitra (*ált. gyűjt.*).
Nyáry Albert báró dr., Budapest, V., Országház.
Országos Magyar Iparművészeti Múzeum, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
Országos Régészeti és Embertani Társulat, Budapest, I., Attila-u. 23.
Ott János, vasuti üzletvezető, Budapest, VIII., József-körút 31/B. (*ált. gyűjt., különösen római császári p.*).
205. Örmény múzeum-egyesület, Szamosújvár.
Pallós Albert, áll. polgári leányiskolai igazgató, Kolozsvár, Farkas-u. 9.
Pannonhalmi szent Benedek-rendi központi főkönyvtár, Pannonhalma, u. p. Győrszentmárton (*ált. gyűjt.*).
Payer Endre dr., fogorvos, Pozsony, Kossuth Lajos-tér 5.
Pazar Zoltán, okl. rajztanár, Léva (Bars m.) (*magyar árpád-házi és római császári p.*).
210. Pákozdi Károly dr., orvos, Budapest, IV., Kecskeméti-utca 14. (*magyar és erdélyi p. és emlékérmek*).
Pápay Pál dr. ügyvédjelölt, Kisújszállás. (*római és magyar p.*).
Pelachy János, kir. járásbírósi tisztviselő, Selmeczbánya (Hont m.).
Pesti Ferenc, székes fővárosi IV. kerül. előjáró, Budapest, X., Orczy-út 23.
Petrikovich János dr., megyei járásorvos, Turócszentmárton (Turóc m.) (*a múzeumi tól társaság számára ált. gyűjt.*).
215. Pécsi városi múzeum, Pécs (Baranya m.) (*ált. gyűjt.*).
Pénzverőhivatal (m. kir.), Kőrmöcsbánya (Bars m.) (*kőrmöcsbányai veretek*).
Pfinn József, vasuti felügyelő, Budapest, VI., Eötvös-u. 42.
Philipp István, főgimn. rajztanár, Székesfehérvár (Fehér m.) (*magyar és lengyel p., cseh és osztrák pénzek magyar vonatkozásban*).
- Pintér Sándor, ügyvéd, Nagyszécsény (Nógrád m.).
220. Pokorny László, kir. betétszerkesztő bíró, Kisújszállás (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
Pompéry Elemér, m. kir. szabadalmi bíró, Budapest, I., Gellért-tér 3.
Pozsony városi múzeum, Pozsony, Városház (*ált. gyűjt.*).
Pozsonyi ág. ev. hitv. liceum dr. Schimkó Dániel-féle éremgyűjteménye, Pozsony, Védcolöp-u. (*ált. gyűjt.*).
Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Pozsony (*ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek*).
225. Puky József, ny. minisztr. tanácsos, Tomor (Abauj m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar és erdélyi p.*).
- Rajos Lajos ifj., mérnök, Budapest, IX., Lónyay-u. 9.
Rausch Aladár, gyáros, Budapest, VI., Andrássy-út 8. (*emlékérmek*).
Rácsay Géza dr., kir. közalapítványi ügyész, Budapest, I., Biró u. 8.
Regényi István ifj., Ujvidék (*római császári, magyar és erdélyi p. és emlékérmek általánosságban*).
230. Rehák Rezső, takarékpénztári tisztviselő, Budapest, I., Bécsikapu-tér 5.
Reisner József, m. kir. pénzverdei vésnök, Kőrmöcsbánya.
Resch Adolf, ékszerész, Brassó.
Réthi Zsigmond, régiségkereskedő, Budapest, IV., Városház-u. 1.
Révay Gyula br. ifj., Kisselmec (Túróc m.).
235. Rhé Gyula, m. á. v. hivatalnok, Jutas, Pálya-udvar (Veszprém m.).
Richter Viktor dr., Pozsony, Deák-utca 8.
Ritter Frigyes Vilmos, takarékpénztári tisztviselő, Sopron, Müller P.-u. 1. (*magyar és erdélyi p. és emlékérmek*).
- Rohde Tivadar, ingatlan-tulajdonos, a zurányi magy. robbanóanyag-gyár r.-társ. igazgatósági tagja, Bécs, I., Schauflegasse 2. (*római p., különösen Aurelianus, I. Ferenc József p. és forgalmon kívül helyezett magyar és osztrák papírpénzek*).
- Ruisz Gyula, kir. jószágigazgató, Kisbér (Komárom m.) (*lakóhelyén előforduló leletek*).
240. Sarbó Leó, a Foncière biztosító-intézet igaz-

- gatója, Budapest, V., Sas-utca 10. (*emlék-érmek*).
- Sárosvármegyei múzeum, Bártfa (*ált. gyűjt.*).
- Schlesinger József, magánzó, Budapest, VI., Nagymező-u. 37.
- Schmidég Alfréd, a m. kiviteli és csomagszállítási r.-t. tisztviselője, Budapest, I., Maros-u. 7. (*ált. gyűjt.*)
- Scholz Antal ifj., sörgyáros, Pécs, Új sörgyár.
245. Schreiber Antal, bútór- és régiségkereskedő, Pécs, Zrinyi-u. 10.
- Schulek Alfréd dr., orvos, Budapest, V., Sas-u. 23. (*magyar p. és magyar vagy magyar vonatkozású emlékérmek*).
- Schweng József, városi tanácsos, Besztercebánya.
- Schweninger Jakab, r. kath. plebános, Csene (Torontál m.) (*magyar p.*).
- Selmecz és Bélabánya sz. kir. város közönsége, Selmeczbánya (Hont m.).
250. Selmeczbányai ág. hitv. evang. liceum, Selmeczbánya (Hont m.) (*ált. gyűjt.*).
- Severeanu György dr., orvos, Bucarest, Str. Campineana.
- Smetana Aladár, gyógyszerész, Ecseg (Nógrád m.) (*ált. gyűjt.*).
- Somogyvármegye könyvtára, Kaposvár (Somogy m.), Áll. főgimnázium (*ált. gyűjt.*).
- Somssich János gróf, Hetes (Somogy m.) (*magyar tallérok és vegyesházi aranyak*).
255. Soproni ev. főgimnázium, Sopron (*ált. gyűjt.*).
- Steiner Ferenc, gyáros, Budapest, IX., Köztelek-u. 6.
- Steinitz Sándor, a „Landesbank“ tisztviselője, Sarajevo (*ált. gyűjt.*).
- Szabadka sz. kir. város közönsége, Szabadka.
- Szabó Elemér dr., m. kir. honvéd-ezredorvos, Székesfehérvár, Megyeház-tér 8. (*Magyarország területén lakott népek p. és emlékérmek; különösen a Rákóczi-korszak pénzei.*)
260. Szabó György, joghallgató, Hajdu-Dorog (Hajdu m.).
- Szabó Otmár, ciszterci-rendi pap, könyv- és levéltár-őr, Zirc (Veszprém m.) (*ált. gyűjt. a zirci apátsági gyűjtemény számára*).
- Szalay Imre, min. tanácsos, a magy. nemz. múzeum igazgatója, Budapest, VIII., József-körút 35.
- Szarvasi ág. hitv. ev. főgimnázium, Szarvas (Békés m.) (*ált. gyűjt.*).
- Szatmári Kölcsey-Kör múzeuma, Szatmárnémeti (*ált. gyűjt.*).
265. Szatmárvármegye múzeuma, Nagykároly. (*ált. gyűjt.*)
- Szászvárosi ev. ref. Kún-kollégium, Szászváros (*ált. gyűjt.*).
- Szekfű György, ny. városi főjegyző, Zenta. Szép-u. 247. (*ált. gyűjt.*)
- Szende Gyula dr., főgimn. tanár, Budapest, VII., Damjanich-u. 25/a.
- Szendrei János dr., miniszt. osztálytanácsos, az Orsz. régészeti és embertani társulat titkára, Budapest, I., Attila-utca 23. (*ált. gyűjt.*)
270. Szentgáli Károly, főv. tanító, Budapest, I., Fehérvári-út 16/B.
- Székelv Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy (Háromszék m.) (*ált. gyűjt.*).
- Székesfehérvár szab. királyi város tanácsa, Székesfehérvár.
- Szirmai Antal, szobrász-érmész, Páris, 112. Boulevard Malesherbes (*modern érmek és plakettek*).
- Szivák Imre dr., ügyvéd, orsz. képviselő, a budapesti ügyvédi kamara elnöke, Budapest, IV., Egyetem-tér 5. (*ált. gyűjt.; főképen a Rákóczi-korszak érmek*).
275. Sztehlo Ottó, építőművész, Budapest, I., Karátsonyi-u. 9.
- Thallóczy Lajos, udv. tanácsos, cs. és kir. osztályfőnök, Bécs, I., Johannesgasse 6.
- Tinis József, kir. telekkönyvvezető, Abauj-Szepi (Abauj-Torna m.).
- Tiszafüredi múzeum és könyvtáregylet, Tiszafüred (Heves m.) (*ált. gyűjt.*).
- Tolnavármegyei múzeum, Szekszárd (Tolna m.) (*ált. gyűjt.*).
280. Tomik Bernardin, kapucinus r. áldozár, Tata (Komárom m.) (*a tatai kapucinus rend studiuma számára ált. gyűjtő, különösen magyar p.*).
- Torontál vármegye közönsége, Nagybecskerek (*ált. gyűjt.*).
- Tóth Sándor, kegyesrendi gimnáziumi tanár, Kecskemét (Pest m.) (*ált. gyűjt.*).
- Tömörkény István, a szegedi Somogyi-könyvtár és városi múzeum igazgatója, Szeged.
- Tyll Gusztáv, birtokos, Újmoldova (Krassó-Szörény m.).
285. Ujvári Béla, urjeli, magánzó, Dunapentele (Fehér m.).

- Ungar Dezsőné, Budapest, V., Báthory-u. 6.
Ungvári kir. kath. főgimnázium, Ungvár
(Ung m.) (ált. gyűjt.).
- Varannai István, gimn. tanár, Szakolca (ált. gyűjt., különösen magyar p.).
- Varga Béla, tinódi, az osztr.-magy. bank felülvizsgálója, Bpest, V., Nádor-u. 55. (magyar pénzek, emlékérmek és zsetonok általában).
290. Varsányi Román, főgimn. bencés tanár, Pápa.
Vasvármegyei kulturegyesület, Szombathely
(Vas m.) (ált. gyűjt.).
- Váci múzeumegyesület, Vác (ált. gyűjt.).
- Várnay Ernő ifj. dr., közjegyző, Ujvidék
(görög, római, magyar és erdélyi p.).
- Váry Szabó Elemér, uradalmi számvevő,
Budapest, IX., Erkel-u. 19. (magyar pénzek és emlékérmek).
295. Veber Ernő J., szakiskolai tanár, Gölnicbánya (ált. gyűjt.).
- Versec városi múzeum, Versec (Temes m.)
(ált. gyűjt.).
- Veszprémmegyei múzeum, Veszprém (ált. gyűjt.).
- Vértessándor, körjegyző, Vaskőrtvélyes.
- Voetter Ottó, cs. és kir. alezredes, Bécs, III.,
Kollergasse 3. (római érmek).
300. Vojtás Mátyás, főgimn. tanár, Selmeczbánya.
Walla Ferenc dr., éremkereskedő, Bécs, I.,
Mölkerbastei 12.
- Walla József ifj., gyáros, Bpest, VII., Rottenbiller-utca 15. (római, magyar és erdélyi p.).
- Walla Vilma, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 15. (római, magyar és erdélyi p.).
- Weifert Ignác, birtokos és sörfőzőtulajdonos,
Pancsova (Torontál m.) (római p.).
305. Weiss Berthold, udvari tanácsos, Budapest,
VI., Váci-körút 27.
- Wersényi Róza, városi óvónő, Selmeczbánya.
- Wertheim Pál, bizt. főügynök, urad. bérlő,
Székesfehérvár (Fehér m.), Ligetsor 1.
(I. Ferenc József érmei és pénzei, kiállítási
érmek és zsetonok, Napoleon-érmek, papir-
pénzek, modern művészi érmek és plakettek).
- Woyciechowski Vilmos, a magy. leszámítoló
és pénzváltó-bank tisztviselője, Budapest,
IX., Fővámter 15
- Zachar Antal ifj., székes-fővárosi pénztáros,
Budapest, IX., Páva-u. 34. (ált. gyűjt.).
310. Zanandrea Vilmos, cs. és kir. őrnagy, Ujvidék, 6. számú cs. és kir. gyalogezred.
Zentai községi főgimnázium, Zenta (Bács-Bodrog m.) (ált. gyűjt.).
- Zilahi ev. ref. Wesselényi-kollégium, Zilah
(Szilágy m.) (ált. gyűjt.).
- Zöld János, polg. isk. tanár, Nagyszombat
(Pozsony m.).
314. Zsoldos Benő, gimnáziumi tanár, Sárospatak
(Zemplén m.).

Inhalt.

Edmund Gohl: Der Fund barbarischer Silbermünzen zu Réte (Kom. Pozsony). Man fand hier 44 grössere und 204 kleinere Münzen, unter diesen 20 Biatec, 15 Nonnos und Sonnon, 1 Devil, 1 Titto (?), 2 ohne Inschrift!!!, angeblich auch 1 Busu(marus) und 1 Jantumarus (Lavumarus?) und 2 Tetradrachmen von Thasos (16.44 und 15.0 gr.) Ferner waren im Funde 3 kleine Silbermünzen des Nonnos (mit NONN) und 23 verschiedene Gattungen silbernen Kleingeldes ohne Inschrift. Beschrieben werden konnten nur 36 grosse und 122 kleine Münzen. Der Fund von Réte ist jenem von Simmering nahe verwandt, die bisher unedierte Gattung der grossen Silbermünze zu 17 gr. ohne Inschrift und die Anwesenheit der Thasos-Münzen im Funde erhöhen aber ihre wissenschaftliche Bedeutung, da die erstere eine Art von Übergang bildet zwischen älterem pannonischen Gepräge (Num. Közlöny VI. S. 59, Fig. 30.) und den neueren Münzen zu 17 gr. Sie bildet ferner eine abgesonderte typologische Gruppe mit der mittleren Sonnon-Münze (Num. Zeitschr. XXVII., Tafel III u. 13) und der COVIO . . . Münze (De la Tour 10183) und gibt in ihrem Revers die typologische Bestätigung des Zusammenhanges der grossen Münzen zu 17 gr. mit den Kleinmünzen zu 2.3 gr. von Réte und Simmering und auch mit jenen von Tótfalu (Num. Közlöny Bd. III.) — Die Anwesenheit der Thasos-Münzen im Funde, — die öfter im Komitate Pozsony gefunden werden, sonst aber im westlichen Ungarn kaum vorkommen, könnte eventuell aus einem gewissen dacisch-norischen historischen Ereignisse expliziert

werden, ihr leichtes Gewicht spricht aber gerade gegen die Deutung des 17-grammigen Gewichtes unserer Barbarenmünzen aus dem attischen Münzfusse.

Franz Kováts: Studien aus der ungarischen Münzgeschichte des Mittelalters. — I. *Die historische Entwicklung der Goldgulden mit dem Madonnen-Typus* — Verfasser befasst sich seit Jahren mit dem Studium und Sammeln der älteren ungarischen Goldmünzen. Er ist bis jetzt im Besitze der genauen Beschreibungen von 1692 Varietäten, trotzdem dass er sich nur auf die positiv beschreibbaren Varietäten beschränkt. Es fallen aus dieser Menge 24 Var. auf Karl Robert, 126 auf Ludwig I., 97 auf Marie, 217 auf Sigismund, 13 auf Albrecht, 17 auf Wladislaus I., 24 auf Johann Hunyadi, 65 auf Ladislaus V., 47 auf Mathias Hunyadi, 389 auf Wladislaus II., 154 auf Ludwig II., 90 auf Johann Szapolyai. — Diese Serie enthält eine Anzahl solcher Gattungen, die im 2. Teile des Corpus Numm. Hungariae nicht enthalten sind. — In dieser ersten Abhandlung behandelt Verfasser nur die Goldmünzen mit dem Madonnen-Typus und macht eine Zusammenstellung derselben auf Grund der Münzstätten, welche sich schon zur Zeit Mathiae I. in Körmöczbánya, Nagybánya und Nagyszeben befanden. Die Einteilung geschah auf Grund der Münzzeichen K, N und H, der vielfachen Siglen, (Beizeichen, Meisterzeichen) und der typologischen Entwicklung; ausserdem trachtet Verfasser die chronologische Folge der Münzgattungen innerhalb der einzelnen Prägestätten festzustellen. In den 3 Tabellen, die dieser Abhandlung beigefügt sind, ist zu erschen, wieviel Beizeichen und wieviel beschreibbare Varietäten von jeder einzelnen Münzgattung ihm bis jetzt in pünktlichen Beschreibungen zur Verfügung stehen. — Es folgen nächstens weitere Abhandlungen über die übrigen ungarischen Goldgulden von derselben Verfasser.

Edmund Gohl beschreibt das einzig bekannte Exemplar einer Anweisung auf 10 Kr. C. M., welche der Zipser Sparcassa-Verein zu Lőcse am 3. April 1849 zur Beseitigung des damals allgemeinen Mangels an Kleingeld emittierte.

— **n: Neue Medaillen.** Bronze-Plakett des gewesenen Staatssekretärs Alexander v. Matlekovits. — **Z.: Medaille** zur Erinnerung an den **Ausflug der ung. Numism. Gesellschaft nach Körmöczbánya.** Ein Werk des ung. Medailleurs Eduard Telcs. — **Auktions- und Lagerkataloge.** — **Gesellschafts-Nachrichten** und Verzeichnis der **Mitglieder** der ung. Numismatischen Gesellschaft. — **Beilage:** Titelblatt, Inhaltsverzeichnis und Repertorium zum VII. Bande (1908) des Numizmatikai Közlöny.

S o m m a i r e.

Edmond Gohl: 1. La trouvaille de monnaies d'argent barbares à Réte. 44 monn. à 17 gr. — (Biatec, Nonnos, Sonnon, Titto, Devil, une espèce anépigraphie, inconnue jusqu'ici, [voir la figure] et 2 tétradr. légers de Thasos), puis 204 monn. à 2·3 gr., (3 avec NONN, le reste anépigraphie). — 2. Assignate de 10 Kr. C. M. émise à Lőcse, en 1849 (Unique exemplaire connu. — Figure.) — 3. Nouvelles médailles. Plaque de M. A. Matlekovits, ci-devant secrétaire d'état. — (Figure.)

François Kováts: Études de numismatique médiévale hongroise. I. Le développement des monnaies en or au type à la Madonne. — L'auteur faisait description de 1692 variantes des anciens ducats hongrois. Ici, il classifie les ducats à la Madonne (de Mathias I. à Louis II.) en les attribuant aux ateliers de Körmöczbánya (K), Nagybánya (N) et Nagyszeben (H), de même il établit la série chronologique des différentes espèces, puis il fait voir sur 3 tables, combien de variantes descriptibles et combien de marques monétaires différentes conviennent à chaque espèce. — **Z.:** La médaille commémorative de l'excursion de la société numismatique hongroise à Körmöczbánya. (Oeuvre d'E. Telcs.) — **Ventes.**

Nouvelles de la société numism. hongroise. — Liste de ses membres.

Ci joint: Titre, index et répertoire du tome VII (1908) du Numizmatikai Közlöny.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

A Georgikon érmei.

A keszthelyi Georgikon alapítása nemcsak mezőgazdaságunk, hanem érmészetünk szempontjából is nem kevésbé érdekes.

Ezen európai hírnévre emelkedett főiskolának több tanfolyama volt, ú. m. mezőgazdasági, mérnöki, jogi, valamint lovász- és vadász-iskolája.

Ezen intézet nagynevű alapítójának, gróf Festetich Györgynek, helyes gyakorlati érzékéről tanuskodik a Helikoni ünnepélyek rendezése is.

Az alapítót bizonyára ama hazafias vágy vezérelte, hogy hazánkban a szellemi ébredés előharcosait egy központba gyűjtse, azoknak a kölcsönös ismerkedést, köztük az üdvös eszmék és gondolatok fogantatását megkönnyítse és ezáltal a nemzeti műveltség terjedését elősegítse.

Egykorú feljegyzésekből tudjuk,¹ hogy az 1817., 1818. és 1819. években ² rendezett

¹ Kultsár István: Hazai és külföldi tudósítások 1810. 5. sz. 1818. I. 16., 44., 48., 51. sz. 1819. I. 18. sz. Magyar Kurir 1817. I. 19. sz. 1818. I. 18., 47., 48. sz.

² 1817 február 12. és május 20., 1818 február 12. és május 20. és 1819 február 12. kezdődtek ezen ünnepélyek, melyek további folytatását az alapító halála (1819. április 2.) akasztotta meg. Az ünnepek három napig tartottak, febr. 12. Ferenc király születésnapja volt, a májusi terminus a Georgikon évzáró ünnepe volt valószínűleg.

Helikoni ünnepélyeken a nemes gróf meghívására egybesereglett hazánk művelt társadalmának majd minden számottevő tagja.

Ezen összejöveteleken egyaránt képviselve voltak polgári, katonai, papi és jogásztársadalmunk, irodalmi és tudományos életünknek gyakorlati és elméleti kitünőségei.

Az ünnepély során résztvevők, részint vendégek, részint az intézet tanárai és jeles növendékei közérdekű kérdésekről előadásokat tartottak.

Némelyek alkalmi költeményeket szavaltak, mások a haza és az uralkodó család iránti kötelességekről, vagy a természet szépségeiről szónokoltak.

A nagylelkű gróf bőkezűen gondoskodott arról is, hogy azok, akik e szellemi tornában különösen kitűntek, megfelelő elismerésben részesüljenek.

E célból a bíráló bizottság az intézet archonja, directorának elnökle alatt közéletünk számos jelesét a Georgikon tiszteletbeli tagjává, assessorává választotta meg; irodalmunk egyik-másik kitünőségét az alapító áldozatkészségéből fejenként kétszáz forintos jutalomban részesítette; végül az akadémiai viták győzteseit és az intézet kitűnően végzett növendékeit ezüst- és bronz-éremmel tüntette ki.

Ezen érmek kétfelék voltak, rajzaikat ezennel bemutatjuk.

1. A főnti képeken ábrázolt éremmel azokat tüntették ki, akik közgazdasági kérdések fejtegetéseivel nyerték el a babért és oly növendékek kapták, kik az intézet mezőgazdasági, vagy mérnöki tanfolyamát jeles sikerrel fejezték be.

Ezen érem előlapja azt a jelenetet örökíti meg, amint József nádor a Georgikont 1801 augusztus 23-án meglátogatta és a tiszteletére rendezett fényes ünnepély keretében, fehér római palástba burkolva, az e célra készített ezüstveretű ekével egyenes barázdát hasogatott az intézet szántóján. Az ekébe fogott két ökör egyikén egy kis szárnyas angyal ül, balkezevel az ökör hátára támaszkodik; jobbkezevel pedig harsonát tart a szájához.

Ezen érem előlapjának körirata: SER · ARCHID · C · R · IOSEPHO PAL · R · H · SULCVM DVCENTE. | DIES NOBIS MELIORES NITENT. Alul a szelvényben: AUSPICIATA DIES XXIII AUGUSTI | MDCCCI. szavak olvashatók.

A hátlapján Ceres szemben álló alakja látható könnyű ráncbaszedett tunicában; félig fölemelt jobbájában koszorút tart, balkarjával egy kéve búzakalászt nyalából magához. Mellette, jobbra egy bőségszarú önti ki az áldást, emellett fűrtökkel megrakott két szőlőtő, a háttérben pedig hegy látható; ugyancsak Ceres alakja mellett, tőle balra egy kőkockának előlapját a Festetich grófoknak kerek mezőbe foglalt családi címere díszíti; alatta „Georgicon“ felirattal; emellett pedig egy fatörzs látható lombját vesztett ágakkal.

Körirata: VIVE MEMOR NOSTRI RIGIDI SERVATOR HONESTI. a szelvényben pedig: ADIVD · C · G · F (t. i. Comes Georgius Festetich)¹ — Átm. 65 mm. Ezüst, bronz és ón.

2. A másik, — Werbőczy István, a legelső kiváló magyar jogász képmását feltüntető érmet azok kapták, akik a Georgikon Pristaldeumnak nevezett jogi tanfolyamát („A földbirtokosok és jobbágyok közti viszony és törvényhatóságra vonatkozó ismeretek iskoláját“) kitűnő sikerrel végeztek, továbbá akik a Helikoni ünnepélyeken valamely jogi kérdés alapos fejtegetésével tűntek ki.

Ezen érem előlapján Werbőczy szembetekintő mellképe látható, keskenyes arccal, rövid körszakállal, erős bajusszal; testét felhajtott galléros, ezüstpitykés, zsinóros atilla, ezt pedig a nyakon összegombolt prémes mente fedi. Körirata: STEPHANVS DE WERBŐCZ.

A hátlapján Justitia szemben álló alakját könnyedén ráncolt tunica fedi; mindkét félig fölemelt kezében egy-egy mérleget tart. Mellette, kétoldalt, az előbbi érmen lévőkhöz hasonló mellék-tárgyak láthatók; jobboldalt a virágot ontó bőségszarv, bozóttal, fákkal és repkénnyel benőtt szikla, baloldalt a kőkockán kerek keretben a Festetich-címer, alatta e

¹ Ezen érmet sikerült rajzával dr. Lovassy Sándor akad. tanár, a Balaton-múzeum elnöke a Keszthelyi Hírlap 1902. június 8-án megjelent ünnepi számában szintén ismertette. — Rézmetszetű képét megtaláljuk Weszerle érmészeti tábláin. (G., XVI. t. 3. sz.)

felirattal: GEORGICON, e mellett pedig szélről, a száraz fa helyett zöldelő kis bokor. A szelvényben ez áll: PRISTALDO | ADJUD · C · G · F · | (Az első sor végén üres hely maradt, — talán ide vésték be a kitüntetett nevének kezdőbetűit.) Átm. 65 mm. — Ezüst és bronz. — (A Berchtold-gyűjt. árv.-lastrom 1160. sz. ezüst példányának súlya 105·89 gr.)

Kultsár feljegyzései szerint a Helikoni ünnepeken kiosztásra került érmeket széles, díszes nyaklánccal együtt nyújtották át a kitüntetetteknek. Báró Pásztori óbester, somogyi földbirtokos volt az első, akit „numisma oeconomicummal” tüntettek ki, miután nagy tetszés mellett arról értekezett, hogy mik a magyar gazda feladatai, hogy a nagy pénzhiányon segíthessen.

Az első Werbőczy-érmet a nagy gróf pristaldusa: Sényi László kapta, miután a „Testamentumról a Magyar Törvények szerint” tartott köztetszésben részesült előadást.

Ezen érme méltó előfutárjai azon nagy érmeknek, miket újabb idő óta hasonló célból oszt ki péld. Akadémiánk, Képzőművészeti Társulatunk, Országos Iparegyesületünk stb.

Sajnos, hogy minden utánjárásunk dacára sem sikerült azt kikutatnunk, hogy kulturtörténetünk ezen érdekes emlékét képező Georgicon-érmek hol készültek, ki tervezte és véste azokat. A keszthelyi grófi gyűjteményben elhelyezett acél verőtöveken sem észlelhető semmiféle mester- vagy verdejegy.

Ez érme átmérője 65 mm., az ezüst példányok súlya 105·8 gr., a hozzávaló nyakláncnak azonban a keszthelyi Festetich grófi éremgyűjteményben, ahol egy- és kétfülű érempéldányok ugyan találhatók, — nincs nyoma. Csakis a helikoni számadások közt fekszik egy elismervény, melyet a nagy grófnak László nevű fia egy láncos érem átvételéről az akkori levéltáros részére állított ki.

Az 1. sz. érem ezüstpéldánya nemzeti múzeumunk éremtárának, a 2. sz. Werbőczy-érem ezüstpéldánya pedig egyesületünk elnöke, Szivák Imre gyűjteményének képezi egyik kiváló díszét; ugyanennek egy önpéldányát ugyancsak nemzeti múzeumunk őrzi.

Dr. Mihálovics Béla.

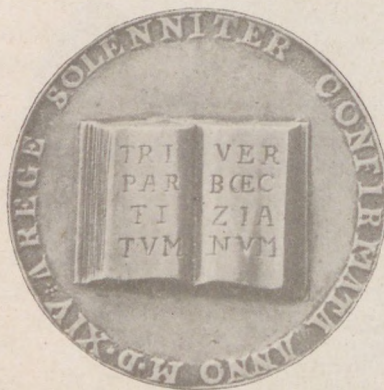
Werbőczy- emlékek.

A Georgikonnak imént leírt Werbőczy-érmével kapcsolatban, miután a nagy Werbőczy szobra mostanában lőn fővárosunkban felállítva, időszerűnek tartjuk a következő Werbőczy-érmet és jelvényt is bemutatni.

1. Werbőczy István alakja ezen az érmen magyarosabb, arca és szakálla szélesebb.

A két érem közt bizonyos rokon vonások észlelhetők; Werbőczy ezen az érmen is felhajtott gallérú ezüstpitykés zsinóros atillát, s e felett prémes mentét visel.

A Georgikon érmei vert művek, míg a tripartitumos típus öntött munka.

Az utóbbinak körirata az előlapon STEPH · VERBOECZ · IC · CLARISSIMVS Æ. 39 | a hátlapon nyitott könyv baloldalán: TRIPARTITVM; jobboldalán: VERBOECZIANVM szavak, mint körirat pedig ez: A REGE SOLENNITER CONFIRMATA ANNO M · D · XIV :: olvasható.

Ezen ezüstérem átmérője 55 mm., súlya 71 gr. (verde és mesterjegy nélkül). — Szivák Imre gyűjteményében található. — Vannak rézpéldányok is.

Felette lekötelezne bennünket, aki ezen érmei mesterét, készítésének helyét és idejét szíves volna szerkesztőségünkkel tudatni.

2. Az 1907. évi budapesti orsz. ügyvédgyűlés tagjainak jelvénye szintén Werbőczy István mellképét viseli, ugyanolyan, mint a Georgikoni érmen lévő arckép, azonban kissé balfelé tekint, és a sujtások, gombok száma eggyel kevesebb. Fönn: ORSZÁGOS, a szelvényben: ÜGYVÉDGYÜLES (így) | BUDA PESTEN 1907 | Egylapú négyszögletes bronz-jelvény; felső oldalán kissé ívezett, lenn kissé kiszélesedik. 23 mm. magas és 15—17 mm. széles. Hátlapján szétnyíló rugós kapocs. Az ügyvédi kör készítette.

Dr. Mihálovics Béla.

A BIATEC-csoportbeli barbár pénzek.

(Adatok és adalékok.)

Első közlemény.

A 17 grammos hazai barbár ezüstpénzek körül annyi a fölmerült és megfejtetlen kérdés és e kérdések oly sokoldalúak, bonyolultak, miszerint szükségesnek látszik, hogy az egyes részletkérdésekkel egyenkint és behatóan foglalkozzunk s így több oldalról és lépésről lépésre közelítsük meg a megoldásukat, ami ha egykor sikerül, ez maga után vonhatja az egész kérdésnek nemcsak numizmatikai, hanem történeti és ethnologiai jelentőségű megfejtését is.

Ilyen kérdések: hogy miféle nép, — vajjon csakugyan a bójok — verték e pénzeket? s ha ők, akkor vajjon a mai Csehországból vagy esetleg, (mint újabban Hertlein és mások vélik), az Itáliából kiköltözött része e népnek? És vajjon ugyanegy nép verte-e a nevetek viselő 17 és 11 grammos ezüstpénzeket? Utóbbiakat a noricum Taurisci, — és pedig a bójokkal való egyesülés vagy szövetség előtt, alatt vagy után — verették-e? Egyidejű-e a két éremcsoport, vagy későbbi az egyikük és melyik? Mikor és hol kezdték verni őket, melyek a fejlődésük és hanyatlásuk stádiumai, az autokton és a klasszikai kapcsolatok és az átmenetek? Melyek az egyes fajok különböző földrajzi elterjedtségének határai? Mely gall, kelta vagy más barbár törzsek pénzei gyakoroltak befolyást, akár tipológiai, akár metrologiai tekintetben, rájuk? A görög és a római pénztípusok és pénzlábak mennyiben és mily fokban voltak behatással ezen éremcsoportokra? Vajjon a különböző nevetek viselő fajok egymásutániak-e vagy egyidejűek s a feliratok mind személynévek-e? Honnan és esetleg mily közbeeső elemek útján származott ide az éremfeliratok divatja? Vajjon a Duna völgyében új és idegenszerű éremképek csak egyes idegen művészek egyéni és új koncepciójából, idegen — s ez esetben klasszikus vagy gall mintaképek utánzatából vagy pedig egy idegen nép bevándorlásából magyarázandók? Mennyire terjedt a stílokonság, és mennyiben van kizárva az ugyanazon kéz munkájának föltételezése a csoportbeli, különböző feliratu vagy változatú éremfajok között? Észlelhetők-e olyan különbözetek, amelyek különböző verdék vagy műhelyek technikai vagy művészi hagyományaira, szokásaira vezethetők vissza? Megállapíthatók-e a fokozatos hanyatlás ismérvei egyik-másik fajon, vagy pedig hirtelenül tűntek-e el a szinterről? A hanyatlás csak a stíl vagy a technika, az anyag finomsága s a súlyegység dolgában is tapasztalható? A rézpéldányok csak bélelt példányoknak kihámozódott magjai (anima) vagy nem? Magánfelek hamisítványai-e a rézpéldányok vagy pedig ugyanazon bélyeggel verettek mint a többiek? Egyforma-e az anyag finomsága a 2 csoport, illetve az egyes fajok között és vegyi elemzés útján az érmek anyagának eredetére nem lehet-e fényt vetni? Noricum, boiohaemum vagy pannoniai eredetű az anyaguk?

A feliratos aranypénzverés tényleg a korábbi-e és az ezüstpénz verése azonnal vagy csak jóval később követte-e? Hol és kik verték a feliratos, a járfalusi kagyló típusú, a nádasdi bizonytalan típusú, a simmeringi és a velemi kisebb aranypénzeket? Mi magyarázza a stílkülönbséget az arany- s az ezüstpénz között? Milyen érték-arány (reláció) volt az arany s az ezüst között? Miféle okok, politikai vagy külső kereskedelmi viszonyok befolyásának tulajdonítandó az aranypénzek és milyeneknek az ezüstpénzek darabolási rendszere és általában a pénzlábuk? Kell-e szükségképen az arany- s az ezüstpénz közös és egységes pénzrendszerét föltételeznünk és mely fajokra kiterjedőleg? Mi a normális alapsúlyuk? Milyen volt a darabolási rendszer általában? Megállja-e helyét azon föltevés, hogy egy Biatec féle aranystaterrel öt 17 grammos ezüst-, illetve 35 kis ezüstpénz volt egyenértékű? Hol és mikor kezdték verni az idetartozó ezüst aprópénzt? A réthe-simmeringi

s a tótfalusi ezüst aprópénzt ugyanazon törzs verte-e s ha nem, akkor kik verték az utóbbiakat? Egyidejű vagy egymásután következő e két faj és melyik a régebbi közülük? A tótfalusi érmek egy részén tapasztalható noricum jelleg hogyan magyarázható? Hogyan származtatható az Y vagy T-hez hasonló típus? Miféle technikai eljárásai különbségek észlelhetők a réthei és a tótfalusi éremlapkák készítése és e pénzek verése dolgában? Mily közlekedési és pénzforgalmi viszonyokból magyarázhatók az udinei (Muretnél) és a gerlitzenalpei leletek? Mily történeti és metrologiai jelentősége van a thasosi tetradrakmonoknak a réthei, s a római quinariusnak a gerlitzenalpei leletben? stb. stb.

Ennyi s még ezeknél is több kérdés fűződik a hazai barbár érmek e legnevezetesebb csoportjához, melynek tudományos megvilágítása annál is inkább foglalkoztatja az elméket, mert Pannonia és Noricum történeti korának küszöbén jelenvén meg e pénzek, szinte csodálkozunk, hogy a klasszikus történetírók tájékozást nem nyújtanak a felirataikon megnevezett vezérférfiak valamelyikéről és hogy műveikben még nem fődöztek föl biztosan alkalmazható utalást a népre, a viszonyokra, melyek létrehozták ezen érmeiket, továbbá mert míg egyrészt tipológiai tekintetben Róma, Pannonia, Noricum, Boiohaemum felé utaló, egészen kézzelfogható kapcsolatokkal kecsegtetik, biztatják a kutatót, azalatt másrészt egész Középeurópának a barbár pénz verésében — le Gallia délkeleti széléig — idegen és ismeretlen tipológiai elemekkel, mint a grif, a harpia, a kentaur, az ugró oroszlán, a medve (?) a repkénylevél, a száraz gally, — majd naiv, olykor pedig megállapodott stílusú, majd naturalisztikus plasztikai előadással ejtik zavarba, vezetik tévútra, aki hallgatott hívó szavukra.

Minthogy ezen érmek hazánkon kívül csak Ausztriában és szórványosan annak tartományaiban találhatók, elsősorban minket illet a feladat, hogy velük foglalkozzunk.

Ausztriában, a simmeringi lelet kapcsán Kenner Frigyes próbálkozott meg a Num. Zeitschrift XXVII. k. (1895) 57—86. lapjain ezen egész éremcsoport politikai, történeti és pénztörténeti háttérének megvilágításával, korának, darabolási rendszerének megállapításával, sőt némely típus-jelenségeknek megfejtésével is. E kísérletét azonban nem koronázta siker, — s ez nemcsak az én véleményem, hanem Luschin is bevallja ezt, a gerlitzenalpei leletről szólva, a Jahrbuch der k. k. Centralcommission II. k. (1904) 84., 85. és 94. l. és Blanchet a Traité des monnaies gauloises II. k. 452—455. lapjain. Kenner t. i. Marbod markomann királlyal s a nagy pannoni lázadással hozta kapcsolatba e pénzeket és keletkezésük korát a Kr. u. 1. évtizedre tette. E korhatározást a Num. Zeitschr. i. h. 68—69. és 84. lapjain egyrészt az állítólagos Vannius-féle pénzekre, másrészt Neumann (Populorum et regum numi veteres I. k. 141—142. l.) rosszul értelmezett szavaira, (v. ö. i. h. 136—137. l. és IV. t. 10. sz.) és a bélelt pénzeknek a régibb fajta (Biatec előtti) kelta pénzek közti állítólagos teljes hiányára alapította. Mind a három érv megdőlvén a belőlük vont következtetés is megdőlt. Ugyanis:

1. Az állítólagos Vannius-féle pénzek nem egyebek római denárok értelmetlen korcs feliratú eraviszkus utánzatainál. Ezt kimutattam a Num. Közlöny 1. köt. (17., 36. és 37. l.)
2. Neumann a Kenner által idézett helyen (I. 141—142. lap) nem Biatec-féle és általában nem 17 grammos ezüstpénzről beszél, hanem az általa főnnebb, i. h. a 136—137. l. és IV. képtábla 10. sz. leírt Audoleon-utánzatú barbár tetradrakmonról szól.
3. Végül a régibb kelta pénzek közt is vannak bélelt példányok, ilyenek pl. magában a bécsi cs. k. éremtárban réges-régen őrzött 2 fajta bélelt keltapénz (172. és 26820. leltári sz. Súly 8'620 gr., — e faj képét I. Num. Közlöny V. k. 1. l. — továbbá a 186. és 26835. leltári számú érem, súly 8'940 gr.) — továbbá bélelték a Welzl I. k. 8040. és 8102. sz. barbár ezüstpénzek és a m. nemz. múzeum anyagából én tettem közzé kettőt az Archaeologiai Értesítő 1901. évi XXI. k. 415. lapján (14. és 15. kép); — további példák ugyanott a 416. lapon. Kennernek, ha nem is találta el a helyes utat, köszönettel vagyunk közleményéért, amennyiben a kelta érmészet terén további kutatások alkalmával értékesíthető eszméket pendített meg és mert becses súlyadatokat szolgáltatott.

Hasonló gondolatmenetű, de egyes dolgokban jobban részletező és a régibb noricum-i vereteknek nevezett 10·5 gr. feliratos, meg az eraviszkus pénzekre is kiterjedő közleményt irt ugyancsak Kenner a 17 grammos pénzek csoportjáról a bécsi Monatsblatt III. (1896) kötetébe. Számos becses adatot találunk e cikksorozatban a régibb leletekre nézve.

Luschin Arnold a Villach közelében lévő Gerlitzentalpe tövében lelt lelet fönt idézett ismertetésében szintén foglalkozott ezen éremcsoporttal és hasznos adatokat nyújtott a régibb idevágó leletek felől is. A gerlitzentalpei lelet kiváló érdekessége alkotórészeinek mineműségében rejlik, amennyiben nemcsak hogy a 17 s a 11 grammos csoportbeli feliratos pénzek voltak benne együtt, hanem egy római pénzt: az Antonia-család (Babelon 8. sz.) Kr. e. 43-ban vert quinariusát is velük együtt találták ottan.

E két osztrák közleményhez a régibb irodalomból még egy harmadik járul: dr. Kupido cikke: Die Silbermünzen des Jarendorfer Fundes címen, a Wiener Numism. Monatshefte 1866. évi II. k. 98—106. lapjain. Kupido az Itáliából kiűzött bójoknak tulajdonítja e pénzeket és ezen okból legrégebbeknek a római pénzekről kölcsönzött típusokat tartja, ő a Titia-denár pegazusát is a mintaképek közé sorolja.

Kubitschek Vilmos a Jahreshefte d. oesterr. arch. Instituts IX. (1906) kötetében az Ecrisus-érméről irt cikkben pár sorban megemlékezve a Biatic csoportról, a Kr. e. 40—15. éveket, mint körülbelül a két szélső időhatárt jelöli meg számukra. Ennek indoklásául egyrészt a gerlitzentalpei lelet Antonia-pénzének korát, másrészt az arcképes római pénzeknek Caesarrel kezdődő jogát és divatját hozza föl. — Ezek az évek azonban könnyen megdönthetők. A gerlitzentalpei lelet ugyanis jóval későbbben ásatott el, mint az illető pénzek verettek, sőt erre mutat a földrajzi távolság s a három fajta érme keverődése. Tehát semmisem zárja ki, hogy a Biatic- és Nonnos-pénzek sokkal azelőtt is verettek. — Másrészt pedig: a független barbár népek bizony nem Rómától kértek arckép-jogot, ha éppen arcképet akartak veretni pénzeikre, — végül pedig még az is bebizonyítandó lenne, hogy valóban arcképek vannak-e ezen barbárpénzeknek legalább egy részén. — Így tehát ezen újabb kormeghatározásnak összes érvei megdőlnék.

A német Forrer R. most megjelent «Keltische Numismatik»-je 126—130. lapjain foglalkozik e csoporttal. Ő nem vett tudomást sem Luschin, sem Blanchet említett munkáiról és érvelésükről és azt a benyomást kelti, hogy nem foglalkozott elég behatóan e pénzcsoporttal; ő nem is reflektál a nehézségekre, sőt idegen elemeket is belekever, (l. 360. sz. ábráját) és Kennernek fönt vázolt tanulmányához, mint minden kétséget kizáró megfontoláshoz siet csatlakozni. (129—130. l.)

A francia érmészek a gall pénz verés tanulmányozása érdekében egyik szemükkel folyton figyelemmel kísérik a közép-európai és az ú. n. keleti kelták pénzeire vonatkozó eseményeket. Saulcy (az Annuaire de la soc. franç. de num. III. kötetében), Lelewel, Ch. Robert, Duchalais, mindannyian többé vagy kevésbé bőven megemlékeztek a Biatic és társai pénzeiről (ha szabad e kifejezést használnom). Muret Chabouillet katalógusa és De la Tour atlasza szintén helyet ad nekik. Pfaffenhofen a Rev. Num. 1869. évi k. 287. l. a Kr. e. 62. és Kr. u. 8. év közti időbe datálja Biatic pénzeit. Az szélső időhatárokat a Fufius-féle denár veretési éve és a pannoniai római uralom kezdete nyújtották neki. A legújabbban Adrien Blanchet: Traité des monnaies gauloises (Paris, Leroux 1905) II. k. 450—455. lapjain foglalkozott ezen éremcsoporttal. Blanchet ismertetvén Kenner fönnb. vázolt érvelését, végül csatlakozik Gohl véleményéhez, miszerint ezen érme Kr. e. 60—45 közt verettek. Dr. Kurt Regling, a Römisch-Germanisches Korrespondenzblatt II. k. (1909) 2. sz. 29. l. (4. jegyz.) Kennerével szemben szintén helyesebbnek ítéli Gohl véleményét.

A hazai szakirodalomban még nem jelent meg olyan szélesebb alapokra fektetett tanulmány, mely a szóban levő éremcsoporttal a maga egészében tüzetesen foglalkoznék. Gohl-nak némely cikkében, így a nagybisztercei éremletről (az Arch. Ért. XX. k.-ben és a párizsi num. kongresszus Compte rendujében), továbbá a nádasi éremletről (az Arch. Ért. XXI. k. és a Bulletin international de num. 1. k.-ben) irt cikkekben az egész érem-

csoportnak a Kr. e. 60—45. évek közti időbe való datálását találjuk megindokolva és adatokat találunk e csoport egészére és egyes éremfajaira nézve. Áldor Gyula, a tótfalusi lelet tüzetes leírását adta a Num. Közlöny III. k.-ben és a cikkének francia fordításában, csatlakozván az utóbbi, ügylátszik már általánosan elfogadott kormeghatározáshoz.

Ezzel körülbelül megfeleltam ama feladatnak, hogy az olvasót e tárgy szorosabb értelemben vett irodalmáról tájékoztassam.

Amint kiki a fentiekből megítélheti, sok, úgyszólván minden a tennivaló, mert nem tartom fölöslegesnek a már kimondott és elfogadott vélemények felülvizsgálását sem. Úgy vélem megoldhatónak a feladatot, hogy addig is, amíg eszmecserék és újabb adatok alapján teljesebb áttekintést nyerhetünk tárgyunkról, egyelőre összehordunk minden rendelkezésre álló adatot, — annyit és azt, amit mai ismereteink engednek, tehát egyelőre nem baj, ha rendszertelen egymásutánban is. Legszükségesebb, hogy magát az éremanyagot tisztán és részletesen megismerjük. Mert még ennyire sem vagyunk. Legutóbb is egy egészen új faj tűnt föl a látóhatáron, melynek leírását a réthei éremlelet ismertetésében találjuk a Num. Közlöny f. é. 1. füzetében. — Sehol nincsenek rendszeresen összeírva azon éremfajok és mindezeknek eddigelő előkerült változatai, amelyek a 17 grammos ezüst barbár pénzek s a hozzájuk tartozó arany- és rézpénzek meg ezüst aprópénzek csoportját alkotják.

Igaz, hogy ez nehéz feladat, mert nehéz lesz egynémely faj kevés számú és messze szétszórt példányainak bélyegazonosságát vagy apró különbségeit megállapítani, másrészt pedig éppen e csoportnál nagyon fontos a válfajok és a bélyegváltozatok megállapítása. Hogy miért, azt könnyű megmondani. A különböző bélyegek számából az illető éremfaj aránylagos eredeti mennyiségére, fontosságára, a bélyegek stíljéből a fokozatos fejlődésre és hanyatlásra, az átmeneti alakzatokra, az eredeti mintakép mineműségére, a verdék, vagy az éremvésők számára s így az egyes fajok és egyidejűségének vagy egymásutánjának kérdésére, — az illető éremfajok forgalmi idejének viszonylagos tartamára, az egyes bélyegváltozatoknak a leletekben való előfordulásából vagy hiányából az illető faj elterjedésére, forgalmi területére stb. lehet következtetni. A változatok egy részét talán fénykép után készült képekben is lehet majd bemutatni, azon fajoknál azonban, melyek igen gyakran homályos verekkel vannak képviselve, tapasztalat szerint hasznosabb a szavakkal való leírás is, mert nehéz vagy nem is lehet olyan példányt találni, amelyen az illető változatnak összes ismertető jelei fölismerhetők, különösen speciális figyelmeztetés nélkül. Ezért itt a leíró szövegre szorítkozva, bőszeges irodalmi idézetekkel kezdem meg a lajstromot, a Biatec-féle ezüst- és aranypénzek válfajainak és bélyegváltozatainak lajstromával.

I.

Biatec pénzei.

Saulcy, az *Annuaire de la soc. française de num.* III. kötetében már megállapította, hogy ezen pénzek ama fajtájának, mely két fejet visel, az előlapja Fufius Calenus és Mucius Cordus Kr. e. 82 táján vert (Babelon Fufia 1. sz. és Mucia egyetlen sz.) denára előlapjának mintájára készült. [Duchalais (p. 404) a tripolisi (Phoenicia) pénzek dioscur-képet vélte fölismerni e képből]. — Hátlapjuk a hazai barbároknál elterjedt szokásképen, mint ezt már az eraviszkus pénzeire nézve is megjegyeztem, hibrid módra, vagy más érem után mintázott, vagy pedig eredeti kompozíciójú éremképet visel. Ugyanígy áll a dolog az egyfejű faj hátlapjával is.

A kettős fejű előlapi kép elég hű maradt mintaképéhez, ha a stílus változása, illetve eldurvulása által előidéztet változásokat s a mezőben előforduló mellékes jegyeket leszámítjuk. Legbiztosabban a sisakbokrétának balra és jobbra dülő vonalakból való alakítása bizonyítja a kapcsolatát a minta és az utánzata között. Egyéb kapcsolatok:

a denáron a baloldali fej tetején kiálló koszorú vége, amely a Biatic-féle pénzekben különféle alakú bütykök vagy dudorodások alakjában jelentkeznek, továbbá: a denár mezejében két oldalt és lenn található feliratok, melyek helyébe hosszúszerű növénylevelek kerültek; e leveleknek aztán némely változaton csak egy részük, más változatokon valamennyiük hiányzik; egyetlen változaton ugyancsak felirattal pótolták.

A római denáron Honos fején, illetve nyakánál látható, aprón tagozott hajfürtök, a hármass levélsomókból álló koszorú s a koszorú két rövid szalagja a fej mögött ugyanilyen alakításban mentek át a Biatic pénzeire. Az a sajátosság, apró félkörívekből álló szegély, amely a Biatic pénzein idegenszerűségével feltűnik, talán a római denár gyöngysoros szegélyének az utánzása, amennyiben olykor a gyöngysor kissé féloldalasan verődik ki vagy így is volt véve és ilyenkor tény, hogy inkább fél- mint egész gyöngyökből állónak látszik. Kevésbé valószínű, hogy a denár fogazásának emlékéért kelljen keresnünk a félköríves szegélyben.

Hogy az egyfejű Biatic pénzeknek az ugyanezen éremcsoportba tartozó DEVIL-féle (De la Tour 10164. sz.) érmek előlapjával annyira rokon előlapja (t. i. a fej) továbbá, hogy a gallyat tartó, illetve a föllebenő köpenyű lovag képe a hátapon eredeti művészi koncepció-e vagy arckép, avagy szintén hibrid módra más görög vagy római pénzről másolt kép-e, azt külön beható tanulmány tárgyává kell tenni. A lovag képét illetően, ha római pénzekre akarunk gondolni, ezek közül esetleg számba jöhetne L. Marcius Philippusnak Kr. e. 112-ben vert (Babelon 12. sz.) denára, annyival inkább, mert nemcsak olyanféle palmaágot tart a lovag, mint a Nonnos-féle nagypénzek egyik fájának lovagja, hanem a ló alatt négyszögletes kartusba foglalt felirat is látható rajtuk. Ugyanilyen feliratos kartusok hispaniai, dél-galliai és noricumai kelta pénzekben találhatók a lovagok képe alatt. E kérdést itt most nem feszegetjük.

Az alább részletesen leírandó változatok közt, ha az éremvésőnek egyéni stílusát és technikáját figyelembe vesszük, — úgy rokonságokat, mint éles különbségeket is födözhetünk fel. Legerősebb eltérést mutat a többiektől a 10. sz. változat, amelyen a római mintaképtől legmesszebb eső, teljesen egyéni, de igen barbár módon mintázott fejek fölött, figyelemre méltó módon, a fönnemlített jellemző sisaktarék tűnik föl, amely még csak az 1. sz. változaton, és némi önkényes módosítással a 2. sz. változaton fordul még csak elő. Így tehát önkénytelenül arra kell gondolnunk, hogy miután ez a 10. sz. változat egyrészt a többiektől teljesen elütő egyéni stílust áruul el és emellett föltűnően barbár karakterű is, mindezek dacára pedig az eredeti római mintához nagyon közel áll a részletekben (sisakbokréta és gyöngykörös szegély is!) ezenfölül pedig, ha még azt is számbavesszük, hogy hátlapján sem a szokásos gallyat, sem a kartust, sem a félkörívekből álló szegélyt, hanem a loagnak nagyon jellemző alakját (fej, hajzat, a test törzse szemben, két mellbimbóval), az oválisan föllebenő köpenyt, sarkantyút, a lovon farhámot, sügyellőt, a feliraton egészen más betűformákat látunk, — minden valószínűség szerint azt kell fölteleznünk, hogy nem a többieknél későbbi, azokról másolt, dekadens változatról, hanem a többivel párhuzamos, viszonylag elég korai, és nemcsak más művésztől, hanem úgy vélem, más műhelyből, illetve veréből származó válfajnak kell ezt tekintenünk.

Az 1. sz. változat a sisakbokréta révén valamennyiük közül legszorosabban csatlakozik a római mintához. Az előlapon a két levél a mezőben, ott ahol a római denáron feliratok voltak, szintén a viszonylagos koraiságot állapítja meg. Ugyanerre vall a hátlapon a korallághoz, vagy bogycat viselő száraz ághoz hasonló gally, mely a többi változatok leveles gallyjától elüt és egyedül áll a sorozatban, továbbá az igen apró szemű félkörívekből álló szegély és a mezőben elhintett három levél, melyek szintén hiányzanak a többi válfajokról és vagy az előttünk még ismeretlen (római?) mintának feliratai vagy mellékjegyei emlékéért őrzik megfelelő helyeiken, vagy pedig az előlap mezejének díszítéséhez, bizonyos egyöntetűséggel kívánnak alkalmazkodni. A 2. sz. változat a $\downarrow$ alakú sisakbokrétával s a loagnak szemben ábrázolt felső testével meg $\cup$ alakban hajló jobb

karjával tűnik ki. A továbbiak közül a 4. és 5. változatok, továbbá a 7. és 8. sz. változatok mutatnak különösebb kapcsolatokat, mire nézve a részletes leírásra utalok. A 6. változat az, amely legismeretesebb valamennyiök közül az eddigi irodalomban.

Hogy a változatokat, legalább egyelőre, nem képekben, hanem *leíró szöveg útján* mutatom be, *oka az*, hogy nagyon számos, mondhatnám a legtöbb példányon *a jellemző különbségeknek*, melyekkel a változatok egymástól megkülönböztethetők, *legfőleg egy részét találhatjuk föl*, már eredetileg hiányos, féloldalas vagy homályos verés, vagy a példány kopása folytán. A leírásokból meggyőződhetik továbbá arról is az olvasó, hogy külön figyelmeztetés nélkül a sokszor éppen nem föltűnő különbségeket olykor észre sem venné, ha a néma képpel állítanók szembe. A változatoknak megkülönböztetése egyebektől eltekintve, különösen azért is fontos, hogy az előforduló példányok vagy leletek lajstroma pontosan állapíthatassék meg, — hogy ezek alapján az egyes válfajok elterjedése, gyakorisága, esetleg a különbözőző verdék megkülönböztetése, és mint egyik főcél, az egész 17 grammos éremcsoport fejlődésének és hanyatlásának menete és kérdése tisztába hozathassék.

Biatec pénzeinek válfajai.

A) 17 grammos ezüstpénzek, egy fejjel az előlapon.

Típusuk általában:

Av.: Férfifej, szakáll és bajusz nélkül, rövid, tüskés és kevésbé göndör hajjal, jobbfelé. Kettős vonalszegélyen belül apró félkörökből álló szegély.

Rev.: Jobbfelé vágató nagyfejű ló hátán meztelen lovag, aki két levél közti indából álló, hátra hajló és kissé lefelé görbülő gallyat tart. A kép alatt, a szelvényben, két vízszintes vonal közt BIATEC felirat. Vonalszegély s ezen belül apró félkörökből álló szegély.

Ezüst; átm. átlag 24—26.5 mm. Súlya 17 gr. körül.

Változatok:

1. De la Tour LIV. t., 10166. sz. kép. (E példány súlya 17.28 gr.)

Rev.: A lovag jobblábának talpa éppen a T betű felső vízszintes vonala fölött van. A gallynak alsó levele igen nagy és hosszú, ennek baloldali határvonala egységes ívonalból áll. A lónak jobb füle elfödi a bal fülét. A felirat végén függőleges | áll, a két szelvényvonal közt a félkörös szngélydíszt nem látszik. A kezdő B és a főntemlített záró I betű alját a szegélyvonal kissé levágja. Az E betű függőleges vonalának lenn kis folytatása van.

2. a) Tudomásom szerint eddig nincs közzétéve.

Av.: A fej és a félkörös szegély közt, a fejnek felső, illetve hátsó része (a haj) fölött két kis vonáska a mezőben; egyik majdnem függőleges, másik kissé jobbra dül.

Rev.: A gally alsó levele kisebb, baloldali határvonala pedig S alakra kéthajlású. A ló alatt, (a szelvényvonal fölött), az E és a C fölött A alakú három szabálytalan vonalka s ezektől jobbra, a szegély közelében még egy, kevésbé balfelé dülő vonalka van a mezőben. A B betű érinti a felső szelvényvonalat, felső görbülete bizonytalan vonású, alsó görbülete vastagodó, alját az alsó szelvényvonal elmettszi. Az I betű vastag és nem érinti a felső szelvényvonalat. A C betű után, ebbe mintegy beledőlve, balfelé dülő \ vonalka látható. A két szelvényvonal közti részen a félköríves szegélytől baloldalt egy vagy talán két, jobb oldalt két félköröske látható, a melyek közül a felső vastag, az alsó vékony.

A nemz. múzeum régi állományában 3 db.; 17.13, 17.18, 17.19 gr.

2 b) Egy példányon, mely a réthei éremleletből származik, a C utáni harántos vonalka hiányzik, ellenben a szegélynek három ívecskéje esik a két szelvényvonal közé a C után. Ezt tekintettel a csekélyebb eltérésre, 2 b) változatnak nevezhetjük.

Leletek: Réthe. 17.26 gr.

3. Num. Zeitschr. 1895, XXVII. k. 3. t., 14 kép. (Simmeringi lelet.)

Av.: Ugyanazon bélyeg, mint a 2a) faj.

Rev.: A ló farkának vége alatt homorú veretű B jegy (fönn csonka B betű?) a mezőben. A fark fölött pont a mezőben, a lovag mögött balra, közel a szegélyhez, evvel párhuzamos homályos nyomok (dupla szegélyveret?) a mezőben. A ló előlábai alatt is homályos nyomok.

Leletek: Simmering. (N. Z. 27. k. 3. t. 14. sz.) — Réthe: 17'15, 16'98 gr.

B) 17 grammos ezüstpénzek két fejjel az előlapon.

Tipusuk általában:

Av.: Két férfi(?) -fej egymás mellett, jobbfelé. Mindkettő szakáll és bajusz nélkül. A baloldalinak fürtös haja lefelé és előre van simítva, homlokát is apró fürtök környezik. Koszorú is van e fön, melynek szalagjai a fej mögött gyakran láthatók. A jobboldali fejet, melyet az előbbi részben eltakar, síma sisak fűdi. A fülek sehol sem látszanak. Az 1., 2. és 10-ik válfajon a sisaknak bokrétája van s a fejek előtt felirat (6. változat), vagy nyílhegyalakú, hosszúszerű növénylevél (1., 3., 4. 5-ik változat) — (olykor lenn is) — a mezőben. Két vonalszegély és ezeken belül apró félkörívekből álló szegély; csak egy (a 10-ik) változaton van pontozott szegély.

Rev.: Jobbfelé vágató igen nagy fejű lovon meztelen lovag, aki többnyire két levél közti indából álló, kissé fölfelé görbülő és mindig hátrafelé hajló ágat tart — (az első változaton a gally inkább korall-ághoz hasonlít) — vagy pedig a gally helyett (a 10. változaton) föllebenő köpenyének ovális kerülete látható mögötte. A kép alatt, a szelvényben, — a 10. változat kivételével két vonal közt, — BIATEC felirat. Vonalszegély és ezen belül, a 10. változat kivételével, apró félkörívekből álló szegély. Átm. és súlya általában az egyfejű fajtaéval egyezik.

Válfajok:

1. Duchalais 403. l. 97. sz. — Cupido (Eggers Num. Monatshefte II) p. 102. n. 2. — Viczay I., p. 347, n. 7504. (Mus. Hédervár) — Mionnet 6. sz.

Av.: A baloldali fejen a homlok fölött három hosszúkás hajfürt. A 4-ik hajfürt fölött, a fej tetején, két rövidebb kiálló pecék közt egy hosszabb, részsűt előre szegzett pecék magaslik ki. (Az eredeti babérkoszorú három felső levelének maradványai.) Éppen e pecék fölé kerül a jobboldali fejen lévő sisaknak alakú, (négy balra és négy jobbra dülő részsűtos vonalkából álló) bokrétája. A fejek mögött a koszorú két szalagja látszik. A jobboldali fej durva kifejezésű. A mezőben lenn egy jobbfelé irányulva fekvő, jobboldalt pedig egy fölfelé irányított hegyes, kissé karélyos, hosszúszerű növénylevél; a szár alsó vége két ágra hasad.

Rev.: A lovag mögött kevésbé emelkedő irányú, szabálytalanul görbe vonal, melyből lefelé három, fölfelé két ág indul ki. E mellékágak végeinél pontok vannak. Az egész egy korall-ághoz, vagy bogyókkal rakott száraz gallyhoz hasonlít. A mezőben baloldalt lenn a ló alatt és jobboldalt egy-egy 8 formára hajló (és alsó végén ketté hasadó) száron ülő, fölfelé irányított nyílhegyalakú levél. A felirat B betűjének alsó részében s az A betű alján balra egy-egy pont. A T szára vékony, a C kevésbé görbült. A két szelvényvonal közt két-két ívecske van a szegélyből, a baloldali felső ívben egy pont.

Leletek: Jahrendorf, 17'27 gr. — A Nemz. Múzeum régi állományában: 16'6, 17'09 gr.

2. (tudtommal nincs ismertetve.)

Av.: A baloldali fejen babérkoszorú (sémája ez:) alsó végén két szalaggal, felső végén hármas elágazással. A fej oldalán 8 hajfürt. A sisakon fönn ilyen alakú bokréta, amely fölött a szegély ívecskéi megszakítást szenvednek.

Rev.: A lovag mindkét karja a testtől eláll és könyökig lefelé, az alsó karok pedig rézsút fölfelé vannak irányítva. A lovag mögött a mezőben egy pontból kiinduló három vonal, a felső vonal végén egy levél alsó részével — mely már a szegélyt érinti — képviseli a gallyat. A lovag jobb lábának sarka éppen a felirat *r* betűjének szára fölött van. Némely példányon az *a* és a *r* közt *s* a *c* felső részén talán bélyeghibából eredő szabálytalan emelkedés. — A ló nagyfejű, feje hátraszegve; a kantár látszik.

Leletek: Réthe (1 db.) 17·23 gr. — A Nemz. Múzeum régi állományában: 17·25 gr.

3. Luschin: Keltenmünzen von der Gerlitzenalpe und aus Moggio (Jahrbuch d. k. k. Zentral-Kommission II. k. 1 f. 1904., II. t. 4. sz.).

Av.: A baloldali fejen a homlok fölött három kis hegyes, fölfelé álló hajfürt. A negyedik hajfürt (talán a koszorú felső levele?) vastagabb és hosszabb az előbbieknél. A babérkoszorú sémája talán ez: $\leftarrow \times \leftarrow \leftarrow$. A fej oldalán hat (és egy igen kicsiny hetedik) hajfürt. Az arcok igen durva kifejezésűek, rövid orral, aránytalanul nagy, durva állkapcsokkal és ajkakkal. A mezőben jobboldalt fölfelé irányított, hosszú szárú nyílhegyalakú levél; a szára lenn két vagy három felé hasad. (Luschin példányán csak nyoma látszik a levélnek.)

Rev.: A lovag jobb karja könyökben hajlítva, alsó karja előre fordítva.

A gally ilyen: három vonal indul ki egy pontból. A középső (vízszintes) vonal végén három pont, az alsónak végén egy köröcske, a felsőnek végén háromkarélyú repkénylevél, hegyével fölfelé. A felirat *r* betűje durván árnyalt, alsó részében néha egy pont, az *r* görbe, az *a* szélesen terpeszkedő, a *r*-nek szára olykor kettősnek látszik, máskor a közepén keresztvonáska metszi. A *c* után két ívecske.

Leletek: Gerlitzenalpe 17·15 gr. Réthe: 16·86, 17·11, 17·24, 17·34, 17·51 gr.

A Nemz. Múzeum régi állományában: 17·17, 17·22, 17·23, 17·25, 17·31, 17·45 gr.

4. Fiala: Collection Windischgrätz, V. k. (Anhang) 201. l. és II. tábla 2824. kép.

Av.: A baloldali fejen három-három levélből álló csokrokból készült koszorú, szalaggal. A homlok fölött három hosszúkás, rézsút előre irányuló hajfürt. Ezek után, a negyedik hajfürt függőlegesen, sőt kissé balra dülve mered, mellette jobbra egy kis pont. A fej oldalán hat és egy piciny hetedik hajfürt. A sisak síma, boltozatos, bokréta nélkül. A mezőben jobboldalt hosszú, — alsó végén ketté hasadó, hajló — száron fölfelé álló hegyes levél.

Rev.: A gally középső szára is fölfelé hajló, a végén egy zárt kör (bogyó vagy bimbó?); a két oldalhajtás egy-egy hegyes levelet visel. A lovag jobb talpa éppen a *r* betű fölé kerül. A felirat *r* betűjében két folt, az *r* mindkét vége szabadon áll és kissé vastagodó; a *b* előtt baloldalt egy ívecske van a két szelvényvonal közt.

Leletek: Jahrendorf (Járfalu) (Wind. 2824. sz.) 17·0 gr. — Réthe (1 db.) 17·14 gr.

A Nemz. Múzeum régi állományában: 16·70, 16·98, 17·035, 17·12, 17·14, 17·17, 17·29, 17·30 gr.

5. De la Tour 10170. sz. kép.

Mint az előbbi, hanem:

Av.: a baloldali fej tetején kiálló negyedik hajfürt mellől a pont hiányzik.

Rev.: a ló hasa alatt egy pont a mezőben és a *b* betű alsó részében is egy pont.

A Nemz. Múz. régi állományában 1 db. 17·13 gr. — Bibl. Nationale: 17·10 gr.

6. Viczay I., p. 347. n. 7503. — Ekhel: Cat. Mus. Caes. I. p. 290. n. 16., T. VI., n. 15. — Mionnet monn. barb. 7. sz. — Neumann: Num. vet. pop. et regum I., IV. t. 11. sz. — Lelewel III. t. 15. kép. — Leitzmanns Num. Zeitschr. VI. (1839), n. 17. s. 129. — Duchalais 402. l. 95. sz. — Cupido i. h. 3. sz. — De la Tour 10177. kép. — Num. Zeitschr. XXVII. k. (1895). III. t. 16. kép. — Blanchet: Traité des monn. gaul. fig. 497.

Av.: A baloldali fejen sűrű levelű koszorú, mely a homlok fölötti három hajfürt mögött, három levélkével végződik. A mezőben jobboldalt alulról fölfelé, függőleges irányban BIA felirat.

Rev.: A gally szára hullámdomb-alakú, végén kör alakú virág vagy gyümölcs; a két rövid oldalhajtáson egy-egy hosszúkás, hegyes levél. A lovag jobb lábának hegye a T betű fölé, sarka pedig az A betű csúcsa fölé kerül. A ló nagyfejű, erősen kerekded állkapocscsal, hosszú fülekkel. A kantár jól látható. A felirat B betűjének teteje egybefolyik a felső szelvényvonallal, alsó öble erősen kiszélesedik, a pontozott végű I nem érinti a két szelvényvonalat, az A igen széles, olykor lenn balra egy pont is látható benne, a T szárának közepén lefelé görbülő keresztvonalka van. A C kevésbé öblös. A szegély mindkét lapon ritka, egymást nem igen érintő és apró ívecskékből áll.

Leletek: Pozsony, — Jahrendorf 1716 gr — Simmering, — Réthe (1 db.) 1721 gr.
A Nemz. Múzeum régi állományában (1 db.) — Bibl. Nat. 1722 gr.

7. Tudomásom szerint eddig nem közölték.

Av.: A baloldali fej homloka fölött három hosszúkás hajfűrt; a negyedik fűrt kiálló és két részből áll és éppen a sisak hátsó határvonala alá kerül. A baloldali fej oldalán öt hajfűrt és a halántékon egy igen kis fűrtöcske. A leghátulsó két fűrt kivételével mind pontocskákból állanak. A sisak alsó széle fölött, annak baloldali felében, egy / jobbra dülő vonalka látszik. A baloldali fej álla alatt, a nyak felső jobb sarkában // két balra lefelé irányuló rövid harántos vonalka, a két ajka előtt pedig > alakban két egymásfelé dülő harántos vonalka, melyek a száját mintegy elzárják.

Rev.: A lovag a melle elé tartja a jobb kezét. A lábszár lenn hirtelen el van vágva s csak egy hegyével hozzáragasztott, ékalakú vonalka ábrázolja a lábfejet. A gally az általam tanulmányozott példányok egyikén sem látható, mert valamennyinek ezen a helyen homályos a verete. [Ha Duchalais 96. sz. (Mionnet 5. sz.), amint sejtem, azonos az itt leírt változattal, akkor a gally három lándzsahegyalakú levélben végződik.] A ló előlábainak erősen kiszélesedő bokái vannak, a patákat különálló, hátrafelé görbülő hosszúkás lapátkák ábrázolják. A ló farka kurta. A ló előtt jobbra, a mezőben, jobbfelé görbülő száron, fölfelé irányuló, karélyos repkénylevél látható. — A lovag jobblábának hegye a T betű szára fölé kerül. A két szelvényvonal közt jobboldalt a szegélynek két ívecskéje látható. A szelvény fölött, jobboldalt a szegély legközelebbi három ívecskéje kettős vonalú.

Leletek: Réthe (1 db) 1715 gr. — A nemz. múzeum régi állományában: 1708, 1710, 1712, 1720, 1723 gr.

8. Luschin: Keltenmünzen von der Gerlitzenalpe und aus Moggio, 3. sz. (?) (Kopott vagy homályos veret).

Sok tekintetben az előző, 7. sz. változattal szoros rokonságban áll.

Av.: A baloldali fej homloka fölötti három részsűt előre álló fűrt mögötti negyedik, hosszabb hajfűrt (a koszorú maradványa) a fejtető fölött kis ^ alakban áll ki; közvetlenül e mellett, jobbra egy jobbfelé dülő, lekerekített vastag vonalka és e mellett ugyancsak jobbra, egy vékonyabb, balfelé dülő vesszőcske emelkedik még magasabban. Az áll alatt, a nyak felső jobb sarkában, félkör alakú mélyedésben két balra lefelé // irányuló harántos vonalka látható. A fej mögött két ívezett vonalka (a koszorú szalagjai) a mezőben. A jobboldali fej szemében, a szemgolyó bal sarkában kis függőleges vonalka látható. A mezőben nincsen sem levél, sem felirat.

Rev.: A lovag a melle elé tartja kezét. A kézfej s a mell közt egy pont. A lovag feje mögött olykor a mezőben egy folt és két szétágazó ívecske, ezek alatt arrább, egy lefelé irányuló vesszőcske. A ló előlábainak patáit egy-egy kerekded, nagyobbfajta pont ábrázolja. A bal hátsó láb patája fölött a mezőben \ irányú vonalka. A ló előtt a mezőben lándzsacsúcs alakú (nem karélyos) levél, melynek szára egyenes és \ irányú; a levél hegyén fenn egy részsűt jobbra irányuló hosszú nyúlvány (vonat) van. A kurta lófark alatt / irányú vonalka a mezőben. A felirat B betűje érinti a szelvényvonalakat,

az i és a c betű vastag, az A széles, vastag és egy pont van a keresztvonala alatt. A felirat három utolsó betűje nem érinti a felső szelvényvonalat.

Leletek: Gerlitzenalpe, 17·26 gr. (Azonossága kétes). — A nemz. múzeum régi állományában: 17·10, 17·16 gr.

9. Tudomásom szerint eddig nincs közzétéve.

Av.: A baloldali fej tetején kétcsúcsú, — lenn kissé összehúzott szárú m betűhöz hasonló kiugrás (a koszorú maradványa). Némely példányon a nyak közepén egy pont és a nyak alsó határvonalának közepe alatt két rézsútos vesszőcske //.

Mindkét fejnek a szemek körüli részét nagy terjedelmű horpadás foglalja el. A mezőben nincs sem levél, sem felirat.

Rev.: A ló előlábainak bokái és patái olyanfélék, mint a fönti 7. sz. változaton levők. Csak a ló előrésze és a fara, továbbá a lovag jobb lábszára láthatók. A lófej előtt a szegélyből három ívecske látható. Semmi egyéb nem látható, mert egy nagy horpadás és homály foglalja el a mezőt. Valamennyi példány ilyen homályos veretű.

Leletek: Réthe: 2 (db) 17·05 gr., a másik példány hiányos. A Nemz. múzeum régi állományában: 16·94, 16·95, 17·00, 17·12 gr.

10. Lelewe: I. tábla 5. kép, — Seidl: Beiträge V. 304. 1., 2. sz., — Kupido: i. h. 5. sz., — Luschin i. h. 5. sz.

Av.: A fejek igen durvák és valamennyi fönnebbi változattól teljesen elütő jellegűek, nemcsak arckifejezés, hanem művészi felfogás és kivitel dolgában is. Koszorú nem látszik, a sisak tetején alakú bokréta van, a két vonalcsoport közt hosszúkas fekvő folt, mely fölött az előlap pontozott (nem pedig ívecskékből álló) szegélye megszakad.

Rev.: A lovag feje a szokottnál nagyobb, arckifejezése fölismerhető, haja a nyakszirtje fölött lebeg. Mellbimbói (mindkettő!) egy-egy ponttal vannak jelezve. Jobbkarját a könyökben kevésbé meghajlítva fölemeli, balkarját előre nyújtja (talán a kantárt fogja?). Gally nincs, e helyett a lovag felső testét s a ló fejét is körülvevő, (elül csúcsosabb, hátul kerekdedebb hajlású) tojásdad idomú vonal látható, amely a lovagnak föllebbenő köpenyét ábrázolja. A lovag jobb keze nem tartja ezt a köpenyt, hanem ennek vonalán kívül esik! A ló nyeret, farhámot, szügyellőt és kantárt visel. A lovagnak, bár meztelen, ékalakú vonalkával ábrázolt sarkantyúja van a jobb lábán. (Lábfeje igen nagy.) A lónak valamennyi patája a lapkán kívül esik. Szelvényvonalak nincsenek. A szelvény helyén a mezőben mindinkább kisebbedő, vastag betűkből álló felirat. A b előtt, tőle balra egy hosszabb és két rövidebb vonalka a mezőben. A b betű oszlopa rövid, két kanyarulata pedig föl- és lefelé kiduzzad az oszlopon túl. Az a idomtalanul, t és e vaskosak. A t balszára hiányzik. A c kevésbé öblös. Szegély nincs. — Említendő, hogy a lovag felső teste szemben áll.

Leletek: Pozsony (1776-ban). — Jahrendorf (1855-ben). 17·05 gr. — Réthe (1 db.) 17·16 gr. — A Nemz. Múzeum régi állományában: 17·08, 17·23 gr.

11. (?) Fiala: Collection Windischgrätz 201. lap 2823. sz. (?)

Av.: A mezőben jobbra egy levél.

Rev.: A ló előtt s a ló alatt egy-egy levél.

Lelőhelye: Jahrendorf. 17·2 gr.

Mínthogy e változatot csak az idézett leírásból ismerem, egyelőre némi föntartással közlöm, amennyiben úgy sejtem, hogy a fönti 1. sz. változatnak egy olyan, — alsó felén homályos veretű — példánya van itt leírva, amelyen sem az előlapi alsó levél, sem a hátlapi baloldali levél nem volt látható. Erre vall az idézett műben a következő 2824. sz. éremleírásban olvasható azon megjegyzés is, hogy ez utóbbin csinosabb kivitelűek a fejek, mint az előző 2883. sz. érmen. Az 1. sz. változaton ugyanis a fejek durva arckifejezésűek.

C) Kisebb ezüstpénz.

Cat. mus. Caes. I., p. 290., Tab. VI. 17. Num. Zeitschr. XXVII. (1895) 62. I. és III. t. 12. kép.

Típusa:

Av.: Női fej (mellkép) jobb felé. Alacsony kontyot visel és haját, mely csupa apró golyócskákkal van ábrázolva, szalagok tartják össze. Gyöngysoros szegély.

Rev: Jobbfelé szaladó vadkan, hátába szúrt gerellyel; a kép alak két vízszintes vonal közt BIATEC felirat. Jobboldalt szegély nyomai.

Súlya 6.09 gr., átm. $17\frac{1}{2}$ —18 mm.

Csak a bécsi cs. k. éremtárban őrzött példány ismeretes. Lelőhelye ismeretlen.

Előlapjának mintaképül T. Carisius Kr. e. 48-ban vert (Babelon, Carisia 10. sz.) római denárának előlapja — Sybilla feje, szalagoktól tartott hajhálóban viselt konttyal —, hátlapjának mintaképül valószínűleg C. Hosidius Geta Kr. e. 54 táján vert (Babelon, Hosidia 1. sz.) római denárának hátlapja szolgált, amelyen jobb felé fordult vadkan képe látható, hátába szúrt gerellyel és mellette őt megugatató kutyával, a szelvényvonal alatt pedig felirattal.

D) *Arany stater.*

A Biateg-féle aranypénzek változatainak részletezését más alkalomra kell hagynom, minthogy ritkaságuk és a különböző példányok szétszórtsága folytán tüzetes összehasonlításokat nem végezhettem olyan mértékben, hogy az esetleges bélyegváltozatokat végérvényesen meg lehetett volna állapítani.

Mindazáltal néhány rövid utalással és tájékoztató adattal kívánok szolgálatára lenni azoknak, akik időközben maguk is kutatni óhajtanak.

De la Tour LIV. t. 10165. sz. (súlya 6.47 gr.) (Bibl. Nationale.)

Coll. Windischgrätz V. k. (Anhang) II. t. 2820. sz. (Lelőhelye Jahrendorf, súlya 6.45 gr., átm. 16—15 mm.) Ugyanezt a példányt közölte Forrer, (i. h. 390. kép).

Num. Zeitschr. XXVII. k. (1895) 64. l. és III. k. 9. sz. (Jahrendorfi lelet.)

A bécsi cs. k. múzeumnak három példánya van, kettő Jahrendorfról, (súlyaik: 6.5 és 6.44 gr.) továbbá egy Parndorf közeléből (1887). Ennek súlya 6.44 gr., átm. 15—17 mm.)

A m. nemz. múzeum példányának súlya 6.48 gr. (Jahrendorfról?)

Típusa általában:

Av.: Szabálytalan domborodás, mely egy kerekded öblözet által alsó részén ketté osztódik. Keskeny, alacsonyabb sáv marad csak a domborodás körül az érem szélén. A dombon BIATEC felirat.

A Bibl. Nationale példányán, amennyire a rajz és Muret-Chabouillet leírása alapján ítélni lehet, a felirat elűt a jahrendorfi (Num. Zeitschr.) és a Windischgrätz-féle példányokétól, amennyiben a B öblösebb, a T és E nagyobbak, (magasabbak), a C ellenben kevésbé behajló. A Num. Zeitschr. i. h. ábrázolt példányon a C betű alatt a mezőben vízszintesen húzódó hosszúkas dudorodás van. A Num. Zeitschr. és a Windischgrätz-féle példányokon a B felső öble kisebb az alsónál és kettős vonalú. A Windischgrätz-féle példányon az A betűn rézsút áthúzódik egy vonalszerű dudorodás.

Valamennyi példányon, (a Bibl. Nat. példányán is, bár a rajzban hiányzik, a leírásban meg van említve), a felirat fölött egy felülről lefelé irányuló emberi kézhez hasonló tárgy képe látható, (az állítólagos hüvelykujj az érem bal oldala felé fordítva), a Num. Zeitschr. példányán a hüvelykujj kétszer látható egymás fölött. A „kéz”-től jobbra, mellette kis kerek dudorodás, sugárzó vonalakkal a felső oldalán.

Rev.: Sugaras félholdhoz vagy rovátkolt zarándok-kagylóhoz (Pecten) hasonló éremkép, melyet kagylótípusnak neveznek. A sugarak közt, (ha a félholdat alsó résznek tekintjük) jobboldalt, a Windischgrätz példányán egy, a Num. Zeitschr. példányán két szabálytalan negyedkörnyi ívesvonal húzódik az érem szélével párhuzamosan.

A bélyegváltozatok végérvényes megállapítását, mint említém, máskorra kell halasztanom.

A fönt ismertetett példányok súlya 6·5–6·44 gr. közt ingadozik. Hertlein¹ (93. l.) tévesen 6·51–6·46-ot mond súlyhatároknak, amennyiben kizárólag Kennernek a Num. Zeitschr. 1895. (XXVII.) 64. l. 15. jegyz. közölt adataira támaszkodik, amelyek azonban a felirat nélküli példányok súlyait is tartalmazzák s a feliratos példányokat 6·5 és 6·44 súllyal külön említik.

E) $\frac{1}{3}$ arany stater.

Num. Zeitschr. 1895. (XXVII.) III. t. 10. sz. és 64. l.

A bécsi cs. k. éremtárban (2 pld.) 2·2 és 2·120 gr. (Jahrendorfról.)

Típusa általában:

Av.: Lencseszerűen domború alapon BIAT felirat.

Rev.: Hátlapja homorú karakterű. Középen két ovális dudorodás álló helyzetben, egymás mellett; körül pedig cikk-cakkvonalból alkotott (11? hegyű csillaghoz hasonló) keret. Átm. circa 12 mm.

F) $\frac{1}{6}$ (?) vagy talán inkább $\frac{1}{8}$ (?) arany stater.

Num. Zeitschr. 1895. (XXVII.) III. t. 11. sz. és 64. lap. A bécsi cs. k. éremtárban 1 db. Jahrendorfról (0·80 gr).

Típusa általában:

Av.: Lencseszerűen domború alapon BIA felirat.

Rev.: Homorú karakterű mező. Kétoldalt és fönn egy-egy kifelé kanyarodó ívonal. A felső ív rövidke. A két oldalsó ív és az érem szélei közt 2—2 rövid és egyenes összekötő vonal. Átm. circa 9. mm.

(Folytatása következik.)

Gohl Ödön.

A kiskúnfélegyházi aranyforint-lelet.

Az 1907. év december havában egy kiskúnfélegyházi tanyás anyósának a halasi-úti tanyai elemi iskola közelében levő homokföldjét fordította néhány társával szőlőültetés alá. Munkája közben egyszer csak ásója alig két ásonyomni mélységből egy rézszelencét dobott a felszínre, melynek rozsdától szétmállasztott lemezei szétesvén, egy egész csomó aranyforintot öntöttek a száraz homokra. A szerencsés találó pár napig tartogatta a leletet, de azután megpróbálta értékesíteni. Gondolta, hogy gyanus lesz, ha egyszerre az egész leletet forgalomba hozza s így csak két Zsigmond arannyal próbált szerencsét az egyik kiskúnfélegyházi órásnál. A két darabot szerencsésen el is helyezte s látván, hogy értékesítheti, pár nap múlva ismét pár darabot hozott be eladásra. A dologról értesülvén, féltem, hogy avatatlan kezek között a lelet el fog kallódni, és megtettem a lépéseket, hogy azt a Kiskúnfélegyházi Városi Múzeum mintegy 10 ezer darabot számláló pénz- és éremgyűjteménye számára megszerezze. A leletre felhívtam a hatóság figyelmét s ennek közbelépésére a találó a törvényszerű eljárás folytatása végett beszolgáltatott 87 darab aranyforintot és 5 darab ezüst garast.

A beszolgáltatásnál azonnal láttam, hogy a lelet legnagyobb része Zsigmond aranyforintja, de variánsokat véve észre, kértem a hatóságot, hogy jelentése megtétele előtt adja át: azokat megvizsgálás végett.

¹ F. Hertlein: Die geschichtliche Bedeutung der in Württemberg gefundenen Keltenmünzen. Sep. Abdr. aus Fundberichte aus Schwaben, XII. Jahrgang 1904. (Stuttgart, E. Schweitzerbart (E. Nägele) 1905. '89

Átvizsgálván a gyűjteményt, láttam, hogy pénzverőjegyei igen nagy változatosságot mutatnak s minthogy ezekről a Corpus Nummorum Hungariae II. kötetében említést nem találtam, érdekesnek véltem, hogy a Numizmatikai Közlöny útján megismertessem a leletet a magyar numizmatikusokkal.

A leletben a következő aranypénzek vannak:

Nagy Lajos 1342—1382. aranyforintja. Av.: Gyöngykörben a stilizált flórenczi lilium, oldalt: ✱ LODOV—IDI REX. Rev.: Gyöngykörben keresztelő szt. János dicső-rösfejú álló alakja, szemben, mezítláb teveször köpenyben, bal kezében hosszúnyelű kereszttel; oldalt: S IOHA—HIES B és lilomos nyílt korona. C. N. H. II. köt. 62. 1 drb.

Zsigmond 1386—1437. aranyforintja. 1. Av.: Kettős gyöngykörben címerpajzsban a váltakozó magyar csíkok s a jobbranzó luxemburgi sas, körül: ✱ SIGISMUNDI . D . G . R . VNGARIAE. Rev.: Gyöngykörben szt. László képe, jobbjában csatabárdal, baljában keresztes aranyalmával, körül: S . LADISL—AVS . REX. A szent oldalainál egy-egy hatágú csillag: ✱—✱. 3 drb. — 2. Ugyanaz, de a Rev. jele: M—A. 2 drb. — 3. Ugyanaz, de a Rev. jele B betű, melynek szára fölfelé folytatódik; e száron keresztvonás és a végén kampó jobboldali irányban (félnyílhegy). (L. Montenuovo, magyar rész, 2. tábla, 2. sz. jegy.) 2 drb. — 4. Ugyanaz, de a Rev. a körirat gyöngy- és vonalkörben s a körirat S betűje előtt nincs pont, a jegyek egy-egy heraldikus lilium. 6 drb. — 5. Ugyanolyan mint az előbbi, de a Rev. az S előtt ott a pont s a jegyek: I—V. 1 drb. — 6. Ugyanolyan mint az előbbi, de a Rev. a jel: — G. 2 drb.

Zsigmond 1386—1437. aranyforintja. 1. Av.: Kettős gyöngykörben címerpajzs a váltakozó magyar-cseh címerekkel, a körirat mint az előbbieken. Rev.: Mint az előbbie, a körirat gyöngy- és vonalkörben. A jegyek oldalt egy-egy ötágú csillag: ✱—✱. 1 drb. — 2. Ugyanaz, de a Rev. jegye: R—D (félhold). 3 drb. — 3. Ugyanaz, de a Rev. jegye: I—A. 1 drb. — 4. Ugyanaz, de a Rev. jegye: R és szívalakú pajzsban T alakú vonás, a pajzs fölött pedig csillag. 1 drb. — 5. Ugyanaz, de a Rev. jegye: A—R. 3 drb. — 6. Ugyanaz, de a Rev. jegye: K—R. 1 drb. — 7. Ugyanaz, de a Rev. jegye: V és K betű, melynek fölfelé kiemelkedő szárán keresztvonás van, a szár oldalán pedig balról egy harántos támaszték. (Montenuovo i. h. 6. sz. jegy.) 3 drb. — 8. Ugyanaz, de a Rev. jegye baloldalt: írott kis b betűhöz hasonló jegy, melynek kerektségében vonalkereszt látható (Montenuovo, i. h. 9. sz. jegy.), — jobboldalt pedig 6-os számjegyhez hasonló idom; hanem szára egészen egyenes és felső részén keresztvonal metszi. (Montenuovo, i. h. 10. sz. kép.) 1 drb. — 9. Ugyanaz, de a Rev. jegye: keresztes K, támasztékkal (mint fönnebb a 7. sz.-nál). 3 drb. — 10. Ugyanaz, de a Rev. jegye: K és S betű, fölötté két vízszintes vonalon egy pont. 6 drb. — 11. Ugyanaz, de a Rev. jegye az előbbihez hasonló. 3 drb. — 12. Ugyanaz, de a Rev. jegye: M—R. 2 drb. — 13. Ugyanaz, de a Rev. jegye: M—O. 3 drb. — 14. Ugyanaz, de a Rev. jegye: K—L. 2 drb. — 15. Ugyanaz, de a Rev. jegye: P—K. 1 drb. — 16. Ugyanaz, de a Rev. jegye: R—L. 5 drb. — 17. Ugyanaz, de a Rev. jegye: M—R. 1 drb. — 18. Ugyanaz, de a Rev. jegye: mint a 9. sz. éremé fönnebb, de a jegy K alakja a 9. számúénál jóval nagyobb s egész más jellegű. 1 drb. — 19. Ugyanaz, de a Rev. jegye: K—3. 1 drb. — 20. Ugyanaz, de a Rev. jegye: h M—S. 1 drb. — 21. Ugyanaz, de a Rev. jegye: B—R. 1 drb. — 22. Ugyanaz, de a Rev. jegye: — Φ 1 darab. — 23. Ugyanaz, de a Rev. jegye: K—R. 6 darab. — 24. Ugyanaz, de a Rev. jegye: K—W. 4 drb. — 25. Ugyanaz, de a Rev. jegye: R—⊕. 1 drb. — 26. Ugyanaz, de a Rev. jegye: K—P. 1 drb. — 27. Ugyanaz, de a Rev. jegye: h és szívalakú pajzsban ^; a pajzsból fönn kiemelkedő kereszttel. (Montenuovo, i. h. v. ö. 4. sz. jegy.) 1 drb. — 28. Ugyanaz, de a Rev. jegye: — kerekded, lenn csúcsos pajzs fölött emelkedő függőleges vonal három jobboldali irányú vízszintes kiágazással (Montenuovo, i. h. 3. sz. jegy). 1 drb. — 29. Ugyanaz, de a Rev. jegye: I—L. 1 drb.

Albert 1437—1439. aranyforintja. Av.: Kettős gyöngykörben címerpajzs a váltakozó magyar csíkok és cseh oroszlánokkal, körül: ✱ **ALBERTVS . D . G . R . VNGARIA**. Rev.: Gyöngykörben Szent-László álló alakja s a körirat mint az előbbi aranyokon, a jegy: h—B. 1 drb.

I. Ulászló 1440—1444. aranyforintja. Av.: Kettős gyöngykörben négyelt pajzs magyar csíkok és a patriarchalis kereszttel, illetőleg a lengyel sassal s a litván lovaggal; körül: ✱ **WLADISLAVS . D . G . R . VNGARIA**. Rev.: Gyöngy- és vonalkörben szent László álló alakja s a körirat mint az előbbi aranyokon, a jegy: h—I. 3 drb.

V. László 1453—1457. aranyforintja. 1. Av.: Kettős gyöngykörben címerpajzs, a magyar csíkok, a cseh oroszlán, a morva sas és az osztrák pólya; körül: ✱ **LADISLAVS . D . G . R . VNGARIA**. Rev.: Gyöngy- és vonalkörben szent László álló alakja s a körirat mint az előbbi aranyokon, a jegy K—P és fölötte † 1 drb. — 2. Ugyanaz, de az Av.: a magyar csíkok, a cseh oroszlán, az osztrák pólyaa, a morva sas következnek, mint a C. N. H. II. köt. 171. sz. A jegy a Rev.: K—R. 2 drb.

Contarínus András 1367—1382 velencei doge aranyforintja. Av.: Gyöngykörben: **ANDR** (olvashatatlan jel) **TARUHO**, baloldali szélen fölülről lefelé: **S . M . VENETI**. Középen szent Márk álló alakja nimbuszal, bal kezében könyv, jobbával átadja a lobogót az előtte térdelő doge-nak. A lobogó alatt felülről lefelé: **DVX**. Rev.: Gyöngykörben: **SIT . T . XPI . DAT . Q . TV — REGIS . ISTA . DVCAT**. (Sit tibi, Christe datus, quem tu regis, is te ducatus.) Belül gyöngyöralkotta mandulamagban 9 csillag között a szemközt álló nimbuszos Üdvözítő. 1 drb.

Steno Mihály 1400—1413. velencei doge aranyforintja. Ugyanolyan mint az előbbi, csak az Av. köriratában: **MICHAEL . STENO**, a többi mind egyezik. 1 drb.

János mainzi apát-püspök aranyforintja. Av.: Kettős gyöngykörben a díszes püspöki széken ülő püspök alakja infulával, baljában a pásztorbot, mellén hatküllőjű kerék, alatta címerpajzs lépő oroszlánnal, a körirat: **IOHIS . AB ✱ — ✱ EP M ROV**. Rev.: Kettős gyöngykörben kerettel körülvett pajzsban Mainz címere a hatküllős kerék. A körirat: ✱ **MORETA IHOBST . SVP . MOGAR**. 1 drb.

III. Vencel 1378—1410, cseh király ezüst prágai garasa. Nagyon kopott példányok, csak mind az öt darab egybevetése után állapítható meg mivoltuk. Av.: Kettős körirat. A belsőben: **WENCESLAVS TERCIVS ✱**, a külsőben: **DEI GRATIA REX BOEMIE**. Középen körben nyílt korona. Rev. körirata: **GROSSI PRAGENSES X+X**. Belül a cseh oroszlán. 5 drb.

Az egész leletet a városi hatóság törvényszerűleg bejelentette azzal a hozzáadással, hogy azt szeretné a Kiskúnfélegyházi Városi Múzeum részére megszerezni.

Szalay Gyula.

Numizmatikai mozgalmak a vidéken.

Numizmatikai előadás Pozsonyban.* Pozsonyban az „Uránia“ egyesületben és a Tisztviselő-egyesületben múlt évi november hó 14-én és december hó 5. nappján *Győrök Márton*, nyug. lyceumi tanár szabad előadást tartott „Az önálló Magyarország pénzverése“ címen. Előadását mindkét helyen a nagyszámú intelligens közönség a lelkes érdeklődés legélénkebb kifejezésével jutalmazta, ami, tekintve Győrök szép előadását és szakemberek előtt is méltán érdeklődést keltő fejtegetéseit, senkit sem lephet meg.

Előadásában Győrök Magyarország régi pénzeit, szokásosabban szólva, érmeit, négy csoportra osztja: 1. az árpádkori, 2. a vegyesházi királyok érmeire; a 3. csoportba tar-

* Az alábbi ismertetést *Schrödl József* pozsonyi ev. lyceumi tanár, a Schimkoianum őre volt szíves küldeni a N. K. számára. — Szerk.

toznak a Habsburg- és Habsburg-Lothringen-házi királyok magyar érmei; a 4. csoportba sorolja a volt önálló erdélyi fejedelemség érmeit János Zsigmondtól kezdve.

Az önálló Magyarország érmei alatt, mondja Győrik előadásában, az árpádkori és vegyesházi, azaz nemzeti királyok pénzeit értjük.

A vezérek korában mai értelemben vert pénz nem volt.

A hazai pénzverés kezdete összeesik a magyar királyság alapításával. A mai napig 444-féle árpádkori éremtípus ismeretes, több ezer variációban. Van 440-féle ezüst, t. i. denár meg obulus, 3 rézpénz s 1 arany. Ez érmek becsértéke Sziklai és dr. Zimmermann magyar érmészek szerint 25.000 korona. Egy darabnak az értéke 2000 korona, 98 példánynak a becsértéke pedig 100 és 500 kor. közt változik.

A régibb numizmatikusok, főleg Rupp és Weszerle, az árpádkori érmekeket királyok szerint csoportosítva írták le, de miután köztük sok a felíratlan, s így azokat egyes királyoknak tulajdonítani önkényes kísérlet, Réthy László dr. inkább tipológiai szempontokból osztályozza és az árpádkori érmekeket 19 sorozatba osztja.

E 19 sorozat könnyebb áttekintés végett 6 csoportba osztható.

Az 1. mint a nyugati érmeles egy külön nagy csoportja, Szent Istvánnal kezdődik (997—1038) s II. Lászlóval (1162—) végződik. E kor érmei mind a keresztyénség szimbólumaival jelennek meg, t. i. mind az elő, mind a hátapon kereszttel. Többnyire felíratosak. A hátapon — Szt. István érmein — ki az első pénzverő mestereket Bajorországból hozatta, szintúgy I. Endre (1046—61) denárain és obulusain, a verőhely neve, t. i. Regia civitas, Péter és utódai pénzein Szt. Lászlóig (1077-ig). Ugyancsak verőhely gyanánt Pannonia, kivételesen Moneta; Szt. László (1077—1095), Kálmán (1095—1114) és II. István (1114—1131) érmein pedig Ladislaus rex. A kereszt a legkülönbébb: egyszerű, kapcsolódó, vonaltetézett, avagy hármaskereszt, ú. n. Kalvária. Az első térd- és mellkép, vagy királyi fő, bár primitív kivitelben, Salamon (1063—74) denárain jön elő.

A 2. csoportba II. István (1062—63) pénzei tartoznak, ki mint Mánuel bizanci császár vazallusa, a bizanci stílust honosította meg pénzverésünkben.

A 3. csoport az 1163—1205-ig vert érmekeket foglalja magában. Még IV. István vékony lapkára vert ezüst pénzei is ide tartoznak, melyeken a legjellemzőbb vonás, hogy a hátlap jelentékenyebb kisebb körbe van foglalva, mint az előlap; főleg e csoportba tartoznak azonban III. Béla (1173—96), Imre (1196—1204) s részben II. Endre (1205—1235) pénzei, melyeken először fordul elő a kettős kereszt, noha még pajzs nélkül. Ez érmek részben felíratosak, részben íratlanok; az utóbbiak 5-félék.

A 4. csoport II. Endrével kezdődik, kinek pénzei a frizachi, vagyis az aquilejai patriarchák, karinthiai hercegek és salzburgi érsekek XII—XIII. századbeli érmeinek mintájára verettek s az elő- és hátapon koronás főket, egész alakokat, tornyokat, kettős kereszttel díszített templomokat, íves és oszlopos épületeket, néha állat-alakokat alkalmaz. Ugyancsak II. Endre más helyen vert, más jellegű érmein fordul elő először a magyar nemzeti címer, a csikokkal a pajzsban. Még II. Endre íratlan érmeit is ide kell sorolnunk.

Az 5. csoportba IV. Béla, V. István és Kún László érmei valók. IV. Béla (1235—1270) alatt az árpádkori pénzverés legmagasabb kifejlődését érte el. Érmeinek anyaga jó minőségű, tehát a tatárjárás e kor pénzverésére hanyatlólag nem hatott. A felíratok gyakoriabbak s részben capitalis, részben uncialis latin betűsök sok csinnal, sőt néha feltűnő ügyességgel vannak metszve. Az előállítások is szabatosak, változatosak. IV. Béla érmei hátlapján találunk husvéti bárányt, két összenéző oroszlánt, a magyar címet pajzsban és anélkül, két példányon pedig a bizanci kettős sást, mint a királynénak, Máriának családi jelvényét. IV. Béla korából valók még az egylapon vert ú. n. bracteatok. V. István (1270—72) érmei atyjáéihoz hasonlóak ugyan, de mind denárain, mind obulusain meglát-szik a stájer befolyás. Érthető. Rövid időn át ott helytartó volt, midőn Harcias Frigyes eleste után Styria Magyarországhoz került. Kún László (1272—90) pénzei két előde érmeihez

hasonlók, de csak obulusok vannak tőle. Címer gyanánt pajzs nélkül a kettős kereszt van használva, de találunk sárkányt, angyalt, trónján ülő megváltót, pávát, leopárdot stb. is.

A 6. csoportba a XIII. század folyamán nagy szerepet játszó ú. n. bécsi fillérek tartoznak, továbbá III. Endre (1290—1301) pénzei, melyekben gyakori a címermotívum, koronás M-ből kiemelkedő kereszt, mely M a király derék és erélyes anyjára, Morosini Thomasinára vonatkozó jelvény, míg a Szt. Márk-oroszlán velencei származásának az emléke, érmei hátlapján találunk továbbá patriarkális keresztet, harpiát, husvéti bárányt, szarvast, elefántot, málnagalyt stb. Az árpádkori valutarendszerbe tartoznak az Árpádok egyenes férfiágának kihalta után még a leányági rokon, a cseh Vencel (1301—1307) érmei is. Technikailag és motívumaik szerint ugyanis ugyanoly veretűek. Vencelnek öt érme felíratlan és megállapításuk körül legtöbb érdeme Jankovich Miklósnak van. Ottónak egyetlen érme azonban felíratos.

Az Anjou-ház uralmával a pénzverés történetében egészen új korszak kezdődik. Az olasz renaissance átalakító hatása a pénzverés terén is mutatkozik. A nyugatrómai birodalom bukásától kezdve, Kr. u. 476, közel 900 éven át csak a bizanci birodalomban vertek aranypénzt, az ú. n. solidusokat és annak részeit s ezek voltak egész Európában az egyedüli forgalmi aranyak.

A XIV. század elején, valamint Európa többi államaiban, így Magyarországon is megkezdődik a rendes aranyverés és az eddigi denároknál és obulusoknál nagyobb pénzek veretnek, a garasok.

Róbert Károlynak (1308—1342) kétféle aranyforintja, ötféle garasa és 49-féle denára, obulusa van. Aranyainak egyike, sok példányban ismert, flórenci liliummal és Keresztelő Jánossal, mint nemzetközi forma, Európaszerte el volt fogadva, — másika, melynek előlapján a magyar Anjou-címer van, eredetiben nem ismeretes, csak pontos és gondos lenyomata van meg a bécsi Fideicomiss-Bibliothek iratai között, Schwandtner György hagyatékában. Róbert Károlytól van még 5 budai autonóm denár és egy szerb matapan-típusú érme; előbbieken onnan, mert Buda városának Róbert Károly erősítette meg régi szabadságát és ezek közt volt a denárverés joga, utóbbi vagy macsóí hódítása alkalmával 1319, vagy szerbországi második hadjárata idején 1334-ben veretett.

Nagy Lajos (1342—1382) hatféle aranyán a flórenci típus fokozatosan átalakul nemzeti típusá. Az első példányon még a flórenci liliumot és Keresztelő Jánost találjuk, a második előoldalán már a magyar Anjou-címert, de hátlapján még az idegen szent alakját, a 3., 4., 5. és 6. aranyforinton a Keresztelő János helyébe lép a magyar vérbeli szent László és ennek alkalmazása aztán aranyakon és más éremfajokon uralkodó marad, mind az ő, mind utódai érmezésében, sőt benyúlik a Habsburgok korába. Ötféle garasa és 33 féle denára meg obulusa, többnyire a király képével s heraldikailag szabatos címerekkel, jó ezüstből valók, épúgy, mint Róbert Károlyéi. Aranyai három típusának hátlapján szerezcsenő látható: ez a Szerezcsen-család címere, melyről oklevelesen tudjuk, hogy a sókamárk és a harmincadok bérlei voltak s az Árpád-korban szerepelt mohamedán kalmároktól származnak. Nagy Lajostól van még 4 budai autonóm denár és a hatalmas király nagy birodalmát feltüntető tizenkétféle, Dalmáciára, Russziára és Lengyelországra vonatkozó érme.

Mária (1382—85) aranya és hatféle denára meg obulusa atyja érmei nyomán jár; garasokat Hunyadi Mátyásig többé nem vernek, ezek helyét elfoglalják a cseh garasok, a grossi Pragenses.

Zsigmond (1386—1437) érmei azonban új irányban indulnak. Pénzein mindenekelőtt az eddig csúcsos aljú olasz pajzs helyébe a kerek aljú német pajzs lép. A pajzs négy részre oszlik, két két mezőben a magyar csíkok és a luxemburgi sas, illetőleg a magyar csíkok és a cseh oroszlán. Érmei egy fáján találjuk az előoldalon a kettős keresztet, a hátoldalon pedig a magyar csíkokat pajzsban. Háromféle aranya egy fáján a Szent László lábai alatt arabs számokat találunk (5, 6, 7, 13), valószínűleg a pénzverésnél alkalmazott ellenőrző jeleket. Ezek az első arabs számjegyek, melyek a keresztyén pénzverésben előfordulnak.

Zsigmondtól 13-féle denárán és obulusán kívül vannak egyúttal az első rézérmekek a vegyesházi királyok korából, az ú. n. kvartingek, firtingek, a magyar fityingek. Ugyancsak az ő korából valók az első piéfortok, azaz vastag veretű érmek, ú. n. próbaveretek.

Albertnek (1437—1439) két aranya olyan, mint Zsigmondéi, 11-féle denára és obulusa is, de egy példányán hármaskeretben, mélyedésben kis pajzsban az osztrák pólya, a cseh oroszlán és a morva sas, középen pedig ugyancsak pajzsban a magyar csíkok.

Ulászlótól (1440—1444) van egy aranyfaj és 19-féle denár meg obulus; érmei egy sorozatán látjuk a patriarkális keresztet meg a csíkokat kettős pajzsban. Veretei különben silány tartalmúak és technikailag is a legrosszabb éremfajok közé tartoznak.

Az interregnumból (1444—1446) is van egy denár meg egy obulusfaj.

Hunyadi Jánosnak (1446—1453) négyféle éremtípusát ismerjük: három aranyán és kilencféle denárán meg obulusán találjuk nevét és kormányzói címét; három denárán nevén kívül Ulászlóé is van; két denáron V. László neve; kettőn pedig családi meg a magyar állami címer, hátlapján pedig a neki meghódolt Brankovics György szerb despota alakja, megfelelő körirással.

V. László (1453—57) érmelésében új gyakorlat lép előtérbe, kezdenek többszörös aranyakat és negyed aranyforintokat is verni Van különben tőle egy hármaskeret, hét-féle aranyforint, egy negyedarany és harmincféle denár és obulus.

Hunyadi Mátyás alatt (1458—90) a magyar érmészet világjelentőségre emelkedik. Van tőle egy kettős arany (a keszthelyi Festetich gr. gyűjteményében), 18-féle aranya pedig igen nagy számban, ritkább kétféle negyed aranya, Mátyás érmein jelenik meg először a boldogságos szűz képe az ölében tartott kis Jézussal. E motívum aranyokon 1849-ig maradt uralkodó. Korábban újul meg a garasverés, van tőle 7-féle, ezek verése a címerpajzsos és a boldogságos szűzzel szintén a Habsburg-házi királyok korába nyúl. Ugyanaz áll a címeres denárokról meg obulusokról (34-féle), melyek innentől Mária Teréziáig veretnek. Mátyás érmészetében mennek át a köriratok az eddigi barátfírásból a renaissanceba, vagy más szóval a klasszikus antikba. A nagy király hódításaival bővül ki újra a magyar befolyás nyugatra, a minek numizmatikai emlékei a Mátyás névvel és címereivel jelzett csehországi és sziléziai érem-sorozatok.

Amerika fölfedezésével az Európába özönlött roppant mennyiségű arany- és ezüstanyag földrésznünk minden államának pénzverésére átalakító befolyást gyakorolt. Hazánkra is. II. Ulászlótól (1490—1516) van egy ötszörös és egy kettős arany, 21-féle és számnélküli s 12 évszámmal ellátott aranyforint és 2 negyedarany. II. Ulászlóval kezdődik a tallérverés. E pénznemek datálva vannak, az első évszámok 1499, 1500, 1504 és 1506. Talán nem is tallérok, hanem inkább kísérletek, mutatványok, mert súlyuk a legkülönbébb. A legkönnyebb példány a gráci Johanneumban csak 9'06 gr., a legsúlyosabb darab Budapesten 42'90 gr. II. Ulászlótól forint is van, nemkülönben 3-féle garas és 22-féle denár meg obulus.

II. Lajos (1516—26) érmelése atyjáé nyomán jár, van tőle egy hármaskeret, egy kettős s 13-féle aranyforint, egy garas, 18-féle denár s 5 próbaveret. Uralkodó vonás érmein, hogy azokon az évszám, leszámítva az obulusfajok egy részét, következetesen fel van tüntetve.

Szapolyai János (1526—40) utolsó vegyesházi királyunk érmelésében fordul elő e kor egyetlen tízszeres aranya, van tőle továbbá egy hármaskeret a király mellképével s a családi címerrel, 9 aranyforint és 2 negyedarany, továbbá egy felette ritka garas, 14 denár és obulusa. Tallér- avagy forintkísérletekkel többé nem találkozunk.

A vegyesházi királyok korából 370-féle pénztípus ismeretes: 1 tízszeres, 1 ötszörös, 3 hármaskeret, 3 kettős, 65 évszámnélküli és 34 datált arany, 7 egynegyed arany, 22 garasfaj stb.

Hazánk pénzverés tekintetében is nagy befolyást gyakorolt valamennyi szomszédországra. Ezt lépten-nyomon kimutathatjuk. A balti tenger-melléki vend hercegek Szent

István és I. Béla denárait utánozták; Boszniában magyar pénzt verettek III. Béla és Ujlaki Miklós neveivel, Zára, Spalato, Ragusa és Cattaroban, II. Endre nevével; a szörénység érmein Redwitz Miklós bán neve fordul elő; Havasalföldön magyar pénzt vernek a török hódoltságig; Alexander Laposnean és Johannes Heraklides, moldvai hospodárok magyar mintára veretik érmeiket. Hunyadi Mátyás, IV. Iván orosz cárnak kérésére magyar bélyegvésőket küld s így e korból való orosz aranyokon a Hunyadiak családi címerét, a hollót találjuk, csőrében a gyűrűvel. Overysse, holland tartomány aranyai „valoris Hungariae” néven voltak ismeretesek, szintűgy a németországi Battenberg grófság és Emden város aranyai. Livorno, Retegno, Macagno, Corregio olasz városok és tartományok aranyai „Ongarok” neve alatt voltak forgalomban, valamint Pico de Miranda és Gonzaga hercegek denárait magyar mintára veretik. Grác városa egy aranyán a magyar védszent László típusa van.

Láthatni tehát, hogy az önálló Magyarország érmészete a legkülönbözőbb szomszédokéra igen nagy befolyást gyakorolt.

Mindez 1526 után megváltozott. A bécsi kormány a mohácsi vész után addig önálló államunkat következetesen tartománynyá iparkodott leszorítani s így természetesen pénzverése is egészen más mederbe terelődött.

Győrük Márton érdekes összefoglaló előadásának ezt a kivonatos ismertetését *Schrödl József* pozsonyi ev. liceumi tanár, a Schimkoianum öre, írta a N. K. számára.

Numizmatikai vonatkozások Albrecht János, főreáliskolai igazgató és pozsonyvárosi múzeumi ör f. é. január 6. és 13. tartott előadásában. A Győrük Márton, kiváló érmészünk elnöklete alatt szép sikerrel működő *Uránia* Pozsonyban újabban két folytatós előadást rendezett, melyeken január 6. és 13. Albrecht János főreáliskolai igazgató olvasta fel a városháza nagytermében nagyszámú intelligens közönség odaadó érdeklődése mellett Pozsony város multjából azon hangulatos és színes képcsoportozatait, melyeknek hatása az előadó tárgyszeretete és szakavatottsága következtében abban nyilvánul meg, hogy Pozsony város közönségének egy része igen szívesen keresi fel az *Uránia* által rendezett előadásokat. Bennünket elsősorban azon érmek érdekelnek, melyeket Albrecht igazgató előadása keretében részben eredetiben bemutatott, részben pedig hű vetítésben nagyítva állított a közönség elé. Pozsony multjához sok oly esemény fűződik, mely országos jelentőségre tarthatott számot. A következő éremsorozat nemcsak tesz tanuságot azon szorgalomról, melylyel előadó tárgyát történelmi és numizmatikai tudományos alapra fektette, hanem megkönnyítette munkáját azon érmésznek is, ki feladatául tüzi ki majd Pozsony városa érmeinek rendszeres feldolgozását. Az Albrecht igazgató felolvasásaiban bemutatott pozsonyi vonatkozású érmek a következők: II. Mátyás koronázására, 1608. II. Ferdinánd koronázására, 1618. IV. Ferdinánd koronázására, 1647. I. Lipót: 3 garas, c—h jegyű, 1696 (mind a négy ezüstből). I. József aranya, c—h jegyű, 1706. Mária Terézia koronázására, arany, 1741. Mária Krisztina és Albert házasságára, 1766. Burgstaller Kristóf nejének, Klobusitzky Zsuzsánna halálára, ezüst, 1748. II. Lipót koronázására, arany, 1790. II. Lipót koronázására, ezüst, 1790 (Tutor patriae). A pozsonyi békére vonatkozó érmek: a) Actions de gráce pour la Paix, 1805. b) Paix de Pressbourg, 1805, c) La Dalmatie conquise par la Paix de Pressbourg. d) Paix de Vienne et de Pressbourg, 1805. — Mária Ludovika koronázására, arany, 1808. Karolina Augusztia koronázására, arany, 1825. V. Ferdinánd koronázására, arany, 1830 (Franciscus et per eum Ferd.).

Közli: *Schrödl József*.

Felolvasás. A Borsod-Miskolczi Közművelődési és Múzeum-Egyesület felolvasásainak során Leszih Andor múzeumőr, tagtársunk, f. évi január 24-én a pénzverésről tartott felolvasást. Előadásában ismertetette előbb a pénz meghatározását, fogalmát és keletkezését illető véleményeket. Részletesebben szólt a numizmatikáról, hasznáról és teréről. Aztán ismertetette a magyar pénzverési eljárásokat — rövid vázlatokban — a keltáktól máig. Leírta s képekben is bemutatta a pénzverésnél használt eszközöket, gépeket, végül röviden

ismertette a mai eljárást, a nevezetesebb törvényeket, szokásokat, pénzverdéket, pénzverőket stb. Kiemelte a kotinus kelták pénzei kapcsán a kelta pénzverést s megemlékezett Rákóczi Ferenc állítólagos, de semmivel be nem igazolt, miskolczi pénzverdéjéről. Előadása végén 40 db. érmet mutatott be s magyarázta el ezeken újra a magyar pénzverés fejlődését.

Resurgo.

Halász Gábor írja a Numizmatikai Közlöny 1905-iki (IV.) évfolyamában (66. lap), hogy Kossuth Lajos 1860-i, londoni papirpénzeinek lefoglalt papirjából levélborítékok is készültek, melyeken a Resurgo víznyomás rajta van. — Egy ilyen, egészen tiszta levélborítékot őriz a Borsod-miskolczi múzeum régipénz- és éremgyűjteménye is, Soltész Nagy Kálmán elhunyt miskolczi főpolgármester ajándékából, ki azt Vadnay Károlytól kapta. Vadnay Károly a Soltész Nagy Kálmánhoz küldött levélben a többek közt ezt írja a levélborítékról: „Mikor én a hatvanas évek elején a londoni második világkiállítás idejében heteken át időztem az angol fővárosban, nagyon sokat időztem akkori száműzötteink körében, legtöbbit az akkor erős bajuszú és szakállú Rónay Jácint, a későbbi püspökkel aki nekem több emléket adott, köztük e levélborítékot is. Az a Kossuth irataiból tudva van, hogy a Magyarország felszabadítására nyomatott dollárok miatt világhírű pör támadt Kossuth s a felperes Ő Felsége, a ma dicsőn és népének hő szeretete közt uralkodó király volt. A pört megnyerte s a kész dollárokat és a készletben levő víznyomatú papirtömeget elkobozták. Ez utóbbi kótyavetyére került s megvette egy élelmes angol papirkereskedő, hogy aztán olcsó levélboríték gyanánt adja el. A világ minden tájára röpheltek akkor ily borítékok és természetesen el is kallódtak. Rónay azonban, aki ezt szintén későcskén tudta meg, vehetett belőlük egy kisebb csomagot. Egyet nekem adott belőle, ez az egy hogy megvan, az bizonyos” — stb. E levéllel együtt átadott levélboríték 134 mm. hosszú és 75 mm. széles. A víznyomás, rátekintve is, tisztán látható. A hosszas alakú boríték az a része, mely a lezárásra szolgál, nem hegyes csúcsban, hanem kerekded kihajlásban végződik. Itt egy domború dísz van rajta kipréselve (kettős csattal ellátott szalagból képzett kör, belseje sűrűn rácsozott, ebben egy 6-karjű virágornamentum van). A víznyomásból egy egészen megvan; egy csak félig s háromnak a széle látszik. Két, egymás mellett párhuzamosan haladó, hullámos vonal négyzetet alkot, melynek két felső vége tompa és lekerített, a két alsóé pedig hegyes csúcsban végződik. Bent e négyzetben van középen a koronás címer, mellette fent $\text{I} - \text{I}$, lent pedig RESURGO. A címer szabálytalan. A szívpaizsban a kettős kereszt alatt nincsen halom, a folyamokat 5 vonal jelzi. A mellékcímerek közül jobbra fut Horvátországé, alatta jobbra a dalmát párdúc-főkből csak kettő van meg. Balra alul Slavoniáét 3 vonal jelzi, míg a baloldalon levő fenti címer teljesen értelmetlen: két 5 ágú csillag (?); közte $\wedge$. Az egész címerpaizs testes négyzetalak, lent félkörű, fent a két sarka levágott. A víznyomás 90 mm. széles és 70 mm. magas.

Leszih Andor.

Éremleletek.

Denta, temesvármegyei község határában arany- és ezüst-éremlelet került elő, mely a következő darabokból állott: Dominicus Contarinus velencei aranya (1), IV. Murád török aranya (1), Carl. Wilh. anhalti $\frac{2}{3}$ tallérja (c—p, 1678, 2 db., 1679, 1 db.), Rud. Aug. braunsch.-lüneburgi $\frac{2}{3}$ tallérja (B—H, 1675) 1 db., Campen város tallérja 1677 (1), Daventer (Mátyás, 1618, 1), Embden (II. és III. Ferd. 3+1) forintja, Geldern tallérja (1633, 37, 47; 3 db.), Haldenstein (György Fül. 1692; 1), Közép-Weimar (Joh. Ernst, 1677; 3), Szászorsz. (Fridr. dux. 1679; 1) $\frac{2}{3}$ tallérja, hollandi tallér 1597-ből, Sayn-wittgensteini $\frac{2}{3}$ tallér (1678, Gusztáv, 1), XXIII. marien-grosch. (1675, Guszt. 1), XVI. gute grosch.

(1675; 1), Schleswig-holsteini $\frac{2}{3}$ tall. (Christ. Alb. 1683; 1), Westfrieslandi (1633; 1; 1634; 1) és zwolli tallérok (Mátyás évsz. nélk.: 2, 162?; 1, név nélk. 1666; 1);

I. Lipót magyar XV-ösei (K—B; 1662, 65, 74, 75, 76, 79, 80, 85, 89, 90, 91, 94, 96; 20 db.), (N—B, 1684; 2), VI-os ($\frac{N-B}{P-O}$, 1685; 1) 3-as (N—B, 1695, 99; 2);

III. Zsigmond lengyel 18-as garasai (1621—24:5), dancigi 16-os garas (1624, 26:2), Ján Kázmér lengy. 18-as gar. (1659:1), thorni 16-os gar. (HD—L, 1663:1), lengy. VI-os gar. (1661, TL—B:2, 1662, A—T:2, 1662:T—T, alatta madár: 1, 1664, A—T:1), III. János lengy. VI-os gar. (TLB, 1683:1); sziléziai XV-ös (Georg 1663:1, 64:2), brandenb. (G. Wilh. 1622:1), würtemb.-ölsi (Sylv. Frid. s—P, 1675:1) és bajor XV-ösök (Max. 1691:1), Sayn-wittg. $\frac{1}{6}$ tall. (Guszt. 1688:1), raguzaí grosettók (1682:2, 83:2, 85, 86:2, 89:1, kopott: 19);

II. Ferd. karinth. tall. (1), I. Lipót osztr. XV-ösei (1660:1, 1661, AC monogr.:1, 62:2, 1662, s—H:1, 1664:AC monogr.:2, 1674, * :1, 1684, m :1, 1694, MMW:2) Cseh XV-ösei, 1694, PM (1), VI-os: osztr. (1686, MM:1) tiroli (1693, 1), steier (1672, IAN:1) karinth. (1683:1), Carol. olmützi XV-ösei (1679:SAS:1, 1687:1), összesen 124 db. arany- és ezüstérem, az egy hollandi tallér kivételével mind a XVII. századból való.

Sió-Agárdon (Tolna várm.) földmunkálatok alkalmával 23 db. ezüstérem került elő. — A találója bemutatta a nemz. múzeumban. — A lelet egészben véve I. Ferdinánd főherceg évsz. nélk. tiroli tallérjaiból állt s így 1564—1595 közötti időből való.

Csesztreg községben (Tolna várm.) 242 dból álló, XVII. századbeli ezüstérmeket tartalmazó leletre akadtak. — A leletben a következő magyar és idegen érmek voltak: I. Lipót magy. XV-öse 1663 1686 közötti évszámokkal, K—B, 98 db., $\frac{N-B}{I-S}$: 1678:1, vár-címer és CG monogrammal 1674—76:8 db., VI-os K—B:1673:1. — Azután regensburgi tallérok: (1544:1), anhalti $\frac{2}{3}$ tall. (1675:1), sziléziai (Lajos E—W, 1660:2, 1662 jegy nélk.: 1, 1663:5, György félék 1663:4, 64:6, Christian-félék 1663:2, 64:11), württemberg-ölsi (Sylv. Frid. s—P, 1675:5) és brandenburgi XV-ösök (Joh. Frid. 1677:1);

II. Rudolf (1608:1) és II. Ferd. (16 M 24:1) osztr. tallérjai, Ferdinánd főherceg (1519—1564, évsz. nélk.:1) és Lipót főhg tiroli tallérjai (16—24:1, 1.6.2.8.:1, 1.6.3.2.:3), I. Lipót osztrák XV-ösei jegy nélk. 1659:2, CA monogr.:1661—64:40 db., G—H, 1661—64:15 db. s—HS, 1664:2, MM:1683, 84; 8 db., * 1674—76:6); cseh XV-ös 1664:1, tiroli (1664:2), steieri (1664, 65:4), karinthiai (1675:3) és olmützi XV-ösök (1661:2).

Szénavaróson (Kisküküllő várm.) 477 ezüstéremből álló leletre bukkantak, melyben a köv. dbok voltak találhatóak:

II. Mátyás erdélyi széles garasa, N—B, 1 db., Báthory Gábor garasa, 1609 (Resch. 65. 1 db.), 1610 (17), 1611 (49), 1612 (61), 1613 (42), továbbá 257 db. magyar denár (Hunyadi Mátyás, II. Lajos, I. Ferdinánd, Maximilian, Rudolf és II. Mátyás királyok korából); III. Zsigmond lengyel 3-as garasa 1609 (1), 1610 (1), 1611 (2), Báthory István garasa, 1579 (1), lengyel poltura 17 db. (Kázmér, Albert, Sándor és Lajos idejéből), cseh egy lapú fillérek II. Ulászló (9), Lajos (2), I. Ferdinánd (10), II. Maximilian (4), II. Rudolf (1), Mátyás (1) korából.

Dr. Harsányi Pál.

Zomborban (Bács-B. m.) körülbelül 200 db. szlavóniai és mintegy 50 db. árpádkori magyar pénzt találtak együtt.

ifj. Frey Imre közleménye.

Borsodmegyei leletek. Miskolczon Constantinus kis bronzérmét (Securitas stb. sisc) s egy IV-ik századbeli római pénzt; a város határában 51 darab rézpénzt (Mária Terézia, Loth. Ferenc 1-krajcárosai 1760—1774-ig) találtak. — A muhi pusztán, Ónod mellett, szeszfőzde építéskor, évekkel ezelőtt nagyobb mennyiségű ezüstpénzt letek. A leletből az idén 118 darab került elő. A lelet javarésze I. Ferdinánd, Miksa és Rudolf magyar denáraiból áll, azonkívül János Albert, Alexander, I. és III-ik Zsigmond lengyel négyes és hármass garasai, Albert porosz ezüst garasai, II. Vladislaus, II. Lajos egy lapú cseh fillérei vannak képviselve. A pénzek közt volt H. Mátyásnak egy ezüst denára is, * jeggyel. K—P. (C. N. H. II. 232).

Leszih Andor közleménye.

Ujdonságok.

Az Orsz. M. Gyorsíró-Egyesület elkészíttette alapítójának, az országgyűlési gyorsíróda másodfőnökének, *Markovits Ivánnak* arcképes-plakettjét, Horváth Géza szobrászművésszel. Egy bronzveretű példány ára 12 K., az Orsz. M. Gyorsíró-Egyesület s az éremkedvelők egyesülete tagjai kedvezményképen 10 K.-ért kaphatnak egy-egy példányt. Öt példány árának együttes és előrevaló beküldése esetén is 10 K. egy példány ára. Az előfizetési pénzek az Orsz. M. Gyorsíró-Egyesület pénztárosának, Bajusz Károly úrnak (Budapest, IV., állami számszék) küldendő be. — A tiszta jövedelem a Markovits-szoborra fog fordíttatni. A négyszögletes, egyoldalú plaketten Markovits Iván jobb felé fordult mellképe látható, lenn: MARKOVITS, a mezőben fönn jobbra, egymásaláért betűkkel O. M. GY. E. A plakett 70 mm. magas és 54 mm. széles. Bronz.

Bélyegkiállítási érmek. A f. évi március 7–14. napjain az iparművészeti múzeum helyiségeiben megtartott bélyegkiállítás alkalmából adattak ki a bélyeggyűjtők egyesülete által az alábbi érmek.

1. Kiállítási díj-érem.

Fiatall nő, kinek csak lábain látható némi lepel, jobb felé fordulva áll és bélyegalbumot szemlél. A háttérben az iparművészeti múzeum körvonalai látszanak. A kép alatt, a szelvényben, bevéselt betűkkel: INV HERPKA | SCULP ERBITS. Körül: ELSŐ ORSZ. MAGYAR BÉLYEGKIÁLLÍTÁS. | BUDAPEST 1909. III 7—III 14 (Az ékezetek mindig az illető betűk után állanak.)

Hátlap. A magyar országcímer pajzsnélküli motívumai fölött, fénysugarak közt: a mostani magyar egykoronás levélbélyeg képe, ettől jobbra pedig babérgaly. Lenn beponcolt S. G. A. és hatszögletes ezüstpróba-ponc. Felirat nincs.

Mindkét lapon a mező kissé horpadt, a felület homályosított;

a) Ezüst. $45\frac{1}{2}$ mm. — NM.

b) Bronz.

2. Kiállítási emlékérem (valamennyi résztvevő számára).

Mindkét lapja azonos az előbbi éremével, azonban hátlapjának szegélyén fönn e felirat olvasható: EMLÉK ÉREM. (Az ékezetek az illető betű előtt állanak) s az előlapon hiányzanak a bevert poncok.

Felülete homályosított.

Réz. $36\frac{1}{2}$ mm. — NM.

A Budapesten rendezett *kirakatverseny* jury-je ezüst- és bronzplaketteket osztott ki a legszebb kirakatokkal ékeskedő üzletek tulajdonosai közt. Ezeknek részletes leírását legközelebb adjuk.

A Num. Közlöny f. évi első füzeté 20. lapján bemutatott *Mallekovits Sándor-plakett* kisebb méretű egyoldalú vert plakettek alakjában is megjelent. Ezek 48 mm. magasak és $80\frac{1}{2}$ mm. szélesek. Anyaguk bronz.

A Num. Közlöny f. évi első füzeté 21. lapján leírt *Szirmai-féle plakett* a *pécsi emlékmű* fölavatása alkalmára készült.

— — n.

Múzeumok, gyűjtemények.

A m. nemzeti múzeum éremtára 1908-ban mindössze 1928 éremmel és papírpénzzel gyarapodott. Ezek közt 38 db. arany, 1238 ezüst, 638 más anyagú érem és 14 papírpénzjegy van. E szaporulat következő arányban oszlik meg a különféle éremcsoportok közt: Az éremtári A.-osztályban: 1. görög pénzek: 12 ezüst, 2 bronz, 2. barbár pénzek: 15 ezüst, 83 réz, 3. róm. köztárs. pénz: 1 ezüst, 4. róm. csász. pénz: 7 ezüst, 70 bronz,

5. antik érmek utánzatai: 1 ezüst, 1 más anyagú, 6. bizanci pénzek: 15 réz, 7. az osztrák tartományok pénzei: 3 arany, 15 ezüst, 18 réz, 8. hazai vagy hazai vonatkozású emlék-érem és jelvény: 16 ezüst, 36 más anyagú, 9. osztrák emlékérem (a lefolyt évben feldolgozott Delhaes-félék) 18 arany, 447 ezüst, 289 más anyagú, 10. külföldi emlékérem és jelvény: 20 ezüst, 6 más anyagú, 11. hazai zsetón 5 db., 12. külföldi zsetón 2 db., 13. vallásos tárgyú hazai érem: 1 arany, 1 ezüst, 1 réz, 14. külföldi: 1 réz. — (Összesen 22 arany, 535 ezüst, 529 más anyagú; mindössze 1086 db.) — Az éremtári B-osztályban: 1. magyar és erdélyi közép- és újkori pénzek: 14 arany, 337 ezüst, 68 réz, 2. közép- és újkori külföldi pénzek: 2 arany, 366 ezüst, 41 más anyagú, 3. papírpénzek: hazai és külföldi együttvéve 14 db. (Összesen 16 arany, 703 ezüst, 109 más fém-ből való és 14 papír, mindössze 842 db.) —*n.*

A Borsod-miskolczi múzeum éremtára 1908-ban 530 darabbal gyarapodott. Ebből 516 ajándék, 1 állami letét, 1 csere, 1 tagsági illetmény és 11 darab vétel (59 korona 80 fillérért). Az érmek száma, a duplumokkal együtt 6921. Megemlítendő a gyarapodásból egy chersonesusi triobolos 3 barbár érem a tacci leletből, egy Pécsen talált Constantinus-féle kis bronz (VOT. V.) s egy kopott római rézpénz, melyet Miskolcon találtak. Vétel útján M. Terézia, János György, Frigyes Ágost szász, — Frigyes Vilmos porosz, — György-Lajos-Keresztély liegnitz-briegi tallérjait szerezte meg a múzeum. Leletek: Miskolcztól M. Terézia és Loth. Ferenc 1 kr.-osai 1760—1774-ből, 50 darab; Ónodról habsburg-kori magyar denárok s lengyel garasok; Léh-ről 41 db. frizachi denár (közte 6 kölni). Az emlékérmek közül: Szirmay Antal plakettjét (I. Ferenc József 75-ik születése napjára) a Thaly- s a „Kalotaszeg“-plakettot, Samassa 1908-i (Beck) érmét s egy filigrán ezüst keretbe foglalt keresztelési érmet — emlitem meg. Gállfy Ignác múzeum bizottsági elnök ajándékba adta a nevére vert 1896-i „Közreműködők érmét“. Megkereste a múzeum a miskolci ref. főgimnáziumot, hogy az iskola éremgyűjteményét tegyék örök letétképen le a múzeumban. A tanács e kérelemnek helyet is adott s az 1451 darabból álló gyűjteményt 1909 március havában, hivatalosan át is vette a múzeum. Ezzel a múzeum gyűjteménye most 8372 darabot számlál. *(Leszih Andor.)*

Zoltai Lajos, Debreczen sz. k. város múzeumának öre kiadta a múzeum 1908. évi működéséről és állapotáról szóló jelentését, melyhez függelékül járulnak a parlaghi és a zámi templom-dombok megásatásáról szerkesztett jelentések. — A debreczeni múzeumnak a lefolyt év végén összesen 17846 darabra rúgó állományából 3161 darab esik az 1908. évi gyarapodásra. Az érmek, pénzjegyek és pecsételők száma 5447 db. (Mennyi esik e szokatlan csoportosításból a pecsételőkre, nem lehet megtudni.) Ezen összegből 580 esik az 1908. évi szaporulatra. — A lefolyt évben szerzett érmek közül említendő 77 friesachi denár a balmazújvárosi leletből, továbbá emlékérmek Bécs fölmentésére, meg Rákóczi Ferenc hamvainak hazahozatalára. A fönlemlített balmazújvárosi éremlelet a horti pusztán került elé és több száz darabból állt, melyeknek egy részét a múzeum öréne buzgósa mentette meg az elkallódástól. —*l*

A turócszentmártoni múzeumi tót társaság éremgyűjteményeinek 1907. évi gyarapodása. — Az 1907. év folyamán a társaság 83 adakozótól 6 db. arany és 1269 db más különféle fémből készült érmet, 121 medáliát és 20 papírpénzt kapott ajándékképen. — Ezek közül 93 db. használtatott fel az éremgyűjtemény részére. — Vétel útján 26 dbot szereztek. A gyűjtemény összesen 119 dbbal szaporodott. Nevezetesebbek: Károly Vilmos Ferdinánd braunschweig-lüneburgi 10 aranyos tallérja 1805-ből, IV. György angol király aranya 1848-ból, II. Sándor orosz cár ötrubeles aranyai 1855-ből és 1862-ből és IV. Frigyes Vilmos porosz király 1848. évi aranya. Ezeken kívül sikerült éremtárunk részére vétel útján az egész korponai éremleletet megszerezni, mely 625, illetve a roncsolt és a féldarabokkal együtt 668 ezüst pénzdarabból és 76 ezüströgből állt, mely utóbbiak súlya 630 gr. volt. E lelet a Num. Közlöny 1907. évi VI. évfolyamában és a Sbornik 1908. évi XIII. évfolyamának első füzetében van leírva.

A turócszentmártoni múzeumi tót társaság éremgyűjteményének 1908. évi gyarapodása. A múlt év folyamán a társaság 52 ajándékozótól 853 darab különféle fém-ből készült érmet és 3 darab papírpénzt szerzett ajándékképen. Ezek közül a gyűjtemény részére 9 arany, 110 ezüst és 18 rézérem és egy bankó felhasználtott. — Vétel útján szereztünk 1 aranyat, csere útján 4 aranyat, 335 ezüst- és 11 rézérmét, összesen 350 darabot. — A gyűjtemény mindössze 488 darabbal szaporodott és pedig 14 arannyal, 445 ezüst- és 29 rézdarabbal és egy bankóval. *A társaság ez idén is folytatólagosan kiadta éremlajstromát és pedig a „Sbornik“ nevű folyóirat 1908. évi XIII. évfolyamának II. füzetében megjelent Németország Pomeránia, porosz Szilézia, Westphália, Jülich, Cleve, Berg, Niederrhein és Elsass-Lotharingia tartományai és a német birodalom érmeinek dr. Petrikovich János által szerkesztett s az 1230.—1529. tételig terjedő éremkatalogusa.*

P. J.

I r o d a l o m.

Adrien Blanchet: *Mémoires et Notes de Numismatique.* — Paris, E. Leroux et C. Rollin & Feuadent, 1909. — 454 l., 8°. — Szerző, kit méltán nevezhetünk a leg-sokoldalúbb és legtermékenyebb jelenkori francia numizmatikai írónak, e kötetben egybe-gyűjtve nyújtja az olvasónak az utóbbi évek folyamán különböző folyóiratokban meg-jelent, nem kevesebb mint *hatvanhárom* numizmatikai tanulmányát, értekezését, cikkét. Ezeknek egy része az antik, — főképen a görög és a gall érmészet körébe vág, más részük közép- és újkorú pénzekkel, medáliákkal és zsetónokkal foglalkozik. — Magyar vonatkozású dolgokról szól részben a 40. és 406. lapon kezdődő, *Recherches* (illetve *Nouvelles recherches*) *sur les monnaies celtiques de l'Europe Centrale* című két értekezés. Pár tévedést nem hagyhatok szó nélkül, ilyen a 419. lapon azon állítás, hogy a mi keltáink-nak nem volt rézpénzök. Bízvást elfogadhatjuk, hogy a Cillinél lelt réz NEMET-érem nem egyéb mint egy bélelt ezüstpénz rézmagja, de azt, hogy a tolnamegyei és szerém-megyei tömegesen előforduló barbár rézpénz ne lett volna rendszeres pénzverés gyümölcse, nem tudja bebizonyítani sem Luschin, sem Blanchet. — A 411—412. lapon sajnálatos félreértés révén „Nagy Sándor“-t magyarországi helynév gyanánt értelmezte szerző s így a Num. Közlöny idézett közlése (V. 104. l.) alapján fölállított hipotézise is megdőlt. — Nagyon sok érdekes mondanivalója van szerzőnek e két cikkben a magyarországi és erdélyi antik veretekről, de a közép- és újkori tárgyú s idegen vonatkozású közlemények hosszú sorában is talál a hazai olvasóközönség sok élvezetes és mindenesetre tanulságos részletet.

Dr. Robert Forrer: *Keltische Numismatik der Rhein- und Donaulande.* Strassburg, 1908. K. J. Trübner, 8°, 373 l. és XLVIII képtábla. Ára 24 márka. — Szerző 1901-től 1907-ig a lotharingiai tört. és rég.-társulat évkönyveiben folytatásos közleményekben tette közzé jelen munkájának egyes fejezeteit, amelyeket aztán egyesítve és a szöveg közti képeknek külön képtáblákon való ismétlésével adott ki az itt ismertetett kötet alakjában. — Lelewel és Blanchet úttörő munkáinak nyomába lépve, nagy területeknek nemcsak tér, hanem idő és ethnikai momentumok dolgában is egymástól igen különböző numizmatikai emlékeit kívánja e könyvében újból ismertetni és megvilágítani a szerző. E szándékának keletkezését kellőképen igazolja és megmagyarázza kiválóan dús és becses barbár pénz-gyűjteménye, — évtizedekre terjedő gyűjtés eredménye, — amely közvetlen indító okot szolgáltatott neki a vizsgálódásra és a közzétevésre — és szívesen elismerem, hogy — kívált franciául nem értő s így Blanchetnek *Traité des monnaies gauloises* című, három évvel előbb megjelent hasonló áttekintő munkáját nem ismerő gyűjtőink nagy része örömmel fogja üdvözölni e könyv megjelenését, melytől ismereteik kiegészítését és kétsé-geikben megnyugtatásukat remélik, — bár viszont úgy találom, hogy hasznosabb vagy

legalább közvetlenebb szolgálatot tett volna a tudománynak egy-két mélyjáratú speciális tanulmánynyal, mint ezen túlnyomó részben máshonnan ismeretes, igen nagy terjedelmű és éppen ezért egy és ugyanazon kutató által minden részeiben egyaránt alig áttanulmányozható tárgyhalmaz kompendiumával.

Tekintve, hogy a barbár érmészet terén még a vezérszerepet játszó Galliára nézve sem haladták meg egészen az anyag- és adatgyűjtés stádiumát, Középeurópát és — ami minket itt is elsősorban érdekel, — főképp hazánkat illetőleg pedig tömérdek megfejtetlen kérdés zárja el a látóhatárt, — kizárólag tárgyi okok alapján, — korainak és túlságosan sokat mondónak találok a könyv kevély címét, mely a rajna- és dunamenti országok kelta érmészetét igéri. Érmészet alatt nemcsak egyes éremfajok képét, leírását, tipológiai származtatását, hanem kibocsátásuk és egymáshoz való szerves viszonylásuk történeti háttérének helytálló és összefoglaló magyarázatát is értjük; evvel szemben, mint alább látni fog, szerző a magyarországi barbár pénzverésre vonatkozó s az utóbbi évtizedben közzétett adatokat, kutatásokat és azok eredményeit részben nem ismeri, egyes fontos kérdésekben pedig téves és meghaladott álláspontok mellett vesztegel.

Készséggel méltányolom azon nehézségeket, melyekkel a szerzőnek ott a távolban meg kellett küzdenie, így a magyar nyelvtudás hiányát, az éremszállítók vagy kereskedőknek olykor bizonytalan vagy téves bemondásait, stb. Szerző nem ismeri nemzeti múzeumunk barbár éremgyűjeményét, mely a hazai barbár érmészet megírásának első és legfőbb forrása, sem lelőhelyeinknek még ki sem adott lajstromát, a Num. Közöny s az Arch. Értesítő nyelve idegen neki, — minden eléggé menti őt, hogy nem nyujthatta azt, amit, hazánkra nézve, könyvének címirata alapján ettől remélünk, viszont azt sem szabad elhallgatnom, amit az 5. lapon mond könyve célzatáról, melyet áttekintésnek és alapnak szánt, amelyen a további tanulmányok épüljenek. Ez a nyilatkozat teljes elismerést érdemel, de nem ment föl engem azon kötelesség alól, hogy a könyvet hazai szempontból ismeretvé, el ne mondjam véleményemet és ki ne mutassam fogyatkozásait.

A könyv első részét a bevezetés, általánosságok és sok érdekes apró adatokkal tarkított apró, 1—2 oldalra terjedő fejezetek töltik ki. Csakhamar rátér aztán a szerző arra az útra, amelyet aztán műve zömén át követ, t. i. a tipológiai mozzanatokra. Ő a „kelta“ vagyis a barbár pénzekben a klasszikus minták utánzatát tekinti (16—19. lap.) Ez az ő vezérlő gondolata, melynek révén leszámaztatásokba bocsátkozik. Egymásután tárgyalja ezután Rhoda, Massilia, Tarentum, a római köztársasági denárok, a makedón királyok és tartomány, Antigonos, Lysimachos, Thasos és Maroneia pénzeinek illetve pénztípusainak különböző barbár utánzatait és ezen egyes fejezetek keretein belül terjeszkedik ki a bemutatott fajok által képviselt területekre, népekre, illetve a rájuk vonatkozó megjegyzésekre és magyarázatokra, — ami a szerves áttekinthetőség rovására megy. — Ez adja a könyvnek vázát, gerincét, rendszerét. — Sokszor igen helyes és talpraesett megjegyzései, megfigyelései vannak, igen sok adatot gyűjtött össze, saját gyűjteményét úgyszólván a maga egészében bemutatja — s ezt olykor, pl. az általa úgynevezett Geryon esetében a magángyűjtőnek dicsekvő és szenvedélyes elfogultságával is teszi, szereti hangsúlyozni az általa egyetleneknek vélt példányait. A szövegközti képeket a mű végén külön táblákra *még egyszer* lenyomatta, végül a pénzverő, de leginkább csak nyugateurópai népeknek és a prototípusok elterjedésének térképét, legendalajstromot és egy magas árjegyzésű becslési lajstromot csatolt könyvéhez.

Az ismertetett könyv illusztrációinak nagy része éppen nem elégít ki. Különösen barbár pénzeknél, ahol a tipológiának még oly fontos a szerepe, vagy tiszta, világos tollrajzot, vagy fénykép alapján készült, de semmiféleképpen nem változtatott képeket jogosan kívánunk. Szürkére mázolt alapú és nem pontos vonalrajzokról készült autotípiákat, fehér festékkel kiélesített rajzú vagy feliratú, vonalozott alapú, továbbá fekete vonalakkal erősen kikörvonalozott képeket azonban nem találok alkalmasaknak sem a kezdők tájékoztatására, sem a szakember használatára. Ezek a képek nem adják az érmek

hű mását, sőt olykor téves fogalmakra vezethetik a szemlélőt. Vajmi könnyen vezetődik tévútra a kutató, ha esetleg jóhiszeműen ilyen alterált képekre alapítja következtetéseit, akár technikai, akár tipológiai természetű vizsgálódásai közben. Legszembetűnőbb és minket legérzékenyebben érintő példaképen fönti panaszaim jogosultságára csak a 194. lap szövegéhez mellékeltem, s a 26. képtáblán ismételt 360. ábrát említem, amelyen, — dacára hogy a 197. lapon lévő jegyzetben szerző — az általam neki beküldött éles gipszlenyomatok alapján — bevallja, hogy már kevésbé biztosnak találja az állítólagos BIAT felirat olvasását, — a képre s a kép alá is mindkét helyen egész határozott vonásokkal rárajzolta az idézett feliratot. Mennyivel helyesebb lett volna egy hű és nem retusált fénykép alapján készült jó autotipia-klisé adni, evvel elkerülte volna azt, hogy esetleg majd — erre a könyvre hivatkozva, — teljes jóhiszeműséggel beiktassanak egy teljesen idegen fattyúhajtást a Biatec pénzeinek családfájába. Ilyen esetek ellen előre föl kell emelnünk óvó szavunkat!

Nem nyugodhatunk meg szerzőnek az 50—54. lapokon a „kelta“ jelző s a kelta stíl és lényeg megállapítása körüli kísérleteinek eredményébe. A kelta stílt végre is a stíltelenségeknek mondható dolgok és különböző stílek konglomerátumának mondja, a kelta (keltisch) jelzőt pedig a „klasszikus“ ellentétékép szereplő művészi fogalomnak, majd meg a saját beismerése szerint is igen vegyes elemekből álló őskori európai pénzverő barbár népek gyűjtőnevéképpen, tér- és időbeli fogalomnak nevezi! — (Mennyivel egyszerűbben alakulnának ezek a kérdések, ha „kelta“ helyett „barbár“-t mondana ott, ahol a keltaság megállapítása bizonytalan.) — Minek akarja ily értelemben a kvádokat, (mert még mindig beszél, de érvek nélkül, kvád pénzekről a 121—124. lapon,) a jazineket, akik szerinte Galiciában laktak a Duna és Tisza közt (133. lap, felülről 14—17. sor) — meg a dákokat is egy kalap alá fogni a keltákkal? Miért nem fogadhatná el a szerző, úgy könyvében, mint annak címiratában a „barbár“ elnevezést, a „kelta“ helyett, általánosabb értelmű gyűjtőnévül?

„Nemzeti vereteknek“ (38. l.) a klasszikus mintától igen eltávolodott és már önálló jellegű utánzatokat nevezi a szerző. — Úgy vélekedem ezzel szemben, hogy nem annyira az eltávolodás foka, mint inkább a típusnak valamely népnél való állandósulása, esetleg ennek saját eszmekörével való kapcsolatba hozása adja meg a nemzetivé válás ismervét.

Ami a pénzverő barbár törzsek térképét illeti, azon bizony leginkább a gall népek ismert neveit olvassuk, még ha az atlanti óceán partján laktak is, messze a Rajnától és Dunától, ellenben kelet felé mind ritkábbak a népnevek a tartománynevek mellett. Magyarország területén nélkülözzük a Boii és Coistoboci, Szerémmegyéből pedig a Scordisci nevet.

Nem értem, miért kapták a csehországi Boii a római I. számozást, a hercyni erdőtől nyugatra eső terület pedig a Boii II. jelzést, mikor éppen fordított sorrendben laktak e területeket. Miért nem említi a térkép az itáliai bójokat, akiknek a Vercellese-ben lelt aranypénzeket tulajdonítják, és miért hallgatja agyon a pannoniai és noricum bój települést? Hibás dolog, hogy a Longostaletes a tengeren látszanak lakni és nem egyezik a 133. lap szövegével, hogy Galiciában semmiféle nép nevét nem említi.

A típusok elterjedésének szánt másik térképen a Pallas-fejes aranypénzek (Forrer CIECIN névvel illeti e csoportot) Magyarországon nincsenek föltüntetve, e csoport ezüstpénzei pedig Horvátország nyugati megyéiben vannak jelezve. — A térkép zömét betöltő Fülöp- és Sándor-féle típusokról (5., 6. és 8. sz.) úgyis tájékozva voltunk; a ritkább típusokra voltunk kíváncsiak, de nem nyertünk kielégítést. Tudományos szempontból nem helyeselhetem, hogy a Pallas-fejes aranyakat (Antigonos Gonatas) egy kalap alá fogja az Alexandros-típusúakkal (8. sz.). A Pelagia-típust (421. kép) egészen mellőzi. A Larisa-típust levezeti a Duna—Tisza—Maros közébe, a thasosi típust azonban nem vezeti be Erdélybe. — Vagy a lelőhelyek, vagy a verdehelyek alapján kell mennie. Előbbi esetben Erdélyt megilleti a thasosi típus, utóbbi esetben Torontált és Temesmegyét, Krassót alig illeti meg a Larisa-típus. Avagy mily alapon, mely leletek alapján vezeti be a Larisa-típust a Marosig.

Én csak 1—2 db. Lugos táján lelt példányt ismerek e vidékről. Egyáltalában nagyon kíváncsi vagyok, hogy lehetséges-e bebiztosítani a leletek megfelelő száma alapján állapítani meg a fajok elterjedését, ami azonban — készséggel koncedálom, — neki, mint idegennek, több nehézséggel jár, mint nekünk idevalóknak. — Ennek folytán meg kell bocsájtanunk, hogy a 164. lapon Fiala nyomán Totis-Diznos nevű hontmegyei lelőhelyet, a 149. lapon Hont-Nógrád nevű lelőhelyet, másutt Kis Jőne, O Hulta neveket említ. Valószínű, hogy éremkereskedők vagy más szállítók révén — akiknek aligha állt érdekében tudományos célból megállapítani a lelőhelyeket, — szerezte szerző az értesülést a 268. és 276. sz. érmeknek talán kevésbé lelő- mint inkább eladási helyéről. Utóbbi mindenestre délkeleti irányból került Budapestre.

Magyarország (és Erdély) barbár érmészetét illetőleg sajnálattal konstatáljuk, hogy sok fontos dolog kikerülte szerző figyelmét. Ezek részben a könyv illető részeinek megjelenése után közzétett újabb dolgok, de egy részletekben megjelenő műtől jogosan elvárhatja az ember, hogy közvetlenül a közzététele előtt pótlékban nyújtsa az elmulasztottakat. — A lágymányosi eraviszkus leletről tudomással látszik ugyan bírni, (120. és 137. l.) de tanulságait nem értékesíti, s mint említém, még mindig kvádokat emleget, anélkül, hogy ezen álláspont meghaladottságáról tudomást venne. A nagybisztreczi, a nádasdi, az aranyosmedgyesi, a borsodmegyei, a veleimi, harkai és szalacscai leleteket vagy egyáltalában nem ismeri, vagy nem veszi tudomásul a bennük rejlő tanulságokat. Hasonlóképpen teljesen ismeretlen előtte a szarmata érmeknek megállapított lelőhelyű példányok egész sorozata alapján bebiztosított csoportja (N. K. III. k.). A kisjenői leletnek ellenjegyekben való gazdagságát, az Arch. Ért. XXI. 418. l. kiadott 88 barbár ellenjegytípust, továbbá a ló nyakán állandóan ellenjegyet viselő éremfajt, mely a disznói (Hont m.) leletben volt képviselve (Arch. Ért. XXI. 418. l. 17. kép), meg a kisszederjesi lelet érdekes ellenjegyeit, bevágásait, stb., a tolnamegyei és az ószőnyi barbárpénz-öntőmintákat, a szerémmegyei barbárpénzek Scordiscus vonatkozásait, a dunántúli rézpénz- és aprópénzverés specialitását, ezeket mind nem ismeri, a Biatec-csoportérmeit, Kenner nyomán, még mindig a pannoniai liga csoportjának nevezi és ilyenekül tárgyalja a 126—130. lapokon A Biatec-pénzek előfordulási területét a Duna és Fertő közti vidéket nevezi meg (127. l.) szórványos előfordulással túl a Dunán is. A simmeringi lelőhelyeket tehát itt ignorálja, (bár a 129. lapon már ismeri) és a régi pozsonyi leletet a szórványos darabok közé sorolja? — A 127., illetve a 129—130. lapokon, anélkül hogy önálló érvelésbe fogna, és úgy látszik anélkül, hogy Blanchet (Traité des monn. gaul. II. 452—455. l.) és Luschin (Jahrbuch des Central-komm. II. (1904) 84—85. l.) ellenkező véleményeit, — tehát legalább francia és német szerzőkét — ismerné, tekintetbe venné vagy pedig cáfolná, úgy nyilatkozik, hogy „ma már alig lehet kétség afelől, hogy ezen pénzek a Róma elleni harcok alkalmával a szövetséges kelta főnökök vagy királyok által a Krisztus utáni első évtizedben verettek“, még pedig a szövetséges kelta csapatok zsoldjának egységes és könnyebb fizetése céljára. A szíves olvasót erre nézve rövideg kedvéért a Biatec-csoportról szóló és ugyanezen füzetben nyújtott közleményre utalom. — Alább, a 198. lapon szerző tudomásul veszi az én véleményemet is, de nem változtatja meg a 129—130. lapon mondottakat. — Nagyon merészség odavetett állításnak találok, hogy (a 129. lapon) a Coviomarus- és Coisa-pénzek hátlapjait típusait a Hosidia-denártól, a Busumarusét pedig Papia- vagy Titia-denártól származtatja. Annyi a másfelé utaló elem a 17 grammos ezüstpénzek vereteiben, hogy nagyon megfontolva szabad nemcsak ily határozott állítást, hanem még szerény konjekturát is nyilvánítani mintaképeikről.

A 162. lapon tévesen nevezi Suicca-félének a De la Tour 9924—25. sz. érmeket. A 320. képen adott, magyarországi (de itt is igen ritka) kis ezüstpénz alapján, más érv fölhozása hiányában aligha lehet a Larisa-típusú barbárpénzek magyarországi veretését és az említett kispénz éjszakamagyarországi illetőségét megállapítani. A De la Tour 9924—25. sz. és a tótfalusi (Num. Közl. III. k., II. tábla 1—2. sz.) érmeket csupán a szembenézé-

fej alapján nem merném mindjárt a Larisa-típusból származtatni, épp oly kevéssé, mint minden lovat a Fülöp- vagy Audoleon-féle pénzek ló-típusából. — A 323. sz. érmet (164. l.) nem merném biztosan az Audoleon-csoporthoz sorozni.

Az ellenjegyek (166—171. l.) és bevágások tárgyalásánál nélkülözöm az Arch. Ért.-ben közölt mintegy 80-féle ellenjegyre, a kisjenői leletre, a kisszederjesi leletre való utalást és az állandó vagy szokásos ellenjegyek jelenségét némely hazai éremfajon. Meghaladottnak tartom azt a fölfogást, hogy a bevágásokat vallásos célzattal alkalmazták. — Görögországban tavaly letek pár száz eredeti ezüst philippeust. Ezeknek egy részén voltak bevágások.

A 194. lapon és a XXV. táblán közölt 360. sz. képen ábrázolt éremfaj feliratát, meggyőződésem szerint — (melyet Forrer a 197. l. adott jegyzetben nyilvánított kételyével is támogat) — a szerző tévesen olvasta BIAT-nak. Erre nézve a fönnebbi sorokban, továbbá a Num. Közlöny V. k. 124. lapján válaszoltam már.

Ugyanezen csoportbeli aranypénzek Magyarországon Sopron mellett Harkán, továbbá Szegszárdon fordultak elő, szórványos leletben, amiről szerzőnek nincs tudomása.

Ezen, általa CIECIN-nek nevezett csoportbeli érmek hátlapí típusának származtatásában Blanchettel szemben, aki ezt az Alexandros-féle aranystaterek Nikéjéből vezeti le, Forrernak adok igazat, aki az Antigonos Gonatas pénzeinek Athene Alkis-típusából származtatja.

Mint fönnebb is említém, sok helyes és talpraesett megfigyelést és véleménynyilvánulást találhatunk e könyvben, így (172—173. l.) a Fülöp-féle nagy és kis pénzek különböző ritkasági fokozatáról, és fönnebb a tipológiai és időrendi sorrend viszonyáról, stb.

A magyarországi és erdélyi philippeus-utánzatokat saját gyűjteményéből vett szép sorozaton mutatja be. Nélkülözöm azonban itt a tipológiai levezetésnek — ami pedig éppen az egyik alapgondolata Forrer könyvének — a szembeötlő föltüntetését. Így a 280. és 289. képek egymás mellé valók lennének, a 287. és 287a képek elé az 546., 266. és 26. képeknek kellene kerülniök s a 283. és 288. sz. képeknek is egymás mellett van a helyük. A 292. és 294. sz. érmek ugyanazon típus bélyegváltozatai. Vannak a bemutatott érmek közt becses és ritka fajták, pl. a 270—273. sz., a laikus közönség és a németországi olvasók érdekében azonban kívánatosabb lett volna, saját gyűjteményén kívül eső egyéb válfajokat is bemutatni a tipológiai sorozatok helyett.

A nyugatmagyarországi 302—306. sz. érmeket nem merném a Patraos egyáltalában elég ritka és nálunk alig található érmeiből származtatni, bár igaz, hogy a 302. és 303. sz. előlapok elég hasonlóak egymáshoz. A szakálltalan és bajusztalan férfifej a noricumí és a nyugatmagyarországi barbárpénzekben szokott előfordulni. Behatóbb kutatást tartok szükségesnek e prototípus megállapításához. — Sokról lehetne még szó, de határt kell szabnom. — A Forrer könyvének sok a hibája, sok a gyöngéje és hiánya, de vannak mindenesetre jó tulajdonságai is. Aki még nem járatos a barbár érmészet terén, sok hasznos adatot, sok helyes fölfogásra valló megjegyzést talál benne; a továbbiakra nézve pedig, aki majd ismét ily összefoglaló munkát akarna írni a barbár pénzekről, tanulságokat meríthet belőle saját használatára, a hiányok pótlására s a tévedések elkerülésére nézve. Így, a dolgok fejlődési menetében mindennek megvan a maga helye és haszna, — ami pedig Magyarország barbár érmészetének megírását illeti, azt még csak a jövőtől kell remélnünk. Szerző, véleményem szerint, hasznos dolgot cselekedne, ha pár ívnyi pótlékban vagy függelékben pótolná a fönt leírt hiányokat; maga a tárgyalt mű nyerne ezáltal legtöbbet!

Dr. Kurt Regling: Hektor auf Münzen von Stektorion. Phrygia görög települtjei az Ilias, meg az Aeneisben foglalt adatok s a régészeti bizonyítékokkal is megerősített hagyomány alapján a trójai hősöket saját őseikül vallották. Sebaste, Otrus, Laodikeia és Stektorion városok pénzei a régi époszokban megénekelt jelenetek képeit viselik vereteiken. A szerző e közleményében Stektorion (ma Mentesh Baba) város két érmét ismerteti,

melyek egyike a görög hajókat folyguyjto Hektort kívánja ábrázolni, a másikon pedig Hektor harci szekéren állva száguld és követ hajít. — E közlemény a Klio című folyóirat VIII. kötetében, illetve különlenyomatban jelent meg Lipcsében.

Theodor Rohde: Ueber Papirgeld in Oesterreich. Wien, 1908. Selbstverlag des Verfassers. III. és 49 lap, 8°. Szerző gazdag gyűjteményének osztrák, magyar és lombard-velencei papírpénzeit 5 fejezetben ismerteti főnti cím alatt. Az 5-ik fejezetben az 1848, 9-iki magyar szabadságharci és későbbi papírpénzeket ismerteti. A füzetnek a címe ellen van kifogásunk, amely nem födi annak tartalmát, míg a bécsi Mitteilungen a hiányos német-séget veti szemére a szerzőnek.

A **Rivista Italiana di Numismatica** 1908. évi (XXI. köt.) harmadik füzetében és különlenyomatban is megjelent egy a Numizmatikai Közlöny tavalyi VII. k. 80. lapján ismertetett cikksorozatnak második része: **Edmond Gohl: Contributions au Corpus Numorum Romanorum.** (Matériaux du Musée National Hongrois à Budapest.) II. Série. Ezen közlemény a magyar nemzeti múzeum éremtárának azon római császári érmeit írja le, amelyek Cohen második kiadásában nem foglaltatnak, még pedig folytatásképen 231—462. szám alatt a Sept. Severustól Mariusig terjedő sorozatot. — A különlenyomat Cogliatinál jelent meg Milanoban, 1908. 1—46. l. 8°. Magyar szakemberek a Numizmatikai Közlönyben találják meg ezen érmek leírását.

Adrien Blanchet: Notices extraites de la Chronique de la Revue Numismatique. (3. trim. 1908) A szakirodalmi ujdonságok ismertetése.

Ötvös Gábor.

K ü l ö n f é l é k.

Libertásokból öntött harang. Hanusz István nemrég a magyar harangokról érdekes cikket tett közzé a B. H.-ban, amelyben az alábbi adatot olvastam: A serkei (Gömörmegye) reformátusok II. Rákóczi Ferenc *libertas*-pénzei anyagából öntettek harangot; latin fölírásának magyar fordítása ez:

Egykoron érc voltam, későbbben mint a szabadság
Pénze, libertas, sok honfit a harcba vívék,
Újra beolvasztatva harangja lettem az Úrnak,
Harsányan kongok béke, szabadságért.

Ebneter János érme. A Mitteilungen d. oesterr. Gesellschaft für Münz- und Medailenkunde 1908. évi szeptember havi számában a lichtenthali — (ma Bécs IX. kerülete) — plébánia-iskolának egy kis ezüst jutalomérméről olvasunk, melynek előlapján a lichtenthali plébánia-templom képe s e felirat foglal helyet: *Pfarrkirche im Lichtenthal 1827*, sima hátlapján pedig: *S. E. Pfarrer* bevéselt felirat olvasható. E kezdőbetűk Ebneter János nevét rejtik, aki 1783-ban Pozsonyban született, 1806-ban pappá szentelték, 1827-ben lichtenthali plébános, 1832-ben bécsi székesegyházi kanonok, később a székesegyház esperese (Domdechant) lett és 1832-ben halt meg.

Hunyádi Mátyás királyunk jägendorfi garasain (Mathieser) J és S betűk olvashatók a hátlap mezejében. E jegyek, mint a Mitteilungen d. oesterr. Clubs f. M. u. Med.-kunde V. k. 1. számában olvassuk, „Jägerndorf-Sebaldus“ jelentéssel bírnak, vagyis a pénzverő hely és Sebald Necher akkori kamaragróf nevét jelentik, Rampacher Pál közlése szerint.

Lícinius pater-nek következő, Cohen 2-ik kiadásából hiányzó aranyát láttam egy magángyűjteményben:

Av.: IMP LICINI VS P F AVG Koszorús mellkép jobbfelé.

Rev.: ORIEN S AVGG és a szelvényben: SIS A napisten, fején sugárkoronával, balfelé halad, jobbát félig fölemelve előre nyújtja, balkezében ostort tart, balkarján föl-lebbenő köpenye látszik. — Átm. 19 mm. Peremét kissé körülnyírták.

Érem- és könyvvásár.

1. Éremárverések.

Dr. Phíl. Jakob Hirsch (München, Arcisstr. 17.) f. é. május 10-én fogja árverezni *Weber E. F.* konzul gyűjteményének második részét, mely a római és bizanci érmekeket, pénzsúlyokat és num. könyveket foglalja magában. E gyűjteménynek első részét, a görög érmekeket, múlt évi nov. 16-án árverezte ugyanazon cég. Az előttünk fekvő árverési lajstrom ismét meglepi a szemlélőt külső megjelenésének választékos díszével; negyedréti alakú testes kötet az, mely 257 lapnyi terjedelemben (+ 4 lap pótlék) a 3657 tételre rugó leírások szövegét és 66 fénynyomatú képtáblán a gyűjtemény legbecsebb darabjainak képeit tartalmazza. Csak e képeket látva is meggyőződünk róla, hogy a legremekebb gyűjtemények egyike az, mely itt árverésre kerül. A sorozat az aes rude, az aes signatum és aes grave remek és nagybecsű példányaival (120 tétel) kezdődik, melyek képeit szövegközi metszetek mutatják be. Azután a campaniai veretű meg a római köztársasági pénzek (561 tétel) és a római császári pénzek és medaillonok (2182 tétel), a római tesserák, (48 tétel), contorniáták (25 tétel), bélyeges aranyrudak (3 tétel), bizanci érmeke (412 tétel), a nyugati gótok pénzei, a görög pénzek pótléka, görög súlyok (53 tétel), bizanci súlyok (23 tétel) és, num. könyvek (124 tétel), végül a pótlékban római pénzek és ezek után római spintriák (18 tétel) következnek. — Lehetetlen itt a kiváló darabok felsorolásába fogunk, oly nagy azok száma. — Az aes signatum és aes grave, a köztársasági ritka kis ezüst és arany pénzek, gyönyörűen föntartott császári aranyak, nagybronzok, medaillonok, egyéb ritkaságok, széles keretű medaillonok, kontorniáták, tesserák és spintriák és súlyok stb. igazán kápráztató sorozata bámulatot és irigységet kelt, — egyszersmind pedig sajnáljuk, hogy e szép gyűjtemény szétszóródik; mert a gyűjteményeknek is megvan olykor a saját egyéniségük, amely visszahozhatatlanul megsemmisül, mikor az árverésen elemeire bomlik a sorozat, hasonló a halálban föloszlásnak induló emberi testhez és eltűnő egyéniséghez.

C. F. Gebert (Nürnberg, Tafelhofstr. 32/1.) folyó évi március hó 1-én árverezett egy vegyes tartalmú, de nagyrészt német pénzekből és emlékérmekből álló gyűjteményt. Magyar érmeke is voltak benne. Az árverési lajstrom 2062 tétel érem- és könyvleírást és 2 képtáblát tartalmaz.

Étienne Bourgey (Paris, 7 rue Drouot) f. évi március 23-án árverezett egy 475 tételre rugó francia zseton-sorozatot. (135. sz.: Clémence de Hongrie 1315—1328). A lajstromhoz 4 képtábla van csatolva.

2. Eladó érmeke lajstromai.

Zschiesche und Köder (Leipzig, Königstr. 4.). Verzeichniss Nr. 122 (Február 1909), 7204 tételre rugó érem- és könyvleírással s a szokott beosztással.

Dr. Eugen Merzbacher Nachf. (München, Karlstr. 10.). **Münchner Münz-Verkehr** Nr. 15. (Febr. 1909.) (8230—10028 tétel; német pénzek és emlékérmek)

Sally Rosenberg (Frankfurt a/M., Schillerstr. 18.) Verzeichniss Nr. 18. 550 tétel. Nagyrészt német pénzek és emlékérmek.

Berliner Münz-Anzeiger (**Ludwig Loeser**, Berlin W. 57., Steinmetzstr. 54.) 6. sz. (1909 január.) 876 tétel és 7. sz. (1909 február) 877—1310. tétel.

Numismatisches Offerten-Blatt (**Edmund Rappaport**, Berlin W., Lutherstr. 9) XV. évf. 176. sz. (1908) 4139—4506 tétel és 177. sz. (1909) 1—718 tétel. Vegyes pénzek és emlékérmek.

Numismatischer Verkehr (C. G. Thieme, Dresden A, Augustusstr. 4.) 47. évf. 2. (186. sz.) 3217 tételre rugó tartalommal (1909. április).

Numismatische Mitteilungen (a nürnbergi num. társulat közlönye) 119. és 120. sz. (1909 február és március.)

Spink & Sons (London W. 17—18., Piccadilly). **Numismatic Circular**, XVII. kötet, 195. sz. (1909 február), 196. sz. (1909 március) és 197. sz. (1909 április).

3. Numizmatikai tartalmú könyvek.

Paul Geuthner (Paris 6e 68, rue Mazarine), **Ephémérides Bibliographiques**, 1908/9. évf. 17. sz. (dec.—jan.) Numizmatikai könyvek.

Lásd **Zschiesche & Köder** 122. éremlajstromát is, fönnebb.

Lásd **C. F. Gebert** árverési lajstromát is, fönnebb.

Társulati élet.

Kornfeld Zsigmond báró †. Társulatunk rendes tagja, Kornfeld Zsigmond báró, a Magyar Általános Hitelbank igazgatóságának elnöke, a magyar pénzügyi élet kiváló vezér-férfia március 24-én, életének 57. évében meghalt. Nyugodjék békében!

Fischer Emil †. F. évi március hó 27-én ismét haláleset érte társulatunkat, amennyiben Fischer Emil, társulatunk rendes tagja, az ismert bécsi éremkereskedő életének 56. évében elhalálozott. — Akik ismerték szakértelmét, tisztességes üzleti elveit s aranyos kedélyét, híven meg fogják őrizni emlékezetét. Béke hamvaira!

Magyar éremművészek műveinek állandó kiállítását nyitotta meg társulatunk 1908. évi november hó 26-án társulati helyiségünkben és szándéka azt a jövőben is állandóan fenntartani. A kiállításon csaknem minden neves éremművészünk részt vett több művével s az nemcsak szép látogatottságnak örvend a nagyközönség részéről, hanem a kiállítás anyagi része is sikerültnek mondható, miután igen szép számmal adattak el a kiállított érmek. A kiállítást a tagok naponkint, a nagyközönség hétfőn, csütörtökön és szombaton délután 5–7 óráig díjtanul látogathatja. Minden kiállított tárgy eladó.

Összejövetelünket társulati helyiségünkben tartjuk meg a következő napokon: 1909 április 29., május 13. és 27., június 10. és 24., július 8., augusztus 12., szeptember 9. és 30., október 14. és 28., november 11. és 25., december 9. és 30-án. Az összejövetelek után társasvacsora lesz Katona Béla éttermében (IV., Váci-utca 38. sz.) június 24., július 8., augusztus 12. és szeptember 9-ike kivételével, amely napokon a vacsorákat egy a tagokkal külön közlendő nyári helyiségben fogjuk megtartani.

A társulati gyűjtemény és könyvtár gyarapítására a közgyűlésig a következő aján-dékok érkeztek: a) érmek: gr. Desseffy Miklóstól a pozsonyi ügetőverseny plakettje, Lossonczy Károlytól 2 hamis érem, a Magyar Automobil-Clubtól saját plakettje, Szent-gáli Károlytól 14 hamis érem és 1 utáncat, Telcs Edétől 2 lengyel érem, Varga Bélától 3 hamis érem, Zöld Jánostól 7 ezüst-, 4 réz- és 3 papírpénz; — b) könyvek: Blanchet Adrientől 1 füzet saját műve, Gáspár Fülöptől 20 kötet (közte a Wiener Numismatische Monatshefte 5 kötete; a Wiener Numismatische Zeitschrift 1869—1876, 1878, 1881—1885 évfolyamai; Mommsen: Über das röm. Münzwesen és Volusius Maecianus; F. de Saulcy: Num. Byzantine 1836), az Österr. Ges. für Münz- und Medaillenkundétól a jubiláris kiállítás katalógusa, a pancsovai felsőbb kereskedelmi iskolától 1907/8. évi értesítője, dr. Schulek Alfréd-től Luschin két műve.

Könyvtári szabályzatunk. Társulatunk választmánya f. évi január hó 14-én megtartott ülésében tárgyalta s fogadta-el végleges szövegezésben könyvtári szabályzatunkat, a mely a következőképpen hangzik: **Könyvtári szabályzat:** 1. Könyvet a társulati helyiségből kivinni nem szabad. 2. Hivatalos órán kívül való használat esetén a könyvtáros,

illetőleg helyettese *Olvasólapot* adnak az illető tagnak, aki ez ellenében a helyiség felügyelőjétől veszi át, illetőleg adja vissza a könyvet. Az *Olvasólapot* az illető tag vagy a hivatalos órán, vagy nevére czímzett zárt borítékban a helyiség felügyelőjétől veszi át. 3. A könyv beadását a könyvtáros, illetőleg helyettese e kérő lap szelvényének visszaadásával nyugtázza. 4. A *Kérő lapok* vagy a beadást jelző *Olvasólapok* hivatalos órán kívül történő kérés vagy beadás esetén a könyvtáros levélszekrényébe dobandók. Elintézésük mindig a legközelebbi hivatalos órán történik. 5. *Minden egyes könyvről külön Kérő (Olvasó) lap állítandó ki.* A könyveknek a társulati helyiségen kívül való használata nem rendszeresített s így az a szabályzatba nem került; ellenben minden adott esetben, hogyha egy tag, akár fővárosi, akár vidéki, egy könyvnek vagy műnek kikölcsönzése iránt terjeszt elő kérelmet, a választmány efelett külön fog határozni s megszabja azon feltételeket, a melyek betartása mellett a kérelem teljesíthető. Ily értelmű kérelmek a gyűjtemény és könyvtár öre címére intézendők.

Kivonat a választmány 1909 január 14-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Varga Béla. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Kunváry Fülöp, Rampacher Pál és Zimmermann Lajos dr. választmányi tagok és Schulek Alfréd dr. második könyvtáros.

Bemutatásra kerül a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr leirata, melyben köszönetét fejezi ki a társulatnak a londoni magyar kiállításon való részvételért. — Krajcsik Ferencz dr. és Lenz József rendes tagok kilépése a f. évvégére tudomásul vétetik. — A társulati éremvásár második sorozata 65 kor. 8 fillér tiszta jövedelmet eredményezett a társulatnak. — A Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat évkönyvével csereviszonyba léptünk. — A múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőjéhez intézendő s titkár által készített memorandum egy a titkáron kívül Finály Gábor dr. és Rampacher Pál választmányi tagokból álló albizottsághoz utasított. — A könyvtárszabályzat elfogadtatott. (Szövegét lásd fent.) — A társulat rendes tagjai sorába felvétel: *Jászberényi m. kir. állami főgimnázium, Markoff Alexis*, a szentpétervári császári érmitage-múzeum éremtárának igazgatója, Szentpétervár.

K m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: dr. Finály Gábor s. k. Rampacher Pál s. k.

Kivonat a választmány 1909 február 11-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Varga Béla. Jelen vannak még: Babics József, Finály Gábor dr., Kunváry Fülöp, Pákozdy Károly dr., Rampacher Pál dr., Zimmermann Lajos dr. választmányi tagok.

Rampacher Pál másodtitkár jelenti, hogy a társulat közbenjárására Pozsony városa 300 koronával járult hozzá s tette lehetővé Fadrusz János emlékére Berán Lajos által készített érem kiveretését. — Elhatározza a választmány, hogy tagok duplumaiból egyelőre kísérletképpen egy ízben árverést rendez a társulat. — Kiss Zoltán és Rampacher Pál által szerkesztendő „Magyar Pénztörténeti Törvénytár“ című műnek a Numizmatikai Könyvtár egyik füzeteként való kiadását a társulat elvállalja. — A társulat rendes tagjai sorába felvétel: *Cahn E. Adolf*, éremkereskedő, Frankfurt a. Main; *Löwenstein Arnold*, a „Pallas“ igazgatója, Budapest, V., Honvéd-utca 10; *Schwarcz Nándor*, joghallgató, Budapest, V., Szabadság-tér 5; *Strauss Pál*, kereskedő, Budapest, V., Árpád-utca 11; *Verseczi m. kir. állami főreáliskola*; *Zwack Ákos*, kereskedő, Budapest, VI., Csengery-utca 80.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Varga Gyula s. k. jegyző. Hitelesítjük: Kunváry Fülöp s. k. Rampacher Pál s. k.

Kivonat a választmány 1909 március 11-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Kunváry Fülöp, Rampacher Pál és Sziklay Jenő választmányi tagok és Ott János, Zachar Antal felügyelőbizottsági tagok.

A választmány utasítja a pénztárost, hogy a M. Törlesztési Banknál levő letétet

vegye fel s 800 korona névértékű Földhitelintézeti 4⁰/₀-os záloglevelet vásároljon. — Az 1908. évi pénztárszámla és mérleg számla, valamint az 1909. évi költségelőirányzat elfogadott. — Gyűjtemény és könyvtár öre jelenti, hogy a könyvtár rendezését befejezte, amiért a választmány köszönetet szavaz. — A rendes tagok sorába felvették: *Bozó Géza*, gyógyszerész, Tolna; *Kovács István*, osztályarcheologus, Kolozsvár, Központi egyetem.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyzőh. Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k. Rampacher Pál s. k.

Kivonat a választmány 1909 március 25-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Kunváry Fülöp, Pákozdy Károly dr., Rampacher Pál és Sziklay Jenő választmányi tagok.

A választmány részvétellel veszi tudomásul Kornfeld Zsigmond báró rendes tag elhalálozását. — Varga Béla jegyző lemond ezen tisztségéről, mely alkalommal a választmány eddigi működéséért köszönetet szavaz. — A pénzügyminiszterhez kérvény intézendő az iránt, hogy a főfémjelző és fémbeváltó hivataltól átvett leletek értékének készpénzbiztosítéka elengedtesse. — Pénztáros jelenti, hogy 800 korona névértékű földhitelintézeti záloglevelet vásárolt s ezen intézetnél letétbe helyezte.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyzőh. Hitelesítjük: Kunváry Fülöp s. k. Sziklay Jenő s. k.

Kivonat a társulat 1909 március 25-én tartott *közgyűlésnek* jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Fejér József, Finály Gábor dr., Gáspár Fülöp, Kiss Zoltán, Kunváry Fülöp, Ott János, Pákozdy Károly dr., Rajos Lajos, Rampacher Pál, Schlesinger József, Schwarz Nándor, Spitzer Mór, Szentgáli Károly, Sziklay Jenő és Woyciechowski Vilmos tagok.

1. *Elnök* megnyitja a közgyűlést, üdvözölve a megjelenteket. A jegyzőkönyv vezetésére felkéri titkár, annak hitelesítésére Gáspár Fülöp és Spitzer Mór tagokat. — Rámutat a múlt év eredményeire s buzdítja különösen a fiatalabb tagokat, hogy a társulat életében élénkebben vegyenek részt.

2. *Titkár* előterjeszti jelentését a társulat múlt évi működéséről. Először a tagok sorában történt változásokat ismerteti. Meghalt 4 tag, kilépett 3 tag, megszűnt tag lenni, mert ismeretlen helyre távozott, 1 tag, kizáratott tagdíj-nemfizetés miatt 2 tag. Felvettünk a múlt társulati évben 1 alapító tagot és 29 rendes tagot, 2 rendes tag alapító lett. Jelenleg van 39 alapító és 324 rendes tag, összesen 363 tag. Ezek közül fővárosi 115, vidéki 223, külföldi 25 tag. Más szempontból osztályozva: magánegyén 263, törvényhatóság 17, állami hivatal 2, múzeum és könyvtár 27, egyesület 20, egyházi intézmény 2, pénzintézet 2, tanintézet 30. Ez utóbbiak közül gimnázium 29, főreáliskola 1. — A társulat a közgyűlés utasítására egy másodtitkári s egy másodkönyvtárosi tisztséget szervezett. — Egy bemutató estét rendezett, melyen Nuber Károly alapítótag mutatta be aes grave-gyűjteményét. — A „Numizmatikai Adattár“ ügyét egy albizottság viszi előbbre. — Újabban 10 folyóirattal kötött a társulat cserét. — A magyar éremművészet műveiből állandó eladási kiállítást tart fenn. — A körmöczbányai kirándulás emlékére érmet veretett. — Közvetítette a Fadrusz-érem kiveretését Pozsony városánál. — A Finály Henrik emlékére vert éremnek a tagok által való megszerzését lehetővé tette. — Részt vett a londoni magyar kiállításon. — Közvetítette a Corpus Num. Hungariae kedvezményes áron való megszerzését. — A társulati éremvásár második sorozatát eredményesen zárta le. — Lelkes támogatást kér a tagok részéről. — A közgyűlés a jelentést tudomásul vette.

3. A *szerkesztő* betegsége folytán akadályozva lévén a megjelenésben, helyette a titkár olvassa föl jelentését.

A Numizmatikai Közlöny 7-ik évfolyama 450 példányban jelent meg 24³/₄ ívnyi terjedelemben. A Társulati Életnek a titkár, könyvtáros és pénztáros tollából eredő, mindössze 2 ívnyi rovatán kívül ötvenegy kisebb-nagyobb közlemény jelent meg e kötetben tíz szerzőtől, akik közül egy írt 31, kettő 5—5, egy 4, hat pedig 1—1 közleményt. A

munkatársak közül négyen tagjai a társulatnak, öten pedig nem tagjai. A munkatársak közleményeinek terjedelme mindössze $10\frac{1}{2}$ ív; ebből a tagokra $3\frac{1}{8}$ ív, a nem tagokra $7\frac{3}{8}$ ív esik. A megjelent közlemények közül a görög numizmatikára vonatkozik 3 hazai görög éremlelet részletes leírása, a barbár érmek körébe vág a borsodmegyei kelta pénzekekről szóló érdekes cikk és a brassóvidéki s a tacsai leletek leírása, a római érmészetre tartozik a m. nemzeti múzeum Cohen 2. kiadásából hiányzó római császársági pénzeinek lajstroma (4 közlemény 182—472. sz., M. Aureliustól Claudius II-ig), a bizanci numizmatika és ikonológia köréből van merítve a bizanci pénzek Panagia-képeinek fejlődéséről szóló, sokoldalú és részletes tanulmányok alapján írt terjedelmes cikk. A középkori magyar érmészet, illetve metrológia szolgáltatott tárgyat boldogult Finály Henriknek töredékben hátrahagyott latin munkájához, melyet fiúi kegyelettel adott ki és kísért magyar fordítással könyvtárosunk, dr. Finály Gábor. Hasonlóképen a középkori magyar érmészet körébe vágnak a nyítraludányi éremlelet leírása s a hozzáfűzött pénztörténeti és metrológiai hipotézisek. Az újkori magyar pénzverés köréből van merítve a II. Rákóczi Ferenc pénzeinek lajstromához való pótlék. Hazai papírpénzeink történetéhez szolgáltat érdekes adatokat Horváth A. Jánosnak a dobsinai szükségbankók történetét tárgyaló cikke. Hazai medaillisztikai tartalmúak: a Gerl-kiállításról, az éremkedvelők kiállításáról, a soproni s a miskolczi iskolai érmekről, az erdélyi emlékérmekről, a Hora-lázadás emlékérmeiről, továbbá a num. ritkaságokról s az újdonságokról szóló közlemények. A betűrendes tárgymutató adatai szerint 152 éremleletről emlékeztünk meg kisebb-nagyobb terjedelemben a 7-ik kötetben. A hazai múzeumok közül a nemzeti múzeumról s a borsod miskolczi, gyulafehérvári, kiskülfélegyházai, tiszafüredi és temesvári múzeumokról adtunk hírt, az Irodalom rovatában 35 numizmatikai munkát tárgyaltunk, a Különfélék rovatában pedig 29 érdekes aprósággal szolgáltunk olvasóinknak. A kolozsvári numizmatikai tanfolyamról szóló közlemény is érdekesen világítja meg a szakmánkra vonatkozó hazai mozgalmakat. A Numizmatikai Közöny VII. kötetét 1 képtábla és a szöveg között 53 klisé-lenyomat illusztrálja. Tekintve azt, hogy a tagtársaknak negyedfélszázra rugó légijából mindössze csak 4, azaz négy munkatársa akadt a Közönynek, nagyon helyén valónak találom az irodalmi munkásságra való serkentést; szükséges, hogy fiatal erők osszák meg s majdan vegyék is át a régiek munkáját!

Rampacher Pál indítványára a közgyűlés tudomásul veszi a jelentést s jegyzőkönyvi köszönetet szavaz a szerkesztőnek a Közöny VII. évfolyama szerkesztése körüli önzetlen és önfeláldozó tevékenységéért.

4. *A gyűjtemény és könyvtár öre* jelenti ezután, hogy a lefolyt évben hivatalos kiküldetése miatt távol lévén, éppen csak a könyvtár katalógizálásával készülhetett el, a gyűjtemény rendezése a jövőre maradt. A könyvtár használatára szabályzat készült. A könyvtár jelenleg 749 szám alatt 1427 kötetből és füzetből áll. A gyarapodás legjelentékenyebb része a folyóiratokra esik; csereviszony útján 32 folyóiratnak 55 évfolyamát kaptuk ez évben; a folyóiratok közül 7 belföldi, és pedig 6 magyar és 1 horvát, 25 külföldi, és pedig 10 német, 5 olasz, 3 francia, 2 angol, 1—1 bosnyák, cseh, görög, lengyel és portugál nyelvű; ingyen 7 folyóiratot vagy évi jelentést és évkönyvet kapunk. Könyvvásárlásra mindössze 86 K 56 f-t fordítottunk (Weszerle 61 K 12 f), könyvkötésre 143 K 40 f-t. — Érmeink száma 4434-re emelkedett. — Az ajándékozók közül az ajándékozott könyvek értékével és mennyiségével kiemelkednek gr. Dessewffy Miklós és Gáspár Fülöp. — A könyvtár hézagainak pótlására buzdítja a tagokat. — A jelentést a közgyűlés tudomásul veszi s az abban előterjesztett indítvány folytán gr. Dessewffy Miklós és Gáspár Fülöp tagoknak jegyzőkönyvi köszönetet szavaz a könyvtár gyarapítására tett nagylelkű adományaikért.

5. *Pénztáros* olvassa fel azután jelentését, mely szerint a társulat a múlt év folyamán a M. Törlesztési Banknál levő betétét teljesen felvette s a múlt évi közgyűlés utasítása folytán 7808 korona áron 8400 korona névértékű M. Földhitelintézeti $4\frac{9}{10}$ -os, 50 éves,

koronaértékű záloglevelet vásárolt s azt ezen intézetnél letétbe helyezte. — Majd az 1908. évi pénztárszámlát és mérlegszámlát terjeszti elő.

Pénztárszámla az 1908. évre.

Bevétel:	kor. fill.	Kiadás:	kor. fill.
Pénztári maradvány 1907 dec. 31-ről	438.61	Helyiség bére és fenntartása . .	927.84
Alapító tagok tőkebefizetései . .	800.—	Numizmatikai Közlöny számlája .	2141.29
Rendes tagok tagságdíj - befizetései	2299.70	Gyűjtemény és könyvtár számlája	429.90
Kamatjövedelem	497.—	Adminisztráció számlája	391.48
Államsegély 1908 évre	600.—	Könyv- és éremközzvetítés számlája	1432.73
Adomány	20.—	Bank számlája	6.—
Társulati helyiségre adott adományok	277.—	Tőkésített kamat.	310.—
Numizmatikai Közlöny bevételei .	161.—	Értékpapírok vétele	7068.—
Társulati veretek és kiadványok .	34.—	Értékpapírok vételekor kamatmeg-	
Adminisztráció számlája	35.10	térítés	119.07
Könyv- és éremközzvetítés számlája	1592.88		
M. Törlesztési Banknál felvétel .	7050.—	Maradvány 1908 december 31-én .	978.98
Összesen: 13,855.29		Összesen: 13,805.29	

Budapest, 1909 március hó 10. napján.

A pénztáros: *Kunváry Fülöp* s. k.

Jelen pénztárszámlát megvizsgáltuk és a pénztári könyv adataival egyezőnek s minden tekintetben helyesnek találtuk.

A felügyelő bizottság:

Zachar Antal s. k.

Ott János s. k.

Fejér József s. k.

Mérlegszámla 1908. évről.

Bevétel:	kor. fill.	Teher:	kor. fill.
Pénztári maradvány 1908 dec. 31-én	978.98	Befizetett alapítványok	7650.—
Folyószámlakövetelés a M. Törl.			
Banknál	303.40		
Alapítók hátralékai	250.—		
Rendes tagok hátralékai (levonva			
50 ⁰ / ₀)	184.—		
Hirdetők hátralékai	32.—		
Előfizetők hátralékai	10.—		
Helyiség fenntartására kötelezettek			
adomány-hátralékai	165.—		
M. Földhitelintézetnél letétben levő			
7600 K névértékű 4 ⁰ / ₀ -os zálog-			
levél	7068.—	Egyenleg mint vagyon	1341.38
Összesen: 8991.38		Összesen: 8991.38	

Budapest, 1909 március hó 10. napján.

A pénztáros: *Kunváry Fülöp* s. k.

Megvizsgáltuk és a társulati könyvekkel egyezőnek és helyesnek találtuk.

A felügyelő bizottság:

Zachar Antal s. k.

Ott János s. k.

Fejér József s. k.

6. A felügyelő bizottság jelentését Ott János felügyelő bizottsági tag olvassa fel, mire a közgyűlés a felmentvényt az 1908. évre megadja s Kiss Zoltán indítványára köszönetet szavaz az elnökségnek, választmányynak s a felügyelő bizottság tagjainak, különösen pedig Zimmermann Lajos dr. titkárnak, Kunváry Fülöp pénztárosnak, Finály Gábor dr. a gyűjtemény és könyvtár örének és Rampacher Pál másodtitkárnak.

8. A pénztáros terjeszti elő ezek után az 1909. évi költségelőirányzatot:

Költségelőirányzat az 1909. évre.

Bevétel:	kor. fill.	Kiadás:	kor. fill.
Múlt évi maradvány:		Helyiség bére és fenntartása . . .	1050.—
a pénztárban	978 98	Numizmatikai Közlöny előállítás és	
Törl. Bankban	303.40	szétküldése	2300.—
1909-ben felvett kamat	159.40 1441.78	Gyűjtemény és könyvtár	800.—
Tagsági díjakból.	2400.—	Adminisztráció	400.—
Kamatjövedelem	350.—	Értékpapírok vétele	750.—
Num. Közlöny bevételei	180.—	Előre nem látott kiadások	100.—
Társulati veretek és kiadmányok	50.—		
Könyv- és éremközvetítés	150.—		
Államsegély	600.—		
Társulati helyiségre adandó adományok	400.—		
Egyéb bevételek	28.22	Maradvány mint egyenleg	200.—
Összesen: 5600.—		Összesen: 5600.—	

Összeállították:

Kunváry Fülöp s. k., pénztáros.

Dr. Zimmermann Lajos s. k., titkár.

A közgyűlés a költségelőirányzatot elfogadja.

8. Indítvány nem tétevé, a tárgysorozat ezen pontja elmarad.

9. Elnök jelenti, hogy választandó lesz 5 választmányi tag 3—3 évi s 1 választmányi tag 1 évi időtartamra, valamint 3 felügyelő bizottsági rendes s 1 póttag 1—1 évi időtartamra. — Közfelkiáltással egyhangúlag megválasztattak, választmányi taggá három évre: Dessewffy Miklós gróf, Finály Gábor dr., Kiss Zoltán, Kunváry Fülöp és Rampacher Pál; 2 évre: Szentgáli Károly. — Felügyelő bizottsági rendes taggá: Fejér József, Ott János és Zachar Antal; póttaggá: ifj. Walla József.

Elnök a közgyűlést bezárja.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k., elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k., jegyző. — Hitelesítjük: Gáspár Fülöp s. k., Spitzer Mór s. k.

Inhalt.

Dr. Béla Mihálovics: Die Medaillen des Georgikon. — Graf Georg Festetich, Stifter der Landwirtschaftlichen Hochschule: Georgikon in Keszthely, gründete daselbst auch die „Helikonischen Feste“ genannten literarischen und wissenschaftlichen Festlichkeiten, welche in den Jahren 1817—1819, d. h. bis zum Tode des Gründers abgehalten wurden. Bei diesen Gelegenheiten wurden vom Grafen Geldspenden à 200 Gulden und eigens zu diesem Zwecke geprägte Medaillen auf langer Halskette den Siegern im wissenschaftlichen Wettstreite, sowie auch den besten Schülern des Georgikon erteilt. Das „numisma oeconomicum“ (Abbildung 1) erhielten diejenigen, die sich im landwirtschaftlichen Fache wissenschaftlich auszeichneten, die andere Medaille (Abbildung 2) aber war den Juristen, und speciell den besten Schülern der — Pristaldeum genannten — juristisch-landwirtschaftlichen Fakultät oder Abteilung des Georgikon gewidmet. Der Avers des numisma oeconomicum veranschaulicht die

Szene, als Erzherzog Joseph, Palatin von Ungarn, am 23. August 1801 in römischen Mantel gehüllt mit einem silbernen Pfluge am Acker des Georgikon eine Furche zog. Die juristische Medaille führt im Avers das Porträt Stephan Werbőczy's, des grössten Juristen Ungarns und Verfassers des Tripartitum Werboecianum, Hauptquellenwerkes für altungarisches Recht. — Die Reverse beider Medaillen sind einander sehr ähnlich, sie zeigen je eine allegorische Frauengestalt (etwa Abundantia und Justitia) und das gräflich Festetich'sche Wappen, — im Abschnitte: die Widmung des Grafen (C. G. F. = Comes Georgius Festetich) und in der Inschrift die Mahnung zum Festhalten an altergebrachter Sitte. — Es gibt silberne und Bronze-Exemplare von beiden Gattungen. — **Derselbe Verfasser** beschreibt auch zwei weitere Medaillen des Werbőczy. — **Edmund Gohl**: Die Barbarenmünzen der Biatic-Gruppe. (Erste Mitteilung.) — Eine Anzahl nicht nur numismatischer, sondern auch ethnologischer und historischer Fragen knüpft sich an diese wichtigste Gruppe unserer Barbarenmünzen. Die Beantwortung dieser Fragen involviert ein interessantes Stück alter Geschichte der etwa zwischen Wien und Komárom liegenden Donangegend. — Verfasser meint, man soll allen diesen Fragen einzeln an den Leib gehen, und parallel damit Angaben und Material sammeln, um dann ernst und systematisch ans Werk gehen zu können. — In diesem ersten Aufsatze bespricht Verfasser die moderne Fachliteratur dieser Münzengruppe und beginnt dann das Sammeln des Materials mit den Münzen des Biatic. Es folgt hier die Beschreibung von 15 Abarten und Varianten des Biatic'schen Grosssilbers (wovon 5 bisher unbeschrieben), ferner der kleinen Silbermünze und der 3 Spezies von Goldmünzen. (Letztere vorläufig ohne die eventuellen Stempelvarianten.) — Der Überblick der 11 Varianten des Grosssilbers mit 2 Köpfen beweist schon ziemlich, dass einerseits eine allmähliche retrograde Entwicklung, das heisst Typenverschlechterung stattgefunden hat, andererseits aber zeigt es sich, dass die Variante Nr. 10 (Lelevel I. 5, Luschin: Gerlitzentalpe, Nr. 5) aus eines andern Stempelschneiders Hand und wahrscheinlich auch aus einer anderen Officin hervorgehend, parallel mit Variante Nr. 1 (Duchalais Nr. 97, Viczay Nr. 7504) — beide als erstklassige Nachahmungen des Fufia-Denars erscheinen. — Der Helmbusch des Virtus, sowie das Ersetzen der 3 kurzen Inschriften im Felde mit den 3 Efeublättern, welche in den weiteren Stempeln teils oder ganz verschwinden, resp. in den Revers hinübersiedeln, — der Rest des Lorbeerkranzes des Honos, ferner die Porträtszüge und kleine Beizeichen am Halse, im Auge, usw. dienen als Anhaltspunkte zur Beurteilung des allmählichen Entfernens vom Originale. — **Július Szalay**: Der Goldguldenfund von Kiskunfélegyháza. (14.—15. Jahrh.) — **Numism. Vorlesungen** in Pozsony und Miskolcz. — **Andreas Leszih** beschreibt das Wasserzeichen des Londoner Kossuth-Papiergeldes von 1860: RESVRGO. — **Münzfunde**. — **Neue ungarische Medaillen**. — **Musealnachrichten**. — **Gabriel Ötvös**: **Literatur**. — **Miscellen**. — **Auctions- und Lagerkataloge**. — **Gesellschaftsnachrichten**.

S o m m a i r e.

Le dr. Béla Mihálovics: Les médailles de l'école supérieure d'agriculture: Georgikon à Keszthely. Le comte Georges Festetich distribuait ces médailles aux fêtes littéraires et scientifiques fondées par lui, en 1817—1819. — **Du même auteur**: Médailles d'Étienne Werbőczy, célèbre juriste hongrois. — **Edmond Gohl**: Les monnaies barbares de la groupe-Biatic. — Importance de cette groupe. Questions à cette résoudre. Littérature. Nécessité de réunir les matériaux et de recueillir les données. Description des espèces et variantes des monnaies de Biatic (16 en argent et 3 en or) — on voit de cette série, qu'il y avait une évolution graduelle du type, et que, probablement, les diverses variantes sortaient des mains de divers artisans et peut être aussi de divers ateliers. — **Jules Szalay**: Trouaille de ducats du 14—15 siècle à Kiskunfélegyháza. — **Prélections numismatiques** à Pozsony et Miskolcz. — **André Leszih**: Resurgo (le filagramme du papier-monnaie de Kossuth édité à Londres, 1860). — **Trouailles**. — **Nouvelles médailles** hongroises. — **Musées**. — **Gabriel Ötvös**: Littérature. — **Miscellanées**. — **Ventes**. — Nouvelles de la soc. num. hongroise.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

Magyar iskolák érmei.

(Első közlemény.)

A XVI. évszázad folyamán az érmeknek — mint tudjuk — szintén kiváló szerep jutott a művészetek általános föllendülésében. Behatoltak a nyilvános és a magánélet különböző megnyilvánulásaiba és mozzanataiba; az érem fejedelmi kitüntetés és jutalom, intim arckép, emléktárgy, jelvény és ékszer, erkölcsi emlékeztető, vallásos kegyelet tárgya és eszköze, a gúny ostora, Klió táblája és sok egyéb együttvéve. Természetes, hogy az iskola, — mely akkor még közvetlenebb és bensőbb kapcsolatban állt a mindennapi élettel mint ma, — nemsokára szintén fölvette az érmeket nevelési segédeszközeinek tárházába mint jutalmat, kitüntetést és serkentő eszközt. Úgy katolikus mint protestáns iskolák egyaránt alkalmazták az érmeket ily célra, azonfelül pedig magának az iskolának történetét, fejlődésének egyes mozzanatait, a fejedelmi pártfogó kegyének megnyilvánulásait szintén érmekben örökítették meg.

Magyarországba az iskolai érmek divatja úgy látszik Németországból szivárgott be, és — amennyiben a mai nap ismeretes numizmatikai anyagból következtethetünk, a bányavárosoknak német elemekkel szaturált társadalmában vert első sorban gyökeret. Valószínű azonban, hogy úgy a jezsuiták, mint a protestánsok iskoláiban egyaránt gyorsan terjedt el a szorgalmi érmek használata. Legrégibb — ismeretes — iskolai érmeink az 1618. évi körnöczbányai és selmelczbányai érmek. Ezeket a két 1654. évi soproni érem, majd pedig az 1656. évi két pozsonyi érem követi. Ezzel a hat éremmel ki van merítve a mai napig ismert XVII. századbeli hazai iskolai érmek sorozata, hacsak az eddig csak hozzávető leírásból s egyetlen példányban ismert fumei (jeszuita iskolai) érmet nem fog kelleni a XVII. századba datálnunk. Mind a hatot jutaloméremnek tekintem, a két pozsonyit is, melyek ugyan az iskola felavatására készültek, de füllel voltak ellátva s így kitüntetésképpen való viselésre is alkalmasak voltak, továbbá mert éremképük: a trójai fa lóból kiszálló s a görögség színejavából válogatott hősök képe is erre vall.

A XVIII. század folyamán az uralkodók auspiciumai alatt terjedt az iskolai jutalomérmek divatja. Mária Teréziától a XIX. század második feléig egész sorozata készült az uralkodók képeivel díszített eféle érmeknek.* Ezeket azonban, s a velük egykorú latin vagy német feliratú, magánfelek által kibocsájtott egyéb iskolai érmeket legfőllebb annyiban vehetnők tekintetbe a hazai iskolai érmek sorozatának összeállításánál, amennyiben az uralkodók képeit viselő iskolai érmeket valószínűleg Magyarországon is, az említett magángyártmányoknak egy részét pedig *talán* Magyarországon osztogatták. Viszont a Mária Terézia által 1754-ben alapított és eredetileg magyar bányász-iskolai érmeket (95—102. sz. az alábbi sorozatban) az osztrák tartományok hasonló intézeteiben is használták a jeles tanulók kitüntetésére. (II.) Ferencz hosszú uralkodása alatt a pesti egyetem rektora és négy kara részesült a fejedelmi kegy zálogaképpen külön e célra vert érmekben; hasonló érmeket 1896-ban kapott a kolozsvári egyetem.

* Lásd pl. Széchenyi-atlasz 68. f. 75. és 76. sz. — Mittheilungen d. oesterr. Clubs stb. 1908. évf. — Berchtold-gyűjt. árv. lajstrom: 780. sz., — a nemzeti múzeumi éremtár osztrák emlékérem-sorozatát, stb.

De nemcsak az uralkodók, hanem főuraink és főpapjaink egy része is alapított ilyen érdemeket. Így Festetich György gróf a Georgikonnak, Kováts Miklós püspök a gyulafehérvári zenedének, Rudnay Sándor az 51. ezred katonai iskolája részére, egy eddig ismeretlen nevű pártfogó a szentpéteri tanuló ifjúságnak, Kunszt József pedig a kalocsai jezsuita-gimnázium számára.

A székesfőváros már 1874-ben osztogatott népiskolai tornadíjat, 1902-ben és azóta pedig nagy ezüst érdmekkel serkenti alkalomadtán az atletikai versenyzőket. Az állam már mintegy két évtized óta osztogat tornadíjakat, a kerületi ifjúsági tornaversenyeken még aranyérmeket is. A millenniumi és egyéb országos tornaversenyeken szintén nyertek állami érdmeket a versenyzők.

Újabban az iskolai érdmek eredeti és legrégibb fajtája: a szorgalmi jutalomérmek kiveszőfélben vannak és inkább csak zárdai iskolákban találhatók föl, — némelyik intézetben egy-egy napig viselhető kitüntetés alakjában. Tanerőink egy része aggodalmakat táplál használatuk iránt neveléstani szempontból. Ma már csak a tornaversenyek szolgálnak úgyszólván egyedüli alkalmul iskolai jutalmak kiosztására. Mert az új iskolai épületek fölavatására vagy az intézetek jubileumaira készült érdmek már csak külső kapcsolatban vannak az iskolával, illetve az iskola igazi belső életével.

Commenta delet dies. Majd elválik idővel, hogy haszna avagy kára van vagy volt-e az iskolai jutalomérmek használatának. Rokonszenvem azonban mellettük maradt és érdemesnek tartottam e közlemény keretében összegyűjteni a hazai iskolákra vonatkozó érdmek sorozatát. Az iskolák számának, sokféle fajtájának örvendetes szaporodása mellett azonban lehetetlen oly mértékben kísérni figyelemmel az iskolai érdmeket, hogy hiánytalan sorozatot ambicionáljak, sőt egynémely tekintetben ez nem is volt célom. Így az iskolai kongregációk érmeit teljesen mellőztem, amennyiben nem viselik az illető iskola nevét felirataikban.* (A budapestieket leírtam a B. U. E.-ben 555—560, 562, 567, 569—571. sz. alatt.) — Teljesen mellőztem, — mint egy második közlemény keretében közélendőket, — a hazai iskolákra vonatkozó személyi érdmeket.** Mellőztem, mint fönnebb említém, az osztrák tartományokra is tartozó — tehát nem csupán Magyarország számára készült — latin és német felíratú régibb iskolai érdmeket. Ellenben, mint a magyar szent korona országaihoz tartozókat, fölvettem e sorozatba pár horvát-szlavónországi érmet is.

A testi ügyesség fejlesztésére s a fizikai épség föntartására irányuló gond az iskolai tornaversenyeknek kedvez s e révén még számos tornaverseny-érmet remélhetünk iskoláinktól. Az iskolai jubileumok is mind gyakoribbak lesznek és ezek is szolgáltatnak alkalmat érdmek verésére. Nem kell tehát, legalább egyelőre, attól tartanunk, hogy az iskolai érdmek sorozata megszakad. Talán azt sem fölösleges említeni, hogy érdemekben megöszült derék középiskolai tanárok és tanítók ünneplésére olykor az eddig szokásos, de nem mindig szerencsésen választott emléktárgyaknál alkalmasabb lesz valamely hazai művésznél arképes vagy egyéb érmet vagy plakettet rendelni a nyugalomba vonuló vagy jubiláló tanár tiszteletére és emlékére. A hazai iskolák érmeinek összegyűjtött sorozatát az alábbi lapokon teszem közzé, tőlem telhetően pontos leírásokban. A későbbben tudomásomra jutó és a jövőben kibocsájtandó érdmeket pótlékban fogom adni.

* Ugyanezen okból nem említettem itt az iskolai «signum»-okat, amelyekről Horváth A. János iglói tanítóképzőintézeti tanár úr a Num. Közlöny más rovatában közöl igen érdekes adatokat.

** Ilyenek például a következőknek érmei: Apponyi Albert gr., Balassa János, Bene Ferenc, Chyzer Kornél, Comenius, Csáky Albin gróf, Czuczor Gergely, Eötvös József b., Hauszmann Alajos, Kazinczy Ferenc, Koessler János, Korányi Frigyes, Kovács József, Kováts Miklós, Kovakich Márton, Kövy Sándor, Kubinszky Mihály, Kunszt József, Láng Lajos, Lóczy Lajos, Lössy Imre, Lukács László, Marczali Henrik, Matkovits Sándor, Fogarasi Pap József, Pázmány Péter, Pyrker János László, Scitovszky János, Semmelweis Ignác, Simor János, Steindl Imre, Szabó József, Szilágyi Dezső, Szilágyi Sándor, Szily Kálmán, Telegdy János, Teutsch György Dániel, Toldy Ferencz, Tökölly Sabbas, Trefort Ágoston, Vandrak János. Mindezeknek érmei, illetve plakettjei ismeretesebb s ez alkalommal csak közleményem túlságos terjedelmének elkerülése végett nem adom részletes leírásukat.

Arad.

1. Aranyozott ezüstlemez, bevéssett feliratokkal; a lemezt különféle domborművű ezüst-díszítmények környezik. Így két oldalt egy-egy talapzaton álló, virágkehely alakú oszlop, fönn pedig a karmai közt villámot tartó, jobbra néző és tárt szárnyú sason villámot szóró Jupiter ül balfelé fordulva és jobbfelé tekint. A lemez közepére ezüst babérkoszorú van erősítve. A lemezen írott betűkkel e feliratok vannak bevésve: fönn: *A' hazai nyelv | megtanulására fordí: | tott szorgalomért.* | A koszorú közepén: 1846. Lenn pedig: *Az aradi izrael.* (ívvonalban) | *Magyar egylet.* |

Hátlapján 10 szögecs vége, jobboldalt: 1843. évi aradi 13-as ezüstpróba-ponc, baloldalt **BRÜLL** ponc, a leírt díszítmények körvonalainak megfelelő alakú, — tehát nem kerek jelvény, füllel. — Ötvösmunka.

Ezüst (a lemez előlapja aranyozva). 63 $\frac{1}{2}$ mm. magas és 51 mm. széles, 19.13 gr. — NM.

Besztercebánya.

2. Középen babérkoszorúban a koronás magyar országcímer. Lenn Besztercebánya kisméretű címerpajzsa. — Körül: A HAZAI NYELVBEN SZORGALOM' JUTALMA.

Hátlap: Középen farkába harapó kígyóból alkotott körben fénysugaras Isten-szeme. A szegélyen fönn G. E. A. C. (= gymnasium evangelicorum Augustanae confessionis). Lenn pedig: NEOSOLII.

Ezüst, 23 mm., 1.94 gr. — NM. — Th. Unger 3475. sz.

Két lemezből készült érem, melyet egy recézett és mindkét oldalfelé behajtott szélű, összeforrasztott ezüstkeret tart össze.

A 19. század közepe táján készülhetett.

3. Középen vállköszerű talapzaton a városnak anglyaltól tartott ovális címerpajzsa két madár közt. Körül: A MAGYARORSZÁGI TANULÓK KERÜLETI TORNA VERSENYÉNEK GYŐZELMI DÍJA *

Hátlap: Fönn: BESZTERCZEBÁNYA (ívvonalban) | 1895 | MÁJUS HÓ 27. | Lenn félkoszorú. Mindkét lapon síma szegély. — Fülezzet érem karikával, nemzetiszínű szalag háromszögön.

a) Ezüst, 30 mm., 11·40 gr. — NM. — b) Bronz. — NM.

Budapest.

4. II. József babérkoszorús és Mária Terézia diadémós és fátyolos mellképei jobbfelé. Körül: IMP · CAE · IOSEPHVS · II · AVG · M · THERESIA · AVG · Lenn apró betűkkel: I · N · WIRTH · F ·

Hátlap: a magyar szent korona alatt, pálma- és babérkoszorúban: RATIO · | EDVCA-TIONIS · | TOTIVSQ · | REI · LITERARIÆ · | PER · | REGNVM · HVNGARIÆ · | PROVINCIA-SQ · | EIDEM · ADNEXAS · | DIE · XXV · IVNII · | A · MDCCLXXX · | BVDÆ · | CONSTABIL · | Mindkét lapon kétszeres síma szegély.

a) Arany, 50 mm. — Bécsi cs. k. éremtár. — b) Ezüst, 50 mm., 44 gr. — NM. — Schaumünzen: II. 404. l. 295. sz. — Schönwisner 447. l. 3. sz. — Széch. I. 408. l. 233. sz., 68. t. 79. sz. — Welzl 8070. sz. — Mont. 2095. sz. — c) Verőtövei a bécsi pénzverdében vannak. Arneth: 83. l. 383. sz.

(A hátlap felirat a Ratio Educationis Bécsben 1777-ben Trattnernél való kiadásának címlapjáról vétetett.)

5. Mint az előbbi, hanem körirata ez: IOSEPHVS II. M. THERESIA AUGG. és nincs éremvéső-jegy.

Hátlapja olyan mint az előbbi, hanem koszorú nélkül.

Ezüst, 25 mm., illetve 26 mm., 4 gr. — NM. — Schaumünzen: II. k., 404. l., 296. sz. — Széch. I. 409. l., 234. sz. és 68. t., 80 sz. — Welzl 8071. sz. — Mont. 2096. sz. — Bronz, 27 mm. — NM.

M. kir. tud. egyetem:

6. II. József babérkoszorús mellképe és Mária Terézia diadémós és fátyolos mellképe jobbfelé. Körül: IMP · CAE · IOSEPHVS · II · AVG · M · THERESIA · AUG · Lenn apró betűkkel: I · N · WIRTH · F ·

Hátlap: A budavári királyi palota nyugati homlokzata, középen toronynyal. Fönn félkörben: AEDES · REG · LIT · ET · NOB · IVV · CONLEG · ADSIG · | Lenn a szelvényben: BONAE · ARTES · A · SIGISMVND · | ET MATHIA · CORV · REGG · | BVDAM · INDVCTAE · | BELLI · TERRORE · FUGATAE · | A · M · THERESIA · AVG · | REVOCATAE · | A · REG · XL · | Mindkét lapon kétszeres síma szegély.

a) Arany. — Bécsi cs. k. éremtár. — b) Ezüst, 49·5 mm., 44 gr. — NM. — Schönw. 447. l. 4. sz. — Schaumünzen: II. 406. l., 296. sz. — Széch. I. 409. l. 235. sz. és 68. t. 81. sz. — Wesz. C XXVII. 5. — Mont. 2097. sz. — c) Verőtövei a bécsi pénzverdében vannak. Arneth 83. l., 384. sz.

7. Ferencz király koszorús mellképe jobbfelé. Körül: FRANCISCVS I. IMP. AVST. REX. HVNG. | A kép alatt, kis betűkkel: I. HARNISCH. F.

Hátlap: MVNIFICENTIA AVGVSTI P. P. | RECTORI | SCIENTIARVM | VNIVERSITATIS | HVNGARICAE | PESTIENSIS · | MDCCCXIX · | (Az első és az utolsó sor ívvonalban). — Mindkét lapon kétszeres síma szegély.

a) Arany, 32 mm. — Bp. tud. egyetem gyűjt. — Weszerle F. V. t. 13. sz. — b) Ezüst, 32 mm. — Welzl 8526. sz. — Mont. 2480. sz. (17·5 gr.) — c) Ón — Despinits, Kunváry, Pákozdi gyűjt. — d) Verőtövei a bécsi pénzverdében vannak.

8. (II) Ferencz koszorús feje j. Lenn apró betűkkel: J. HARNISCH F. Körül: FRANCISCVS I. IMP. AVST. REX. HVNG.

Hátlap: fönn: MVNIFICENTIA AVGVSTI P. P. (ívvonalban), a mezőben: FACVL-TATI | IVRIDICAE | SCIENTIARVM | VNIVERSITATIS | HVNGARICAE | PESTIENSIS. | Lenn: MDCCCXIX (ívvonalban) | — Mindkét lapon két síma szegély.

a) Arany, 32 mm. — Bp. egyetemi éremtár. — b) Ezüst, 33 mm., 12·65 gr. — NM. — Welzl 8528. sz. — Mont. 2482. sz. (17·7 gr.) — Berchtold-ár. 837. sz. — c) Ön. — Despinits, Kunváry, Pákozdi gyűjt. — d) Verőtövei a bécsi pénzverdében vannak. — Arneth 100. l., 522. sz.

9. Előlapja azonos és ugyanazon bélyeggel is veretett, mint az előbbié.

Hátlapja azonos az előbbiével, hanem a mezőben IVRIDICAE helyett MEDICAE áll.

a) Arany, 32 mm. — b) Ezüst, 33 mm. Welzl 8529. sz. — Mont. 2481. sz. (17·7 gr.) — c) Ön. — Despinits, Kunváry-gyűjt. — d) Verőtövei a bécsi pénzverdében vannak. Arneth: 100. l., 523 sz

10. Mint az előbbie, hanem a mezőben IVRIDICAE helyett PHILOSOPHICAE áll.

a) Arany, 32 mm. — b) Ezüst, 33 mm., 13·11 gr. — NM. — Welzl 8530. sz. — Mont. 2483. sz. — Berchtold ár. 838. sz. — c) Ön. — Despinits, Pákozdi, Kunváry-gyűjt. — d) Verőtövei a bécsi pénzverdében vannak. — Arneth: 100. l., 524. sz.

11. Mint az előbbie, hanem a mezőben a THEOLOGICAE-vel.

a) Arany, 32 mm. — b) Ezüst, 33. mm., 12·88 gr. — NM. — Welzl 8527. sz. — c) Ön. — Despinits, Pákozdi, Kunváry-gyűjt. — d) Verőtövei a bécsi pénzverdében vannak. — Arneth: 100. l., 251. sz.

A 7—11. sz. érmekeket leírta Appel: Repert. IV. k., 721. l. 2596—2600. sz. a.

12. Előlap: Római vitéz, fején tarajos sisakkal, balkezében pálmaágat és labarum alakú, megkoszorúzott zászlót tart, melyen a gall kakas képe látható. Jobbjával egy mellette balra a földön, krokodilra támaszkodva szunyadozó, balkezében sistrumot tartó, ó-egyiptomi ruházatú és fejdíszű nőt borító leplet emel föl. A háttérben ó-egyiptomi templomhomlokzat, datolyapálma és három piramis. Lenn, a szelvényben: GALLIA · VICTRICE · AEGYPTVS · REDIVIVA | MDCCXCVIII. | BARRE FECIT 1826 | Kettős síma szegély.

Hátlap: Középen, lóuszvirág? -koszorúban: S · M · | LOUIS XVIII | ORDONNE | QUE LES ÉDITIONS | DE LA DESCRIPT^N DE L'ÉGYPTE | SOIENT | MULTIPLIÉES. | — | (a következő három sor bevéselt, és niellóval kitöltött betűkkel): REG. SC. UNIVERSITAS | HUNGARICA | PESTIENSIS | ez alatt, ívvonalban: PVBLIÉ PAR C. L. F. PANCKOUCKE. | Körül, a koszorún kívül, fönn scarabaeus, lenn az élet jelvénye, ezek közt pedig mindegyik oldalon 8—8 egyiptomi istenség, egyiptomi feliratokkal. — Pereme síma. — Mindkét lapon kettős síma szegély.

Ezüst. Átm. 68 mm.

Hirsch-féle gyűjt. ár. lajstr. 1156. sz. (Eggernél, Bécsben, 1900.)

A Panckoucke-féle kiadványok (1825—1836) közzététele alkalmából készült érem.

13. (II) Ferencz koszorús feje j. A fej alatt apró betűkkel: BOEHM F. Körül: FRANCISCO · CAES · AC · REGE · P · F · AVG ·

Hátlap: VII · CAL · QVINCT · | MDCCCXXX | REG · LIT · VNIV · VNG · | A · D · MARIA · THERESIA · | INSTAVRATAE · | AN · L · | Mindkét lapon kétszeres síma szegély.

a) Arany, 27 mm., 13·95 gr. — NM. — Wesz. F. V. t., 12. sz. — b) Ezüst, 27 mm., 8·8 gr. — NM. — Welzl 8552. sz. — Mont. 2513. sz.

14. Mérleg alatt két keresztbe tett és hegyeikkel fölfelé irányított kardra helyezett nyitott könyv. Körül: PESTI · JOGHALGATO'K · 1841. (Így!) (Az évszám fönn van.)

Vonalszegély, kifelé sugárzó vonalakkal. Az előlap lencse-alakúan domború. — Hátlapja síma és közepén kissé horpadt. — Fülezett, éremalakú jelvény.

Füle apró pontokkal és tövénél kis emberfővel van díszítve.

Ezüst, $22\frac{1}{2}$ mm. — NM. — Berchtold árv. 1176. sz.

15. Középen vonalkörben szemben álló Iustitia, bekötött szemekkel; kezeiben hegyével fölfelé irányított kard és mérleg. Körül, a szegélyen: A PESTI TÖRVÉNYHALGATÓK (így) 1843. | Síma szegély.

Hátlapja síma.

Fülezett, érem-alakú jelvény.

Ezüst, $19\frac{1}{2}$ mm — NM. — Berchtold árv. 1177. sz.

16. Előbbinek bélyegváltozata. Iustitia szélesebb, a mérleg kissé rézsútosan áll, a feliratban az összes ékezetek hiányoznak. Hátlapja síma. — Fülezett, éremalakú jelvény.

Ezüst, 18 mm. — NM.

17. Középen, pontozott körben két keresztbe tett és hegyükkel fölfelé irányított kardra tett nyitott könyv. Körül, a szegélyen: A PESTI TÖRVÉNYTANULÓK 1844. | (az évszám fönn van) Vonalszegély.

Hátlapja síma, közepén kis lyukkal. — Fülezett, éremalakú jelvény.

Ezüst, 19 mm. — NM.

18. Középen vonalkörben szemben álló Iustitia, bekötött szemekkel. Tőle balra egy állványon nyitott könyvön keresztbe tett egyenes kard; Iustitia balkezeiben mérleget tart. Körül, a szegélyen: A · PESTI · TÖRVÉNYHALGATOK. (így!) Lenn: 1845. Síma szegély.

Hátlapja síma. — Fülezett, éremalakú jelvény.

Ezüst, 18 mm.

19. Olyan, mint az előbbi, hanem más bélyeggel vert képpel, felirata pedig: · A · PESTI · TÖRVÉNYHALLGATOK · (így!) | Lenn: 1846 | Síma szegély, mely kétoldalt behorpadt és megkettőződött.

Hátlapja síma. — Fülezett, éremalakú jelvény.

Ezüst, $17\frac{1}{2}$ mm. — NM.

20. Olyan mint az előbbi, hanem a feliratban TÖRVÉNYHALLGATOK (így!) stb. — Fül nyomaival.

Ezüst, $17\frac{1}{2}$ mm. — NM.

21. Nyolc díszítmény-tagból álló barok keretben közepén a sz. korona alatt a magyar országcímer (négy pólyával) és e körül, köralakban, e felirat: A PESTI TÖRVÉNYHALLGATÓK | A mező négy sarkában egy-egy számjegy: 1 8 4 8 (évszám). A mező göröngyös felületű. — Hátlapja síma. — Fülezett jelvény.

Ezüst, fülestül 26 mm. magas és 22 mm. széles. — NM. — Unger 3377. sz.

22. Ő felsége a király koszorús feje j., alatta K. B. verdejegy. Körül, a homályosított alapú szegélyen: FRANCISCO IOSEPHO I. CAESARE AC REGE APOST. P. F. A. Lenn: MDCCCLXXX.

Hátlap: Két angyal tartja a koronás magyar birodalmi címerpajzsot. Lenn díszítmények. A homályosított alapú szegélyen: REG. LIT. UNIV. UNGAR. A. D. MARIA THERESIA INSTAURATAE A C. ✱

a) Arany, 68 mm., 246·7 gr. — NM. — b) Ezüst. — c) Bronz. — NM. — Budapest Ujabb Emlékérmei: 167. sz.

23. B E A C betűkből szerkesztett monogramm vonalkörben. A szegélyen középkori maiuscula betűkkel: BUDAPESTI EGYETEMI ATHLETIKAI CLUB. Lenn: † VERSENY-DÍJA. †

Hátlap: Nyílt babérkoszorút tartó izmos férfiak. Lenn, félkörben: VIRTUTI ET FORTITVDINI (mindkét lapon két síma szegély). — Fülezett érem, karikával.

a) Arany, 34·5 mm. — b) Ezüst. — c) Bronz. — B. U. E. 336. sz.

24. Ugyanolyan mint az előbbi, hanem modern betűkből álló felirattal.

a) Ezüst, 34 mm. (valószínűleg arany példányok is készültek) B. U. E. 337. sz. —
b) Bronz. — NM. — (ibolya, piros es sárgaszínű ▽ alakúra összehajtott szalagon. —
B. U. E. 2. pótlék.

25. A szent korona alatt a székesfőváros címere, melyet talapzaton álló oroszlán és griff tartanak.

Hátlap: Fönn félkörben: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS KÖZÖNSÉGE | a mező-
ben: A BUDAPESTI EGYETEMI | ATHLETIKAI CLUB 1902. ÉVI | SZEPTEMBER
HÓ 27-én ÉS 28-án | TARTOTT NEMZETKÖZI FŐISKOLAI | ATHLETIKAI VIADA-
LÁN | A 100 YARDOS SÍKFUTÁSI | VERSENY GYŐZTESÉNEK |

Az összes feliratok majuscula-betűkkel be vannak vésve. Lenn ♠ alakú poncban
FÁBRI és ezüstpróba-ponc beverve. Felülete homályosított.

Ezüst, 60 mm. 95 gr. — NM. — B. U. E. 597. sz.

Nemzeti zenede.

26. Gyöngykörben barokk pajzs a magyar országcímerrel és fölött a szent korona.
Körül: A ZENEDEI (így) NEGYEDSZÁZADEVI ÜNNEPÉLYÉRE | Lenn pedig: * PES-
TEN 1865 * |

Hátlap: Tölgykoszorúban lant; fölött hatágú csillag fénysugarakkal. — Mindkét
lapon kétszeres síma szegély.

a) Ezüst, 28 mm., 8 gr. — Montenuovo (magyar) 1420. sz. — b) Aranyozott bronz.
— Pákozdy K. dr. gyűjt. — c) Bronz. — NM. — Mont. (magyar) 1421. sz. — Th.
Unger, 3381. sz. — d) Sárgaréz. — NM. — Th. Unger, 3381. sz. a) — e) Ugyanaz,
füllel. — Selmeczbányai főgimnázium. — f) Ón, füllel. — NM. — Th. Unger, 3381.
sz. b) — a—f. B. U. E. 183. sz.

27. Két oldalán szalagokkal díszített lant, alatta keresztbe tett klarinét és fuvola.
Körül: A BUDAPESTI NEMZETI ZENEDE VERSENYÉRME * | lenn: ALAPÍTTATOTT |
1881 MÁJUS 17-ÉN |

Hátlap: Nagy babérkoszorúban üres mező a bevésendő név számára. — Mindkét
lapon kétszeres síma szegély.

Bronz, 45 mm. — NM. — Budapest Újabb Emlékérmek: 182. sz.

28. Szalagokkal és babérágakkal díszített lantot, keresztbe tett gitárt és klarinétot a
hátán viselő úszó hattyú szemben, gyöngykörben. A lant fölött sugaras hatágú csillag.
A homályosított szegélyen: A NEMZETI ZENEDE 50^{ÉVES} JUBILÆUMÁRA | * BUDA-
PEST 1890 * |

Hátlap: A háttérben dór-stílusú görög templom, főgerendáján MDCCCXL évszámmal.
Az előtérben baloldalt Apolló ül s egy gyermeket tanít lanton játszani. Vele szemben
Budapest géniusza áll fején várkoronával, kezében a főváros egyesített címerével és Hun-
gária, fején a szent koronával, páncélderékban, az országcímeres pajzsra támasztva kezét,
előtte pedig a földön, bőségszarvból guruló pénz és babér- meg pálmaág. Lenn, balra,
egy kövön, írott betűkkel: A. Scharff | Mindkét lapon gyöngyös szegély.

a) Ezüst, 65 mm — NM — b) Bronz, 64 mm. — NM. — Th. Unger, 3399. sz.
— a—b: B. U. E. 184. sz. — Mitteilungen d. Clubs etc. I. 85. l. — Loehr: Wiener
Medailleure 23. l. 185. sz.

29—30. Az előbbi éremnek mindkét lapja külön-külön, mint egyoldalú kerek plakett.
Bronz, 146 mm. — Loehr, i. h. 23. l., 185. a). — B. U. E. 185—186. sz.

31. A szegélyen, körül: * MŰPARDIJ GÖNCZI P. INTÉZETE PESTEN | Középen, vonalkörben: JELES | VÉGH L. | R. A. | 1856. |

Hátlap: Középen vonalkörben farkába harapó kígyó, háromszög, ecset és csukott körző. Körül, a szegélyen: ÆQUA POTESTAS | lenn babérfüzér. — Mindkét lapon vonalszegély. — Az összes feliratok a lapkába vésve és fekete anyaggal (niello) kitöltve vannak. Ezüst, 32 mm. — NM. — B. U. E. 175. sz.

32. A székesfőváros címere a szent korona alatt, melyet díszítményes alapon álló oroszlán és grif tartanak. Fönn: BUDAPEST, lenn pedig: FŐVÁROS (ívvonalban).

Hátlap: Babérkoszorúban üres mező a bevésendő név számára.

a) Ezüst, 29 mm. (A hátlap mezejébe bevésve: NEPISKOLAI | TORNADÍJ | KÖVESSY N | RÉSZÉRE 1874 | — B. U. E. 370. a). — b) Bronz (bevéssett felirat nélkül). B. U. E. 370. b).

33. Szalagokkal díszített lant; fölötté ragyogó csillag. A homályosított szegélyen: SIPOSS ANTAL MAGÁN ZENEAKADÉMIAJA Lenn: * BUDAPESTEN *

Hátlap: Babérkoszorúban: MAGYAR | ZONGORA | VERSENY DÍJ | Ez alatt hosszúkas kartus a név számára. — Mindkét lapon 2 síma szegély.

a) Ezüst, 34 mm. — NM. — b) Bronz, 34 mm. — NM. — Th. Unger, 3406 sz. B. U. E. 187. sz.

34. Olyan mint az előbbi érem, hanem előlapján a felirat ez: SIPOSS ANTAL FELSŐBBKÉPZÉSŰ (így) TANINTÉZETÉNEK TANÍTVÁNYAI *

Bronz, 33 mm. — NM. — B. U. E. 188. sz.

35. Előlapja ugyanolyan, mint a fenti 33. sz. éremé.

Hátlapján babérkoszorúban e felirat: 20 ÉVES | FENÁLLÁSA | EMLÉKÉRE | 1874—1894 | MACZIUS (így) 6. | Síma szegély. — Fülezett érem.

Nikkelezett sárgaréz, 34 mm. — NM. — B. U. E. 189. sz.

36. Andrassy Gyula gróf mellképe b., huszártábornoki egyenruhában, az aranygyapjas rend jelvényével. A váll szelvényében: SCHWARTZ J. Az emelkedett szegélyen: * CSAK SAJÁT NYELVÉN MŰVELŐDHETIK A MAGYAR ... A SZUNNYADÓ MAGYAR-ORSZÁG MINDIG FELEBRED, HA NEVEN SZÓLÍJTÁK.

Hátlap: Középen kettős vonalkörben tollat és babérgallyat tartva ülő nő; ölében nyitott könyv. Térdéhez támaszkodva baglyot tartó gyermek áll. Előtte babérral befutott oszlop talapzatán a sz. főváros címere a szent korona alatt, az oszlopon átvett lebegő szalagon e felirat: HAZAFIAS TEVÉKENYSÉGÉRT Lenn, szintén szalagon: AZ ORSZ. MAGYAR ISKOLAEGYESÜLET Lenn a koronás országcímer s jobb oldalt: SCHWARTZ J. Az emelkedett szegélyen: * BUDAPEST FŐVÁROS ALAPÍTVÁNYÁBÓL * ANDRÁSSY GYULA GRÓF EMLÉKÉNEK Mindkét lapon gyöngyör és vonalszegély.

a) Bronz, 80 mm. — NM. — b) Aluminium. — B. U. E. 297. sz.

(Az O. M. Iskola-Egyesület 1884-ben alakult meg.)

37. Két babérlomb fölött a magyar országcímer, mely fölé 2 lebegő angyal a szent koronát tartja. Körül: A M. KIR. KÖZOKTATÁSI MINISZTERIUMTÓL * Lenn: DERRA

Hátlap: Babérkoszorúban üres tér a név számára. Körül: M. KIR. ÁLLAMI TORNA-DÍJ Lenn: * Mindkét lapon 2 síma szegély.

Peremén egyik oldalon beverve: CORPORE | Nyolcoldalú, tarkára állított csegely Bronz, 31 és 33 mm. — NM. — B. U. E. 329. sz.

38. Ugyanolyan mint az előbbi, hanem peremén: MENS SANA IN | CORPORE | SANO | Gömbölyű füllel és karikával.

Bronz, 31 és 33 mm. — NM. — B. U. E. 330. sz.

39. Nyílt babérkoszorúban, barok pajzsban a magyar országcímer. Körül, körben: KÜZDJ ÉS BÍZVA BÍZZÁL.

Hátlap: Babérkoszorúban 1891. (vagy más) évszám. Körül, körben: MAGYAR TANULÓK ORSZ. TORNAVERSENYE | Mindkét lapon síma szegély. — Nyolcszögletes, sarkára állított csegely, füllel és karikával.

a) Ezüst, 31 és 33 mm. — b) Bronz, 31 és 33 mm — B. U. E. 358. sz.

40. Tölgy- és babérkoszorú fölött a koronázott magyar országcímer. Fönn félkörben: KÜZDJ ES BÍZVA BÍZZÁL. Lenn: *

Hátlap: Középen tölgy- és babérkoszorúban változó évszám (pl. 1893). Körül. MAGYAR TANULÓK ORSZ. TORNAVERSENYE | Lenn: * Mindkét lapon 2 síma szegély. — Fülezett érem karikával.

a) Ezüst, 33 mm. — b) Bronz — B. U. E. 359. sz.

41. Koronás magyar országcímer tölgy- és babérlomb közt. Fönn félkörben: ÉL MAGYAR ÁLL BUDA MÉG

Hátlap: Tölgy- és babérkoszorúban: 1896 | körül: MAGYAR TANULÓK EZREDÉVI TORNAVERSENYE. | Lenn: * | Mindkét lapon kétszeres síma szegély. — Fülezett érem. Ezüst, 33 mm. — NM. — B. U. E. 152. sz.

42. A székesfőváros címere a szent korona alatt, talapzaton, oroszlán és grif mint pajzstartók közt. — Gyöngysor szegély.

Hátlap: Fönn félkörben: ☉ BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS KÖZÖNSÉGE ☉ középen, vízszintes sorokban: ELISMERÉSÜL | A KATONAI | VÍVÓ- ÉS TORNATANÍTÓK | TANFOLYAMA PARANCSNOKSÁGÁNAK, | A M. KIR. HONVÉDSÉGNEK VÍVÁS MŰVÉSZETÉBEN | TANÚSÍTOTT | ELOREHALADÁSÁÉRT | 1902 MÁJUS 11 * — Mindkét lapon 2 síma szegély. (A középső felirat be van vésve.)

a) Arany, 61 mm. — b) Bronz. — B. U. E. 378. sz.

43. A Myron-féle diskobolos képe (hullámos talajon), mögötte körvonalban hajlított babérgally. Fönn barok kartusban M · A · F · C · (Műgyetemi Athletikai Football Club). Lenn jobbra kis körben ötágú csillag. Négyszögletes egyoldalú vert plakett. Hátlapján 13-as ezüstpróba és KRIEGLER D. ponc. (1904-ben adták ki.)

a) Arany, 58 mm. magas és 33 mm. széles. — b) Ezüst. — NM. — c) Bronz. — B. U. E. 369. sz.

44. Koronás magyar országcímer összekötött tölgy- és babérgally közt. Fönn: KÜZDJ ÉS BÍZVA BÍZZÁL. Lenn: * és E. K. (= Exner Károly).

Hátlap: Tölgy- és babérkoszorúban 1905 | Körül: MAGYAR TANULÓK ORSZ. TORNAVERSENYE | Lenn * s a mezőben kétoldalt vonallal áthúzott S G A (ponc) és agárfejes ezüstpróba. — Mindkét lapon két síma szegély. — Fülezett érem karikával, √-re összehajtott nemzeti színű szalagon.

a) Ezüst, 34 mm. — NM. — b) Bronz (ponc nélkül). — NM. — B. U. E. 582. sz.

45. Két angyal a szent koronát tartja a magyar országcímer fölé, alattuk babérágak. Körül: A M KIR. KÖZOKTATÁSI MINISZTERIUMTÓL * | Lenn: DERRA

Hátlap: Babérkoszorúban tér a név számára. Fönn, félkörben: ATHLETIKAI VERSENYDÍJ | Lenn M A C monogramm. Mindkét lapon két síma szegély. — Nyolcsarkú csegely füllel és karikával.

a) Arany, 43 és 40 mm. — b) Ezüst (?). — c) Bronz. — B. U. E. 346. sz.

46. Sulyzóval tornázó ifjú b., mellette Victoria lebeg és babérkoszorút tesz a fejére. A mezőben j.: *, b.: lombdíszítmény alatt: ELISMERÉS | A TESTI ERŐ- | NEK ÉS ÜGYES- | SÉGNEK | A szelvényben két díszítmény közt üres tér. Az érem széle mellett j.: TERV · DÖRRE · T · · VÉS · EXNER K.

Hátlap: Kőralakban hajló szalag, a mezőn keresztbe fektetve pedig széles, vízszintesen terjedő kartus. A szalagon: A BUDAPESTI VI. KER. | az érem felső mezejében: ÁLLAMI | F · Ő · R · E · Á · L | ISKOLA az alsó mezőben pedig: A TORNA VERSENY | lenn, ívonalban: GYŐZTESÉNEK | Mindkét lapon síma szegély. Fülezett érem karikával.

a) Ezüst, 36 mm. — b) Bronz. — B. U. E. 339. sz.

Csurgó.

47. Középen gyöngykörben egyemeletes, toronykás régi épület képe. Baloldalt két jegenyefa, jobboldalt az égen ragyogó istenszem és pataokban álldogáló gém. A nagy szelvényben e felirat: KIRÁLYI MEGEGYEZÉssel | ALAPÍTÁ: 1792—1798-BAN | A b. SOM. EV. REF. | EGYHÁZMEGYE RÉSZÉRE | FESTETICH GYÖRGY | GRÓF | A szegélyen: A SOM-CSURGÓI EV. REF. GYMNASIUM FENNÁLLÁSA ÉVSZÁZADOS EMLÉKÉRE — 1899 *

Hátlap: Középen gyöngykörben kétemeletes modern épület homlokzatának képe. A szelvényben: ÉPÍTETTE A MAGY. ÁLL. SEGÉLYÉVEL | A B. SOM. EV. REF. EGYHÁZMEGYE: 1896 | MEGNYITATOTT: 1897. OCT. 11-én. | ÜNNEPÉLYESEN FELAVATTATOTT: | 1899. SZEPT. 14-ÉN. | Körül, a szegélyen: A SOM—CSURGÓI ÁLL. SEGÉLYZ. EV. REF. FŐGYMNAZIUM ÚJ ÉPÜLETE ÜNNEPÉLYES FELAVATÁSÁNAK EMLÉKÉRE: 1899 * | Mindkét lapon síma vonal- és recézett szegély.

a) Ezüst, 36 mm., 24·83 gr. — NM. — b) Réz. — NM. — c) Réz, füllel és karikával, nemzetiszínű szalagsokorral. — NM.

Debreczen.

48. Debreczen címere. Köröskörül előreálló, elég széles szegély felirat számára és kettős vonalszegély.

Hátlap: Babérkoszorúban: ÜGYESSÉGÉRT | A | DEBRECZENI | FŐGYMNAZIUMI (így) | TORNAKÖR | vonalszegély. — (A felirat felső sora ívonalban!) — Fülezett érem karikával.

Ezüst, 32·5 mm., 15·97 gr.

49. Előlapja azonos és ugyanazon bélyeggel veretett, mint a 48. sz. debreczeni érem.

Hátlap: Babérkoszorúban: KÖZÉPISKOLÁK | TORNAVERSENYE | DEBRECZEN | 1899 | (A felirat első sora ívonalban.) Mindkét lapon vonalszegély. Fülezett érem karikával, nemzeti színű szalagon.

Ezüst, 32·5 mm., súlya körülbelül 15 gr.

50. Debreczen címere.

Hátlap: A | MAGYARORSZÁGI | TANULÓK | DEBRECZENI KERÜLETI | TORNA-VERSENYÉNEK | GYŐZELMI DÍJA | * | Mindkét lapon vonalszegély.

Fülezett érem karikával.

Bronz, 29½ mm. — NM.

51. Középen mélyített kerek mezőben Debreczen címere és fölötte a ragyogó napkorong egy része. Széles szegély és síma keret.

Hátlap. Körül: DEBRECZENI KERESKEDELMI AKADÉMIA * | Középen: TORNAKÖRE | Síma szegély. — A hátlap lencseszerűen domború.

Homályosított felületű érem füllel és karikával.

Oxidált bronz, 33 mm.

52. Kissé mélyített, lekerekített sarkú, hosszúkasan négyszögletes mezőben turulmadár jobbfelé fordulva ül félig tárt, fölemelt szárnyakkal és szablyát tart csőrében. Szárnyai közt, fönn: DEBRECZENI | AKADÉMIAI | ATHLETA | CLUB | 1906 | A turul lábánál, a mezőben balra: DAAC monogramm. Mindezek alatt, a plakett alján e felirat: ATHLETIKAI VERSENY | ● DÍJ ● | Síma szegély. — Egyoldalú, lekerekített sarkú négyszögletes plakett füllel és karikával.

Oxidált bronz, 51 mm. magas és 37 mm. széles.

53. DEBR. AKAD. | ATHLETA CLUB | . 1906 . | Ez alatt az egész mezőt betöltő könnyedén hajló babérgally. Síma szegély.

Egyoldalú, négyszögletes plakett, füllel.

Oxidált bronz, $40\frac{1}{2}$ mm. magas és 25 mm. széles.

54. Két lebegő angyal a magyar országcímeres pajzsot tartja, amely fölé a sz. korona van helyezve. E kép alatt a következő felirat: . A DEBRECZENI . | KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA | . KITÜNTETŐ ÉRME . | Lenn vízszintes irányú babérfagally s egészen lenn apró betűkkel: LÖFKOVITS.

Hátlap: Babér- és tölgyágból alkotott, fönn nyílt koszorúban e felirat: JELES | TANULÓKBÓL | LESZNEK | KITÜNŐ | MESTEREK! | * |

A koszorú alsó részét szélteben terjedő díszes kartus fűdi el (a bevésendő név számára).

Mindkét lapon síma szegély — Exner Károly budapesti vésnök műve.

Ezüst, 50 mm. — NM.

(Az iparos-tanonc-iskolát jó eredménnyel végzett felszabadult tanoncok kapják.)

Déva.

55. Középen vonalkörben Déva címerpajzsa két egybekötött babérgally fölött. A pajzs alatt parányi betűkkel: К . В Körül, a szegélyen: ORSZÁGOS KERÜLETI TORNA VERSENY | * DÉVÁN * |

Hátlap: középen, vonalkörben a dévai várhegy és rom képe tölgykoszorúban. A szegély felső fele üres, alsó felében e felirat áll: 1897 JUNIUS 20^{an} (így)

Mindkét lapon gyöngykörös és vonalszegély.

Fülezett érem karikával.

a) Arany, 29 mm., 8.82 gr. — NM. — b) Ezüst, 12.80 gr. — NM. — c) Bronz (?)

Eperjes.

56. Kétemeletes épület homlokzata. Fönn: AZ Á . H . EV . KER . COLLEGIUM | EPERJESEN. | (ívvonallal) A szelvényben: MDCCCLXVII | SEPT. X^{EN}. | A kép alatt jobboldalt apró betűkkel: w. SEIDAN.

Hátlap: ALAPITTATOTT | ÉS ÉPITTETETT 1666 – 67 | A F . M . ORSZ . K K . R R . ÁLTAL . | MEGÚJITTATOTT | KÉTSZÁZADOS ÖRÖMÜNNEPÉRE | ZSEDÉNYI EDE KER. FELÜGYELŐ | MÁDAY KÁR. SUPERINTENDENS | BÁRÓ JÓS. ÉS JOÓB VEND. | COLL. FELÜGYELŐK | HAZSLINSZKY FR. IGAZGATÓ | IDEJÉBEN. 1867. | Mindkét lapon két síma szegély.

Ön, 46 mm. — NM.

Esztergom.

57. Esztergom város címere (Bástya fölött öttornyú vár, kapuval. A bástya középrészét, két ablak közt, egy pajzs takarja el, melyben kék mezőben négy arany pólya van.) Kétszeres síma szegély.

Hátlap: Tölgy- és babérkoszorúban: KERÜLETI | IFJUSÁGI | TORNAVERSENY | ESZTERGOMBAN, | 1903 MÁJUS 21. | (az első és az utolsó sor ívvonallal.) Lenn apró betűkkel К А (= Klassohn A) Síma szegély.

(Újabban a hátlati bélyeg hibája folytán lenn egy kis hosszúkás mélyedés van.)

a) Arany, 37 mm., 26 gr. — Vannak fülezett példányok is, karikával. — b) Ezüst. 25 gr. — Vannak fülezett példányok is, karikával. — (NM. füllel.) — c) Bronz. — Vannak fülezett példányok is, karikával. — (NM.) — d) Ón, 37 mm. — Király Mór esztergomi ékszerész birtokában. — e) Verőtövei az esztergomi polgármesteri hivatalban őriztetnek. A fülezett példányokat kék és piros színű szalagháromszögre akasztva adták ki.

Fiume.

58. Loyolai sz. Ignác mellképe balfelé; fején biretum, vállain karing, kezeiben feszület. Körül: S. IGNAT. DE LOYOL.

Hátlap: Fiume látóképe, melyre a fiumei sz. Vid. (S. Vito)-templomban tisztelt csodatévő feszület képe van ráhelyezve.

Ovális érem fül nyomával. (Láncon viselték, nyakba akasztva. Így látható ezen érem a fiumei Benzoni-család egyik hajdani tagjának olajfestésű arcképén.) — A fiumei jezsuita-gimnáziumban használták. — Valószínű, hogy a 17. század vége felé készült.

Bronz, circa 26 mm. magas és 23 mm. széles. — Smoquina M. úr tulajdona. — Csak ezen egy példány ismeretes.

59. Fiume címere; alatta legenda-szalagon: INDEFICIENTER | Körül: * IL I. MILLENNIO DEL REGNO UNGARICO * | Lenn: 9. V. 1896.

Hátlap: A magyar birodalom címere cífraszélű pajzsban, a sz. korona alatt. Körül: * CELEBRANO FESTANTI LE SCUOLE CIVICHE * | FIUME | Mindkét lapon síma szegély. — Fülezett zsetón karikával.

Ezüstölt sárgaréz. 29 mm. — NM. — Num. Közlöny III. k., 70. 1., 33. sz.

Győr.

60. Felső részén nyílt babérkoszorúban, a sz. korona alatt egymáshoz támasztva Magyarország és Győr város díszes címerpajzsa. A két pajzs közt kis díszítmény. (Felirat nincs).

Hátlap: Középen pontozott körben: $\frac{1895}{\text{MAY } 30.}$ Körül pedig: KERÜLETI IFJUSÁGI TORNAVERSENY GYŐRÖTT * Lenn apró betűkkel: J CHRISTELBAUER Mindkét lapon két vonalszegély.

Ezüstölt sárgaréz, 40 mm. — NM.

Gyula.

61. Középen, vonalkörben, Szűz Mária szemben áll, félholdon. — Ké oldalt fény-sugarak, feje körül hét csillag és két angyalka felhők közt. Lenn földgömb köré csavarodó kígyó. A szegélyen, körül: A GYULAI IPAROS IFJÚSÁG ÖNKÉPZŐ ÉS BETEG-SEGÉLYZŐ EGYESÜLETE *

Hátlap: Babér- és pálmalomb-koszorúban: ORSZÁGOS IPAROS | SEGÉD ÉS TANONCZ | MUNKAKIÁLLÍTÁS | GYULÁN | 1883 | Mindkét lapon síma szegély.

a) Ezüstölt sárgaréz. — NM.

b) Bronz, $42\frac{1}{2}$ mm. — NM.

62. Ugyanolyan Máriakép stb., mint az előbbin, de a szegélyen ez a felirat: GYULA VÁROSA | * 1883. * |

Hátlap: IPAROS SEGÉDEK | ÉS | TANONCZOK ORSZÁGOS | MUNKAKIÁLLÍTÁSA | GYULÁN | 1883 |

Mindkét lapon síma szegély. — Fülezett érem.

a) Ezüst, 29 mm., 8.25 gr. — NM. — b) Ón. — NM.

Gyulafehérvár.

63. Középen, szalaggal egybefűzött babér- és pálmaágból alkotott koszorúban (II.) Ferencz babérkoszorús mellképe antik páncélban, köpenynyel és neje Karolina diadémós mellképe kivágott ruhában, mindkettő jobbfelé. A kép alatt: C. WURSCHBAUER F. A koszorún kívül, körül: FRANCISCUS I : AUST : IMP : ET CAROLINA AUG : IMP * Lenn, ívalakban: PROBITATI ET SOLERTIAE

Hátlap: FÜR DAS KNABEN | INSTITUT DES LINIEN | INFANTERIE REGIMENTS N^{RO} 51 | GESTIFTET | DEN 6 SEPTEMBER 1817 | VON SEINER EXCELLENZ | DEN H : SIEBENBÜRGER BISCHOF | ALEXANDER V : RUDNAY. |

Mindkét lapon síma szegély. — Ezüst, 50 mm. — NM. — Resch 239. sz.

64. Olyan mint az előbbi érem, hanem kisebb és előlapi felirata ez: FRANZ DER ERSTE KAISER V : ÖSTERREICH CAROLINA AUGUSTA. | A koszorú alatt két sorban, ívalakban: LOHN DES FLEISSES | UND DER GUTEN SITTEN. |

Ezüst, 42 mm., 15.86 gr. — NM. — Weszerle G. 30. t. 6. sz. — Mont. 2473. sz. — Resch 77. t., 240. sz.

65. (V) Ferdinand koszorús feje j. A fej alatt C. W. F. (= Carolus Wurschbauer fecit) Körül: FERDINANDO I. A. IMP. H. N. V. REGE. HVN. M. P. T. FELICI REGNANTE.

Hátlap: Babérkoszorúban e felirat: NÍCOLAO | KOVA'TS D. T. | EPÍSCOPO TRANS-SILV. | Í. S. E. E. R. G. CONSIL. | PROTEGENTE | A. CAROL. ERECT. | MDCCCXXXVI. | ÍNSTÍTVT. MVSIC. | STVDÍOSÍS BENE | MERENTÍBVS. | A. E. |

Ezüst, 27 mm., 5.20 gr. — NM. — Resch 78. t., 245. sz.

Kalocsa.

66. A felhőn ülő, kilenc csillagtól körülvelt fejű Madonna (j.) a gyermek Jézust tartja ölében. Előttük Sz. István király térdel (koronázási) palástban, fénykörös fejfelé és a sz. koronát s a kir. kormánypalcát vánkoston tartva fölájánlja.

Körül: GYMNASIUM SOCIETATIS ÍFÍIS JESU AD S. STEPHANVM. A szelvényben: COLOCAE.

Hátlap: Díszes pajzsban a magyar országcímer a sz. korona alatt. Fönn (ívvonalban) VNVS ACCIPIT BRAVIVM lenn két keresztbe tett babérág. Mindkét lapon két síma szegély. — Fülezett érem karikával.

a) Ezüst, 35 1/2 mm., 17.37 gr. — NM. — b) Aranyozott ezüst. — NM. — c) Bronz. — NM. — d) Aranyozott réz. — NM.

67. Előlapja azonos (ugyanazon bélyeggel is veretett) mint az előbbié.

Hátlap: JUTALOM | NAGYMELTÓSÁGU | KUNSZT JÓZSEF | ÉRSEK ÚR | BŐKEZÜSÉGÉBŐL | Lenn két keresztbe tett babérgallyon, balfelé döntve a koronás magyar országcímer fekszik. Ez alatt apró betűkkel: M. MATHES F. | Két síma szegély. — Fülezett érem. — Aranyozott ezüst, 35 1/2 mm., 21.76 gr. — NM.

(Láttam egy példányt, melynek hátlapjára 1862. évszám volt bevésve — Mathes Mihályt 1858-ban nevezték ki ideiglenes éremvésővé Gyulafehérvárra és 1869-ben halt meg. Kunszt József 1852—1866 volt kalocsai érsek. Tehát az 1858—1866 közti időben készülhetett a fönti érem.)

Kassa.

68. Középen gyöngykörben nyitott könyv mögül kilátszó két keresztbe tett egyenes kard (hegyükkel fölfelé). A szegélyen fönn: 1845. Körül pedig: A KASSAI TÖRVÉNY TANULÓK | Vonalszegély. Fülezett jelvény. — Hátlapja síma.

Ezüst a) 18 mm. 1.89 gr. — NM. b) 20 mm. — NM.

69. Koronás magyar országcímer két egybekötött babérgally fölött. Fönn félkörben: KÜZDJ ÉS BÍZVA BÍZZÁL. Lenn *

Hátlap közepén: kis tölgy- és babérkoszorúban 1894 Körül: MAGYAR TANULÓK KERÜLETI TORNAVERSENYE | . KASSÁN . | a koszorú alatt parányi betűkkel κ . β Mindkét lapon vonalszegély. — Fülezett érem karikával.

a) Arany, 21 mm., 6.04 gr. — NM. — b) Ezüst (?)

Keszthely.

70. Két ökörtől balfelé vont eke, melynek szarvait József főherceg nádor tartja. Az egyik ökör hátán harsonába fuvó szárnyas amoret ül. Fönn félkörben: SER . ARCHID . C . R . IOSEPHO PAL . R . H . SULCUM DUCENTE . | DIEB NOBIS MELIORES NITENT . | A szelvényben: AUSPICATA DIEB XXIII AUGUSTI | MDCCCI . |

Hátlap: Diadémus fejű ifjú nő szemben áll antik öltözetben. Jobbjával virágkoszorút nyújt egy kiszáradt fa mellett álló kocka alakú — és oldalán kerek mezőben a Festetich-címert s ez alatt GEORGICON feliratot viselő — köemlék fölé. Balkezeében gabonakévet tart. Mellette jobbra virágot ontó bőségszarv és két szőlőtő. A háttérben hegyek látszanak. Fönn félkörben: VIVE MEMOR NOSTRI RIGIDI SERVATOR HONESTI . | A szelvényben: ADJUD . C . G . F . Mindkét lapon két síma szegély.

a) Ezüst, 64 mm., 87 gr. — NM. — Weszerle G. XVI. 3. — N. K. VIII. 35. 1. — b) Bronz. — Keszthelyi múzeum. c) Ön — a—c: Num. Közlöny VIII. k., 36. 1.

71. Szembenálló férfi mellképe, hajadonfővel, atillában, prémes szegélyű mentében. Körül: STEPHANUS DE WERBÖCZ

Hátlap: Justitia, mindkét kezében egy-egy mérleget tartva, szemben áll, tőle balra kocka alakú kő előlapján GEORGICON felirat fölött kerek mezőben a Festetich grófi család címere s ettől balra kis bokor. Justitiától jobbra: virágot ontó, lefelé fordított bőségszarv, továbbá repkénnyel benőtt bozótos szikla. Körül: VIVE MEMOR NOSTRI RIGIDI SERVATOR HONESTI A szelvényben pedig: PRISTALDO (és üres tér a bevésendő név számára) | ADIUD . C . G . F . | (= Comes Georgius Festetich).

Mindkét lapon síma szegély.

a) Ezüst, 65 mm. — Szivák Imre gyűjt. — Berchtold gyűjt. árv. lajstr. 1160. sz. — b) Bronz. — c) Ön. — NM. — a—c: Num. Közlöny VIII. k. 36—37. 1.

72. Középen, fényes mezőben férfi mellképe szemben, balfelé fordított fejjel, prémes szegélyű zsinóros magyar öltözetben. A kissé előreálló és homályosított alapú szegélyen: GRÓF FESTETICH GYÖRGY A GEORGICON ALAPÍTÓJA 1797 *

Hátlap: Középen kétemeletes épület homlokzatának képe. A kép fölött: A KESZTHELYI M. K. (ívvonallban) | GAZDASÁGI | a kép alatt: TANINTÉZET ÚJ EPÜLETE (ívvonallban) | Körirat: A 100 ÉVES DICSŐ MULT EMLÉKÉRE * FELSZENTELTETTT. 1897 OKT. 12 * | Mindkét lapon két vonalszegély.

a) Arany, 29 mm., 10.25 gr. — NM. — b) Ezüst, 10.10 gr. — NM. — c) Bronz, (barnára oxidálva). — NM.

Kolozsvár.

73. Koszorús fej j. A fej alatt: apró betűkkel J. TAUTENHAYN Körül: FERENCZ JÓZSEF I. K. AUSZTRIAI CSÁSZÁR ÉS MAGYARORSZÁG APOSTOLI KIRÁLYA *

Hátlap: Körül: A KOLOZSVÁRI M. K. FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNYEGYE-TEM * | Középen, hatágú fénysugaras csillag alatt: RECTORÁNAK | MDCCCXCVI | két kis keresztbe tett babérgally | κ . β | (apró betűkkel). Mindkét lapon két vonalszegély.

Arany, 39 1/2 mm., 27.88 gr. — N. M.

74. Mint az előbbi, de a hátlap közepén hatágú, sugaras csillag alatt: JOG- ÉS | ÁLLAMTUDOMÁNYI KARÁNAK | MDCCCXCVI | keresztbe tett babérgally | K · B | (parányi betűkkel.)

Arany, 39 $\frac{1}{2}$ mm., 27·72 gr. — NM.

75. Mint az előbbiek, de a hátlap közepén: rectorának helyett ORVOSI KARÁNAK | Arany, 39 $\frac{3}{4}$ mm., 27·87 gr. — NM.

76. Mint az előbbiek, de a hátlap közepén hatágú sugaras csillag alatt: BÖLCSE- SZET- NYELV- ÉS | TÖRTÉNETTUDOMÁNYI | KARÁNAK | MDCCCXVI | két keresztbe tett babérgally | K · B | (parányi betűkkel.)

Arany, 39 $\frac{1}{2}$ mm., 27·80 gr. — NM.

77. Mint az előbbiek, hanem a hátlap közepén hatágú sugaras csillag alatt: MATHE- MATIKAI | ÉS | TERMÉSZETTUDOMÁNYI | KARÁNAK | MDCCCXCVI | Két keresztbe tett babérgally | K · B | (parányi betűkkel)

Arany, 39 $\frac{1}{2}$ mm., 27·87 gr. — NM.

Körmöczbánya.

78. A Pythagoras-féle Y, melynek lehajló balszárán kis száraz gally, egyenes jobb- szárán nyílt korona nyugszik. Körül: ANGVSTVM VIRTV TIS ITER Gyöngyös szegély.

Hátlap: BRA · BEION · CL · III · V · IN · SCHOLA · CREMNICI · ENSI · ANNO · CIO · IO · C · XVIII ·

Ezüst, 29 mm., 7·90 gr. — Vert érem. — Bécsi cs. és k. éremtár.

Domanig: Deutsche Med. 92—93. I. és 64 t. 566. sz.

Rohde megjegyzése szerint az Ypsilon Pythagoraeum az erkölcsi élet két útját jelenti: a jobboldali az erény útja, a baloldali a bűné.

79. Könyv és babérág, melyekre lant van helyezve. Körül: ZUR NACHEIFERUNG UND BELOHNUNG A könyvnek egyik lapján: MORAL | THÄTIGKEIT GESCHICK- LICHKEIT | KREMnitz DEN 26 AUGUST 1816 | H · KARL · F · |

Hátlap: Szalaggal összekötött két tölgyfagallyból alkotott koszorú.

Csak verőtöveik ismeretesek. Ezek 70 és 68 mm. magasak, lenn 85 és 80 mm. átm. (nyolcszögletű). Az érem átm. 41 mm. Münz- und Medaillenstempelsammlung (Wien) II. k., 588. I., 3814. és 3815. sz.

Kubin.

80. ERINNERUNG | XIV. | SÜD. UNGAR. | LEHRERTAG | KUBIN—1880. | (Az első és utolsó sor ívonalban.)

Hátlap: Babérkoszorúban: MIT MUTH | BESONNENHEIT | UND | GOTTVERTRAUEN | VORWÄRTS! | (Az első és utolsó sor ívonalban.)

Mindkét lapon vonalszegély. — Fülezett érem nemzetiszínű szalagsokorral.

Fehéres fém, 20 mm. — NM.

Magyaróvár.

81. Az érem (hatszögletes csege) szélét követő kettős vonalból alkotott szabályos hatszög. Ebbe beléhelyezve egy kettős vonalszegélyű köralakú mező. Ennek vízszintesen vonalozott középső mezején EEE két keresztbe fektetett (és hegyeikkel lefelé irányított) kardon, a szegélyen pedig: MAGYAR ÓVÁRI AKADÉMIAI ATLETIKAI CLUB *

Hátlapján: Kettős vonalú hatszögbe rajzolt kör. — Egyik oldalára állított és fülezett hatszögű csege.

a) Ezüst, 38 illetve $43\frac{1}{2}$ mm. — 28·30 gr. — NM. — b) Bronz. — NM.

82. Egy régi magyaróvari diákjelvényt is láttam évek előtt egy vasmegyei magángyűjteményben, de részletes följegyzés hiányában nem adhatom a leírását.

Miskolcz.

83. Barok, kartus-szerű pajzsban, nyílt korona alatt Miskolcz címere (hármás halmon álló hajdú, a ki kezében három búzakakalászt és szőlőfürtöt tart. A mezőben kétoldalt M és V, annyi mint Miskolcz város). Vonalszegély.

Hátlap: Fönn: A MISKOLCZI EV REF FŐGIMNÁZIUM | HÁZI | VERSENYE | (Az első sor ívonalban). Ez alatt homályosított felületű barok kartus, babér- és tölgyág közt. Lenn k. b.

Fülezett érem karikával.

a) Ezüst, 34 mm., — NM. — N. K. VII. 22. 1. — b) Bronz, 34 mm. — NM. — N. K. VII. 22. 1.

Kiss Lajos tanár terve után készült és néhány év óta osztják ki.

84. Középen vonalkörben egy angyal; jobb kezében pálmaág, baljában koszorú. A szegélyen fent: * ÉP TESTBEN ÉP LÉLEK * | lent: két szalagsokorral összefont babérág.

Hátlap: Középen ISO DIJ, alatta üres hely az évszám bevésésére. Körül A MISKOLCI KIR. KATH. GIMNÁZIUM TORNAVERSENYE Lenn: *

Mindkét oldalon vonalszegély. — Füllel és karikával. (Sárga-kék selyem ▽ alakú szalaggal.)

Ezüst, 35 mm. — N. K. VII. 21—22. 1.

85. Mint az előbbi, de az angyal baljában levő koszorú nyitott, (nem zárt,) lábai alatt pedig: 1904.

A hátlapon: II-^{IK} DIJ (stb., mint az előbbi.)

Ezüst, 30 mm. Sárga és kék selyem szalagháromszöggel — N. K. VII. 22. 1.

86. Mint az előbbi érem.

A hátlapon: III-^{IK} DIJ (stb., mint az előbbie.)

Bronz, 30 mm. — (Fehér selyem szalaggal.) — N. K. VII. 22. 1.

87. Vonalkörben Pallas Athene négyszögletes talapzaton álló sisakos szobra, dárdával és a kígyóval. Körirat: MACTE NOVA VIRTUTE, PUER: SIC ITUR AD ASTRA Lent: * Vonalszegély.

Hátlap: Vonalkörben: PRO | STUDIIS | ET | MORIBUS. Lent üres hely a dátum bevésésére. Körül REG. CATH. GYMNASIUM IN MISKOLCZ Lent: *

Magas vonalszegély. — Ezüst 37 mm — Füllel és karikával, sárga-kék selyem-szalaggal (▽). — N. K. VII. 22. 1.

Mind a három érem most is használatban van és a körmöcbányai pénzverdében készülnek.

Nagyszeben.

88. Tölgyfa-lombok közt keresztbetett vívótőr és kard meg súlyzó (* alakban) és többször gyűrött legendaszalagon e felirat: ÉP TESTBEN | ÉP LÉLEK |

Hátlap: Körül: A NAGYSZEBENI M. KIR. ÁLL. FŐGIMNÁZIUM | Középen: VERSENÝDIJA |

Mindkét lapon két síma szegély.

Sarkára állított nyolcszögletes csegegy füllel és karikával. — Az egész két láncocskán egy brelokra függ, amely szélén terjedő ovális mezőből és ezt övező (fönn és lenn 3—3-, két oldalt 5—5-karélyos) sugaras díszű ékítményből áll. A brelok síma hátlapjára kapcsos tű van erősítve.

a) Ezüst. — b) Bronz, (okszidált), 33 és 30 mm.

Pozsony.

89. Kerekeken nyugvó deszkalapon álló trójai fa ló, balfelé, melynek oldalából egy csapóajtóval elzárható nyíláson át a lóhoz támasztott létrán leszállnak a görög vitézek. Ezek egyike már lenn áll, szemben, karddal és pajzsával, egy a létrát tartja a harmadiknak, aki rajta lekúszik, két másik, kiknek egyike kardot tart, kiszállni készül a lóból.

Hátlap: INAVG. | GYM. POSON | EV. F. | FEST. ANDR. | MDCLVI | Mindkét lapon gyöngykör. — Öntött érem.

Ezüst, 28—27 mm., 5.75 gr. — NM. — Weszerle F. III. t. 14. sz.

90. Előlapja az előbbihez hasonló, némi különbségekkel a rajzban. Így a ló fölemelve tartja a fejét, a lóból kiszállt vitéz pajzsával és fölemelt karddal balfelé halad, a lóból kiszállni készülő vitéznek kezében nem látható kard.

Hátlap: INAVG. | GYM. POSON. | EV. F. | FEST. ANDR. | MDCLVI | Mindkét lapon keskeny koszorúszegély, mindkét oldalon lefelé irányuló tagokkal; fönn és lenn egy-egy kerekded tag. — Mindkét lap mezeje öntés nyomaival van borítva.

Ezüst, 25 mm., 7.70 gr. — NM. — Berchtold-féle árverési lajstrom: 1182. sz.

91. A pozsonyi liceum új épületének képe. Körül: A POZSONYI ÁG. EV. LICEUM FENNÁLLÁSA HÁROMSZÁZADOS ÉVFORDULÓJÁNAK EMLÉKÉRE. A kép alatt: GY. M. jegy (= Győrik Márton), alább, középen: 1606—1906 és ez alatt apró betűkkel: ADLER POZSONY

Hátlapjának közepén 22 1/2 mm átm. gyöngykörben a trójai fa lóból kiszálló görög hősök (a Weszerle F. III. t. 14. sz. érem hátlapjának kisebbített másolata). A kép körül két sorban: A LICEUM ELSŐ ÁLLANDÓ ÉPÜLETÉNEK FELAVATÁSAKOR | SEGNER ANDRÁS VÁROSBÍRÓ ÁLTAL VERETETT EMLÉKÉREM KÉPE | A kép alatt

vízszintes sorokban (az illető érem hátlati felirata, változtatott beosztással és arab jegyű évszámmal): INAVG. GYMN. POSON | EV. F. FEST. ANDR. | 1656 | Mindkét lapon síma szegély. — Az érem felülete homályosított.

Tervezte Győrik Márton tanár, a liceumi éremtár őre, készítette Adler D. pozsonyi akad. vésnök.

a) Ezüst, 39 mm., 37.72 gr. — NM. — b) Bronz, 39 mm. — a-b: Num. Közlöny, VI. (1907) 15. l.

92. Díszes kartus a szent korona alatt, szalaggal egybekötött pálma- és babérágakból álló nyílt koszorúban. A kartusban két ovális pajzsban a magyar országcímer és Pozsony város címere egymás mellett. Lenn kétoldalt parányi betűkkel: ADLER POZSONY Aprón pontozott gyöngykör és két síma szegély.

Hátlap: Fönn és lenn, az érem széléhez alkalmazkodó íves irányban: A POZSONYI | KÖZÉP ISKOLÁK | Középen: egy szélteben átmérő irányában terjedő kartus, mely két láncocskán függ le egy kis, szalagokkal díszített rozettáról. A kartusban: TORNA —VERSENYE | Ez alatt egy kisebb kartus, beléponcolt évszámmal. — Aprón pontozott és 2 síma szegély. — Füleztet érem karikával, ▽-alakra összehajtott szalagon.

a) Ezüst, 30 mm., 2 1/2 mm. vastag (1902. évszámmal). — Nemzeti színű habos selyemszalaggal. — b) Harang-érc (1906. évszámmal). — c) Sárgaréz (1908. évszámmal). Piros-fehér habos selyemszalagon.

Sárospatak.

93. Kétemeletes épület homlokzata. Körül: A SÁROS-PATAKI FŐ ISKOLA, | A HÁROM SZÁZADOS ÜNNEPÉLYÉRE |

Hátlap: Középen, vonalkörben nyitott könyvet és harsonát tartó lebegő angyal szemben. A szegélyen, körül: A SÁROS PATAKI FŐ ISKOLA CZÍMERE 1860 *

Mindkét lapon síma szegély.

Ön, 33 mm. — NM.

Selmeczbánya.

94. * PVNGITVR INVIDIA VIRTVS * (Körül). — Ötágú nyílt koronával tetéztet babérfaág, mely köré két kígyó csavarodik.

Hátlap: DILIGENTIAE | TESSERA | PRO SCHOLA | SCHEMBNIC: | IENSI | M. D. C. XVIII | Fönn szalagokkal díszített füzérek (feston), lenn kis díszítmény.

Mindkét lapon gyöngykör és ezen belül vonalszegély.

Ezüst, 28 mm., 7.79 gr. — NM. — Weszerle F. V. t. 11. sz. — Berchtold-féle árv.-lajstrom: 1188. sz.

95. Diadémós mellkép jobbfelé, kivágott ruhában, mellén Meduza-fővel, vállán az osztrák, magyar és cseh címerekkel. Körül: MAR · THERESIA · PIA · AVG · FEL · REI · METALLURG · RESTAURATRIX · Lenn: M · DONNER · F ·

Hátlap: Két mérnök a földet méri, a harmadik ülve rajzol; a földön iránytű, papírlap, eszközök, a háttérben várfalak, torony, hegyek, bányaépületek és bejárá, melybe éppen

egy bányász tolja be a csillét. Baloldalt MD jegy. Fönn félkörben: GEOMETRIÆ MINE-
RALOGICÆ | STUDIUM PRÆMIAT | Középen egy felhő. Mindkét lapon két síma szegély.

a) Arany, 45 mm. — Bécsi cs. és k. éremtár. — b) Ezüst, 45 mm. — Bécsi cs.
és k. éremtár. — c) Bronz. — NM. — a—c: Monatsblatt V. k. 2—4. l.

96. Mint az előbbi, hanem előlapján a képen igen jelentéktelen rajzbeli eltérésekkel
és G · TODA · F · mesterjeggyel.

a) Arany, 45 mm. — b) Ezüst, 45 mm., 34·83 gr. — NM. — Széch. I. 355. l.,
65. sz. és 62. t., 21. sz. — Schaumünzen: I. rész, 118. l., XCII. sz. — c) Bronz. — NM.

97. Előlapja azonos a 95. sz. érem előlapjával.

Hátlap: Bánya átmetszeti képe. Fönn a kúpalakú akna-lejárati sátorban lóval huzatott
felvonó, ennek átmetszeti képe is látható alább. A bánya mélyén különböző szerkezetek
és foglalkozó bányászok. Fönn a fölszínen egy fa és öt kúpos sátor, meg egy tárnából
csillét kitoló munkás látható. Fönn félkörben: METALLI = FODIRARUM CULTURÆ |
STUDIUM PRÆMIAT | Baloldalt, a kép között MD mesterjegy. Két síma szegély.

a) Arany, 45 mm. — b) Ezüst, 45 mm. Súly: 35 gr. — NM. — c) Bronz.

98. Előlapja azonos a 96. sz. érem előlapjával, hátlapja [pedig a 97. sz. érem
hátlapjával.

a) Arany, 45 mm. — b) Ezüst, 45 mm. — NM. — Széch. I. 356. l., 67. sz. és
62. t., 22. sz. — Schaumünzen: I. rész, 118. l., XCIII. sz. — c) Bronz (?)

99. Előlapja azonos a 95. sz. érem előlapjával, (sőt ugyanazon bélyeggel is veretett).

Hátlap: Két egymásba nyíló bolthajtásos helyiség. Az egyikben mérleg, ülő, bányász-
csákány és kilenc mezőre osztott tábla. A másik helyiségben párolgó nagy lombik, lom-
bikok és más edények és egy kis kemencénél dolgozó férfi. A szelvényben: PROBATORIÆ
ET SEPAR · | ARTIS STVDIVM | PRÆMIAT | Mindkét lapon két síma szegély.

a) Arany, 45 mm. — b) Ezüst. — c) Bronz. — NM.

100. Előlapja azonos a 96. sz. érem előlapjával, hátlapja pedig a 99. sz. érem
hátlapjával.

a) Arany, 45 mm. — Bécsi cs. és k. éremtár. — b) Ezüst. — NM., 34·78 gr. —
Széch. I. 355. l., 66. sz. és 62. l., 23. sz. — Schaumünzen: I. r. 120. l., XCIV. sz. —
c) Bronz (?)

101. Előlapja azonos a 95. sz. érem előlapjával (sőt ugyanazon bélyeggel is veretett.)

Hátlap: Csavaros pénzverőgép, melynek csavarát az egyik munkás forgatja, a másik
pedig egy mélyedésben ülve, új lapkát helyez a gépbe. A földön érmek fekszenek. Bal-
oldalt kemencében égő tűz és három olvasztó edény, leborítva. Fönn, két ívonalban:
ARTIS MONETARIÆ | STVDIVM PRÆMIAT | két síma szegély.

a) Arany, 45 mm., Bécsi cs. és k. éremtár. — b) Ezüst, 45 mm., 35·05 gr. —
NM. — Széch. I. 356. l. és 62. t., 24. sz. — c) Bronz (?)

102. Előlapja azonos a 96. sz. érem előlapjával, hátlapja pedig a 101. sz. érem
hátlapjával.

a) Arany, 45 mm. — b) Ezüst, 45 mm., 35·05 gr. — NM. — Schaumünzen: I. r.,
123. l., XCVI. sz. — c) Bronz (?)

(A 95—102. sz. érmekre nézve l. Monatsblatt V. k., 2—4 l. — A Donner-félek
1754 óta adattak ki, a Toda-félek csak Donner Mátyásnak 1756-ban bekövetkezett halála
után készültek.)

103. Mária Terézia diadémós és fátyolos fejű mellképe j. egybekötött babér- és
pálmaág közt. Lenn apró betűkkel: c. RADNITZKY A kiemelkedő és homályosított alapú
szegélyen fönn diszitmény, körül pedig: A · MARIA · THERESIA · HUNG · REGÈ ·
METALLICORUM · ACADEMIA

Hátlap: Tölgykoszorús fejű ifjú nő szemben ül magas támlájú széken; jobb lábát
számolyon nyugtatja, jobbkezében négy jegec-képet, nyílt könyvet, balkezében égő bánya-

mécset tart. A háttérben hegyvidék bányáépületekkel és jobboldalt a selmeczbányai Kálvária-hegy, csúcsán a templommal. A szelvényben két hegyimanó tartja Selmeczbánya címerét, akik bányászpörölyt forgatnak kezükben. — A kiemelkedő és homályosított alapú szegélyen fön­n díszítmény, körül pedig: SCHEMNICII · CONDITA · 1770 · PRIMUM · SECULUM (így) · CELEBRAT · 1870 | Mindkét lapon többször tagolt síma szegély.

a) Ezüst, 69 mm., 125 gr. — NM. — b) Bronz. — NM.

104. Két- és részben háromemeletes épület homlokzata. Alatta a mezőben apró betűkkel: GERL K. A homályosított szegélyen, melyre kétoldalt a fönti kép is kiterjed, e felirat: A M. KIR. BÁNYÁSZATI ÉS ERDÉSZETI | AKADEMIA

Hátlap: Középen két egymásbafont pajzsféle kartus egyikében szalagcsokorral összekötött két keresztbe tett bányászkalapács, másikában pedig csillag-alakban összeállított öt cserfalevél, a mezőben, lenn: K. B. A homályosított szegélyen, körül: UJ ÉPÜLETÉNEK FELAVATÁSA | ❀ 1892 ❀ | Mindkét lapon két síma szegély.

a) Ezüst, 36 mm., 22·47 gr. — NM. — b) Bronz, 36 mm. NM.

Sopron.

105. Középen szalaggal összekötött két babérágból alkotott babérkoszorúban terebélyes lombos fa, mely egy vastagabb, de már kivágott fa tövéből hajtott ki. Körül: ∞ TANDEM · FIT · SVRCVLVS · ARBOR ∞

Hátlap: Vonalkörben e felirat: PRÆM : | PRO | IUVEN : GYMN | SOPRON : | MDCLIV | (Mind a felirat, mind a vonalkör be van vésve a lesímitott hátlati mezőbe.)

a) Ezüst, (öntvény) 33 mm., 9·69 gr. — NM.

Ezen ér­em hátlapja egy németalföldi ér­em kisebbített másolatáról van leöntve. Az eredeti, nagyobb érmet Conrad Bloc flamand medaillőr készítette nasszaui Mór­icnak a spanyolok elleni, 1602 ben be­végzett hadjárata emlékére. Az elég gyakori, úgy vert, mint öntött, sőt olykor hibr­id veretű kisebbített másolatokat egy eddig ismeretlen nevű művész készítette, aki G · V · B · F szíglát használt. (Lásd az 1891. évi brüsszeli kongresszus munkálataiban Camille Picqué cikkét a 668. lapon és L. Forrer lexiconjának Conrad Bloc-ról szóló rovatát. A szóban­levő érmet a m. Nemz. Múzeum példánya alapján írom le az alábbi sorokban :

A soproni főgymn. 1654 előlapjával azonos bélyegű (!) (a soproni érmen öntés útján erről lemásolt) koszorúban álló fiatal narancsfa, mely egy kivágott vastag törzs gyökeréből hajtott ki. Körül: ∞ TANDEM · FIT · SVRCVLVS · ARBOR ∞ | lenn körül: ANNO 1602

Av: fér­fimellkép j. páncélban, köpenynyel, gallér, bajusz, hegyes áll-szakáll kevés arcszakállal. A vállszelvényben bevésve: Æ · T · 34 (így). Körül: MAVRITIVS · PR · AVR · CO · NASS · CAT · MARC · VER · ET · VLIS Lenn, körül: G · V · B · F.

Av. és rev: gyöngykör. — Ezüst. Vert ér­em; átm. 34 mm. — NM. — Vautson: Histoire métallique des Pays Bas, I. k., 553. l.

106. A Megváltó, balkezében keresztesvégű lobogót tartva áldva fölemelt jobbkarral, felhők közt kiemelkedik kőkoporsójából, mely körül az előtérben két római alszik, baloldalt egy katona vállrövet dárdával ijedten menekül, jobboldalt pedig a negyedik heves mozdulattal fejezi ki meglepetését Keskeny síma szegély.

Hátlap: PRÆM: | PRO | IVVEN: GYMNI: | SOPRON: | MDCLIV. Széles síma szegély. Ovális érem, recézett füllel.

Ezüst. Súlya egy lat (17.5 gramm). — A rajz átmérője (fül nélkül) 49 és 41 mm. — Csak 1818-ban készült rajza ismeretes — Num. Közlöny VII. k. 20 l.

Szatmárnémeti.

107. Szatmárnémeti sz. k. város címerképe pajzs nélkül. A lenn megszakított vonal-körrel elválasztott szegélyen e körirat: ERŐS KAROK VÉDIK MEG A HAZÁT

Hátlap: Középen kettős vonalkörben nyílt tölgykoszorúban 1898 és az évszám alatt, parányi betűkkel K · B Körül, a szegélyen: SZATMÁRI KERÜLETI TORNAVERSENY | A GYŐZTESNEK | Mindkét lapon gyöngysoros és síma vonalszegély. — Fülezett érem.

Ezüst, 32 mm., 20.44 gr. — NM.

Szeged.

108. Koszorús fejű ifjú nő kissé jobb felé fordulva áll és jobbjaiban babérgallyat tart, balkezét pedig egy babérlombos lantra támasztja. A lant mellett nyitott könyv, a nőtől balra pedig babérfa-csemete látható. Mindezek egy négyszögletes alapra vannak helyezve. A szelvényben jobboldalt J · CH · Körirat: IFJÚ! PÁLMÁÉRT PÁLYA FUTÁS-NAK EREDJ.

Hátlap: Kétemeletes sarokház képe. Körül: A SZEGEDI FŐGYMN. ÖNKÉPZŐKÖRE SZORGALOM JUTALMÁUL * Mindkét lapon gyöngysoros és két síma szegély.

Bronz, 56 mm. — NM. — Th. Unger 3516. sz.

Szentpéter.

109. Díszített oldalú magas négyszögletes talapzaton álló méhkasból raj száll ki; mögötte fa, a nap sugarai, a földön könyv és guzsaly, orsó, jobboldalt virágzó napraforgó-tő, mely virágát a nap felé fordítja. A vonallal elkülönített szegélyen: A' SZ: PE'TERI TANULÓ IFJUSÁG' PÁRTFOGÓJÁTOL. | Lenn üres szelvény.

Hátlap: Lenn szalaggal összekötött, fönn kissé nyitott virágkoszorúban: A' | SZOR-
GAL = | MATOSSA'G' | JUTALMA. | Mindkét lapon két sima szegély. — Fülezett érem
(A fül egy darabban van az éremmel.)

Ezüst, 44 mm., 26.15 gr. NM. — Th. Unger 3425. sz. (Esztergomnak tulajdonítja.)
— A 19. század közepe táján készülhetett.

Temesvár.

110. Magyarország címere kikanyarított szélű pajzsban, a sz. korona alatt. Körül:
ÉP ÉSZ CSAK EDZETT TESTBEN ÉL

Hátlap: Körül: A TEMESVÁRI K. ÁLL. FŐREÁLISK. * | Középen: VERSENY-
DÍJA | ☉ ☼ ☉ ☼

Mindkét lapon sima szegély. Fülezett érem karikával.

Ezüstölt sárgaréz, 33 mm. — NM. — Dr. Berkeszi István: Temesvár emlékérméi
és szükségpénzjegyei, 22. l., 55. sz (A délmagyarországi múzeum példánya is ezüstölt
sárgaréz.)

111. Keresztbetett kard és vívótőr meg súlyzó, cserfalomb közt. A kardon többszörösen
áthajtott szalag e felirattal: ÉP TESTBEN | ÉP LÉLEK.

Hátlap: Tölgykoszorúban, — melybe fönn és lenn egy egy legendaszalag van csa-
tolva, — egy kör, ebben pedig e felirat: TEMESVÁRI | KÖZÉPISKOLÁK | TORNA-
VERSENYE | Lenn bevésve: 1906.

Nyolczszögletű, — (sarkára állított) — csegely füllel. Némely példányon az érem
felső részéhez két babérágat ábrázoló aranyozott díszítés van forrasztva. Ehhez van erősítve
a fül is. Átm. 33, illetve 31 mm.

a) Ezüstölt réz. Aranyozott díszítéssel. (Berkeszi i. h. 22. l., 56. sz.) — b) Ezüstölt
bronz. Aranyozott díszítés nélkül. (Berkeszi i. h. 57. sz.) — NM. — c) Barnára patinázott
bronz. Aranyozott díszítéssel (Berkeszi, i. h. 58. sz.) — NM. — d) Ezüst, aranyozott
díszítéssel. (Előlapján ezüstpróba-ponc és sga ponc.) Felülete homályosított. — NM.

Valamennyit ▽ alakra összehajtott nemzeti színű selyemszalagon hordják, mellre tűzve.

112. Ugyanolyan, mint az előbbiek, hanem a hátlapon lenn a bevéssett évszám: 1908.

a) Ezüstölt réz, fönn aranyozott kis koszorúval. (Berkeszi i. h. 62. sz.) — b) Ezüstölt
réz, az aranyozott koszorú nélkül. (Berkeszi i. h. 63. sz.) — c) Bronz. (Berkeszi i. h. 64. sz.)

113. Korongot (diszkosz) vető meztelen ifjú képe. Körül: EMBER KÜZDJ ÉS BIZVA
BIZZÁL.

Hátlap: Temesvár címere. Körül: TEMESVÁRI KERÜLETI IFJUSÁGI TORNA-
VERSENY. 1907.

Fülezett érem, (karikával?), vörös-zöld (∇ alakba hajtott?) szalagon.

- a) Ezüstölt réz, 35 mm. fönn aranyozott babérkoszorúval. — Berkeszi i. h. 59. sz. —
 b) Ezüstölt réz, az aranyozott babérkoszorú nélkül. — Berkeszi i. h. 60. sz. — c) Bronz.
 (a koszorú nélkül) Berkeszi i. h. 61. sz.

Ujvidék.

114. A magyar birodalom címere a sz. korona alatt, tölgy- és babérágból alkotott nyílt koszorúban, fénysugarak közt. A koszorú alatt apró betűkkel К. В jegy. Köröskörül diszitményes vonaldísz, amely az érem alsó szélén félkörnyi kartust alkot. Ebben e felirat: ISTEN · KIRÁLY · HAZA

Hátlap: Körül: AZ UJVIDÉKI KIR. KATH. MAGYAR FŐGYMNASIUM IFJUSÁGÁNAK
 | Középen a mező baloldalát félkörben hajlított pálmaág foglalja el, ettől jobbra, a mező-
 ben: TORNA- | VERSENYÉN | KIVIVOTT | GYŐZELEM | JUTALMAUL

Mindkét lapon síma szegély. — Homályosított felületű, fülezett érem karikával.

- a) Ezüst, 29 mm. — NM. — b) Bronz. — NM. — c) Előlapjának egyoldalú ón lecsapata; 33 mm., T. Varga Béla gyűjteményében.

Vác.

115. Támlás széken ülő nő, balfelé fordulva. Ölében nyitott könyv nyugszik, mellette pedig leányka áll, akit ajkára illesztett kézzel oktat a beszélésre. A háttérben fönn a ragyogó nap és felhők, baloldalt kőkorlát, jobbfelé pedig kétemeletes épület képe vasrácsos kerttel. A szelvényben a koronás magyar országcímer tölgy- és babérlomb közt, ennek két oldalán parányi betűkkel: TERV. ÉLTETŐ B ÉS VÉST. EXNER K. A kissé kiemelkedő szegélyen: A SIKETEK HALLANAK A NÉMÁK BESZÉLNEK | · HEPHATA · | Finom gyöngyör és síma szegély.

Hátlap: A SIKETNEMÁK VÁCZI | ORSZ. KIR. INTÉZETE | 100 ÉVES FENN-
 ÁLLÁSÁNAK | EMLÉKERE | 1802—1902 | * | Síma szegély.

Ezüstölt réz, 36 mm. — NM.

116. Előlapja ugyanazon bélyeggel veretett, mint az előbbi éremé.

Hátlap: Körül: A JÓ IZLÉS ELISMERÉSEÜL A SZORGALOM JUTALMAUL *
 Középen: SIKETNEMÁK | IPARKIÁLLITÁSA | A VÁCZI ORSZ. KIR. INTÉZET | 100
 ÉVES FENNÁLLÁSÁNAK | ÜNNEPÉN | 1902 | Síma szegély.

Bronz, 36 mm. — NM.

Többfelé használt iskolai jutalom-érmek:

117. DIE KRONE DES VERDIENSTES | Szárnyas női genius balfelé fordulva fa
 alatt ül. H KARL F mesterjegy.

Hátlap: tölgykoszorúban e bevéselt felirat: IV. CLASSE | 1835 Fülezett érem.

Ezüst, 46 mm. — A trencsényi kegyesrendi főgimnázium éremgyűjteményében.

(B. Mednyánszky Dénes, az utolsó selmeci bánya-gróf (főkamara-gróf) ajándéka.)

Karl Henrik Ernő éremvéső szül. Bécsben 1781-ben, 1800-tól 1825-ig Körmöcbányán működött. Ezen érem is ott készült és így majdnem bizonyos, hogy magyarországi iskolákban használták

118. I. Ferencz József ifjúkori arcképe, (koszorús fej) balra, körül: VIRIBUS VNITIS |
 Mindez rózsakoszorúban.

Hátlap: Gyöpös talajon négyszögletes talapzaton méhkas két bokor közt. Köröskörül 10 röpködő méh. Fönn félkörben: GYÜJTÉS A JÖVŐÉRT | Gyöngysorszegély. — Mindkét lapon síma szegély.

Ón, 34 $\frac{1}{2}$ mm. — Spitzer Mór gyűjt.

119. I. Ferencz József és Erzsébet ifjúkori arcképei (egymást félig födő fejek) jobbfelé. Lenn: 1857 Körül: F. JOSEF I. — E. ERZSEBET | (így!)

Hátlap: Gyepes talajon négyszögletes talapzaton két bokor közt méhkas; körülötte röpködő méhek. Fönn félkörben: GYÜJTS A JÖVŐÉRT Lenn apró betűk (?) nyomai. Mindkét lapon gyöngyör és síma szegély. — Lyukas. (fűl nyoma?)

Szürke fém, 34 mm. — NM.

120. Jézus jobbfelé fordulva ül, mellette egy gyermek ül a földön, egy másik gyermeket Jézus jobbjaival magához ölel, a harmadik előtte áll és balkezét annak vállára helyezi. Körül: LASSET DIE KINDLEIN ZU MIR KOMMEN | Üres szelvény.

Hátlap: Szalagcsokorral összekötött két babérágból alkotott koszorúban: SZORGALOM | ÉS JÓ | ERÉNYÉRT | Mindkét lapon síma szegély. — Füleztetett érem.

Ón, 35 mm. Spitzer Mór gyűjt.

121. Gyepes talajon négyszögletes talapzaton két bokor közt méhkas és körülötte röpködő méhek (10). Fönn félkörben: GYÜJTS A JÖVŐÉRT. Gyöngyör.

Hátlap: Két babérágból szalagcsokorral kötött ritkás levelű koszorúban: SZORGALOM | ÉS JÓ | ERÉNYÉRT | Mindkét lapon síma szegély. — Füleztetett érem.

a) Aranybronz, 35 mm. — NM. — b) Sárgaréz, 35 mm. — NM. — c) Ón, 35 mm. Spitzer Mór gyűjt.

122. Előlapja az előbbiéhez hasonló (8 méhkel)

Hátlapja: Díszes vonalkeretben: SZORGALOM | ÉS JÓ | ERÉNYÉRT | alatta díszítmény. (Az első sor ívonalban.) — Füleztetett érem.

a) Aranybronz, 23 mm. — NM. — b) Ón, 23 mm. — NM. — (1875 és 1877 közt Aradmegyében használták az iskolákban.)

Íme még néhány horvát-szlavonországi érem leírása is:

Eszék.

123. Dalmácia, Horvát- és Szlavonországek egyesített címere, pajzsban, a magyar sz. korona alatt. Körül: U NAPREDKU NAŠ JE SPAS. Lenn díszítmény.

Hátlap: Középen vonalkörben Eszék címere. A szegélyen, körül: III. OBČA HRV. UČITELJSKA SKUPŠTINA U OSIJEKU 1878 * | Mindkét lapon két vonalszegély.

a) Ezüst 33 mm., 10.44 gr. — Th. Unger 3662. sz. — b) Ón — (füllel). — NM.

Petrinje.

124. Petrinje címerképe (pajzs nélkül) és kétoldalt KARES és AGRAM, a mező szélén. — Gyöngyörös és vonalszegély.

Hátlap: Koszorúban: II. | OBČA HRV. | UČITELJSKA | SKUPŠTINA | U | PETRINJU | 1874. Két vonalszegély.

Ezüst, 31 mm., 9.72 gr. — NM.

Zágráb.

125. Női alak lebeg szemben, kissé balfelé. Fején fátyol és diadém, fölötté csillag. Kezeiben égő fáklya és Horvát-Dalmát- és Szlavonországek egyesített címerpajzsa. Lenn két oldalt apró betűkkel: M. A. W. és K. B. A vonallal elkülönített szegélyen: DOCTRINAE LV MEN GENTIVM VIGOR *

Hátlap: Hársfalevél (?) -koszorúban: REGNANTE | FRANCISCO JOSEPHO I. | BANATVM TENENTE | JOANNE MAŽVRANIČ | VNIVERSITAS LITTERARVM CROATICA | AVCTORE | EPPO J. C. STROSSMAYER | POPVLI OPIBVS CONDITA | A REGIS NOMINE APELLATA | SOLENNITER INAVGV RATA | ZAGRABIAE | A. D. XIV. KAL. NOV. | MDCCCLXXIV | Mindkét lapon két vonalszegély.

a) Ezüst, 45 mm, 48.40 gr. — NM. — Unger 3656. sz. — b) Bronz. — NM.

Gohl Ödön.

A BIATEC-csoportbeli barbár pénzek.

(Adatok és adalékok.)

Második közlemény.

II.

Nonnos ezüstpénzei.

A) 17 grammos ezüstpénzek balról jobbfelé olvasandó felirattal.

1. Viczay Mus. Hédervár, I, p. 348. sz. 7521. — Seidl: Beiträge, V, 304 l. 5. sz. — Cupido (Eggers Wiener Num. Monatshefte II. k., 104. l.) 17. sz. — De la Tour LIV. t. 10153. sz.

Av.: Dúshajú (férfi?)-mellképe külön tagolt mell- és vállrészszel, bajusz és szakáll nélkül, balfelé. Füle nem látható. A kép fölött Cupido szerint CO felirat, ellenben De la Tour és Muret-Chabouillet e nélkül közlik. — A fej előtt, baloldalt a mezőben többször görbült ág, igen rövid, részint egyszerű, részint kétágú és mindenütt kis gömbökben végződő hajtásokkal. Ritka gyöngysoros szegély.

Rev.: Jobbfelé vágató lovag. A ló előlábai, a lefelé hajló paták kivételével, egészen vízszintes irányban, előre vannak irányítva. A lovag felső teste szembe van fordítva, bal kezével talán a kantárt fogja, jobbra félig kinyújtva, könyökben hajtva, a mező baloldala felé irányul. Jobb lábán tüske alakú sarkantyú. A ló nyakán kantár. Lenn két vízszintes vonal közt, amelyek nem nyúlnak az érem széléig, NONNOSI — (annyi mint: NONNOS) — felirat. A lovag jobb lábának sarka éppen az O betű fölé kerül. Az érem alsó szélén nagyobbacska és a mező felé fordított félkörökből alkotott szegély.

Leletek: Pozsony (1776-ban). Seidl, l. f. — Jahrendorf. (Innét egy példány Saulcyhoz, aztán a Bibl. Nat.-ba került.) A bécsi cs. k. múzeumban: 17.170 és 17.22 gr., Bibl. Nat. 17.00 gr., Cupidonál 17.14 gr. (26 mm.)

2. Lelewel (atlas), pl. III., n. 13. — De la Tour: 10154. sz. — Luschin i. h. II. t. 1. sz.

Női(?) mellkép jobbfelé; mindkét válla látszik. Haja rézsútosan előre és lefelé (↘) irányuló sávokkal van jelezve. Homloka fölött (a Bibl. Nat. példánya alapján készült rajzon) $4\frac{1}{2}$ pár balfelé irányuló rövidke (babér) levélből álló koszorú-rész vagy füzér van a hajzatra illesztve, ezen alul pedig az egész hajzat alsó szélét alkotó, hullámosan hajló sodrott hajfonat övezi a fejet. A fül nem látható. A nyak felé, a fej oldalán négy sodrott hajfürt függ le. Köröskörül nagyobbacska, befelé fordított félkörökből alkotott szegély; az egyes félkörök találkozási helyén a közös végpontokon, továbbá minden egyes félkör közepén is egy-egy pont. A Bibl. Nat. példányán (De la Tour) a szegély éppen nem látható.

Rev.: Kantározott lovon jobbfelé vágató lovag. A lovag felső teste szembe van fordítva és mindkét mell-izma látható. Balkezével a kantárt fogja és egyszersmind egy fölfelé irányuló, vékony és kissé görbe, levéltelen ágat is tart. Jobb felső karját igen kevésbé emeli, könyökben meghajlított alsókarja rézsút fölfelé és balfelé irányul. A gerlitzenalpei példányon úgy látszik hogy tenyerét vízszintesen fölfelé tartja, a réthei példányon a kard pengéje, vagyis a kézfejtől függőlegesen fölfelé irányuló sáv, a Nemz. Múzeum másik példányán pedig a kardmarkolat gombja is látszik, tehát bizonyos, hogy fölfelé irányított egyenes kardot tart a kezében, De la Tour rajzán ellenben a jobb kezefeje tévesen van rajzolva és nagy C betűhöz hasonlóan lefelé hajlik. Ez valószínűleg a rajzoló tévedése. Jobb lábán tüskealakú sarkantyút visel a lovag. A lábfejek hegyei erősen felgömbülők. A bal kézfej helye fölött kissé jobbra hajló, fölfelé irányuló vékony szál (a pálmaág szára?) a gerlitzenalpei és réthei példányokon jól látható, ellenben De la Tour mellőzi ezt. A ló lábszárai vékonyak (kezdetleges rajz), farka hosszú, az előlábak térd- és csukló-izületei kis

keresztvonások ábrázolják. A ló feje a szemek fölött élesen előreszögellik, azon alul pedig csak egy igen keskeny sávból áll. A ló orra előtt, valamivel alább, kissé balradülő S betű van a mezőben. Lenn két — kissé ívesen hajló — vonal közt, — (melyek közül az alsó csak a két O betű közti részre terjed,) — jobbfelé dülő betűkkel *NOANO* felirat. Mindenütt, ahol a betűk a szelvényvonalakat érintik, egy-egy pont van a betűszárak közé iktatva. A végső O alsó része kiduzzadt.

A ló hátsó balpatája az első N közepe elé kerül, jobb előlábának patája pedig az O betű alja után következik s így a felirat végső S betűjének már nincs helye a szelvényben. Ezen S betű tehát mint láttuk, a ló orra elé került. A betűk végein, illetve a vonalak találkozási pontjain pontok vannak. — A hátlaapon valószínűleg nincs szegély; a gerlitzenalpei s a De la Tour-féle példányokon lenn mintha félkörös szegély nyoma lenne látható. Megjegyzendő, hogy De la Tour atlaszának rajza (10154. sz.) a hátlapot illetőleg nem pontos.

Leletek: Gerlitzenalpe (két drb) 17.17, 17.27 gr. Réthe (két drb) 17.30, 17.28 gr. A Nemz. Múzeum régi állományában: 17.25 gr. — Bibl. Nat. 17.00 gr.

3. a) De la Tour 10151. sz. — Coll. Windischgrätz 2826. sz.

Erősen előrenyújtott női fej jobbfelé, mell- és vállrész nélkül, egyenesen elvágott nyakkal. Haja előre és lefelé (↘) irányuló, hullámosan hajló harántos sávokkal van ábrázolva, minélfogva a fej tüskés körvonalúnak látszik. Füle nem látható. A többi haj alsó határvonalát a homlok s a nyak fölött körülfutó, szintén hullámosan hajló hajfonat alkotja. E fonat fölött, a homlok fölötti részen $3\frac{1}{2}$ pár rézsút hátrafelé (vagyis fordított irányban) irányuló babérlevélből álló ■ koszorú-rész vagy füzér látható. A fönnebb említett hajfonat alatt, a nyak oldalán négy hajfürt függ le, melyek apró tüskékhez hasonló hajtásokkal megrakott vonalakkal vannak ábrázolva. A nyak alsó határvonala egyenes és hat kis harántos vonallal van díszítve. A fej, illetve az orr előtt a mezőben olykor vonások láthatók. — Befelé fordított, nagyobbacska félkörökből alkotott szegély, a szomszédos félkörök találkozási pontjain és minden egyes félkör közepén egy-egy pont (melyek a külső gyöngyosoros szegélyt alkotják). A fej előrése gyakran homályos veretű.

Rev.: Kantározott lovon jobbfelé vágató lovag, (teste igen satnya) vékonyka kezeiben fölfelé irányított, kézvédővel ellátott, egyenes kard és fölfelé tartott görbeszáru pálmaág. Lábfejenek hegyei erősen fölhajlók. A ló lábai igen vékonyak, farka hosszú és igen vékony, előlábai térdben nincsenek meghajtva; a térdet pontok jelzik, a fülek előre vannak görbítve és hosszúk, a homlokcsont a szem fölött élesen előre áll, a fej előreszét csak az alsó állkapocs keskeny vonala s ennek végén az orrot ábrázoló csekély megvastagodása alkotja. A pálmaág szára kerekded, félkörnyi ívben jobbfelé görbül és aztán ismét fölfelé irányul, mindkét oldalán harántos vonalakkal van megrakva. A kép alatt két vízszintes vonal közt *NONNOS* felirat. Az első és második N felső vége pontozott, a második és harmadik N vonalai nem találkoznak, az S igen vékony és kevésbé görbült. A lovag jobblábának sarka a második N eleje fölé, a ló hátsó bal patája az első N felső sarkához, a jobb előláb patája az S felső végéhez kerül. A szegély befelé irányuló félkörívekből s ezeken kívül eső vonalszegélyből áll; a vonalszegély lenn a két középső N alatt hirtelen megszakad. A szelvényvonalak közé mindkét oldalt másfél ívecske esik s ezek egyikére támaszkodik a kezdő N s a záró S betű.

A hátlap alsórészén a ló jobb előlába tövétől lefelé és kissé balfelé terjedő irányban egy bélyeghibából származó hosszúkás domborulat húzódik, minek folytán a két középső N (az első vonal kivételével) alig látható. A ló nyakán egy függőleges, (kissé jobbra dülő) vonal és alább a lovag felső combját közepén keresztező vonal látható sok példányon. Mindezek bélyeghibából származnak.

Leletek: Réthe (2 drb) 17.20, 17.40 gr.

A M. Nemz. Múzeum régi állományában: 17.51, 17.42, 17.41, 17.32, 17.32, 17.30, 17.15, 17.14 gr.

3. b) Egyes igen jól föntartott példányok hátlapjain a pálmaág és a kard is látható. Ezeken hiányzik a ló nyakán levő forradás és a lovag combját keresztező forradás, kivéve a combtól jobbra lévőt, végül hiányzik a hátapon említett domború homály s ezeken a középső két N betű is tisztán látható. A lovagnak nagy feje van, továbbá nyeregszerű homorulat választja el a lovag combját a ló farától. — Ugy látszik, hogy ezek a példányok azonos, de jobb föntartású bélyeggel, — tehát korábban — verettek, mint a 3. a) fajta példányok.

A M. Nemz. Múzeum régi állományában: 17.11 és 16.68 gr.

4. a) Luschin i. h. II. t. 2. sz.

Általában az előbbi válfajnak változata és csak apró részletekben különbözik tőle. — Erősen előre nyújtott női fej jobbfelé. A fej az előbbi (3. sz.) válfajon látható fejnek változata, a következő eltérésekkel: a homlok fölötti koszorú-rész vagy füzér $5\frac{1}{2}$ pár levélkéből áll, melyek alatt a homlokot négy igen rövid hajfodor szegélyzi. A fej oldalán folytatódó négy hajfodor következik, melyek kis babérlevelekhez hasonlóak. Ez utóbbiak alatt a nyak oldalán hét (!) hajfürtöcske függ le, melyek közül a két hátsó és a két első rövidebb, a három középső hosszabb és nem olyan fogazott, mint amilyent a 3. sz. válfajon láttunk, hanem simább, csavart hajfürt. Az orr egyenesebb, az arc-izom a száj mögött erősebben érvényesül, a fül nem látszik, a nyak harántos levágása nem síma, hanem mindkét oldalán fogazott sáv van ráhelyezve. A szegély lefelé irányuló szép szabályos, nagyobb fajta ívecskékből és ezen kívül eső nagy pontokból alkotott gyöngysorból áll. Szeme erősen ívelt mélyedésben van, orra keskeny és két vonallal van ábrázolva, végén pedig egy csomó van.

Hátlap: Fölfelé irányított La-Tène-kardot és pálmaágot tartó lovag, vágató, kantározott lovon, jobbfelé. A jobb kéz könyökben élesen meg van törve. A La-Tène-kard gombja jól látható. A pálmaág szára nem ívben hajlik, hanem alsó része függőleges, leveles felső fele pedig jobbfelé dül. A lovag mell-izmai erősen látszanak. Lábujiái erősen fölfelé görbülnek, jobblábán kis tüskével jelzett sarkantyút visel. A ló nyaka kissé merev és igen vastag, hátsólábai normálisan vastagok, előlábai térdben nem hajlanak, a térdeket pontok, a bokát keresztvonalka ábrázolja, a hátsólábak patái hegyesek és háromszögletesek. A kép alatt két vízszintes vonal közt NONNOS felirat. Az alsó vonal kissé hajlott, az S nem mindig látható. Az N betűk végei pontozottak, az O betűkben olykor kis folt van. A ló hátsó balpatája s a jobb előláb patája a két szélső betűt érintik. A hátsó patákat hosszúkás háromszögek ábrázolják. A ló farka kevésbé görbült, mint az előbbi fajon.

A szegély az előlaptól elütő, sokkal apróbb és kevésbé szabályos ívecskékből áll, ezeken kívül eső vonalkörrel. (Az első N alatt egyik ívecske előre áll a sorból.) — Egyáltalában úgy látszik, hogy ezen hátlap tökéletesebb és mintaképpül szolgálhatott az előbbi faj hátlapjának.

Leletek: Gerlitzenalpe (6 drb): 17.35, 17.32, 17.28, 17.19, 17.14, 17.12 gr. — Réthe (2 drb) 17.07, 17.17 gr.

A M. Nemz. Múzeum régi állományában: 17.47, 17.41, 17.30, 17.28, 17.20, 17.17, 16.99 gr.

4. b) A fönt leírt fajnak vannak, bizonyosan ugyanazon, de úgy látszik, már romlott bélyegből vert példányai, melyeken a nyakszirten lévő két hátsó hajfürtöcske nem látható s így csak öt lefüggő hajfürt látszik rajtuk. A homlok fölötti koszorú-részből is csak $4\frac{1}{2}$ pár levél látható. A nyak alsó határvonalának duzzadt szegélye nem fogazott, hanem síma.

Hátlapjukon a ló nyakán a kantár fölött egy függélyes forradás, alább pedig a lovag felső combját keresztező harántos forradás, végül pedig a ló alatt a középső N betűk elsejét s a másodiknak balfelét is elhomályosító, bélyeghibából eredő domborúság látható. Ugyanolyan, mint amilyent a fönti 3. a) sz. érem hátlapján leírtam. Mindazáltal e két hasonló hátlap nem azonos, mert itt, a jelen esetben a szelvényvonalak a 4-ik betűnél

megtörve kissé fölfelé hajlanak és a szegély kis félkörívei is különböznek a 3. a) számú érmen levőktől.

A M. Nemz. Múz. régi állományában: 17.36, 17.34, 17.34, 17.24, 17.22, 17.21, 17.21, 17.17 gr.

5. Olyan mint az előző 4. sz. faj, kivéve, hogy av.: a nyaka nem egyenesen van elvágva, hanem $\wedge$ alakban. (Meglehet, hogy ezen eltérés a bélyeg vagy a lapka hibájából származik.)

Lelet: Komárom táján (állítólag).

A M. N. Múzeumban. 16.81 gr., 24.5—27.5 mm.

B) 17 grammos eziüst- (illetve könnyebb réz-) pénzek jobbról balfelé olvasandó (retrográd) felirattal.

1. Mionnet (chefs gaulois) n. 139. — Duchalais p. 411., n. 110. — Cupido i. h. 104. 1., 15. és 16. sz. — Seidl: Beiträge, V. 304. 1., 4. sz. — De la Tour 10145. sz. — Coll. Windisgrätz 202. 1. 2828. sz. — Forrer, 552. kép.

Av.: Keskeny, hosszúkás, hegyükkel balfelé irányuló leveleknek halszálka-mintára elhelyezett kettős sorából alkotott koszorúban, bajusztalan és szakálltalan nagy durva férfifej jobbfelé, rövid nyakrésszel, hátrasimított, ívesen hajló hajjal. Füle látható és lefelé keskenyedő alakú. A fül előtt kis kerek mélyedés van! Hajfürtök és koszorú nincsenek. A szemgolyó egy kis vízszintes tengelyre van fűzve. A fül alatt hosszúkás horpadás, a nyakszirt mögött vagy vízszintes vonalalakú bélyeghiba, vagy pedig vízszintes irányban terjedő rög. Néha a száj előtt is hosszúkás, szélteben terjedő rög a mezőben.

Rev.: Kardot emelő lovag kantározott, vágató lovon, jobbfelé. A lovag arcának profilképe jól látható. Felső teste szembe fordult; mindkét mellizma jól látszik. Derekan övet visel, melyen hosszú egyenes kard (hüvelye?) függ, a jobb oldalán! Balkezével a kantárt fogja? (kissé előrenyújtja), jobb felső karja vízszintesen nyúlik balfelé, aztán könyökben hajolva, az alsó kar már majdnem függőleges, kevésse balra dülő helyzetben van és kezében egy circa 45°-nyi szögben jobbfelé dülő hosszú egyenes tárgyat: kardot (vagy botot) tart. Kardmarkolat vagy a gombja nem látszik, dárda sem lehet, mert a tárgy a kézfej alatt nem folytatódik. Legtöbb példányon e tárgy éppen nem látszik, mert a lapkán kívül esik. — A lovag dereka mögött $\wedge$ alakú tárgy lebeg, (a ló hátából indul ki). A ló farán mindkét combjának vápája látszik s így a bal hátsóláb is egész hosszában látható. A paták szabálytalan négyszögletes alakúak. — Az előlábak patáit még egy példányon sem láthattam. — A kép alatt igen vékony, több helyt szakadozó szelvényvonal, mely alatt jobbról balfelé olvasandó (retrograd) felirat, fordított N betűkkel és fordított S betűvel. Így: OIIIIOII Az I -től balra egy finom függőleges vonal a kartus határvonalát alkotja. A felirat alatt csakis a balról számított negyedik betű: az II alatt találtam egy darabka vízszintes vonalat. Az összes betűk (kivéve a jobboldali szélső II betűt), tehát még az O betűk is fönn és lenn kis pontokban végződnek. A jobbról számított második betű: az O mellett, ennek lábánál, jobbra, kis függőleges vonalka, ugyanazon O mellett pedig fönn, balra, egy kis pont a mezőben. A hátapon fönn, baloldalt és lenn jobboldalt, több példányon homályok észlelhetők, ami vagy a bélyeg hibájából vagy talán az öntött lapka vastagsági különbözeteiből magyarázható. — A hátapon még egy példányon sem találtam szegélyt. E faj általában durva és tökéletlen veret benyomását kelti.

Leletek: Pozsony (1776-ban) (Seidlnél), — Jahrendorf (Kupidonál) 17.22 és 16.97 gr. — Réthe (4 db.) 17.09, 17.08, 17.08, 17.05 gr.

A m. nemz. múzeum régi állományában: 17.18, 17.15, 17.12, 17.11, 17.09, 17.08, 17.06, 17.04, 16.82 gr.

2. Külön szám alatt emlitem az előző fajta (1. sz.) pénzeknek egy bronz példányát, melyet évekkal ezelőtt láttam a klagénfurti múzeumban. A külön számot egyrészt anya-

gánál fogva érdemli meg, másrészt még megállapítandó lesz, vajjon nem nyújt-e egyszerűsmind bélyegváltozatot is. — Akkori régi útijegyzeteimben a róla vett benyomást „ezüstölt bronz” szókkal jellemeztem. — Amit azért szükséges megjegyezni, mert időközben valaki e példányt egy bélelt pénz animájának (réz magjának) állította, — amelyről lepusztult az ezüst bevonás. — Mindenesetre beható és igazán szakszerű megvizsgálás kívánatos erre az egyedül álló esetre nézve.

A klagenfurti ezüstölt bronz $\text{C} \text{OIII} \text{OII}$ -érem súlya 13.012 gr., lelték 1898 táján Launsdorfnál. Múzeumi jelzése: „Exh. n. 42”.

Megjegyzendő még, hogy Blanchet (Traité des monn. gauloises, II. r., 451. l. 3. jegyz.) a tőlem e példányra nézve közölt értesítést tévedésből egy magyarországi múzeumra magyarázta, és hogy az ugyanazon jegyzetben említett Coll. Windischgrätz 2828. sz. nem bronz, hanem ezüst példány.

C) Középnagyságú ezüstpénz jobbról balfelé olvasandó felirattal.

Num. Zeitschr. XXVII. k. (1895) III. t. 13. sz.

Av.: Hosszú, keskeny, hegyükkel balfelé fordított leveleknek halszáлка-mintára rendezett kettős sorából alkotott koszorúban, (melynek alsó részét úgy látszik a mellkép megszakítja), — jobbfelé fordított férfi (?) -mellkép. Hátrafelé simított haja borzas, és kevésbé hajló, hosszú vonalakkal van ábrázolva. Homloka fölött két apró, tüskésen meredező hajpamacs látható. Fülkagylója nagy C betűhöz hasonló alakú, amelynek görbülete azonban középen kissé meg van szakítva és amelyben egymás fölött két pont látható. (A fülnek ilyen alakításával a Num. Közlöny VIII. k. 3. l. ábrázolt réthei 17 grammos ezüstpénzen és a De la Tour 10.183. sz. COVIO- (-marus?) féle 17 gr. ezüstpénzen is találkozunk.). — Felső ajkán talán bajuszt ábrázoló (?) karcolásszerű vonalak. Míg a fej teljes profilban van, a két egyforma lejtésű váll úgy látszik, mintha szembe volna fordítva.

Rev.: Balfelé ugró oroszlán Elölábaira támaszkodik, hátsó része emelkedettebb; farkát maga mellé húzza, és ez az állat oldalán majdnem függőlegesen fölfelé irányul és a vége az állat háta fölött hirtelen hajlással, — majdnem vízszintesen — előre kanyarodik. Elölábain 3—3, hátsó lábain 2—2 karom látszik. Nyakát és testének előrészét bozontos szőr borítja. A kép alatt jobbról balfelé olvasandó (retrograd) felirat: $\text{C} \text{OIII} \text{OII}$ fordított S és fordított N betűkkel. A baloldali két szélső betű: $\text{C} \text{O}$ és a jobboldali szélső II kissé alább áll a sornál. Az C s az II betűk végei pontozottak. A balról negyedik betű: II keskenyebb a többinél, az C is igen keskeny. — Szegély nincs, szegélyvonal nincs. Átm: $19\frac{1}{2}$ —20 mm. Súlya 6.49 gr.

Lelet: Jahrendorf (v. ö. Num. Zeitschr. XXVII. köt. 63. lap). Egyetlen ismeretes példány a bécsi cs. k. éremtárban.

(Rokon veretek: Av.: Delatour 10.183. sz. [Kupido i. h. 4. t. 2. sz. — Rev.: Num. 1840. pl. 9. sz. 259., — Wind. 2824.] és a fönt idézett réthei felirat nélküli faj. — Rev.: az alábbi (D) NONN feliratú ezüst kispénz: Num. Zeitschr. XXVII. k. III. t. 6. sz.)

D) Ezüst aprópénz.

Num. Zeitschr. XXVII. k. (1895) III. t. 6. sz.

Av.: A lapka közepén átmérő irányában áthuzódó és valószínűleg hat pár — halszáлка-mintára elhelyezett tojásdad levélből álló levélfüzér, amely levelekből azonban többnyire csak öt pár látszik. Ezen füzérrel párhuzamosan, mindkét oldalt valamivel kisebb és harántosan elhelyezett leveleknek egy-egy sora huzódik, amelyek a középső füzér harántos leveleinek illető szomszéd sorával szintén halszáлка mintát alkotnak. Ezen négy levélsor

két oldalán szélről egy-egy kisebb vagy nagyobb pontokból álló sor van elhelyezve. Az egész, fönt leírt „füzértípus“ sémája ez:

Rev.: Jobbfelé ugró állat (oroszlán vagy ló) melynek azonban valamennyi ismeretes példányon hiányzik, illetve a lapkára már nem fért rá a feje és a két előlába. Az állat derekát valami öv vagy heveder veszi körül, amely nagyon emlékeztet az előbbi, B) alatt leírt közép nagyságú COIIIIOII feliratú pénz hátlapján látható oroszlánra, illetve ennek a teste oldalán fölfelé kanyarodó farkára. Megjegyzendő azonban, hogy nincs kizárva, miszerint, habár homályosan, egy lófark is látszik a lapka legszélső részén. A két hátsó láb a térdben hegyes szögben hajlik, s az alsó lábszárak nem függélyes, vagy pedig kissé balra irányuló vonalakkal vannak ábrázolva, miként azt a vágatató paripa képein fönnebb annyi változatban láttuk a Biatec és a Nonnos feliratú 17 gr. ezüstpénzekben, hanem az alsó lábszárak erősen harántosan jobbra (!) irányulnak, ahogyan az ugrani készülő vagy ágaskodó állatot ábrázolják. — A hátsó balláb felső szárából kiágazva még egy harmadik alsó lábszár is látható a mezőben, az állat hasa alatt, csak hogy homályosabban mint a másik kettő. Mindhárom hátsó lábszárnak csuklóján hátrafelé irányuló hegyes pecek látható; a paták háromszögletesek. A kép alatt, a lapka széléhez alkalmazkodó íves irányban e felirat olvasható: AIOAIAI . Az O betű alja nyitott, az N betűk, különösen a két utolsó, különálló Λ és I vonalakkból vannak alkotva. A felirat után homályosan kis Δ és ez alatt $\cup$ alakú jegy látszik a simmeringi példányon. Megjegyzendő, hogy valamennyi ismeretes példány hátlapja ugyanazon bélyeggel veretett és ugyanegy módon csonka rajtuk a kép; az állat előlábainak csak a felső csonkja látszik, feje pedig éppen nem. — Ezen jelenségnek magyarázata az lehet, hogy az éremképet eredetileg nagyobb átmérőjű érem számára vészték, azután pedig a kisebb fajta lapkákhoz, illetve a kisebb éremfajhoz alkalmazva, a kész bélyeget felső részén körülnyírták, megcsonkították. — Előlapí bélyeget eddig hármat különböztettem meg (mind a réthei leletből):

- a) apró pontokkal a szélső sorokban, keresztbe menő vonal-alakú bélyeghibával;
- b) a középső füzér levelei több helyen egymásba folynak (N. Z. XXVII. III. t. 6. sz.);
- c) a középső füzér két levélsora érinti egymást. — Nagy pontokból álló szélső sorok.

Leletek: Simmering (2 db.). — Réthe (3 db.) 13—14 mm., 2·335, 2·20, 2·20 gr.
— NM. Gohl Ödön.

Ujlaky Miklós kiadatlan denárja.

A mult esztendő tavaszán egy körülbelül 15 ezer darabból álló denárlelet jutott birtokomba. Tömegét I. Mátyás és II. Ulászló denárjai alkották, míg II. Lajos aránylag kevés, Szapolyai János csak néhány darabbal volt képviselve. Több volt benne a XIV. század végéről származó aquilei denárokból, nemkülönben Róbert Károlynak egy denárja (C. N. H. II. 18.), mely körülmény azonban, egyrészt az érmek hasonlóságában, másrészt az akkori fizetési módzatokban leli magyarázatát. Lelehetét nem tudtam kikutatni.

A lelet amellet, hogy eddig ismeretlen, vagy nagyon ritka szigéljű II. Ulászló-féle denárokkal szaporította gyűjteményemet, valamint hogy Mátyás és II. Ulászló délszláv veretű denárjainak több változatát is tartalmazta, érmészetünkre igen fontos új fajjal gazdagította Mátyás tartományi érmeinek sorát.

Kétségtelenné vált ugyanis, hogy Ujlakynak magyar denárok mintájára vert érme is volt, noha eddig az aquilejai denároknak csupán köriratban eltérő utánzatait tartották a királlyá lett vajda numizmatikai emlékeinek

Ezeket írja le Érdy I. is „A boszna és szerb régi érmek“ c. munkájának 10-ik oldalán a 15—17. számok alatt.

Aki Mátyás korának érmészetével tüzetesebben foglalkozott, bizonyára föltűnt annak, hogy míg Mátyás foglalásainak nyomát a meghódított tartományok érmészetében föltalálhatta, Bosznia bekebelezésének emlékét nem őrzi numizmatikai bizonyíték. Pedig uralkodásának különösen első felében, míg nyugatra irányuló aspirációi el nem vonták figyelmét, Boszniára különös gondot kellett fordítania, főként a török terjeszkedés ellensúlyozására.

Bár Mátyást külpolitikájában magasabb eszmények irányították s nagyarányú törekvések kötötték le, mégsem mulasztotta el, hogy a saját és a magyarság hatalmának jeleit kis formai kérdésekben is ne hangsúlyozza. Mutatják ezt tartományi érmein kívül azon heraldikai nyomok, melyek birodalma nagyságát ma is illusztrálják a külföldön.

A hiány még feltűnőbb, ha tekintetbe vesszük, hogy Bosznia bekebelezése előtt kevésbé fontos okból a szomszédos Szerbia pénzein már szerepelt Magyarország és a Hunyadi-ház címere. Hogy II. Mohamedtől visszafoglalta Jajcát és ezzel Bosznia jó részét, oly nevezetes hadi tény volt, melynek akkor az egész keresztény világ örült és méltán érezhették numizmatáink azt a hiányt, melyet szerencsés leletem megszüntetett.

Mohamed 1463 tavaszán hódította meg Boszniát, de ugyanezen év decemberében már magyar helyőrség volt Jajcán. Mátyás az elfoglalt részből két bánságot alakít: a jajcait és a szrebenikét a kapcsolt részek védelmére és hiveit jutalmazza a báni hivatalok betöltésével. Kevéssel utóbb pedig Ujlaky Miklóst, gyűlölködő ellenségét megteszi Bosznia királyává, minthogy még az 1463-iki török hadjárat végén Tomasevicset az utolsó boszna királyt II. Mohamed álnok módon kivégeztette.

Hogy Mátyásnak éppen Ujlakyra esik választása, ez a tény is azon zseniális sakkhúzásai közé tartozik, melyek őt mint diplomatát jellemzik. Az engesztelhetlen ellenséget kegyével lefegyverzi, egyúttal Bosznia hathatósabb biztosítását célozza, midőn a makacs Ujlakynak hatalmi érdekeivel fűzi össze annak sorsát.

Nem is alkalmatlankodik többé a királynak, de bizony nem tudott a magyar történet rokonszenves alakjai közé emelkedni. Mint boszna király halt meg 1478-ban.

A szóban levő denár nagyjában megegyezik a C · N · H · II · 235 sz. alatt leírt éremfajjal, azzal a hozzáadással, hogy különösen tiszta modorban megrajzolt gót- (barát-) betűk alkotják a körírást. A Sz. Mária mellén levő három pontból egy azonkori éremvésre lehet következtetni, mint hallottam. Ám ez irányban történt kutatásom meddő maradt.

Előlap: Gyöngy- és vonalkör között: ✠ MATHE R · VNGARIE · M ·. Négyelt címerpajzs, melynek kerete alul belefut a vonalkörbe. Az első negyedben a négy csík; a másodikban kettős kereszt levéldíszes végekkel, a harmadikban a dalmát leopárd-fejek, a negyedikben a cseh oroszlán; a szív-pajzsban balra néző holló.

Hátlap: Gyöngy- és vonalkör között jobbról: R · R · BOS · (NICOLAVS REX BOSNIAE); balról VNGARIE O (kis kör); Sz. Mária ülő, fátyolos képe; jobbjaiban a kisdéd. A fej és a ruha alsó része a vonalkört áttörve a gyöngykörig ér. Balról R, jobbról B jegyek. Ez esetben valószínűleg REX BOSNIAE rejlik bennük. Mária mellén háromszögű tért foglal el három parányi pont.¹

Szentgáli Károly gyűjteményében.

Szentgáli Károly.

¹ Jegyzet: Tudomásom van egy oly példányról, melynek hátlapi körirata R · R · B · P · VNGAR ·. Kétségtelen, hogy Ujlakyra vonatkozik s jelentése: NICOLAVS REX BOSNIAE | PATRONA VNGARIAE. Kivitele szintén megegyezik a főtível, de, ha emlékezetem nem csal, szíglája eltérő, és pedig R—R.

A mi bankjegyeink.

1761-ben az osztrák kormány *kamatozó*, kényszerfolyam nélküli kötvényeket bocsátott ki, de alig helyeztettek el e címletek, 1762-ben már *kamatmentes* államjegyek hozattak forgalomba. E kibocsátással aztán megkezdődik azon különféle pénzjegyek kibocsátása, melyek 1811-ben az államtönköt előidézték. A kibocsátásokat a „*Wiener Stadtbank*“ eszközölte, mely ez időben az állam hitelműveleteit végezte. Jegyei eleinte kényszerfolyam nélkül hozattak forgalomba, majd midőn a túlkibocsátás folytán értékük lényegesen csökkent, 1800 július 15-iki patenssel kényszerfolyammal láttattak el.

A „*Wiener Stadtbank*“ kibocsátványainak táblázatos kimutatása a következő:

	Pénz- egység	Az egyes címletek névértéke forintokban	A pénzjegyek kelte	Forgalomba hozatott összesen
I.	R é n e s f o r i n t	5, 10, 25, 50, 100	1762. július 1.	12 millió forint
II.		5, 10, 25, 50, 100, 500, 1000	1771. július 1.	12 millió forint
III.		5, 10, 25, 50, 100, 500, 1000	1784. november 1.	46,830.000 forint
IV.		5, 10, 25, 50, 100, 500, 1000	1796. augusztus 1.	} Forgalomba hozataluk az állam folytonos pénzzavarai miatt nem történt előre meghatározott összegben, hanem a mindennapi szükséglet arányában.
V.		1, 2, 5, 10, 25, 50, 100, 500, 1000	1800. január 1.	
VI.		5, 10, 25, 50, 100, 500	1806. június 1.	

A bankocédulák állománya 1811 márc. 15-én 1060,789.763 *rénes forintra* emelkedett, melyek értékét a febr. 20-iki patens a névérték $\frac{1}{5}$ -ére, vagyis 212.159,750 forintra szállította le. A beváltás ú. n. váltójegyekben történt (Einklösungsschein) melyek, 1811 március 1-ről keltezték és 208.715,995 frt összegig kerültek forgalomba. A leszállított érték a „*bécsi érték*“ nevet nyerte.

Az államszükségletek fedezésére 1813 április 16-iki kelettel újabb papírpénz bocsátatott ki 2, 5, 10 és 20 frtos címletekben, az ú. n. „*Antizipations-Schein*“, melynek forgalma 1816 elején 450 millióra emelkedett. Nagyrészt a forgalomnak papírpénzzel való túltömése következtében az államjegyek értéke úgy alászállott, hogy az érték leszállítása ismét elkerülhetetlenné vált. Az arány törvényesen 40%-ban, vagyis $\frac{2}{5}$ -ben állapított meg. A beváltás eszközzésével az egyidejűleg alapított „*Cs. kir. szabadalmazott osztrák nemzeti bank*“ bízott meg.

Az osztrák nemzeti bank alapítása, amint ebből látható, az osztrák kormány azon törekvésére vezethető vissza, hogy a háborúk következtében megrendült pénzügyek helyreállítására megfelelő tőkeerős szervezet létesíttessék. S valóban, ha a bank későbbi sorsát szemügyre vesszük, évtizedeken át azt láthatjuk, hogy a jegybank bár magánvállalat, mégis első sorban az állam bankja. Sorsa, helyzete híven tükrözi vissza az állam minden-

kori helyzetét. 1848-ig jegyei teljes értékben vannak forgásban, de az akkori zavarok következtében az állam oly erősen igénybe veszi, hogy 1849-ben kénytelen jegyeinek készpénzre való beváltását beszüntetni s midőn nagy áldozatok árán végre rendbe hozzák, kitör az olasz háború s az állam által ismét végsőkig kimerített banknak 1859 tavaszán ismét megszűnik a készfizető képessége. A béke helyreálltával minden áldozatot meghoznak a bank helyzetének javítására s már az utolsó elenyésző csekélység törlesztéséről van szó, midőn Poroszországgal háborúba keveredünk s a költségek fedezésére a jegybankot vagyunk kénytelenek ismét igénybe venni. A készfizetések felvételére alapított reménység eltűnt s 1867-ben, az osztrák-magyar kiegyezés megkötésekor 20 % -os agio fogadta az új államformát. A kiegyezés alkalmával a bankkérdés függőben hagyatott, 1878-ban azonban a dualismus elvének és szellemének megfelelőleg úgy címben mint szervezetben átalakították. Ekkor nyerte az Osztrák-magyar bank elnevezést. 1867 óta számos kísérlet tétetett a bank ügyeinek rendbehozására, míg végre 1892-ben az ú. n. valutatörvények útján (egy 60 millió koronás tétel kivételével) az összes államadósságok visszafizettettek. A bank helyzetében az államkövetelésektől való felszabadulás oly lényeges változást idézett elő, hogy rugékonny szervezete révén sikerült azt a világ egyik legjobban megalapozott bankjává emelni. Jegyei jelenleg csaknem 90 % -ig vannak fedezve.

A valuta 1879-ig ezüst volt; 1879—1891-ig arany és ezüst, 1892 óta arany (bár az 1 frtosok még jelenleg is „törvényes“ fizetési eszközt képeznek). A bankjegyek 1854-ig „konventiók“ értékben állítottak ki, 1858—1880-ig „osztrák érték“-ben, míg végül 1900 óta „korona“-értékben.

E rövidke történelmi vázlat után közöljük a bank összes kibocsátványainak jegyzékét az Osztrák-magyar bank összeállítására alapján.

Szabadalmazott osztrák nemzeti bank.

	Pénz- egység	Az egyes címletek névértéke forintokban	A b a n k j e g y e k		Elévülési határidő
			kibocsátási kelete	forgalomba hozatala	
I. Alak (Format)	K o n v e n c i ó s é r t é k b e n	5, 10, 25, 50	1816. július 1.	1816. július 1.	1848. augusztus 31.
		100, 500, 1000		1816. augusztus 28.	
II.		5, 10	1825. június 23.	1828. július 1.	1848. augusztus 31.
		25, 50, 100		1829. július 1.	
		500, 1000		1831. január 1.	
III.		5	1833. december 9.	1839. július 1.	1848. augusztus 31.
		10	1834. december 8.		
IV.		1, 2	1848. május 1.	1848. május 25.	1866. december 31.
		5, 10, 50, 100, 1000	1841. január 1.	1842. január 1.	
V.		1	1848. július 1.	1849. november 1.	1866. december 31.
		2		1849. július 1.	
		5	1847. január 1.	1851. december 1.	
		10, 100, 1000		1851. július 1.	
VI.		10	1854. július 1.	1855. október 1.	1866. december 31.

	Pénz- egység	Az egyes címkék névértéke forintokban	A b a n k j e g y e k		Elévülési határidő
			kibocsátási kelete	forgalomba hozatala	
I. kiadás	Osztrák értékben	1	1858. január 1.	1858. december 27.	1872. december 31.
		5	1859. május 1.	1859. szeptember 1.	
		10	1858. január 1.	1858. szeptember 6.	1871. szeptember 30.
		100	1858. március 1.		1870. december 31.
		1000			1889. augusztus 31.
II. kiadás		10	1863. január 15.	1864. május 2.	1887. december 31.
		100		1863. augusztus 1.	1888. október 31.

Osztrák-magyar bank.

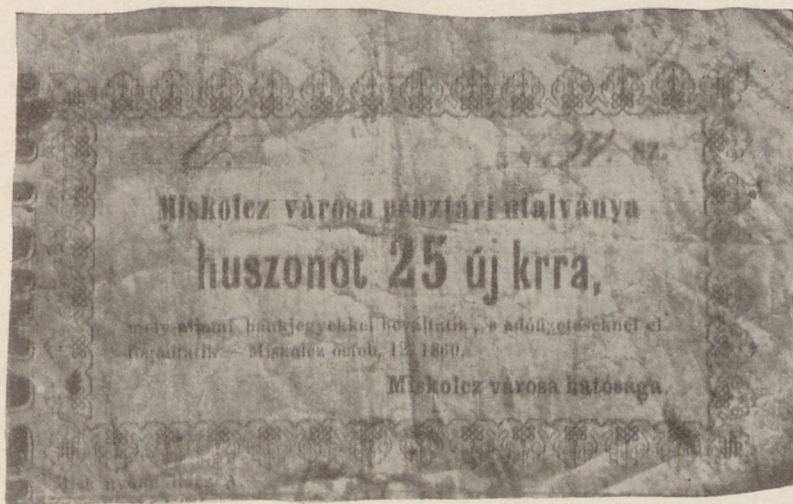
I.	Osztr. ért.	10	1880. május 1.	1881. január 3.	1909. augusztus 31.
		100		1881. október 31.	1910. október 31.
		1000		1882. szeptember 1.	1910. december 31.
II.	Korona érték	10	1900. március 31.	1901. szeptember 2.	1913. február 28.
		20		1900. szeptember 20.	1910. június 30.
		50	1902. január 2.	1902. május 26.	Jelenleg forgalomban lévő bankjegyek.
		100		1902. október 20.	
		1000		1903. január 2.	
III.		10	1904. január 2.	1905. február 25.	
		20	1907. január 2.	1908. június 22.	

Faragó Miksa.

Miskolcz város pénztári utalványa. 1860.

11 ¹/₂ cm. hosszú és 6 ¹/₂ cm. magas, egyszerű, víznyomás nélküli, elsárgult fehér papíron fekete nyomásban ez a felirat olvasható: MISKOLCZ VÁROSA PÉNZTÁRI UTALVÁNYA | HÚSZONÖT 25 UJ KRRA, | MELY ÁLLAMI BANKJEGYEKSEL BEVÁLTATIK, S ADÓFIZETÉSEKNÉL EL- | FOGADTATIK. — MISKOLCZ OCTOB. 12. 1860. Fent, az utalvány sarkaiban két — 11 vonalból képzett — hálózat, a baloldaliban C. (tintával beírva) a jobboldalt levőben 34. (tintával) SZ. (nyomtatva). Alul: MISKOLCZ VÁROSA HATÓSÁGA. A kereten kívül alul elválasztó vonal s a bal sarokban: MISK. NYOMT. RÁ CZ Á. balfelől: -alványa szó alsó fele látható. Valószínűleg: Miskolcz városa pénztári utalványa — felirat választotta szét az íveken az egyes utalványlapokat, illetve sorokat. A keret 40 palmettaszerű díszítésből áll. A hátlap üres s az utalvány mindkét oldalán le van bélyegezve és pedig kétféle bélyegzővel. A lenyomatok elmosódottak; úgy látszik az egyik a tanács, a másik a pénztári hivatal pecsétje.

¹ Az 1866. május 5-iki törvény által államjegyekké minősítették.

A Numizmatikai Közlönyben (1905. IV. évf. 48. l.) röviden már említést tettem a szükségbankőről, közölve akkor a feliratot, illetve szöveget is. Azóta több ízben kutattam írásbeli források után, de eredmény nélkül. Miskolcz város levéltára rendezetlen és hozzáférhetetlen. Szakszerű rendezését most kezdette meg az újonnan kinevezett levéltáros. Az „öregek”, kik még tudnak visszaemlékezni az ötven év előtti időre, mondják, hogy a váltópénz hiánya miatt bocsátotta ki a város ez utalványlapokat. Olyan kevés volt az apró pénz, hogy felére, negyedére is elvagdalták a rendes bankót. Állítólag nem csak ilyen 25, hanem 10, — sőt 6 krajcáros (?) utalványokat is nyomtak volna „ívszámra” Rácz Ádám nyomdájában, de ezeknek nyoma sincsen, sőt a most bemutatott 25 krajcárosból is csak ezt az egyetlen egyet ismerem. Valószínűleg igen rövid ideig lehettek forgalomban s a rendes váltópénz megszorodásával mindenki sietett a szükségből elfogadott pénzt a biztosra beváltani. Ugy is mondják, hogy sokan nem is fogadták el a város pénzét s nem bíztak annak jóságában.

Érdekes, hogy Miskolcz város 1860-i október 12-én kibocsátott ezen utalványa nem egyedül álló, mert például a szomszédos Eger város 1860 október 2-án 25 és 10 krajcáros ilyen utalványokat bocsátott ki, alig eltérő szöveggel; továbbá Dobsina város 1860 október 10-én (Num. Közlöny 1906. V. évf. 8. lap: Halász Gábor: „Dobsinai szükségbankók”) 10 krajcáros bankót. Úgy látszik országszerte, vagy legalább is ezen a vidéken — szűkiben lehetett a váltópénz. Az egymáshoz közeli dátumok már csak ennél a három városnál is arra mutatnak, hogy a bajnak országosnak kellett lenni. Érdemes lenne erre nézve az adatokat összegyűjteni. Most még az élőket is meg lehet szólaltatni, ahol írásbeli forrás sincsen.

A bemutatott pénztári utalványt a Borsod-miskolczi múzeum őrzi.

Leszih Andor

Nemzetközi numizmatikai és medaillisztikai kongresszus Brüsszelben, 1910.

Az 1891-ben Brüsszelben, a belga királyi numizmatikai társulat által rendezett első nemzetközi numizmatikai kongresszus után, melynek munkálatait G. Cumont és A. de Witte¹ adták ki, kilenc év telt el a második nemzetközi numizmatikai kongresszusig, mely az 1900. évi világkiállítással kapcsolatosan azon év június havában tartott meg Párizsban a kiállítási területen, a Szajna partján épült kongresszusi palota termeiben. Ennek vezetői a francia numizmatikai társulatból teltek ki és a kongresszus munkálatait Castellane gróf és Adrien Blanchet bocsájtották közre.² — Még a párizsi kongresszus utolsó ülésén emelkedett föl az azóta elhunyt Stroeplin Pál, a svájci numizmatikai társulat elnöke és meghívta a kongresszust egy 1904-ben Genfben tartani szándékolt harmadik nemzetközi numizmatikai kongresszusra. Ez a kongresszus azonban többrendbeli közbejött akadály folytán nem jött létre. Így egy teljes évtizednek kellett ismét lefolynia, amíg a legutóbbi párizsi kongresszust a *jövő 1910. évi június hóra Brüsszelbe összehívott harmadik nemzetközi kongresszus* fogja követni, melynek rendezését ismét a belga királyi numizmatikai társulat vette kezeibe, ezúttal azonban egyesülve a holland-belga éremkedvelők társulatával.³ — A két társulat e szerencsés ötletű szövetkezésének legközelebbi eredménye a *kongresszus kettős irányzata*, amennyiben két szakosztályra ágazik, *ú. m. a numizmatikai és a modern medaillisztikai szakosztályokra*.

A kongresszus szervezőbizottságának elnökei: B. de Yonghe gróf, a belga kir. num. társulat elnöke, és Alphonse de Witte ugyanezen társulat titkára és a holland-belga éremkedvelők társulatának elnöke, a kongresszus védnökségét pedig Albert belga kir. herceg fogadta el. A belga kormány a maga részéről szintén támogatni fogja a kongresszust.

A nemzetközi kongresszus munkálatai sikerének biztosítására és az érintkezés közvetítésére valamennyi országban, mely a kongresszuson képviselve lesz, patronázs-bizottságokat (comité de patronage) alakított a kongresszus vezetősége. E patronázs-bizottságok egyes nagyobb államokban maguk is numizmatikai és medaillisztikai albizottságokra oszlanak, egyéb államokban azonban egységesek.

A magyarországi patronázs-bizottság tagjaiul Teleki Sándor grófot az éremkedvelők egyesületének elnökét, Gohl Ödönt és Beck Ö. Fülöp szobrászt, legismertebb medailőrünket kérte föl a kongresszus vezetősége. Eddig Európa, Amerika és Afrika 23 államának 130 szakembere,⁴ tudósok és művészek vegyesen, alkotja a külföldi patronázsok testületét, mely a folyamatban lévő újabb bejelentések útján folyton gyarapodik további államok bizottságaival.

A kongresszus 3—4 napig fog ülésezni és a felolvasott munkálatok során szóbeli vitának lesz helye.

Az ülések idején túl a tagok a belga királyi éremtárat s a brüsszeli pénzverdét is meg fogják tekinteni.

¹ Congrès international de Numismatique organisé et réuni à Bruxelles... par la société royale de numismatique de Belgique à l'occasion du cinquantième anniversaire de sa création. — Procès verbeaux et mémoires publiés par MM. G. Cumont secrétaire et A. de Witte secrétaire adjoint du congrès. — Bruxelles, I. Goemaere. 1891. 687 lap, 8°, képtáblákkal.

² Congrès international de Numismatique réuni à Paris, en 1900. — Procès verbeaux et mémoires publiés par MM. le comte de Castellane président et Adrien Blanchet secrétaire général. — Paris 1900. 449 lap, 8°, 34 képtáblával.

³ Société royale de numismatique de Belgique. Société hollandaise-belge des amis de la médaille d'art.

⁴ Német, angol, amerikai (Egyesült-Államok), bolgár, osztrák, brazilai, kanadai, dán, egyiptomi, japán, spanyol, francia, görög, magyar, olasz, norvég, portugál, román, orosz, svéd, svájci és török.

Akik a kongresszus tagjaiul beiratkozni kívánnak, 3 frank beiratási díjat fizetnek és Alphonse de Witte úrnál, a kongresszus titkáránál (Bruxelles, 55, rue du trône) már mostantól fogva jelentkezhetnek.

A benyújtott munkák, úgyszintén az előszóval előadottak s az ülések jegyzőkönyvei is egy kötetbe egyesítve fognak kiadatni. E kötetre a tagok 20 frank, a nem tagok pedig 25 franknyi összeggel fizethetnek elő. Az egyes munkák felolvasására 15 percnyi idő, nyomtatásban való terjedelmükre 16 nyolcadrétű oldal van megállapítva maximális határu.

A kongresszus emlékérmét Jules Jourdain belga művész készíti és vert érem lesz. Bronz példányokat 10, ezüst példányokat 25 frank áron kaphatnak a kongresszus tagjai.

Sem az emlékéremre, sem a munkálatok kötetére nem kötelező az előfizetés a kongresszus tagjainak.

Végül, tervbe van véve egy *éremkiállítás* rendezése is, a kongresszussal kapcsolatosan; a kiállításra nézve most folynak a tárgyalások az 1910. évi *brüsszeli nemzetközi általános kiállítás* szépművészeti bizottsága és a holland-belga éremkedvelők társulata közt.

Nagyon sok körülmény teszi kívánatossá, hogy hazai numizmatáink és éremkedvelőink közül minél többen vegyenek részt a kongresszusban. Először is a három franknyi beiratási díj oly csekélység, amelyet bárki, még ha nincs is szándékában elmenni, bátran rászánhat, már csak azon hazafias célból is, hogy Magyarország minél impozánsabbul legyen képviselve a részvevők (tagok) névsorában. E 3 frankkal biztosítja magának a munkálatok kötetének kedvezményes árú (20 frank) megrendelési jogát is. — De tovább menve, figyelembe veendő, hogy a kongresszus az 1910. évi brüsszeli világkiállítás keretében fog megtartatni, és hogy előre látható, miszerint e világkiállításra kedvezményes árú Cook-féle és egyéb menettérít és körutazási jegyek fognak kiadatni. Maga az utazás, melynek útvonalában München vagy Nürnberg, Heidelberg, Frankfurt, Mainz, Coblenz, Köln, a bájos rajnai hajóút, azután a magyar műkincseiről is nevezetes Aachen, s oda-vissza a Rajna vidékének természeti szépségeivel és történeti meg művészeti nevezetességeivel vonzó számtalan zuga, pontja, városa esik, sőt Brüsszelen túl, a szomszédságban és alig pár órai távolságban Anvers, Gent, Bruges, Ostende, — mindezek oly páratlanul kedvessé és tanulságossá teszik magát ezt az útvonalat, a melyhez hasonló alig akad, hogy ennyire dús és egymást szinte érintő sorozatban nyujtsa a legkülönbözőbb attrakciókat. Ha numizmatikai szempontból másodrangú érvek is ezek, semmiesetre sem hallgathatjuk el és alkalmasak arra, hogy minél több ingadozót végleges elhatározásra és a kongresszusban való részvételre bírjanak. — A kongresszusra beiratkozni kívánóknak ebbeli óhaját, mint a magyarországi patronázs tagja, szívesen közvetíti a kongresszus titkáránál, ha erre fölkéri, e folyóirat szerkesztője.

Gohl Ödön.

K ü l ö n f é l é k.

Iskolai signumok. Úgy Iglón, mint Késmárkon, de valószínűleg más szepességi gimnáziumokban is a XIX. század első felében használatban voltak az ú. n. signumok, melyek többnyire fából készültek ugyan, de voltak ércből — valószínűleg bádogból — készültek is, legalább a késmárki adatok ilyenekre is vonatkoznak. A fából készült signumok inkább lapátalakúak (C=∩), az ércből készültek kerek lapok voltak; akkorák, mint egy ötkoronás pénzdarab, de laposabbak lehettek. Kétfélék voltak és egyoldalúak. Az egyik fajtán S. L. (Signum linguae), a másikon S. M. (Signum morum) betűk voltak. Az első a latin beszéd elősegítésére szolgált, a másik a jó magaviselet fokozását célozta. Azoknak kellett hordaniok zsebben, kik nem latin nyelven beszéltek, illetve akik valami csinyt követtek el s mindaddig hordaniok kellett, míg társaik közül valaki hasonló hibába esett. Ez utóbbi ekkor tartozott az illető signumot átvenni és magánál hordani, amíg

hasznoló módon túladhathott rajta. Signum gyanánt használták az iglói áll. polgáriskolában — a magyar beszéd elősegítése céljából — a magyar szabadságharc 3 krosát (?) az 1898—1902. években.

Horváth A. János.

Érdekes régi éremre bukkantam a napokban itt Magyaróvárott Sommer László főhercegi számtartó úr emléktárgyai között.

Minthogy ilyen érem ismertetését még nem olvastam közlönyünkben, bizonyára érdeklődéssel fogják venni t. tagtársaim annak leírását.

A szóban forgó érem tulajdonképpen öt érem, amennyiben öt egymásra hajtható éremből áll.

Az összecukott érem előlapján Sz. János evangélista van ábrázolva, hátsó két részre osztott lapján a felső szelvényben az „Isten báránya“, az alsóban pedig IHS látható.

Az érem teljesen kinyitott állapotban keresztalakot mutat, amelynek belső négy lapján Sz. János evangéliuma I. részének 14 kezdő verse van bevésvé németül. — (Im Anfang war das Wort stb.) — A belső középső érem a kálváriát mutatja.

A keresztalakúra kinyitott érem hátsó lapjain a négy evangélistát s a már előbb említett — „Isten báránya“-t ábrázoló — kép van.

Ugy a hat kép, valamint a négy lapot kitöltő szöveg kézzel vésett s a vésés nyomán támadt mélyedések fekete festékekkel kitöltöttek.

Anyaga ezüst, nagysága: 29 × 32 mm. — Súlya 17 gramm.

Ifj. Mild Gyula.

Az iglói ág. ev. főgimnázium éremgyűjteménye. Az éremgyűjteményt 1877-ben Róth Márton tanár kezdeményezte, ki azt azóta folytonosan egész mostanáig, amikor már nyugalomba akar vonulni, páratlan buzgalommal kezeli és gyarapítja. Az ő érdeme, hogy ma a már tekintélyes, szépen rendezett gyűjtemény üvegfedelű öt nagy lapos szekrényben elhelyezve kényelmesen megtekinthető.

Az érmek jó nagy részét tanítványai segítségével gyűjtötte, de szaporodott a gyűjtemény vétel útján is.

A gyűjtemény országok és uralkodók szerint rendezve 2800 drbot (a kettős példányokat nem számítva) számlál. Ezek között 460 drb magyarországi. (42 drb árpádházi, 48 drb vegyesházi és 11 drb bányavárosi.) 1 drb barbár, 39 drb görög és 340 drb római érem. Érdekes a papírpénzgyűjtemény. Magyar vonatkozású emlékérem van 74 drb, külföldi 160 drb.

Érdekesebb darabok: Nagy Lajos virágos aranya, verdejegy nélkül: ✱ LODĖV—ICVS REX; a másik oldalon: ✱ S IOHA—NNES B. (Álló szent alakkal). Rákóczi György (1646. N—B), Barcsay Ákos (1660), Apafi Mihály (1666) tallérja. Murányaljai (20, 10, 3, 1 kr.), sárospataki (1 kr.), hű-szebeni (20 kr.), munkácsi—ungvári (5 és 10 kr.) és komáromi (5 és 10 kr.) 1849-i papír szükségpénzek. 100 frtos kamatos utalvány (1848, Völgyi, Inkey). 6 drb 10 kros egy darabban (Bécs, 1860. nov. 1.). Magnia Urbica (Carinus neje) aranya: Av. MAGNIA VRBICA és Rev. VENERI VICTRICI.

Az emlékérmek közül nevezetesebbek: az 1684-i török elleni szövetség emlékérmé (réz); a reformátorok emlékérméi, 15 drb (Dassier-féle sorozat, 1660-ból); Szász Móric gyönyörű domború nagy emlékérmé, szép példány. Úgy az emlékérmek, mint a forgalmi érmek között azonban ezeken kívül még több érdekesebb darabja van.

Horváth A. János.

I r o d a l o m.

Az *Erdélyi Múzeum* f. évi június hó 1-én megjelent 2-ik füzeté ünnepi számnak készült és igen becses tartalommal ékeskedik. — Dr. Pósta Béla egyetemi tanár s az erdélyi múzeum érem- és régiségtárának igazgatója most töltötte be ezen minőségben való munkálkodásának első évtizedét. — Mialatt ő a kairói arkeológiai kongresszuson járt, tanítványai és múzeumi munkájában segédei elhatározták, hogy a mester távollétében, meglepetésképen, az Erdélyi Múzeum keretében emlékkönyvet adnak ki tiszteletére. Az értékes és érdekes cikkek hosszú sora két numizmatikai tanulmányt is tartalmaz.

Ezeknek elseje **Kovács Istvánnak** terjedelmes, 42 lapra terjedő tanulmánya, melynek címe: *Etruria pénzrendszere*. Ennek rövid foglatatát itt adjuk:

Etruriának legrégebbi pénzdarabjai a Kr. e. 5. század elejéről valók, a legfiatalabbak a Kr. e. 3. századból származnak. — Ez időből arany-, ezüst- és bronzpénzek maradtak ránk. Egyik jellemző sajátságuk, hogy csaknem minden darabjuk értékjeggyel van ellátva. Az arany- és ezüstérmek úgy technikai, mint értékelő rendszerüket tekintve, — a bronzérmek jelentős részétől különválnak, — egy csoportban maradnak; mindig *verési* technikával állítottak elő és mindig a *10-es rendszer* és ennek változatai szerint alakulnak a kis pénzegységekből azoknak többszöröse és a nagy pénzegységek. A *bronzérmek* négyfélék: **1. nehéz bronzok**, **2. könnyű bronzok**. Mindkettőt a 12-es értékelő rendszer jellemzi. **3. a 10-es értékelő rendszerhez tartozó könnyű bronzok** és **4. az előbbi csoportok egyikéhez sem sorolható kis bronzok**.

Mielőtt rendszerezésüket megkísérlelhetnők, szükséges tudnunk, hogy Itália területét ősidők óta a duodecimális (12-es) számítási rendszer jellemezte, míg a tiszta decimális (10-es) számítási szisztéma Egyiptom földjének sajátossága. Ismernünk kell továbbá a pénzlábat, mely szerint az érmekeket kibocsátották.

Az etruszkus pénzeknek tudományos alapon való osztályozását legelőször Deecke W. kísérelte meg (Das etruskische Münzwesen. Müller: Etruskische Forschungen 2. füzet. Stuttgart, 1876.) és a numizmaták a legutóbbi időkig akceptálták Deecke munkálkodásának eredményeit. Pedig sokszor és nagyokat tévedett Deecke. Így a különböző számítási rendszerek eltérő sajátságait figyelmen kívül hagyta és a 10-es rendszernek Etruria területén való feltűnését egyszerűen azzal magyarázta, hogy Etruria Sziciliából kölcsönözte azt, holott fejlettebb formában korábban megtaláljuk Etruriában, mint Sziciliában.

A pénzlábat illetőleg elismeri, hogy létezett egy etruszkus súlyegység, az etruszkus font, mely annyira szorosan kapcsolódott a pénzrendszerrel, hogy az etruszkus nehéz bronzok kezdetben annak súlyára öntettek, — de az etruszkus font szerinte 218 grammot nyomott (Mommsen is így gyanította) és a 327·45 grammos római fontból lassú súlyvesztés folytán állt elő. Valójában azonban a ránk maradt legsúlyosabb etruszkus as-ok súlyából csak egy 202 gr.-ot nyomó fontra lehet következtetni. Az pedig, hogy a római fontból állott elő súlyvesztés folytán, — merő képtelenség.

Deecke a valójában legfiatalabb aranyakat a legrégebbieknek tartja és ioniai pénzlábra verteknek mondja. A többi aranyakat az attikai-szirakuzai rendszerhez sorolja.

A 22 gr. és 11 gr. körüli ezüstérmek szerinte perzsa kettős státerek és státerek, a 16 gr., 8 gr. és 4 gr. körüliek pedig attikai-szirakuzai lábra vert tetradrakmák, didrakmák és drakmák. Kr. e. 200 táján bekövetkezett az etruszkus szisztémának a rómaival való kiegyenlítése, a római triensláb elfogadása, melyet az etruszkoknál is a sextansláb életbeléptetése követett.

Hogy két vagy három fémét egyidőben szerepeltethessen, az arany és ezüst értékviszonyát majd 1:10, majd 1:15 arányokkal fejezi ki. Az ezüst és réz értékviszonya szerinte hol 1:288, hol 1:250 arányokkal jelölhető. A fémeknek egymásközötti értéke azonban a pénzrendszerekbe bevive, sokkal nagyobb állandóságot kell hogy mutasson. Másfelől az ezüst sohasem képviselt a rézzel szemben olyan magas értéket. Ókori feliratos emlékek és pénzrendszerek bizonyítják, hogy csak úgy aránylott az ezüst értéke a rézéhez, mint 1:120.

Végül Etruria érmelesében hat korszakot különböztet meg Kr. e. 500-tól a Kr. e. 2. századig.

Ez etruszkus érmekek behatóbb tanulmányozása azonban arról győz meg, hogy Etruria érmelesének egész ideje alatt sokkal egységesebb elveket követett pénzkibocsátásában, mint azt Deecke és utána annyian hitték. Sem súly-, sem pénzrendszere nem függött Rómától s még kevésbé fejlődött ki azokból. Amennyiben kölcsönzésről lehet szó, csak Róma lehetett a kölcsönző.

Etruria területén két súlyrendszer volt otthonos: *egy nehéz és egy könnyű. A nehéz* a régebbi és azonos Itália ősi súlyegységével, az ú. n. itáliai litrával, vagy oszkus fonttal. *Súlya* 273 gr. *A könnyebbik* 202 gr.-ot nyom és feltűnése összeesik az etruszkus arany éremverés kezdetével, sőt talán ez keltette életre. Ez utóbbinak képviselői az etruszkus bronzok legnehezebb as-példányai. A két súlyrendszer egyidőben is uralkodott Etruria különböző területein.

A legújabb metrologiai kutatások (Lehmann C. F.) eredményeinek világításánál a nehéz fontot nem tekinthetjük másként, mint az eredeti babilonai ezüst mina (545·8 gr.) felét, míg a könnyű font nem más, mint az ú. n. királyi babiloni-perzsa kereskedelmi mina (505 gr.) $\frac{2}{5}$ -e, mint amely súlyrészek Etruria területén súlyegységekké emeltettek.

Etruria összes érmei ehhez a két súlyrendszerhez csatlakoznak. És pedig a 11 gr. és 22 gr. körüli ezüstérmek s a kétlapú aranyak a nehéz fonthoz; a 16 gr. és 8 gr. körüli ezüstérmek, az egylapú aranyak és az összes bronzérmek a könnyű fonthoz. — Azokat *perzsa-etruszkus*, ezeket *babilonai-etruszkus* rendszerű érmeknek nevezhetjük, melyekhez, mint alosztályok csatlakoznak a *kampániai-etruszkus* rendszer érmei és a *decimális és duodecimális* értékelő szisztémával bíró bronzok.

Úgy tetszik, hogy a nehéz font, pénzrendszerével együtt, az északi részeken volt otthonos, míg a könnyű Középső- és Dél-Etruriában.

Itáliában a legrégebbi idők óta csak a rezet használták értékmérő fém gyanánt. Az arany és ezüst ebben a szerepében jövevény ezen a területen.

A 273 gr.-os rézfontból, az ezüst és réz közötti értékarány (1:120) alapján megkapták a 11 gr. körüli ezüstérmek által képviselt kis pénzegységet (2·275 gr.). [Az érem átlagos súlya 11·37 gr. Értékjegye 5. — $11:37:5 = 2:275 = 273:120$.] A 202 gr.-os

rézfontból ugyanazon eljárással a 16 gr. körüli ezüstérmek kis pénzegységét (1·68 gr.). [Az érem átlagos súlya 16·8 gr. Értékjegye 10. — $16·8 : 10 = 1·68 = 202 : 120$.] Ezekből aztán 10-es rendszer szerint építették fel a nagy pénzegységeket, melyek mindig akkora értékjegyet viselnek, ahány egységet tartalmaznak.

A réz értékmérővel bíró Itália területén, — hol a duodecimális számítási rendszer volt ősidők óta használatos, — a 10-es rendszernek az első etruszkus ezüstérmek kibocsátásával egy időben való feltűnése meglepő. Magyarázatát abban találjuk, hogy a réz mérlegelésénél mindkét fontot 12 részre osztották, — aminek emlékét őrzik a duodecimális tagolású bronzok, — ellenben az arany és ezüst mérlegelésénél — minden bizonynyal, — *egyiptomi mintára* csak 10 részre osztották a fontokat már sokkal előbb, mintsem pénz-kibocsátásra gondoltak volna. Az így nyert $\frac{1}{10}$ -ed résznek $\frac{1}{12}$ -ed részét, vagyis a fontnak $\frac{1}{120}$ -ad részét fogadták el pénzegységül s a pénzrendszerbe azután bevitték a 10-es számítási jelleget. Ezt annál könnyebben megtehették, mert így a két fém pénzegységei egyenes arányba kerültek. A réz azonban még sokáig nyers állapotban maradt forgalomban és súlyát ezalatt mérleg segítségével állapították meg.

Úgy a babilonai-etruszkus, — mint a perzsa-etruszkus rendszerekhez tartozó ezüstérmek pénzegységeinek súlya, egy bizonyos időben, eredeti nagyságáról felére súlyodt le. Ez a súlyredukálás a babilonai-etruszkus rendszer ezüstérmeinél mégegyszer bekövetkezett. Az *első* súlyredukcióval egy időben tűnnek fel az első etruszkus aranyérmek, melyeknek kis egysége (0·056 gr.) az arany és ezüst értékviszonya (1 : 15) alapján a redukált súlyú babilonai-etruszkus kis pénzegységgel (0·84 gr.) egyenlő értékű. A perzsa-etruszkus rendszerből egykorú aranyak nem ismeretesek. Ekkor bocsátják ki az első nehéz bronzokat is, de úgy látszik, ezek csak vidékenként töltötték be a valuta-pénz szerepét.

A második súlyredukcióval eltűnnek a babilonai-etruszkus rendszer aranyai, de helyüket elfoglalják a kampániai-etruszkus rendszer aranyai. Ezeknek kis egysége (0·227 gr.) egyenlő értékű egy kampániai ezüst drakmával (3·41 gr.).

Az ezüst pénzegységek eredeti és redukált formái Etruria érmeelésének *három korszakát* biztosan határolják. De támogatja ezt a kronológiai osztályozást az érmek művészi stílusa is. — Az ismételt redukció okát az államháztartás rázkódtatásaival kell kapcsolatba hoznunk. A legnagyobb csapások idején fordulhatott az etruszkus nemzet ilyen finánciális eszközökhöz. Az egykor hatalmas Etruria tragikus bukása közben három időpont jelzi a folytonos hanyatlást. Tengeri hatalmának elvesztése során 450. év a Kr. e. szárazföldön ért csapásainak legérzékenyebbike a 390. évben követte ezt, amikor északon a gallusok, délen Róma hódította el legjelentősebb területeit. És végre a 266. év Kr. e., amikor utolsó erőssége, Volsinii is elbukott.

Volsinii eleste után Róma Etruria kezében *csak* a bronz-pénzverés jogát hagyta meg. Volsinii elestétől számítható a *negyedik korszak* és tart a Kr. e. 200 körül. Ebből a korból származnak a 10-es értékelő-rendszert követő bronzérmek.

Látjuk tehát, hogy Deeckének kronológiai osztályozása sem indokolt. —vt—

Ugyanezen emlékfüzetben van még egy másik, rövidebb numizmatikai tárgyú tanulmány. Ez **Leszih Andor** cikke: *Szent László alakja a legelső magyar talléron*, amelyben az 1499-i első tallér Szent László alakjával foglalkozik, rámutatva arra, hogy a szent alakja derékig a rendes aranyforintokról van változtatás nélkül lemásolva. A későbbi évek veretei nagyobb haladást mutatnak s valószínűen más kéz munkái. Röviden fölemlíti a középkori, különösen a vegyesházi korszak magyar pénzverésében a megszokottsághoz való merev ragaszkodást, melyet részben a kor szellemének, részben annak tulajdonít, hogy pénzverőink csak mesterek voltak, nem pedig művészek. Így az 1499-i első tallér készítőjét is a megszokott formákban dolgozó pénzverők sorában kell keresni, nem a művészek között.

Warwick Wroth: Catalogue of the imperial Byzantine Coins in the British Museum. London, 1908, 2 kötet 8°, CXII és 687 lap, 79 képtáblával.

Mindenki, aki akár tudományos vagy kedvtelési, akár kereskedői szempontból vagy

érdekből foglalkozott a bizanci pénzekkel, ezerszer tapasztalta Sabatier 1862-ben megjelent munkájának hiányait és fogyatékoságát. Régóta reményteljes várakozással tekintett az érdekeltek nagy táborára egy újabb munka felé, mely igényeiket kielégíthetné. Időközben Schlumbergertől várták ezt a könyvet, mint aki e feladat megoldására a bizanci korszak kulturájának beható ismerete és már megjelent idevágó nagy munkái révén leghivatottabb volt. Mialatt e kiváló tudóst más feladatok foglalták le, Wroth, ki eddigelé inkább antik görög érmészeti munkák révén lett ismeretes, megajándékozta a numizmatikusokat a nagy brit múzeum bizanci pénzeinek tudományos lajstromával.

Wroth lajstroma Anastasiussal (491—518) kezdődik. — Már Sabatier is (I. k. 151. l.) úgy nyilatkozik, hogy a bizanci típus igazában Anastasius uralkodásával kezdődik. Ő reformálta a pénzverést, a római rendszert megváltoztatván a follis-rendszer behozatalával. Ezen általánosan ismert, — 40 nummiont vagy egységet képviselő — rézpénzekből 12 db. volt az ezüst siliquának, ez utóbbiból pedig 24 db. egy arany solidusnak az egyenértéke. — A follis nemcsak a hátlapjukon M jelzésű (M mint görög betű, illetve számjegy = 40) egész darabokban, hanem K jegyű 20 egységű fél, X vagy I jegyű 10 egységű (deka-nummion) negyed, E jegyű 5 egységű (pentanummion) $\frac{1}{8}$ follisok és ezeken kívül időnkint a follisnak egyéb részdarabjai is verettek. (E pár szóval a bizanci pénzekkel nem foglalkozó olvasókkal kívántam megismertetni a follis-rendszert.)

Blanchet, a Wroth-féle munkát ismertetvén, kifogásolja azt, hogy a siliquát ismerjük el a bizanci pénzrendszer cégéréül és mintegy sarkpontjául midőn az I. Constantinus által iniciált és mintegy nyolc évszázadon át majdnem változatlanul uralkodó $4\frac{1}{2}$ grammos aransolidus volt ezen egész idő alatt a birodalom valuta-érme, a külső forgalom eszköze és — hogy ezt a szempontot se mellőzzem, — a császári főnhatóságból kifolyólag arrogált kizárólagos aranypénzverési jognak kézzelfogható bizonyága. — Igazat adok Blanchetnek a solidus nagy pénzügyi és pénztörténeti fontosságát illetőleg, másrészt azonban alig tartom lehetségesnek, — és valószínű, hogy Wroth is ugyanezen szempontot honorálta műve beosztásánál, — miszerint a bizanci érmészet kiinduló pontjául I. Constantinus uralkodása idejét fogadjuk el, amikor igaz, hogy megszületett az aransolidus, mely még az antik görög drakmánál is hosszabb ideig uralkodott a világpiacokon — hanem még nem alakult ki a bizanci birodalom politikai önállósága, sem pedig a bizanci kultúra, a bizanci szellem, amelyek nélkül sem a solidusnak, sem pedig Bizanc városának világtörténeti fontossága és nagy szereplése nem jutott volna jelentőségének csak későbbben kivívott fokára.

Wroth a gótok, vandálok stb. pénzeit, Sabatiertől eltérve, nem veszi föl a bizanci érmek sorozatába, ezenkívül nagyon sok tekintetben érvényesítette a brit múzeum összehasonlíthatatlanul dús anyagából meritett tanulságokat a Sabatier által elfoglalt álláspontok helyesbítésére. Néhány rendkívüli ritka érmet, melyeket a brit múzeum még nélkülöz, a sorozat teljessége kedvéért fölvetett könyvébe, több éremre nézve abbéli véleményét nyilvánítja, hogy azok nem pénzek, hanem jámbor célokra, vagy ajándékképpen való szétosztásra szánt érmecskék vagy bárcák voltak. — Blanchet, fönt idézett ismertetésében, melyre önkéntelenül is visszatérek, helyesen igényli e megkülönböztetést IV. Romanos Diogenesnek (1067—1070) egy 2·7 gr. súlyú ezüstérme részére, amelyen a szabadabb fölfogású Sz. Mária, — a Panagia Hodegetria — álló alakja látható, a balkarján tartott Jézussal. — Ezen éremnek a hátlapon folytatódó hexameteres felirata, a Panagiának a szokott hieratikuss fölfogástól eltérő ábrázolása és azon körülmény, hogy ugyanezen típusú, de valamivel kisebb méretű éremnek arany példánya is ismeretes a sz.-pétervári Photiades-féle gyűjteményben, — arra engednek következtetni, hogy nem pénzről, hanem a medáliák illetőleg zsetónok csoportjába tartozó veretről van szó. (Ezen érem leírása, illetve képe Sabatier II. k. 172. l. és L t. 15. sz. a. található, azonkívül a Numizmatikai Közlöny VII. k. 157. l. 4. sz. képén láthatjuk a Panagia Hodegetria képét viselő hátlapjának ábrázolását.

Az előlapon kezdődő felirat szövege, (l. alább) is hozzájárul ahhoz, hogy a már

Salis gróf és Sabatier által is IV. Romanosnak tulajdonított érem kegyeleti célját elismerjük: ΟC ΗΑΠΙΚΕ ΠΑΝΤΑ ΚΑΤΟΡΘΟΙ ΠΑΡΘΕΝΕ COI ΠΟΛΥΤΑΙΝΕ. Aki benned bíz, mindenben boldogul. A te tiszteletedre ő dicsőséges Szűz!

A könyv ára körülbelül 70 korona. Tudom, kevesen vannak gyűjtőink közt, akik ily költségesebb műveket megszereznek, mindazáltal Wroth könyve oly hézagpótló, oly régen várt, rég óhajtott munka, hogy bizvást remélhetjük, miszerint általános lesz az öröm megjelenése fölött és kivált Magyarországon, ahol a bizanci pénzek a leletek és a közeli Balkán-államokból való behozatal révén oly gyakoriak, — sőt gyűjtésük szempontjából az aránylag csekély kereslet folytán kedvező viszonyokról is lehet szó — magát a bizanci pénzek gyűjtését, — melynek Saulcy és Sabatier könyveinek hiányossága és ritkasága is útját állta, — e könyv megjelenése valószínűleg föl fogja lendíteni s a numizmaták figyelmét ezen érdekes kérdésekben annyira bővelkedő pénzcsoport felé fogja terelni.

A **borsod-miskolczi** közművelődési és múzeumegyesület 1906—1907. évi évkönyvében *Leszih Andor* az éremgyűjteményről adott jelentése keretében megemlékszik a borsod-megyei kelta pénzekről és régiségekről. E közleményt olvasóink számára a Num. Közlöny tavalyi harmadik füzetében volt szíves közzétenni a szerző.

Adrien Blanchet: Notices extr. de la chronique de la revue numismatique (1. Trim. 1909). A legújabb numizmatikai irodalmi termékek ismertetése.

Michel C. Soutzo: Essai de classification des monnaies de bronze émises en Égypte par les trois premiers Lagides (Rev. Num.; különlenyomat). — Páris, 1909.

Ötvös Gábor.

Fadrusz János érem.

Az arcképes emlékermek kultusza még mindig lassú lépésekkel halad előre hazánkban s noha tapasztaljuk, hogy az illetékes körökben megvan nemcsak az érdeklődés, hanem a hajlandóság is megfelelő alkalmakkor ilyeneket kiveretni, sok esetben ez csak a hajlandóságnál marad s ennek oka a legtöbb esetben abban rejlik, hogy nincsen meg az összekötő szerv, amely a rendelőt az érmet alkotni képes s arra tanult művésszel összehozza.

A Magyar Numizmatikai Társulat feladatai közé sorozta azt, hogy e hiányt kipótolja s érintkezésbe lépett egyelőre több várossal, hogy azok nagy szülőtteit emlékermekkel örökítsék meg. — Ezek elseje Pozsony városa volt, s mint az eredmény tanúsítja, ezen kezdeményező lépés sikerrel is járt. — Társulatunk másodtitkára Rampacher Pál indítványára felajánlottuk Pozsony városának a közbenjárást, hogy nagy szülőtte, Fadrusz János, a hírneves szobrász emlékeztére érmet veressen. — A város tanácsa ezen indítványunkat elfogadta s társulatunk útján megbízást adott Berán Lajos tagtársunknak, az ismert nevű fiatal éremművésznek az érem kivitelére. — Az érem nem régen veretett ki s minden tekintetben sikerültnek mondható. Előlapja Fadrusznak karakterisztikus vonásait szobrászi tekintetben igen nehéz beállításban örökíti meg. — Hátlapja Pozsony

város címerét s IOANNI · FADRVSZ · SCVLPTORI · — ARTE · NATI · INCLYTVM · POSONIVM · feliratot viseli. — Az érem átmérője 40 mm. s ezüstben és bronzban veretett ki.

Társulatunk jelenleg még Nagyszalonta, Kézsmárk és Besztercebánya városokkal folytat tárgyalást arcképes érmek kiveretése tárgyában. Reméljük, hasonló sikerrel.

(Z—n.)

U j d o n s á g o k.

1. Lóczy Lajos plakettje. — Előlap: Mellkép balfelé. A mezőben, jobboldalt: CSILLAG homorú betűkkel. A szelvényben, homorú betűkkel: LÓCZY LAJOSNAK | 1909 MÁRCIUSÁBAN | TANÍTVÁNYAI ÉS TISZTELŐI | (Csillag István szobrász műve.)

Egylapú négyszögletes vert plakett.

Bronz, 86,5 mm. magas és 60 mm. széles.

(Verette a m. földrajzi társulat, 100 példányban.)

2. Ugyanezen plakett háromszoros nagyságban.

Bronzöntvény. Lóczy Lajos dr. birtokában.

3. A f. évi budapesti teigazdasági kiállítás plakettje. (Berán Lajos műve.) — Igen csinos kivitelű egylapú vert plakett, teigazdasággal foglalkozó paraszt legény és leány képével. Tíz arany és 40 ezüst példányt veretett a m. k. földművelésügyi miniszter.

4. Osztrák Petőfi-érem. Az Oesterreichische Gesellschaft für Num.- und Medaillenkunde a császárijubileum alkalmából a bécsi Künstlerhaus-ban érem- és plakettkiállítást rendezett, melyet 1908. évi november 26.-án Rainer főherceg nyitott meg ünnepélyesen. E kiállításon Weinberger Antal fiatal bécsi medaillör egy általa készített Petőfi-érmet is állított ki, melynek képét a nevezett társulat Mittheilungen (stb.) című folyóiratának 1908. évi novemberi (IV. 11.) számában, a 4-ik képtáblán a 2. sz. alatt mutat be.

Előlapját Petőfi Sándornak mellképe foglalja el, kissé balfelé fordított fejjel. Kihajtott gallérú ing és fönn kigombolt atilla van rajta. Jobboldalt: WEINBERGER A. mesterjegy az érem szélén.

Hátlap: A mezőben közepén Petőfi Sándor autogrammja, fönn 1823—1849 évszám, lenn pedig az érem alakjához alkalmazható babérgally. — A kép átmérője 45 mm.

Érem- és könyvvásár.

1. Éremárverések.

Leo Hamburger (Frankfurt a/M. Scheffelstr. 24.) f. é. június 1-én árverezte a Wolff Dávid-féle éremgyűjteményt, mely nagyobbára német és francia (I. Napoleon, stb.) érmekből állt. Néhány magyar vonatkozású darab is volt benne. A lajstrom 2615 tételre rugó érem- és könyvleírást és öt képtáblát tartalmaz.

Joseph Hamburger (Frankfurt a/M., Uhländstr. 56.) f. évi június 21—30. napjain árverezte a Wilmersdorffer-féle éremgyűjtemény ötödik részét, mely magyar, osztrák, olasz, spanyol, portugál, angol és irhoni érmekből állt. Az árverési lajstrom a 13240—18452. sz. éremleírásokon kívül nyolc képtáblát foglal magában. Magyarország és Erdély szép sorozattal van képviselve a gyűjteményben.

Rollin et Feuardent (Paris, 4, Rue de Louvois) f. évi május 28-án kiváló művészi szépségű görög arany- és ezüst pénzeket árverezett. Az árverési lajstrom csak 14 tétel éremleírást és 1 képtáblát tartalmaz. Ugyanezen cég május 26. és 27. napjain római

arany pénzek gyűjteményét árverezte. A lajstrom 363 tétel éremleírást és 15 képtáblát foglal magában. A sorozat köztársasági és triumviratusi aranyakkal kezdődik és Arcadiuséival végződik.

J. Schulmann (Amsterdam, Keizersgracht 448) f. é. május 24-én árverezte Mustapha Beyram bég keleti éremgyűjteményét. A két képtáblával díszített árverési lajstromban 465 tétel éremleírás található.

Étienne Bourgey (Paris, 7, rue Drouot) f. é. április 29-én római, görög és francia érmekeket (332 tétel) árverezett.

Étienne Bourgey f. évi június 7-én a J. Bougerol-féle, görög és francia érmekből álló éremgyűjteményt árverezte. Az árverési lajstromban 10 képtábla és 836 tétel éremleírás foglaltatik.

Étienne Bourgey f. évi június 14-én árverezett egy római és francia érmekből és numizmatikai könyvekből álló gyűjteményt. (380 tétel.)

2. Eladó érmek lajstromai.

Brüder Egger. (Wien, I., Opèrning 7.) XIV. Verkaufs-Katalog (1909.) — 4441 tétel éremleírás és képtábla. (Marschal-féle medáliák és plakettek.) — Sok görög, barbár, római, továbbá különböző országok közép- és újkori pénzei, érmei. — A barbárpénzek árait részben túlságosan magasaknak találtam s a Forrer-féle munka ártáblázatát, melynek behatása meglátszik ezen lajstrom árszabásán, nemcsak én, hanem külföldi szakember is részben túlzottnak találta.

Adolph Hess Nachf. (Frankfurt a/M., Mainzer Landstr. 49.) Verzeichniss verkäuflicher Münzen und Medaillen d. Mittelalters und der Neuzeit, sowie Numism. Bücher. (1909.) — 8467 tétel. — Sok magyar vonatkozású érem.

A **Numismatische Mitteilungen** f. évi 121. sz. (áprilisi) szám megjelent.

Edmund Rappaport: (Berlin W. Lutherstr. 9.) **Numismatisches Offerten-Blatt** f. évi 178. sz. (719—1458. sz. tétel.)

Ludwig Loeser (Berlin W. 57. Steinmetz-str. 54.) Berliner Münz-Anzeiger, Nr. 7. (Február 1909), Nr. 8. (Június 1909.)

Spink & Sons (London W. 17—18 Piccadilly): **Monthly Numismatic Circular** 198. (f. évi májusi) és 199. (f. évi júniusi) száma.

3. Numizmatikai könyvek.

Karl W. Hiersemann (Leipzig, Königstr. 3.) Katalog 364: Archaeologie. (44—52. 1. antik numizmatikai munkák).

Paul Lehmann (Berlin, W. Französische Strasse 33/e.) Katalog 122. (78—81. 1. Numismatik.)

Karl W. Hiersemann (Leipzig Königstr. 3.) Katalog 368. Italienische Kunst (stb.) (1909.) — Numismatik: 118—125. 1.

Joseph Hamburger f. évi június 26-án árverezte a Wilmersdörffer-féle numizmatikai könyvtárat. A lajstrom 236. tételt és az érmek pótlékjának 18399—18452. tételeit tartalmazza.

Lásd fönnebb **Leo Hamburger** árverési lajstromát is.

Lásd fönnebb **Étienne Bourgey** jún. 14-iki árverési lajstromát is.

Lásd fönnebb **Adolph Hess Nachf.** érem-árjegyzékét is.

T á r s u l a t i é l e t.

A társulati első éremárverést f. évi június hó 6.-án tartottuk meg helybeli és vidéki tagtársaink élénk részvétele mellett. Amint az annak idején szétküldött jegyzék közölte, 141 szám alatt több mint kétszerannyi darab pénz és érem került árverés alá tagjaink duplumai közül. Az árverés eredménye igen kedvező, amennyiben a 141 tétel közül 105 kelt el 415 kor. 50 fillérért, ami a kikiáltási árnál átlag majdnem 40 %-kal több; visszamaradt, el nem kelt 36 tétel, a beküldötteknek 25 %-a. E kedvező eredmény, amely főként Rampacher Pál másodtitkár buzgó utánajárásának köszönhető, arra is mutat, hogy ezt a külföldi társulatoknál a gyűjtők feleslegének értékesítésére régóta szokásba vett eljárást társulatunk tagjai is kellően méltányolják. Érdekes fölemlíteni, hogy leginkább az árpádházi és a római pénzek örvendtek nagy kelendőségnek. Külön fölemlítjük a 77. sz. alatt eladott Rudolf-féle kiadatlan tallért, amely 39 koronaért kelt el, ami ritkaságát tekintve elég olcsó ár, még olcsóbbnak látszik a 97. számú longobard arany triens, amely csak 21 kor. árt ért el. Jó áron kelt el pl. a 92. sz. Otto-féle római denarius, amely 7 kor. 60 fill.-en talált vevőt, továbbá az emlékérmek közül a 140. sz. inségérem, amely 7 kor.-án (kikiáltási ára 1 kor. volt!) és a 141. sz. Stuckhardt-féle sorozat, amely 15 koronán kelt el. Ez utóbbi tétel érdekes bizonyossága annak is, hogy a nagyszombati születésű Stuckhardt művei iránt örvendetesen emelkedik a hazai gyűjtők érdeklődése. Reméljük, hogy az őszre tervezett második éremárverésen tagjaink még nagyobb számban, még szebb anyaggal fognak résztvenni. *fg.*

A társulat gyűjteménye és könyvtára számára a közgyűlés óta a következő aján-dékok érkeztek: *a)* könyvek: A biharvármegyei és nagyváradai történeti és régészeti egylettől 1908/1909-iki évkönyve, gróf Dessewffy Miklóstól és Rampacher Páltól 1—1 füzet, Szentgáli Károlytól egy katalógus és végül a Műemlékek Országos Bizottságától báró Forster Gyula úr útján Magyarország Műemlékei I. és II. kötete; *b)* érmek: Fejér Józseftől 181 különféle érem (ezüst, nikkel, bronz, réz érmek és bárczák, közte 101 hami-sítvány), dr. Mihálovics Bélától az 1907. évi ügyvédgyűlés jelvénye (2 db.) és Szentgáli Károlytól 2 darab miniatűr-érem.

Körmöczbányára 1907-ben rendezett kirándulásunk megörökítésére vert s Telcs Ede szobrászművész alapító tagtársunk művészetét dicsérő éremből 31 ezüst és 45 bronz példányt verettünk ki. Ezen érmekből tiszteletpéldányt küldöttünk, még pedig ezüst példányt Körmöczbánya város múzeumának, Palkovics Emil körmöczbányai polgármesternek és Rampacher Pál alapító tagunknak, a kirándulás szervezőjének; ezüst és bronz példányt Telcs Ede, az érem alkotója és a társulati gyűjtemény kapott. A többi példányt részint tagtársaink, részint a társulaton kívül álló gyűjtők szerezték meg.

Néhai Finály Henrik, a kiváló tudós emlékezetére fiai, Finály Gábor dr. és Finály György dr. emlékérmeket verettek s társulatunkat azon kedvezményben részesítették, hogy ezen érmet tagjai sorában terjesztették, az ebből befolyó tiszta jövedelmet pedig társulatunknak engedték át. — Társulatunk hat ezüst és 31 bronz példányt helyezett el ily módon s szép jövedelemmel gyarapította pénztárát, a miért e helyt is köszönetet mond az adományozóknak.

Összejöveteleinket társulati helyiségünkben tartjuk meg a következő napokon: 1909. július 8., augusztus 12., szeptember 9. és 30., október 14. és 28., november 11. és 25., december 9. és 30.-án. — Az összejövetelek után társas vacsora lesz 1900. július 8., aug. 12. és szept. 9-én Buzik András vendéglőjében „a régi diófához“ (I., Pálya-u. 3.) — egyébként Katona Géza éttermében (IV. Váczi-utca 38.)

Kivonat a választmány 1909. április hó 8-iki ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. — Jelen vannak még: Babics József, Dessewffy Miklós gróf, Kiss Zoltán, Kunváry Fülöp, Pákozdy Károly dr., Rampacher Pál és Szentgáli Károly vál. tagok.

A választmány részvételt veszi tudomásul Fischer Emil rendes tag elhalálózását. — A választmány egyhangúlag és közfelkiáltással megválasztja a tisztikart a következőképen.

Titkár: Zimmermann Lajos dr.; szerkesztő: Gohl Ödön; pénztáros: Kunváry Fülöp; gyűjtemény és könyvtár őre: Finály Gábor dr.; jegyző: Kiss Zoltán; másodtitkár: Rampacher Pál, valamennyi 3—3 évre; másodkönyvtáros: Szentgáli Károly két évre. A társulat a londoni magyar kiállításon való részvételért arany éremről szóló oklevelet nyert, amely megérkezett. — A vál. elhatározza, hogy Berán Lajosnak Fadrusz-érmét közvetíti tagjai között. — A társulat rendes tagjai sorába felvételtek: *Hajdu Dezső* dr. ügyvéd, Zenta, — *Roser József* kereskedő, Zenta.

K. m. f. Kilényi s. k. elnök, dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző h. — Hitelesítjük: Rampacher Pál s. k., Szentgáli Károly s. k.

Kivonat a választmány 1909. május 13-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó. Jegyző: Kiss Zoltán. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Pákozdy Károly dr., Rampacher Pál, Szentgáli Károly és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok.

A választmány köszönettel veszi tudomásul, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltósága a f. évben a társulatot 600 korona államsegélyben részesítette. — A társulat kérelmére a pénzügyminiszter megengedte, hogy a m. kir. főfémjelző és fémbeváltó hivataltól átvett leleteket készpénz-biztosíték nélkül veheti át a társulat. A vál. elhatározza, hogy a helyiséget tűz és betörés ellen biztosítja. — A vál. köszönetet szavaz Szegfű György r. tagnak tagok szerzése körüli fáradozásaiért. — A társulat rendes tagjai sorába felvételtek: *Vuits János* földbirtokos, Zenta; *Szilágyi Imre* dr. ügyvéd, Debreczen.

K. m. f. Kilényi s. k. elnök, Kiss Zoltán s. k. jegyző. — Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k., dr. Pákozdy Károly s. k.

Kivonat a választmány 1909. június 10-iki ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Kiss Zoltán. Jelen vannak még: Despinits Péter dr., Finály Gábor dr., Gohl Ödön, Rampacher Pál, Szentgáli Károly és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok.

A választmány köszönetet szavaz báró Forster Gyulának a Műemlékek orsz. bizottsága elnökének „Magyarország Műemlékei“ című mű I. és II. kötetének adományozásáért. — A választmány elfogadja a „Numizmatikai Adattár“ bizottságának beterjesztett tervezetét s a szerkesztő bizottságba választja: Gohl Ödön, Jeszenszky Géza, Finály Gábor dr., Rampacher Pál és Zimmermann Lajos dr. tagokat. — Másodtitkár jelentése a jól sikerült duplum-árverésről tudomásul vétetett. — A társulat rendes tagjai sorába felvételtek: *Harsányi Pál* dr. magyar nemzeti múzeumi gyakornok, Budapest.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök, Kiss Zoltán s. k. jegyző. Hitelesítjük: Rampacher Pál s. k., Szentgáli Károly s. k.

Az Éremkedvelők Egyesülete a minap tartotta az Iparművészeti Múzeumban tagjai élénk érdeklődésével negyedik rendes közgyűlését. *Teleki Sándor gróf* elnöki megnyitó beszédében az egyesület úttörő működésére s a hazai érem- és plakettművészet ápolásában és fejlesztésében elért eddigi eredményekre utalt. Az évi jelentés szerint az egyesület által a múlt évben a Nemzeti Szalonban rendezett első magyar érem- és plakettkiállítás fényes erkölcsi sikerrel zárult, a tagok múlt évi illetményét: *Reményi József* szobrászművész „*Kalotaszeg*“-plakettjét pedig osztatlan elismerés fogadta. A pénztárosi jelentésből kitétnik, hogy az egyesület vagyona a rendelkezésre álló anyagi eszközök szerénysége dacára ez idő szerint 6000 korona. A felmentés megadása és a választmány kiegészítése után *Teleki Sándor gróf* bejelentette, hogy Apponyi Albert gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter az egyesületnek művészi és kulturális hivatására való tekintettel évi 1000 korona államsegélyt biztosított. A választmány múlt évi határozatához képest az egyesületi tagok folyó évi illetménye *Kőrösi-Csoma Sándor* emlékének szentelt művészi alkotású érem lesz. Ezenfelül az egyesület támogatásával jelenik meg ez év folyamán jeles írónk, *Lyka Károly* tollából a modern érem- és plakettművészet monografiája, mely értékes tanulmányt az egyesület tagjai kedvezményes árban fogják megszerezhetni. A közgyűlés a folyó évi munkaprogramra vonatkozó előterjesztéseket tudomásul vevén, elnökének, a választmánynak és a tisztikarnak céltudatos működéseért elismerést és köszönetet szavazott.

Inhalt.

Edmund Gohl: Medaillen der ungarischen Schulen (1. Mitteilung). — Die frühesten der bezüglichen Medaillen sind jene der Schule von Körmöczbánya und der Schule von Selmeczbánya, beide aus dem Jahre 1618, diesen folgten die zwei Medaillen der Soproner Gymnasiums (1654) und die zwei Inaugurations-Medaillen des Gymnasiums zu Pozsony (1656), sowie auch jene des Jesuiten-Gymnasiums zu Fiume. — Alle diese — jene von Pozsony ausgenommen, — waren Schulprämien. — Im XVIII. Jahrhundert zu Maria Theresiens Zeiten, und auch seitdem, während eines Jahrhunderts, wurden Medaillen mit den Bildnissen der Herrscher als Schulprämien gebraucht, welche aber nicht speziell für Ungarn, und nicht zum Gebrauche einzelner bestimmter Schulen geprägt wurden. — In diesen Zeitraum fallen aber die Medaillen der Universität zu Buda und später zu Pest, jene der Bergschulen, ferner die Medaillen der Institute zu Gyulafehérvár in Siebenbürgen, und des vom Grafen Georg Festetich gegründeten Georgikon zu Keszthely. — Im letzten halben Jahrhundert wächst die Zahl der ungarischen Schulmedaillen sozusagen von Tag zu Tag, und Verfasser beschreibt hier 125 verschiedene Spezies (Abbildungen). — Die Personal-Medaillen der ungarischen Schulmänner werden in einer zweiten Mitteilung abgehandelt. — **Edmund Gohl:** Die Barbarenmünzen der Biatec-Gruppe (2. Mitteilung). Hier werden die Münzen des Nonnos (zusammen 13 Spezies und Varianten) beschrieben. — **Karl Szentgáli** beschreibt einen unedierten Denar des Nicolaus Ujlaky, Königs von Bosnien, unter dem König Mathias Corvinus von Ungarn (Abbildung). — **Max Faragó** gibt tabellarische Zusammenstellungen der Banknoten-Ausgaben der Wiener Stadtbank, vom Jahre 1762 bis 1806, der privilegierten österr. Nationalbank vom Jahre 1816 bis 1863 und der österr.-ungarischen Bank vom Jahre 1880 bis 1907. — **Andreas Leszih** publiziert ein Exemplar der Kassenscheine der Stadt Miskolcz zu 25 kr. vom 12. Oktober 1860. Das Original befindet sich im Borsod-Miskolczer Museum (Abbildung). — **Edmund Gohl:** Der internationale numismatische und medaillistische Kongress zu Brüssel, 1910. — **Miscellen:** 1. **A. Johann Horváth:** Über „Zeichen“ (Signum) der oberungarischen Schulen in der ersten Hälfte des XIX. Jahrhunderts. Diese hölzernen oder metallenen Objekte musste derjenige Schüler bei sich tragen, der entweder in einer anderen Sprache als der lateinischen konversierte (S. L. = Signum linguae) oder der sich schlecht aufführte (S. M. = Signum morum) und durfte sein Signum nur an einen Kollegen abgeben, der später denselben Fehler begangen hatte. — Derselbe Verfasser gibt einen Ausweis über die Münzensammlung des Obergymnasiums zu Igló. — 2. **Julius Mild jun.** beschreibt eine zusammenlegbare Weihemünze, welche, aufgemacht ein Kreuz bildet (Abbildung). — **Gabriel Ötvös** und —vt—: Literatur (Stephan Kovács: Das Münzsystem von Etrurien, etc. etc.). — **Z—n:** Die Porträtmedaille des ungarischen Bildhauers Johann Fadrusz, von Ludwig Berán. — **Neue Medaillen und Plakette.** — **Gesellschafts-Nachrichten.**

S o m m a i r e.

Edmond Gohl: 1. Médailles des écoles hongroises depuis 1618 jusqu'à nos jours (125 espèces. — Les médailles personnelles suivront.). — 2. Les monnaies barbares de la groupe Biatec. — (Les monnaies de Nonnos; 13 espèces et variantes.). — 3. Le congrès international de numismatique et de l'art de la médaille à Bruxelles, 1910. — **Charles Szentgáli:** Denier inédit de Nicolas Ujlaky, roi de la Bosnie, sous le roi Mathias Corvinus, roi de Hongrie (Figure). — **Max Faragó:** Les papiers-monnaie autrichiens et hongrois de 1762 à 1907. — **André Leszih:** Assignat de la ville de Miskolcz à 25 kr de l'an 1860 (Figure). — **Miscellanées:** 1. **A. Jean Horváth:** Les signes (Signum linguae et signum morum) usés dans les écoles de la Hongrie avant un siècle. — Le médaillier du gymnase d'Igló. — 2. **Jules Mild jun.:** Médaille religieuse à ouvrir (Figure). — **Gabriel Ötvös** et —vt—: Littérature. — **Z—n:** Médaille de Jean Fadrusz, sculpteur hongrois. — **Médailles et plaquettes** hongroises récentes. — **Ventes.** — **Nouvelles** de la société hongroise de numismatique et de la société hongroise des amis de la médaille.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

Az Almásy-bankó.

Magyarország közjöveldelmeire szóló utalvány.

1848 elején a népek elégedetlensége egyszerre — mint varázsütésre — szenvedélyes kitörésekben jelentkezett s az ágyúk dörgésének és a fegyverek csattogásának zaja fölverte egész Európa csöndjét. Összeütközött a népakarat az önkényuralommal. A nyers erők e nagy összeütközése nagy anyagi erőknek harcbavitelét is eredményezte.

A hadviseléshez pénz kell. Pénz pedig mindig akkor a legkevesebb, mikor az államot válság fenyegeti. A XVIII század második felében a hadvezetéshez szükséges tőkék előteremtése terén nagy változás állott be. Míg ezelőtt a fejedelmek legfeljebb úgy segítettek zavarukon, hogy a törvényes pénzhez kevesebb nemes fémot adtak, mint kellett volna, most egyszerűen Gutenberg találmányát — a sajtógépet — állították a harcászat szolgálatába. Papírpénzzel fedezték a háború költségeit. Így került nálunk forgalomba az első bankó Mária Terézia uralkodása idején s ettől kezdve a csatazajba egy új hang vegyült: a papírpénz-nyomógép zakatolása. És ez a zene megismétlődött a hétéves háború óta mindig, valahányszor a hadsereg táborba szállott. Most is, hogy az uralkodó párt s a magyar kormány között a szakadás elkerülhetetlenné vált, a magyar pénzügyminiszter első cselekedeteinek egyike az volt, hogy bankjegysajtót állított fel. Mikor pedig a Magyarországon működő osztrák hadak fenntartásának költségeit a birodalmi kormányzat nem tudta tovább a folyó bevételekből fedezni, a hadvezetőség követte a magyar kormány eljárását és szintén működésbe hozta sajtógépeit. Határozattá lőn egy újfajta papírpénz kibocsátása s Ő Felsége 1849 márczius 22-én elrendelte, hogy a hadviselés költségeinek fedezésére Magyarország jöveldelmeire alapított, kényszerforgalmú utalványok bocsáttassanak ki. Windischgrätz cs. k. tábornagy, egy budai főhadiszállásáról 1849 április 10-én kelt hirdetésében adja köztudomásra a legfelsőbb elhatározást: „A rendkívüli költségek fedezésére — úgymond — melyeket Magyarország jelen állapota igényel...” Magyarország jöveldelmeire, egyenként 5, 10, 100 és 1000 frtos címletekben utalványok fognak kibocsáttatni. Ezek „...Magyarország minden közpénztáiraiban pengő pénz gyanánt teljes névértékben elfogadtatnak és hasonlóképen minden magánfizetésekben is elfogadandók”.

E hirdetés értelmében tehát egy speciális magyar papírpénz volt kibocsátandó, kizárólag Magyarországra terjedő kényszerforgalommal, mely papirokat Ő Felsége kormánya „... mihelyest a helyreállított béke és rend engedi...” lassankint ki fog vonni a forgalomból.

Az új papírpénz kibocsátásának hírért nagyon vegyes érzelmekkel fogadták s még meg sem jelent a forgalomban, máris olyan híre kelt, hogy ezzel szemben a hadvezetőség indítatva érezte magát szembeszállani, illetőleg a bizalmatlanságot eloszlatni. Wagner József a „Pesther Zeitung”-ban (a hadvezetőség németnyelvű hivatalos lapjában) április 18-án magyarázza meg a bizalmatlankodóknak az utalványok kibocsátásának szükséges voltát. Fejtegetésében a legérdekesebb az, hogy harcot indít az osztrák nemzeti bank jegyei ellen, melyeket nem tart oly értékeseknek, mint az utalványokat. „... az új papiros-pénz nemcsak van olyan jó, mint az osztrák nemzeti bank jegyei, hanem még értékesebb, miután az utóbbinak alapja csupán korlátolt, tehát nehezen beváltható, ellenben a Magyarország jöveldelmeire szóló utalványok visszafizetése egy kimeríthetetlen forrásból fog tör-

ténni...“ Wagner tehát nyugodtan fogadja a kibocsátást s csupán azt tartaná még célszerűnek, ha a jelzett címleteken kívül egy- és kétforintos utalványok is bocsáttatnának ki.

Wagner fejtegetéseinek *április 21-én* már visszhangja is támad. Ugyanezen lap hasábjain „*Lak.*“ azt fejtegeti, hogy miután: „Pestről több pénz fizettetik Bécsbe, mint Bécsből Pestre, ennél fogva kívánatos volna, hogy a cs. k. szab. osztrák nemzeti bank a budai fiókpenztárnak megengedje, hogy az új utalványok is elfogadtassanak fizetésül, nevezetesen Bécsbe való átutalások céljaira“.

Megelőzve e közleményt — *április 19-én* — megkezdődött az utalványok forgalomba hozatala. Egyik oldalon magyar, a másikon német szöveg. A „*Figyelmező*“ azt írja róluk *április 20-án*: „gyönyörűnek találtuk s az eddigi bankjegyeknél jóval mesterségesebbeknek“. Megállapítható, hogy a művészi kiállítást illetőleg általános volt az elégtelenség. Ellenében a kibocsátás tényével, ami ellen meg nem szűntek az ellenvetések, különösen a magyarlakta vidékeken. Bécsben azonban a kibocsátás hírének hivatalos közzététele után az értékek — különösen az 5%-os metallique — emelkedésnek indultak.¹ Vagyis Bécsben kedvező eredményt reméltek a kibocsátás útján elérhetőnek.

A magyar kormányt Debreczenben találta az utalványok kibocsátásának híre. Ekkor már (*április 14-e után*) megszűnt a barátságos érintkezésnek minden lehetősége s a magyar kormány többé érvényesnek el nem ismerte „*az ellenség*“ által kibocsátott papírpénzeket. Mikor megjött a kibocsátás híre, Kossuth, mint „*az ország kormányzó elnöke*“, egy „*Figyelmeztetés és Rendelet*“ útján² óvja a magyarságot az utalványok elfogadásától:

„... Az ellenség — úgy mond — a hadi költségek fedezéseire képtelenségét önkénytelismervén, olytén forgalmi eszközhez folyamodik, melyet oly valamire alapít, ami nem az ő tulajdona s azzá soha nem is lesz, t. i. Magyarország közjóvédelmére. Az az adósságot csinál más vagyónára!... Ugyanezért a fent említett utalványokat semmit érőknek s csalárdoknak nyilvánítván, *semdelim:*

hogy azok sem a közpénztáraknál, sem pedig magánforgalomba el ne fogadtassanak.

Ki ezen utalványokat elfogadná, vagy éppen azokat kiadni merésznél, a nemzet függetlenségi nyilatkozatában foglalt határozat értelmében is akként fog tekintetni, mint a ki az ellenségnek hazánk ellen intézett pártütő céljainak kivitelét előmozdítja, következésképp mint honáruló fog tekintetni és büntettetni.“

Ezzel a rendelettel aztán odajutottunk, hogy minden pénzjegy, mi forgalomban volt, érvénytelennek nyilvánítottatott s azok elfogadói és terjesztői kölcsönösen pártütőknek és hazaárulóknak nyilvánítottak. A magyar pénzjegyeket Windischgrätz február 23-án, illetve március 8-án nyilvánította érvényteleneknek, a magyar kormány pedig e rendeletével „*csalárdoknak*“ minősítette a később „*Almásy-bankó*“³ nevet nyert utalványokat. (Az osztrák nemzeti bank jegyeit pedig 50 évi küzdelem útján sem tudta az országgyűléssel érvényesnek elismertetni a központi hatalom!)

A pénzjegyek ellen kölcsönösen folytatott harc úgy a magyar, mint az osztrák bankónak is ártott. Súlyosan nyomta az árfolyamot s tért nyitott a leglelketlenebb *bankó-üzérkedésnek*, mely azt a kis üzleti életet is, mely a háború dacára még megmaradt, elsorvasztotta.

Az üzérkedés, az izgatás és az ezek nyomán támadt bizalmatlanság sokakat visszatart az új bankók elfogadásától. Különösen a határokon, hol fizetések fejében az osztrákok nem voltak hajlandók pénz gyanánt elfogadni az idegen pénzt. E bajon segitendő a cs. kir. pénzügyminiszter *május elsején* (a Landes-Regierungsblatt útján) elrendeli, hogy a

¹ Pesther Zeitung, 1849 április 21.

² Kelt Debreczenben, 1849 április 22-én, megjelent a Közlönyben 1849 április 24-én K 5683. sz. a.

³ Ezen elnevezést az utalványok aláírójuk, gróf Almásy után nyerték, akinek aláírása kir. biztosi minőségében került a bankók alá.

Magyarország jövedelmeire szóló utalványok a járadékpénztárak és -hivataloknál „kifogás nélkül elfogadandók”. Röviddel utóbb pedig — *május 22-én* — Welden, tábornagy és a hadseregnek Windischgrätz visszahívása óta főparancsnoka, egy Pozsonyban kelt hirdetmény útján tudatja, hogy minisztertanácsi határozat következtében az utalványok „... melyek legfőbb parancs következtében általános fizetési eszközül mindenkitől Magyarországon kész pénz gyanánt elfogadandók, *a határszéli ausztriai tartományok állományi pénztárainál is fizetésül elfogadtassanak.*”

Ezen intézkedés egyrészt az utalványok értékének emelése céljából, másrészt a forgalom könnyebb lebonyolítása érdekében történt. A lakosság birtokában még igen nagy mennyiségű magyar államjegy volt, mely azonban a hadvezetőség által érvénytelenítettven, az Ausztriával való forgalomban csereeszköz gyanánt nem szerepelhetett. Az osztrák nemzeti bank jegyeinek forgalma pedig nagyon megritkult Magyarországon s így célszerűnek mondható az utalványok kényszerforgalmának kiterjesztése azon vidékekre, melyek Magyarországgal üzleti viszonyban állottak. Ezzel egyébként teljesezésbe ment a Pesther Zeitung április 21-iki azon indítványa is, hogy az utalványok Bécsbe való átutalások céljaira felhasználhatók legyenek. Sőt nemsokára teljesítettett Wagner Józsefnek említett, április 18-án közzétett azon indítványa is, hogy az utalványokból egy- és kétforintosok is nyomassanak. Ez elhatározást az időközben főhadiparancsnokká kinevezett báró Haynau tábornagy győri főhadiszállásán *július 1-én* kelt rendelete tudatja, melyben ismétli Weldennek május 22-iki hirdetését is. „Az utalványok elfogadása — úgymond — a határos korona tartományok közpénztárainál megrendeltetett”. Haynau e rendeletével párhuzamban a cs. k. pénzügyminiszternek július 11-én szintén megjelenik egy rendelete, mely Welden május 22-iki rendeletével azonos. Ebben ugyanis elrendeli a pénzügyminiszter, hogy az utalványok a Magyarországgal szomszédos koronatarományokban, névszerint: Galiczia, Morvaország, Szilézia, Alsó-Ausztria és Stájerországok nyilvános pénztáraiban elfogadandók. A magánforgalomban tetszés szerint elfogadható vagy visszautasítható.

A rendeletek megismétlése egyébként mind gyakoribbá válik. *Július 8-án* pl. nagymándi főhadiszállásán csaknem szószertint ismétlésben adta ki Haynau, Windischgrätznek április 10-iki azon rendeletét, melyben először teszi közhírré a Magyarország közjövödelmeire szóló utalványok kibocsátását. Haynau e rendeletében csupán azon kijelentés új, hogy: „mindazok ellen, kik Magyarországon ezen utalványokat teljes névszerinti értékben elfogadni vonakodnának, hadi törvényszéki eljárás fog alkalmaztatni”. Ugyanezen rendelet, csak némi változtatással, megjelent „gróf Zichy Ferencz országos főbiztos” aláírásával is, *1849 július 18-ról* keltező. A szíves elfogadás biztosítására ez a rendelet is azzal végződik, hogy: „az elnemfogadó úgy tekintetik, mint hazaáruló, aki pedig másokat elnemfogadásukra izgatni merészelné, *rögtönítélő bíróság eleibe állíttatni fog.*”

A szabadságharc már ezidőtájt közeledett a befejezéshez. Az orosz kisegítőcsapatokkal megerősödött osztrák hadak minden oldalról körülvették a magyar seregeket, melyeknek sorsa immár végleg eldőlt. Az ország augusztus közepén az osztrák hadak uralma alá került.

A fegyveres ellenállás gyöngülésével, illetve megszűnésével gyöngül, illetve megszűnik az a harc is, melyet az utalványok ellen folytatott a magyar kormány. E harc utolsó fellobbanása az a cikk, mely a „Közlöny” hivatalos lap egyik legutolsó — július 28-iki — számában látott napvilágot.

Ezzel a gúnyos hangú, az elkeseredés szülte cikkel megszűnik minden harc az utalványok ellen. A fegyver elveszett, a hang elfojtatott... De csak Magyarországon! Ausztriában, hol csak a Magyarországgal határos tartományokra, és ott is csupán a közpénztárakra rendeltetett el a kényszerfolyam, különféle ürügyek alatt vonakodtak elfogadni az utalványokat s e huzódózás okaival a sajtó is többször foglalkozott. Ezekkel az izgatásokkal — mert hiszen másnak nem nevezhetők e hírlapi közlések — július 24-én a „Figyelmező” száll szembe. Vezércikkében hosszasan értekezik az Almásy-bankók ellen

Ausztriában folytatott rosszakaratú támadásokkal. Az ezüstpénzzel való fizetés jelen viszonyaink között — úgymond — lehetetlenség; a bécsi bank jegyei pedig nem szaporíthatók a végletekig. „... a bankot nem lehet amolyan közönséges nyomtató sajtó gyanánt használni, tetszés szerinti mennyiségű adósságlevelek vagy jegyek kibocsátására. mint a pártütő kormány gyártotta Pesten és Debreczenben alap- és tőkenélküli jegyeit. De továbbá a bankjegyeknek oly célból szaporítása, hogy azokkal a status magyarországi polgárháború költségeit fedezze, beleütköznék a f. évi június 25-iki legfelsőbb patensbe is,¹ a pénzügyi rendnek helyreállítása iránt, miszerint „az osztrák nemzeti bankot a status szükségének fedezésére, forgásban levő jegyeinek szaporítása által nem kell igénybe venni“ — oly rendelkezés, mely minden oldalról köz-megelégedéssel találkozott...”

Szorult pénzügyi helyzete azonban még vagy egynegyed századon át nem engedte meg a cs. kir. pénzügyminiszternek e legfelsőbb parancs betartását. A szorult helyzet parancsolólag megkövetelte most is, hogy a magyar utalványok akadálytalanul s minél nagyobb területen fogadtassanak el pénz gyanánt. Ezért egy augusztus 5-iki császári rendelet alapján a pénzügyminiszter *augusztus 7-én* (8764. F. M. szám alatt) kiterjeszti a kényszerfolyamot Lombardia és Velenceze kivételével az összes koronatarományokra s pedig nemcsak a közpénztárakra, hanem a magánforgalomra is, oly megszorítással azonban, hogy az örökös tartományokban a közpénztárak útján csak annyi hozassék az utalványokból forgalomba, a mennyi a bevételek útján a pénztárakba befoly és a mennyi a 3%-os pénztárutalványok 100 forinton aluli címleteinek beváltásához szükséges leend. Megengedi továbbá, hogy a közpénztárak oly fizetéseknel is, melyek az ötforintos pénztári utalványokkal nem teljesíthetők egészen, a maradékösszeg kifizetéséhez Almásy-bankót használjanak.

Minthogy az augusztus 7-iki rendelet kiterjeszti a kényszerforgalmat a magánforgalomra is, e naptól kezdve köteles volt az utalványokat az osztrák nemzeti bank is elfogadni fizetés fejében. Augusztus 31-iki kimutatása szerint van is már pénztáraiban 12.940 forintnyi utalvány, mely összeg az év végén 559.469 forintra, sőt 1851-ben három millióra is emelkedett.

A világosi fegyverletétel után szomorú napok következtek. A katonai uralom retentő nyomásként nehezedett az országra. Üldöztetések és csapások mindenfelől... A forgalom csaknem teljesen megakadni látszik. A nép nagyrésze koldusbotra jutott a több mint egy év óta tartó háboruszkodás alatt. Eladnivalója nem maradt, venni nem tudott mivel. Ha valami pénzeszkéje volt, az magyar pénzjegyekben hevert, melyet Haynau rendeletére ellenérték nélkül be kellett volna szolgáltatnia. A magyar államjegyeket Haynau rendelete dacára nagyrészt eldugdosták ugyan, de ez eldugott bankók értéket nem képviseltek immár, miután a szigorú rendeletek következtében nyiltan nem foroghattak. Az osztrák nemzeti bank jegyei s az Almásy-bankók maradtak hazánkban az egyedül érvényes pénzjegyek. Ezek azonban a forgalom szükségleteit nem elégítették ki, miután az *aprópénz tökéletesen eltűnt a forgalomból*. Ennek pótlására Almásy aláírásával ellátva *augusztus elseje óta* hat- és tízkracáros papírpénz (Münzschein) is hozatott forgalomba. Ez intézkedéssel aztán csakugyan eltűnt még a rézpénz is a forgalomból. Félelmében eldugta a nép, akár csak az ezüstit a vagyonosabbja. Mert a sok kalamitás és tömérdek veszteség miatt rettegett mindenki a bankóktól. Oly nagy volt a félelem a papírpénztől, hogy még a váltópénz is, mely a névértéknek csak egy hányadát képviselte, szívesebben fogadtatott minden papírnál. S el is dugták menten. Ezernyi ezer esetben jelentéktelen árú, de nélkülözhetetlen szükségleti cikk aprópénz híján többszörös áron fizettetett meg bankókban. A pusztulás betetőzéséhez még éppen csak ez hiányzott. A nyomor és szenvedés leírhatatlan mérveket kezdett öltetni.

... A szükség találékonnyá teszi az embereket. Most is, miután a kormány nem

¹ Valószínűleg sajtóhiba folytán ír 25-ikét, mert ez a császári parancs június 28-án kelt.

tudott segíteni az aprópénzhiányon, segített magán a nép: elvagdosta a nagyobb bankókat s az így képzett részekkel fizette az apróbb összegeket. Így találkozunk fél, negyed, sőt nyolcad bankjegyekkel is. Olyik rész csaknem teljesen felismerhetetlen. A bankók elvagdósását a nemzeti bank is jogosnak ismerte el, sőt a kormány is többször ajánlotta, midőn panasszal és segítségért folyamodtak hozzá a pénzjegykalamítások ügyében. Így pl. Debreczenben egy panaszra *Devenyák Ferenc* királyi biztos azt ajánlotta: az „apró pénz hiányát azzal lehet pótolni, hogy a *forgásba tételezett bankjegyek négyfelé vágassanak*, ezáltal 15 kr., 30 kr. és 45 krajcár könnyen lesz fizethető.“¹ A négyfelé vágdalás által azonban a szükségesen még nem lőn segítve s bizony nyolc részre is elvagdosták. Ezt azonban már nem tűrhette a királyi biztos. Szeptember 22-én (233. szám alatt) átír a városi tanácsnak s meghagyja annak kihirdetését, hogy a bankjegyeket nyolc részre szakítani büntetés terhe alatt tilalmas és hogy a nyolcadrész bankjegyeket² senki sem köteles elfogadni.³ November 12-én ismét leirat érkezik a királyi biztostól. Meghagyja, hogy falragaszok útján köztudomásra hozandó, miszerint az Almásy-bankónak „... a cs. kir. pénztárak, mint az egyesek által el kell fogadtatniok ...“ és egyben megtiltja, hogy azok mostantól kezdve eldaraboltassanak.⁴

Ősz óta a pénzvérdékben a legnagyobb sietséggel igyekeztek az aprópénz előállításán. Naponkint nagymennyiségű vertpénz hozatott forgalomba, ami végre is azt eredményezte, hogy az 1849-ik év végére — úgy nagyjában — segítve lőn az aprópénz hiányán Erre vezethető vissza a kir. biztos november 12-iki rendeletének azon intézkedése, hogy ezután tilos az Almásy-bankókat eldarabolni. November 26-án a bankjegyrészek beváltását egész bankókra rendeli el s annak záridejéül december 15-ét határozta meg.⁵ Ezt a határidőt Debreczen város tanácsa rövidnek találván, kéréssel fordul a kir. biztos elé, ki is e kérelemre utolsó határidőül 1850 január 15-ét határozza meg, „mely határidőn túl az eldarabolt utalványokért kárpótlás többé nem adattatik“.⁶

A kir. biztos ez utóbbi rendelete azonban kissé elhamarkodott volt, mert a pénzügyminiszter eziránt csak két év múlva intézkedett s e rendelet alapján Geringer teljhatalmú kir. biztos 1851 február 5-én parancsolta csak meg, hogy az elvagdalt magyar egyforintos utalványok⁷ csak 1851 április 30-ig váltatnak be és azontúl érvénytelenek.

Az Almásy-bankók nem voltak valami hosszú életűek. Alig egy fél évvel kibocsátásuk után megkezdődött a forgalomból való részleges kivonásuk. Előbb csak a kétforintos címletek ítéltettek megsemmisítésre. A pénzügyminiszternek 1850 február 14-iki rendelete alapján Haynau 1850 február 20-án (5379. sz. a.) elrendeli, hogy a kétforintos Almásy-bankók a pénztárakban visszatartandók s azok beváltásának határidejéül 1850 május 31-ét határozza meg. A beváltás nagyobb összegről szóló Almásy-bankókban volt eszközlendő. Nyolc nap múlva — február 28-án — újabb rendelet tudatja azon hivatalokat, melyek a beváltással megbizattak.⁸ Több oldalról érkezett felszólításra a pénzügyminiszter május 29-iki rendelete alapján Haynau először 1850 június 30-áig hosszabbítja meg a beváltási határidőt, majd egy július 5-iki rendelettel az utolsó beváltási napot 1850 szeptember 30-ában állapítja meg. Ezen naptól kezdve aztán tényleg érvénytelenekké váltak a még be nem váltott kétforintos Almásy-bankók.

1851 március 11-én Krausz pénzügyminiszter rendelete alapján beszüntetik a 10,

¹ Debreczen város jegyzőkönyvéből 1849 augusztus 24-ről.

² Bankjegy alatt itt mindenütt az Almásy-bankó értendő.

³ Debreczen város jegyzőkönyve 1849 szeptember 23-án, 1851. szám.

⁴ Debreczen város jegyzőkönyve 1849 november 12-én 2183. sz. a.

⁵ Debreczen város jegyzőkönyve 1848 november 26-án 2288. sz. a.

⁶ Debreczen város jegyzőkönyve 1849 december 18-án 2455. sz. a.

⁷ A kétforintos magyar utalványok ekkor már bevonattak. Lásd alább.

⁸ Még újabb beváltási hivatalok jelöltetnek meg a fentiekben kívül Geringer császári biztos március 13-iki rendeletében is.

100 és 1000 forintos Almásy-bankók nyomását. Nemsokára pedig egy császári patens kondítja meg a magyar utalványok felett a halálharangot. Ugyanis 1851 május 15-én az uralkodó megparancsolja, hogy a kényszerfolyammal ellátott papírpénzek összforgalma 200 millió forinton alulra csökkentessék s meg hagyja miniszteriumának, hogy a beváltás kérdésével foglalkozzék s az erről készíthető terveket mutassa be, mert — úgy mond a császári patens: — „... komoly akaratunk, hogy a kényszerfolyammal forgó (umlaufende) államjegyek fokenként (allmällig) beváltassanak“.

Az Almásy-bankókból ekkor kerek szám 50 millió forintnyi volt forgalomban.¹

1850	„	31-én	„	55,806.933
1851	november	30-án	„	40,095.272
1852	december	31-én	„	9,468.109
1853	„	31-én	„	1.954.881

A hat- és tízkrajcáros Münzschein-ok forgalma (a fentiek kivül):

1852	december	31-én	frt	7,795.496
1853	„	31-én	„	6,745.351

A legfelsőbb parancs, mely a megzavart pénzügyi egyensúly helyreállítását már-már a közel jövő egyik eseményéül engedte remélni, csak hosszabb idő múlva volt teljesíthető. Eltelt bele három év is, míg a helyzet annyira javult, hogy egy részét végre lehetett hajtani. 1854 elején a pénzügyminiszter és a nemzeti bank igazgatósága közt meg egyezés létesül a pénzügyi viszonyok szabályozására nézve. Az öt szakaszból álló egyezséget a pénzügyminiszternek egy, a Felső meg hagyásából 1854 február 23-án kiadott rendelete ismerteti. Mindjárt az első szakasz egy nagyfontosságú elhatározásról szól: „*kényszerfolyamú álladalmi papiros pénz ezentúl nem fog többé kiadatni*“ ... És tudatja a miniszter, hogy a meg egyezés alapján „... a kényszerfolyammal forgalomban levő összes álladalmi papiros pénz a cs. kir. szabad. ausztriai nemzeti bankra ruháztatik, s általa a kívánathoz képest bankjegyekkel váltatik föl“.² A beváltott papírpénzek összegéért, az egyezmény értelmében, az állam kezeskedik és a banknak minden e címen felmerülő költségei meg fognak térítettetni.

E meg egyezés azonban a többiek módjára sokáig végrehajthatlanul maradt. Csak 1856-ban jutottunk — az 1849 április 10-iki legfelsőbb parancsban jelzett — azon helyzetbe, hogy az összes magyar utalványok bevonása elrendelhetővé vált. A még forgalomban lévő 1, 5, 10, 100 és 1000 forintos Almásy-bankók beváltását egy 1856 március 26-iki pénzügyminiszteri rendelet tudatja, mely meghatározza, hogy úgy a fentjelzett, valamint a hatkrajcáros utalványok is 1856 augusztus 31-ike előtt becserélendőek osztrák bankjegyekre. Ezután csupán külön pénzügyminiszteri engedély alapján válthatók be s pedig bezárólag 1856 október 31-ig. Ezen napon túl a tízkrajcáros magyar utalványokon kívül (melyek további rendeletig forgalomban maradnak) az összes 1848 óta kibocsátott államjegyek megszűnnek.

Az ezen rendeletből kirekesztett tízkrajcáros pénzjegyek, melyek eddig is csupán az aprópénz hiánya miatt hagytak forgalomban, nemsokára követték elődjeik sorsát. Báró Bruck pénzügyminiszternek egy 1857 október 8-iki rendelete kivonja őket a forgalomból s a beváltás utolsó napjául 1858 április 30-át határozza meg.

Nyolc évi forgalom után ezzel érvénytelenné vált az utolsó Almásy-bankó is.

Május elsejének bibora, 1858-ban szemfedője lett egy szomorú eredetű, nehéz viharokkal megküzdött papírpénznek, mely születését a megrendült pénzügyi egyensúlynak s a felfordult államrendnek köszönheti, kimulását pedig azon őszinte törekvésnek, hogy az állam és a bank pénzügyei rendbe hozassanak.

Faragó Miksa.

¹ Állomány 1849 december 31-én frt 37,462.000

² A hivatalos fordítás szó szerinti szövege.

Adalékok a hazai barbárpénzek Corpus-ához.

I

Franciaországban, ahol először ébredtek tudatára a barbárpénzek történeti, népismei, sőt műtörténeti fontosságának, a *közoktatásügyi minisztérium* már a mult század második felében gondoskodott arról, hogy az ország e nemű emlékeiben leggazdagabb, sőt az akkori ismeretekhez képest majdnem teljes sorozattal dicsekedő Bibliothèque Nationale barbárpénz-gyűjteményének lajstroma megfelelő tanulmányozás után megírassék. 1889-ben jelent meg a Muret és Chabouillet tollából eredő lajstrom, melyet 1892-ben követett a H. De la Tour által közzétett képes atlasz. Ma is ezen még mindig színvonalon álló, noha ma már itt-ott helyesbítésekre és pótlásokra szoruló két munka a legteljesebb kiadvány és idézeti forrás a barbárpénzekre nézve.

Mi, magyarok, annak tudatában, hogy hazánk a középeurópai barbárpénzeknek legdúsabb és a fajok legnagyobb változatosságával dicsekvő lelőhelye, ahol a Kr. e. 3-ik századtól a középkorig terjedő barbár vereteket elég bőven ontja az eke és ásó nyomán az anyaföld — és büszkén mutatva rá nemzeti kincses házunknak: a m. nemzeti múzeumnak középeurópai barbárveretek dolgában legelső helyen álló éremtárára, — immár nem zárkozhatunk el annak a gondolatától és reményétől, hogy a már eddig teljesített anyag-gyűjtés és kutatások alapján, ezeknek kiegészítése és folytatása után szintén összeállítsuk és közzétegyük hazai barbárpénzeinknek táráát, vagy amint mondani szokták: corpus-át. Mindinkább előtérbe lép és sürgetően érezhetővé válik a szakszerű kutató előtt annak a szüksége, hogy a lelőhelyek, az előforduló fajok és változatok, metrológiai adatok, megfelelő összeállításban és földolgozásban, megbízható képek kíséretében kiadassanak. Csakis ily módon és ezen az alapon remélhetjük, hogy szélesebb körben hozzáférhetőkké válnak a nemz. múzeum szűk éremtári helyiségeiben ki nem állítható, a közszemléltől ennél fogva elzárt és ma még csak szűkebb körben és csak részben ismeretes kincsek, és hogy a gyűjtők szélesebb rétegeiből mind több és több komoly kutató váljon ki a nemcsak numizmatikai érdekű, hanem hazai őstörténetünkre és régészetünkre nézve is nagyon fontos kérdéseknek választott munkával való megfejtésére.

Addig is, amíg — reméljük, hogy nem is nagyon távoli jövőben — annyira érik a dolog, hogy megadtnak a szükséges föltételek: pénz és munkaidő, barbárpénzeink corpusának létesítésére, egyelőre szerényebb keretben és kisebb lépésekkel vagyunk kénytelenek e cél szolgálatában dolgozni. Vidéki múzeumaink és tanintézeti gyűjteményeink s ezeken kívül néhány magán-gyűjtemény is, számos becses és tudományos szempontból fontos barbár éremfajt rejtegetnek, melyekről csak a speciálista szerzett magának tudomást, irodalmi közzétételükre azonban, aktualitás hiányában, — minthogy nagyrészt régibb vagy ismeretlen helyű leletekből származnak, mindeddig nem került a sor.

E rejtett kincsek egy része tipológiai kapcsolatokat, illetve fokozatokat képvisel, melyek egyes éremfajok fejlődését, illetve degenerálódását — ami a barbár pénzekre oly jellemző és sajátos tünemény, — tanulságosan demonstrálják, más részük pedig már azon tény folytán, hogy hazai földből kerültek napfényre, szolgáltat becses adatokat és távolabbi következtetésekre vezető tanulságokat.

Ezen, és egyéb okok ösztönöztek arra, hogy időnkint, kisebb sorozatokban ismer-tessem a még kiadatlan fajokat, a hol lehet, röviden rámutatva azokra a momentumokra, amelyek a tanulságokat magukban rejtik és az okokra, amelyek érdekessékké tették az ismertetésre. Könnyebb idézés céljából folytatólagos folyószámozással látom el a sorozatos közleményekben ismertetett fajokat, minthogy a rendszeres csoportosítástól a közlésre érdemes anyagnak szórványos fölmerülése folytán el kell tekintenem.

Végül utalnom kell a „Numizmatikai Adattár“-nak a N. K. jelen füzetében megpendített eszméjére is és ezzel kapcsolatban fölveszem már mostan az Adalékok rovatában

közzéteendő barbár pénzek sorozatába azon, nevezetesebb leletekből származó ritkaságokat is, amelyek régebben más folyóiratokban, nevezetesen az Arch. Értesítőben tétettek közzé. Egyes magyarázatok helyesbítésén kívül azon czélt is kívánom szolgálni ez utóbbi eljárással, hogy a Num. Közlöny évfolyamaiban az olvasó a lehetőséghez képest megtaláljon mindent, ami máshol már megjelent és ne kelljen sokszor — kivált vidéken — nehezen hozzáférhető, esetleg nagy kötetszámú drága munkákra szorulnia, szórványos adatokért.

1. Av.: Koszorús Zeus-fej j. A homlok és a nyak körvonalai pontozva vannak.
Rev.: Lovag b., kissé horpasztott mezőben. A lónak alsó lábszárai hiányzanak.
Ezüst: a) 23 mm., 12·37 gr. — NM. — b) 23 mm., 11·92 gr. Dessewffy Miklós gróf gyűjteményében. — c) Bruckenthal-múzeum.

E faj rokon a N. K. II. 57. l. 1. képen ábrázolt éremfajjal és a De la Tour 9825. sz. éremmel. A Zeus-fej dekadensebb, a lónak alsó lábszárai hiányzanak, minél fogva úgy látszik, mintha feküdnék vagy úsznák a ló. — A NM. példányának lelőhelye ismeretlen, Dessewffy gróf példánya egy debreczeni ezüstművestől származik, akinél gyakran lehet találni antik és névszerint barbár pénzeket. A Bruckenthal-múzeum példányának lelőhelye ismeretlen. A fönt említett rokon fajnak a coistobokusoknak tulajdonított pénzekkel való együttlélése, a pontozott vonalaknak utóbbiakkal közös használata, úgyszintén némileg talán a Debreczenben s a nagyszebeni múzeumban való előfordulás is, az ország keleti felére, valószínűleg Dáciára utalnak.

2. Av.: Koszorús Zeus-fej j., a homlok fölött hátrahajló nagy üstökkel.
Rev.: Sisakos és dárdás lovag b., a ló alatt u alakú jeggyel.
Ezüst, 24 mm., 13·72 gr. Dessewffy M. gróf gyűjteményében.
Rokon a N. K. VI. k. 59. l. 28 31. képein ábrázolt fajokkal, a De la Tour 9782. és 9787. sz. fajokkal, továbbá a tacci éremleletet (N. K. VII. k. 71—74. l.) alkotó, De la Tour 9787. sz. éremfajjal. — E csoport igen el van terjedve hazánk különböző vidékein. Az itt bemutatott változat erősen dekadens, az arc s a ló előtt a gyík alig és csak részben látható. Új rajta a ló alatti jegy a mezőben. Debreczenből, ugyanazon ezüstművestől származik, aki a fönti 1. sz. b.) érmet szolgáltatta.

3. Av.: Levélfüzér. ettől balra pedig függélyes vonal.
Rev.: Ló j., előtte valószínűleg lágy veretből származó típus-hiba.

Ezüst, 13 mm., 2·32 gr.

Lelőhelye Réte. — Dessewffy M. gróf gyűjteményében. — A N. K. jelen kötetének elején ismertetett rétei nagy éremlethez tartozó, itt bemutatott érem az egyetlen általam ismert példánya e fajnak, melyen az ismeretes füzértípus a jobbfelé (!) haladó lóval társul és feliratot nélkülöz. A fönti rajz nem ad kielégítő képet a ló szügye előtti részről, melynek magyarázata még nem egészen biztos. — Nincsen egészen kizárva azon föltevés, hogy talán a Nonnos-féle aprópénznek (N. K. VIII., 103., 1. D) vagy hátlapi bélyegváltozatával van dolgunk, amelyről éppen a feliratot viselő alsó rész hiányzik, vagy pedig, hogy magának az idézett ismeretes fajnak oly példánya ez, melyre a lapkánál nagyobb átmérőjű bélyegnek nem alsó, hanem felső felét verték rá. Az idézett fajnak összes eddig ismert példányain ugyanis a lónak feje és előlábai hiányoznak, mert a lapkán kívül maradtak. — További példányok fölmerüléséig nem állapíthatom meg véglegesen, hogy megállja-e helyét a fönti föltevés.

4. Av.: Koszorús (?) fej b.

Rev.: Álló vadkan b., alatta két ív.

Potin-szerű fehéres fém. — 18 mm., 3·36 gr.

Lelőhelye állítólag Buj (Szabolcs m.). — Dessewffy M. gr. gyűjteményében.

Amennyiben ezen érem valóban hazai földből került elő, érdekes analógiát szolgáltat a N. K. II. k. 28—30. lapjain felsorolt példák alapján álló azon föltevés megerősítésére, hogy a Duna völgyén át Gallia néptörzsei valamilyen — valószínűleg kereskedelmi — összeköttetésben voltak a hazai kelta törzsekkel. — Ezen érem ugyanis a Gallia középső részén, a Rajnától nem messze lakó Leuci nevű törzsnek a pénze, anyaga fehéres potin. Más példányát Forrer mutatja be (26. l. 46. kép; 4·88 gr.) A mi példányunk sokkal csinosabb kivitelű változatot képvisel, viszont a nemzeti múzeumban egy ismeretlen lelőhelyű, dekadensebb típusú változat található. — Szabolcsmegyéből eddigelé oly kevés barbárpénzt, illetve barbárpénz-lelőhelyet ismerünk, hogy az itt bemutatott bűji lelet, amennyiben valóban ott lették, — kétszeresen figyelemreméltó és érdekes.

A fönti, 1—4. számú érmekek szíves bemutatásáért, súlyaik meghatározásáért és az előfordulási helyeikre vonatkozó adatok közléséért őszinte köszönettel tartozom tulajdonosuknak: Dessewffy Miklós gróf úrnak.

5. Koszorús Zeus-fej j., gyöngykörben.

Rev.: Lovag j., fönn: ΦΙΙΙΙ, a ló szügye előtt ΛΥ (?), előlábai közt □ és hasa alatt ∇ jegy a mezőben. A ló nyaka előtt □ alakú beponcolt ellenjegy, a hátlap alján a lapka közepéig érő bevágás. — Gyöngykör.

Ezüst, 25—26 mm., 14 gr. — Lelőhelye Kassa vidéke.

Enyeter Ferencz gyűjteményében.

Az itt bemutatott érem a nálunk nagyon elterjedt Philippeus-utánezatoknak egy eddig kiadatlanak látszó változata. Ellenjegye az általam az Arch. Értesítő XXI. k. (1901) 418. lapján kiadott barbárpénz-ellenjegyek 88 fajból álló sorozatában a hatodik számú ellenjegyhez hasonló, azzal a különbséggel, hogy a négyzetes mezőben az egymást keresztező két átlós vonal találkozási pontján egyszerű köröcske foglal helyet benne. A bevágásokról az Arch. Értesítőben (XXI. k. 417. l.), továbbá a kisszederjesi éremlelet ismertetése alkalomával (N. K. III. k. 95. l.) soroltam föl részletesebb adatokat.

A fenti érem fényképét és a reávonatkozó súly- és lelet-adatokat Kovács István úrnak, az Erdélyi Múzeum osztály-archaeologusának és ismert nevű numizmatikai szakíróknak köszönöm.

6. Av.: Sisakos, szakállas férfifej j.

Rev.: Zeus aetophoros ülő alakja b.; kezeiben sást és pálcát tart. A mezőben b. jegy, j. homályos felirat.

a) Ezüst, 17 mm., 2.98 gr. — Lelőhelye Magyar-Pécska, Arad m. — Enyeter Ferenc gyűjteményében. — b) 16.5—18 mm., 3.15 gr. — Lelőhelye a Szajkóvölgyben Somoskőnél. E példánynak felirata a hátapon: • E Σ × felülről lefelé haladó irányban, befelé fordított betűkkel.

Az Alexandros-típusú hátlap ezen érmeken hibrid módon egy, valószínűleg az Alexandros-típusú aranypénzek előlapjáról vett sisakos Pallas-fejből szakállas férfifejjé átalakított barbár típussal van párosítva. Ez az egyik nevezetessége a fenti éremnek. A másik pedig az, hogy a hátapon a Zeus feje a nyugatibb barbár pénzekről ismeretes „trombitaszájú” lófej-típushoz hasonlóan van alakítva, és két hátrafelé hajló szarva vagy üstöke van, minél fogva, ha szabad ily profán hasonlattal élnem, a Miklós-napi „krampusz”-ainkhoz feltűnően hasonlít. Alig kétséges, hogy dáciai éremfajjal van dolgunk.

Az a alatti példány fényképét s a reá vonatkozó adatokat Kovács István úrtól, az Erdélyi Múzeum osztály-archaeologusától vettem őszinte köszönettel.

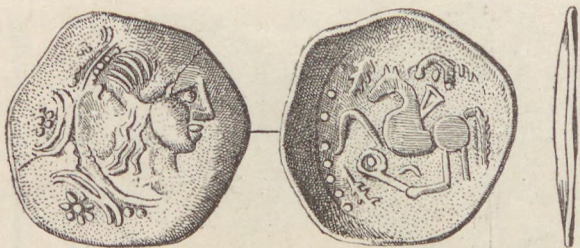
7. Av.: Sisakos fej j. és I alakú jegyekből álló körirat.

Rev.: Két álló alak koszorút tart a köztük levő oltárka fölé. I alakú jegyekből álló körirat.

Bronz, 15—16 mm. — Lelőhelye ismeretlen. — Enyeter Ferenc gyűjteményében. Tulajdonosa Arad vidékén vásárolta.

A negyedik századbéli római császári kis bronzpénzek hasonló barbár utánzatai számos bélyegváltozatban ismeretesek. Egy részük bizonyára hazai leletekből származik, bár aligha szorítkoznak valamennyien Magyarországi területére. A bemutatott példány korcs feliratai határozottan emlékeztetnek a Duna-Tisza közében s a szomszédos területeken előforduló s a szarmatáknak tulajdonítandó barbár veretekre. (Lásd N. K. III. k. 82. l.) Lehetséges, hogy a fenti példány is a jelzett területről került Aradmegyébe, hiszen Pécskán is leltek egy határozottan szarmata típusú barbár érmet. (N. K. III. k. 82. és 84. l.)

13. sz.) A fönti példány prototípusát Kovács István dr., az Erdélyi Múzeum osztály-archaeologusa, akinek az érem fényképét s a rá vonatkozó adatokat köszönöm. Constantinus I., Cohen I. kiad. 494. sz. érmében sejtí. — A bemutatott érem úgy típusát, mint előfordulásának helyét tekintve, mindenesetre érdekes és figyelemre méltó darab.

8. Av.: Diana mellképe jobbra gyöngykörben, egy macedon pajzsak közepében. A macedonai I. kerület tetradrakmonjai előlapjának utánzata.

Rev.: Lovag balfelé, gyöngykörben; a ló alatt fogazott köröcske középponttal, vízszintes vonal fölött. Alább, meg a ló feje előtt és a lovag feje mögött kis gally. Gyöngykör. — Tálalakú érem.

Billon. — a) 31—33 mm., 9·84 gr. — b) 31·7 mm., 9·67 gr. — c) 32—33·5 mm., 8·89 gr. — d) 31—32 mm., 8·81 gr. Valamennyi a N. M.-ban. Leleghelyük bizonytalan. Talán Petele. (Maros-Torda m.) — Változatok: e) Num. Zeitschr. 31. k., 391. l. 1. kép. 29—32 mm., 10·9 gr. Horváth Ákos dr. gyűjteményében. — f) Bielz: V. t. I. sz. (lel. Sebeshely) és VI. t. 3. sz. (lh. Petele).

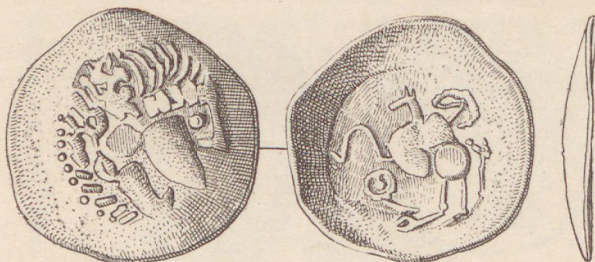
Rokon veretek: De la Tour 9857. sz. Ennek egy példányát Romániából szerezte a N. M., egy változatát pedig a bécsi cs. k. éremtár bírja (Num. Zeitschr. 31. k. 392 l. 3. kép).

V. ö. még a macedonai első kerület pénzeinek (mindkét lapjának) barbár utánzatait: De la Tour 9666. sz., Forrer 378—380. kép.

A fönti képen bemutatott éremfajnak, valamint a vele szorosán rokon hátlapú, alábbi 9. számú éremfajnak fontossága kormeghatározó szerepükben rejlik. A macedonai I. kerületnek Kr. e. 158—146 közt vert ezüstpénzeit, amint ismeretesek lettek a thráciai, moesia és dáciai barbárok körében, elkezdtek utánózni előbb többé-kevésbé híven és pedig jó ezüstből, majd pedig szabadabban utánózták, még pedig két különféle módon. Egyrészt az érem nagyságát redukálták a Philippeus-utánzatok megszokott méreteire és ehhez képest elhagyván az előlapról a pajzs-szegélyt, csak a Diana-mellképet tartották meg, tegzestül-íjjastul, amelyet, hogy a mezőt betöltse, kissé meg is nagyobbítottak. Hátlapul egy barbár lovas-típust adtak hozzá, melyben a lovag fölemelt karja elárulja a Philippeus típusnak palmaágot tartó lovag-típusát. [a) De la Tour 9857. sz. — b) NM. — c) Num. Zeitschr. 31. k. 392. l. 3. sz. — A Hunter-féle példányt, melyet Kubitschek említ, nem volt alkalmam megvizsgálni.] — Ez a faj valószínűleg Dácia déli részeiben, vagy még délebbre: Moesiában volt otthonos, amennyiben nincs tudomásom, hogy Erdélyben előfordult volna és a N. M. Romániából szerezte a példányát.

Másrészt a macedonai I. kerület pénzeinek teljes előlapját csonkítottanul és nagy lapkán, de billonná silányult anyagból, dáciai típusú barbár lovag képét viselő hátlaplappárosítva verték a távolibb barbárok Dácia hegyei közt. Bielz Sebeshelyt és különösen Petelét említi e fajok leleghelyéül. Ezen fajt képviselik a Nemzeti Múzeum, a segesvári s a nagyszebeni múzeumok és dr. Horváth Ákos példányai. — A fönti rajz több példány alapján készült, rekonstrukció gyanánt, — Nem osztom Kubitschek véleményét, aki ΘΑ-nek olvassa, tehát görög betűknek tartja a hátlapon, a ló alatt látható jegyeket. Az Θ-nak

tartott jegy fogazott vonalú díszítmény, nem pedig betű. Erről az egyes példányok tüzetes megvizsgálása után megbizonyosodunk. A gally-darabok, melyek a lovag körül láthatók, szintén barbár, még pedig elég szokatlan toldalékok, amelyek alig fordulnak elő egyéb dáciai sciphatusokon.

9. Av.: Ifjú, szakáll nélküli fej j.

Az oroszlanbőrös Herakles-fejnek Alexandros pénzeiről utánzott barbár mása. Saját-szerű az arcz alatt látható horgas idom, melyet Bielz alsó állkapocsnak magyaráz.

Hátlap: Lovag balfelé, a ló alatt fogazott köröcske középponttal és egy vonalka. — Tálalakú érem.

Billon. *a)* 31—31·5 mm., 10·17 gr. — *b)* 32—33·5 mm., 9·53 gr. — *c)* 34—32 mm., 8·98 gr. — *d)* 33·5—33 mm., 8·97 gr. — Valamennyi a N. M.-ban. Lelőhelyük bizonytalan; talán Petele. — *e)* Bielz: VI. t. 2. sz. Lelőhelye Petele (Maros-Torda m.).

A főnti 8. és 9. sz. éremfajok a petelei leletben együtt fordultak elő. Anyaguk, nagyságuk, technikájuk, a hátlapi ló és a mellékjegyek rajza is annyira rokon, hogy egyidejűségük kétségtelen.

A 8. sz. éremfaj mintaképei: a macedoniai első kerület pénzei megszabják a terminus, post quem időhatárt. E barbár éremfaj tehát körülbelül a Kr. e. 100. év táján, esetleg még annál is később veretett. A többi hasonló stílusú tálalakú billon-pénzek korát ezen alapon, stíl, súly, nagyság és típusbeli sajátosságok alapján viszonyítva, lehet hozzávetőleg megállapítani. Annyi bizonyos, hogy a Kr. e. II. század végénél nem régiebbek.

Gohl Ödön.

Adatok a dobsinai papírpénzekhez.

A közlönyünk 1906. és 1908. évi első füzetében megjelent cikkek pótlására a következő adatokat gyűjtöttem össze a városi levéltárban.

Az adatok Dobsina város 1860. és 1866.-i papírpénz-kibocsátványaira vonatkoznak.

Az 1860. okt. 6.-án tartott tanácsgyűlésen a polgármester javasolja, hogy a váltópénzhiányon segítendő, 1500—1500 frt értékben 10 és 50-kros pénztári utalványokat nyomasson és bocsásson ki a város. A tanács az indítványt elfogadja és a nyomtatást elrendeli.

Az utalványok nyomását Killyen János rozsnói nyomdász vállalta el s a számla szerint 167 íven 1002 forint értékben 10020 db. 10-kros és 34 íven 1020 forint értékben 2040 db. 50-kros „Kötelezvény“-t nyomtatott, melynek költségére 16 frtot számított fel.

Ugyanazon év október 14.-én a városi tanács már átadja a pénztárnak a nyomtatott 10 és 50 kros utalványokat mind.

1860. dec. 8.-án pedig már a pénztáros javasolja, hogy a kék pénztári utalványok a jövő héten váltassanak be. A tanácsgyűlés az indítványt elfogadja és a határozatot dobsszóval kihirdeti.

Ezekből következik, hogy az eddig ösmert fehér 10-krajcáros utalványokon kívül 50-krosak is — és pedig valószínűleg kék színűek — voltak forgalomban.

1866. július 7.-én a városi tanács ugyancsak a váltópénz hiánya miatt 10, 25 és 50-kros pénztári utalványokat nyomtat és hoz pénztára útján forgalomba. Augusztus 10.-én újra kibocsát ily utalványokat. Első ízben 1600 db. 50-krost, 2000 db. 25-krost és 600 db. 10-krost; másodízben 1400 db. 10-krost, 1000 db. 25-krost és 400 db. 50-krost.

Az 1867. márc. 15., május 3. és május 24.-i gyűlések határozata szerint három ízben összesen 768 darab 50-krost, 1076 db. 25-krost és 732 db. 10-krost égetnek el, mint hasznavehetetlent.

Ez utóbbi utalványok nyomására, színére és számára két számla derít fényt:

a) Kovács Mihály rozsnói nyomdász 1866. jún. 22.-i számlája szerint a nyomdából kikerült: 10000 db. 10-kros, 4000 db. 25-kros és 2000 db. 50-kros utalvány. A nyomási költség 24 frt;

b) a nagy-szlabosi papirgyár pedig számlát állít ki 3 rizma papirról — kék, zöld és vörös színben — melynek ára rizmánként 477 frt.

Végül megemlítem még, hogy találtam egy tételt a pénzverési költségek között, a mely szerint beszereztetett egy ütő bélyegző (Schlagpresse) a papirpénz sajtolásához (Papirprägen) 10 frt 60 kr. értékben.

Érdekes, hogy maguk a dobsinaiak mennyire összezavarják régi papirpénzeik dolgát. Szóbeli adataikon alig lehet eligazodni; de a rendezett és elég gazdag városi levéltár annál határozottabb adatokat nyújt.

Ezek után talán kimerítettnek lehet mondani a dobsinai papirpénzek ügyét.

Horváth Adolf János.

Adatok az 1860-i miskolczi pénztári utalvány történetéhez.

A Numizmatikai Közlöny 1909. évi 3-ik füzetében (108—9. l.) Miskolcz város 1860-i pénztári utalványát azon megjegyzéssel mutattam be, hogy Miskolcz város levéltára rendezetlen és hozzáférhetetlen lévén, az írásbeli forrásokat illető kutatásaim eredménytelenek voltak. Csak a hagyomány alapján lehetett megállapítani, hogy ezeket a pénztári utalványokat a váltópénz hiánya miatt bocsátották ki s hogy nemcsak 25-, hanem 10-krajcáros utalványok is voltak forgalomban.

A szerencsés véletlen most e pénztári utalványok összes visszaváltott példányait s a vonatkozó hivatalos iratokat napfényre hozta. Mikor ugyanis most Miskolcz város újonnan kinevezett levéltárosa: Nyíry Dániel, — kinek szíves figyelméért ezúton is őszinte köszönetemet fejezem ki — a levéltári helyiségekben a rendezetlen anyagot tisztította és felállította, az összehalmozott írások között ráakadt azokra a nagy csomagokra is, amelyekben a város által visszaváltott 25- és 10-krajcáros pénztári utalványok voltak, gondosan összekötözgetve. Ezekről feltalálta (1860/3250. 3068. szám alatt) az összes vonatkozó iratokat, melyeket az alábbiakban mutatok be:

1. Helytartótanács elnökségének 1860 szept. 21-iki leirata, melynek alapján a város 1860 szeptember 23-án hirdetmény alakjában közli a város lakosaival, hogy az ezüst és réz váltópénzekkel ügylet úgy látszik a város területén is megkezdett, váltópénz napok óta nincsen forgalomban. Ezért a helytartóság elnökségének rendelete (Budapesti Hirlap 1860. szept. 22. 218. szám) azzal a figyelmeztetéssel közölte a lakossággal, hogy „miként az ausztriai értékű bankjegyek értékének csökkenése rossz szándékból terjesztett híren alapszik s a magas kormány azon rendeletének balmagyarázatán, mely szerint a conventios értékű régiek, úgynevezett fekete bankók beváltásának véghatárideje vidékeken f. év szeptember hó utoljára tüzetett ki, ugyanazért hivatalosan közhírré tétetik, miként az ausztriai bankjegyekkel bármely úton visszaélőket, — különösen ezeket el nem fogadó

vagy nem teljes értékben számoló üzereket, kofákat s. a. t. fennálló büntető törvények szigora fogja sújtani.

2. K. k. Stuhlrichter Amt Miskolcz; 1860 szept. 28-i átírat, a pénzzel való üzérkedés tárgyában, a helytartóság rendeletének szövege szerint. Mire rá is jegyzik, hogy már előbb célszerű intézkedés tétetett (t. i. a fenti, szept. 23-i hirdetéssel).

3. A város 1860 okt. 2-i előterjesztése a megyei hatósághoz, arról, hogy bár a rendeleteket többszörösen közzétették s őrködnek e dologban, — a váltópénz hiánya napról-napra inkább érezhető. Mivel ez a körülmény az adófizetést gátolja és hátráltatja, — kéri az adóhivatalt utasítani, hogy a városi pénztár szükségletére 300 forintnyi aprópénzt váltson fel.

4. Október 11-én a város arra kéri a megyei hatóságot, hogy — mivel a váltópénz hiánya miatt a forgalom egészen megakadt, Eger város példájára (hol 5-, 10-, és 25-kros utalványokat adtak ki) — engedjék meg, hogy a város a saját felelősségére 4000 forint összeg erejéig ilyen kisebb utalványokat bocsáthasson ki. Ezen utalványok készpénz által váltattván fel, a városi pénztárnál mindenkor készpénzzel fognak kifizettetni.

5. Október 12. „Miskolcz város Hatósága részéről ezennel hivatalosan bizonyítatik, hogy a helybeli cs. kir. Tek. Adóhivatalnál e napokban felváltott 1900, azaz egyezerkilencszáz osztr. értékű forintnyi váltópénz *a legkiáltóbb szükségek közé tartozott*, elanyyira, hogy ezen öszveg nem léte esetén a legborzadalmasabb kikésérítése következendett be a békés városi polgárságnak — mely apró váltópénz hiányában a napi élelmicikkeket sem tudta bevásárolni *s így mondhatni majdnem éhséget szenvedett*. Továbbá bizonyítatik, hogy ha még vagy 4000 osztr. forintnyi rézpénzkészlet nem küldetik a város szükségleteire, a forgalom, különösen az adóbehajtás is egészben meg fog szünni.“

6. Borsod megye Cs. Kir. Hatósága 1860 október 13-án 6012/J. 161. szám alatt értesítette Miskolcz város polgármesteri hivatalát, hogy az október 11-i 3068. sz. előterjesztésre a helytartótanács ugyancsak október 11-én 3293. sz. alatt megengedte a kérelmezett „kisebb pénzutalványok kiadását“. — „Magától értetvén, mikép ezen engedménynek kihirdetése és a' csak 4000 osztr. forint erejéig beadandó utalványok iránti kezesség a városi hatóságot illeti.“

7. Ezen engedély alapján a város már október 14-én falragaszok útján értesíti a lakosságot az utalványok kibocsátásáról. Az iratokhoz csatolt falragaszok szövege szösz szerint ez: „3250/860. Miskolcz város Hatósága fensőbb engedély mellett a kisebb bevásárlások könnyítése tekintetéből f. é. october hó 12-től 10 és 25 osztr. ért. kros utalványokat bocsájtott ki 4000 osztr. ért. forintok erejéig, — mely utalványok állami bankjegyekkel a városi Hatóságnál beváltatnak s ugyanott adófizetésnél készpénz gyanánt elfogadtatnak. Az utalványok mintája ezennel közöltetvén. (Itt le van nyomtatva egy 10-krajcáros utalvány, melynek szövege, a 10 számjegy kivételével ugyanaz, mint a 25-krajcárosé. N. K. 1909. III. 109. lap.) Kellő tudomás és szerintkezés tekintetéből megjegyeztetik, miként a 10-krsok vereses, a 25-krsok fehér papírra nyomattak — ezenkívül az utalvány belső része kék kisebb, a hátulsó része fekete nagyobb városi pecséttel van jellegezve. Utalványok a polgármesteri Hivatalnál naponta délutánni 4 órától 5-ig fognak kiadni. Miskolcz október 14. 1860. Miskolcz város Hatósága.“¹

¹ Ugyancsak ezen iratokhoz volt csatolva az egi utalványok hirdetése is, mely részletesebben szól az állapotokról, azért érdemes ide iktatni: „Hirdetmény. Közhírül tétetik, miként azon oknál fogva, hogy az élelmi és egyéb cikkek bevásárlásánál az álladalmi bankjegyekből visszaadni lehenen, Eger város részéről 5, 10 és 25 krajcáros pénztári utalványok tétetnek forgalomba, melyek adó-, vagy egyéb fizetéseknel elfogadtatnak, s álladalmi bankjegyekkel mindenkor visszaváltatnak; *köteles azért ezen utalványokat mindenké elfogadni*. Ily utalványok kaphatók Ringelhan Antal, Steinhauser István és Bajzath József kereskedő uraknál, mint az említett utalványok kezelésével megbizottaknál. Ezen, Eger városa bizottmánya által rézpénz hiánya miatt közrebocsátott utalványok a fentemlítettéknél minden időben visszaválthatók. Kelt Egerben, október 4-én 1860. A helyettes polgármester Csepcsányi m. k.“

8. A Cs. Kir. Megyei hatóság 1860 okt. 15-én, 6046/J. 161. rendelete. A „helytartósági elnökség“ távirati rendelete folytán a „cs. kir. adóhivatal“ 4000 forintnyi váltópénz „öszlettel“ fog elláttatni. Ennek alapján az okt. 13-án, 6012. sz. alatt kelt megyehatósági rendelettel engedélyezett aprópénzjegyek kibocsátása azonnal megszüntetendő s a forgalomban lévők „tüstént beváltandók“.

9. A polgármester előterjesztése 1860 okt. 16-án a Megyei Hatósághoz. Jelenti, hogy az utalványok okt. 12-én már kibocsáttattak s a jelzett 4000 frt váltópénz mennyiséggel nem lettek ellátva, így a beváltás nem hajtható végre. Az a véleménye, hogy a 4000 frt megérkezése után is szükség lesz az utalványokra, mert a kibocsátottakat szétkapkodják, falura viszik, egy nap alatt 1900 frt összegűt osztottak szét. Az októberi országos vásár is sokat fog igényelni s a városbelieknek is kell még legalább 10.000 frt összegű aprópénz. Mivel mindezekon kívül az adóbehajtást is előmozdítja, kéri az utalványok további engedélyezését.

10. A megyei hatóság ezen fentebbi előterjesztést másnap okt. 17-én 6071. sz. alatt bemutatja a pesti helytartótanácsnak, honnan azt a választ nyeri, hogy — a távirati utasításra hivatkozva — a város kívánsága nem teljesíthető s a bevonást illető rendeletről nem állhatnak el. A megígért váltópénzt (és pedig 2000 frt ezüst, 2000 frt rézkrajcárt) szállíttatni fogják mielőbb s az erre vonatkozó intézkedéseket megteszik. Egyébiránt nem-sokára új 4-krajcáros rézpénzeket fognak a pénztárakhoz küldeni, hogy elegendő váltópénz álljon a lakosság rendelkezésére. Ez az értesítés október 19-én kelt s a megyei hatóság 22-én adja ki a városnak „azonnali alkalmazkodás végett“.

11. Október 25-én 3311. sz. alatt értesíti az adóhivatal a városi magistratust, hogy a 4000 frt váltópénz megérkezett, rendelkezésükre áll, tehát intézkedjenek.

12. 1860 okt. 24-én fogalmazza meg a város polgármestere azt a hirdetményt, mely szerint: a magas cs. kir. helytartósági elnökség által a városi hatóság által f. oct. hó 12-én kibocsájtott 10 és 25 osztr. ért. kros utalványok rögtöni beszedése rendeltetvén, felhivatnak a város t. c. lakosai, miként ezen utalványokat legfellebb 3 nap alatt a városi pénztárnál beváltani sziveskedjenek. Beváltás ideje naponkint délután 2 órától 6-ig. Ez a hirdetmény október 26-án „közhírré tétetett“ dobszó és 20 falragasz által.

13. 1860 november 9-én utalványozza a polgármester Rácz Ádám nyomdász szám-láját (festék és hirdetésekről) 102 forint 35 krajcárral leendő kifizetés végett.

Mindezekből világosan kitűnik a tiltó rendeletek dacára is 12—14 napot élt pénztári utalványok története.

Megjegyzem, hogy a 25-krajcáros utalvány mind egyforma nyomású, a 10-krajcáros ellenben (melynek szövege, formája megegyező a 25-krajcároséval) kétféle. Az egyik en-vékonyabb, a másikon vastag 10 kr. jelzéssel. Az iratokhoz kinyomott ívek is vannak csatolva; egy egészben megmaradt kivágatlanul és kitöltetlenül. A nagy íven 16 darab 10-krajcáros van lenyomva és pedig úgy, hogy az első oldalon 4—4 (a fenti bal és alsó jobb sarokban, így üresen maradt 2 négyzet — a jobb felső és bal alsó —), a hátsó lapon pedig szintén 4—4 (vagyis azon a helyen, ahol az első oldal szerint üresen maradt hely volt). Az ív összehajtva 4 lapot adott, egyenként 4 utalvánnyal. A lapot: MISKOLCZ V. PENZTARI UTALVÁNYA. (így!) felirat osztotta ketté. Jobbra az utalványok, balra vonalakkal elválasztott üres szelvénylapok vannak.

A visszaváltott utalványok gondosan becsomagolva őriztettek; 100—200 stb. forint összegben átkötve, lepecsételve, nevekkal ellátva. Sokszor a 4 utalványlap nincsen szét-vagdalva, hanem egy darabban maradt.

Leszih Andor.

Értekezések.

Kisapold községben (Szebenm.) 206 darab római denárt találtak. A legrégibb darabok Septimius Severus idejéből, a legfiatalabbak Gordianus korából (tehát a Kr. u. 193—238 közé eső időből) valók. Részletesebb meghatározásukat¹ a következőkben adhatom: *Sept. Severus* denárai: Cohen 32. szám alatti (1 db), 37. sz. alatti (1), 311 (1), 348 (1); *Julia Domna*-tól Coh. 64 (1), 103 (1), 114 (1), 120 (1) sz. alattiak; *Caracalla* idejéből Coh. 32 (1), 101 (1) sz. a.; *Geta* korából Coh. 15 (1), 53 (1), 56 (1), 92 (1) sz. a. *Macrinus*-tól Coh. 49 sz. alatti 1 db; *Elagabalus* császár denárai közül Coh. 4 (1), 9 (1), 23 (1), 38 csillaggal és csillag nélkül (4), 43 (1), 48 (1), 66 (1), 81 (2), 97 (1) sz. alattiak, Coh. II kiadás: 97 (2), 98 (1) sz. a., Coh. 116 (5), 121 (1), 134 (2), 137 (1), 153 (4), 154 (1); *Julia Paula* (Elagabalus első felesége) nevével Coh. 2 (1), 9 (1) sz. a., *Julia Soemias* (Elagabalus anyja) nevével Coh. 5 (1), 8 (5) sz. a., *Julia Maesa* (Elagabalus nagynénja) nevével Coh. 7 (1), 12 (1), 14 (7), 17 (5 drb a csillag Felicitas háta mögött, 1 darabnál pedig Felicitas előtt a jobb kezében tartott tányér fölött). *Severus Alexander* denárai közül Coh. 2 (2), 4 (6), 9 (11), 17 (4), 26 (1), 35 (1), 38 (2), egyik példánynál a kis gyermek ül a hátapon, 49 (1), 51 (1), 54 (1), 70 (2), 75 (1), 78 (5), 79 (1), 88 (4), 90 (1), 92 (1), 100 (2), 102 (5), 109 (1), 115 (1), 118 (1), 120 (1), 125 (2), 127 (1), 129 (3), 135 (9), 138 (5), 141 (1), 143 (2), 148 (1), 154 (1), 161 (1), 163 (1), 164 (1), 168 (1), 172 (1), 190 (1), 192 (1), 197 (2), 199 (1), 204 (1), 208 (1), 213 (1), 215 (2), 217 (1), 218 (1), 221 (1) sz. alattiak; *Orbiana* (Sev. Alex. felesége) nevével Coh. 1 sz. a. 3 drb; *Julia Mamaea* (Sev. Alex. anyja) nevével Coh. 2 (3), 3 (2), 5 (1), 10 (2), 11 (3), 27 (7) sz. a.; *I. Maximinus* idejéből Coh. 14 (1), 29 (1), 32 (1), 37 (1) sz. a.; *Gordianus*-tól Coh. 75 (1), 165 (1) sz. a. és Coh. II. kiadás: 243. sz. a. 1 drb. Az egész leletben csak — darab volt kopottsága miatt meg nem határozható. A többi szép éles példány. Érdekes példánya e leletnek egy darab Sev. Alexander-féle denár, melynek csak az előlapja van kiverve, a hátlap helyett az előlap negatív képe van benyomva (incusus veret).

Fehértemplom községben (Temesm.) 181 drb középkori denárt találtak. Ebből 37 drb (21 gr. 20 ctgr. súlyban) *IV. Kún László* idejéből való R—L jegyű szlavóniai denár, még pedig 17 drb.: Weszerle XIX. tábla 18. faj, 10 drb.: Weszerle XIX: 17. faj. Továbbá 33 drb (15 gr. 33 ctgr. súlyban) *Róbert Károly* denára C. N. H. II. köt. 20.-ik faj és 121 drb C. N. H. II: 41.-ik faj (54 gr. 3 ctgr. súlyban).

Modor községben (Pozsonym.) házlebontás alkalmával a falban 394 drb. ezüstérmet s egy darab ezüstgyűrűt találtak. Ebből 387 drb. érkezett a m. n. múzeumba. Az érmek a XVI. és XVII. századból valók. De volt a leletben 1 drb. IV. Béla korából való denár, ugyanolyan rozsdával borítva, mint a többi darabok. Ha a lelet földből került volna elő, úgy magyarázhatnók ezt a szokatlan együttes előfordulást, hogy az árpádkori érme előbb került a földbe ugyanarra a helyre. Mivel azonban falból fejtették ki a leletet, azt kell gondolnunk, hogy a kis árpádkori érme az elrejtőnek takargatott kincse lehetett. Érdekes volna tudni, hogy az a 7 darab, amely nem érkezett be a leletből a nemz. múzeumba, milyen érme volt? A lelet különben a következő darabokból állott:

Magyar érmek: IV. Béla denára C. N. H. 268 (1), *I. Lipót* 3-krajcárosai K—B jegygyel 1673 ból (1), vár, címer, C G monogrammal 1675-ből (2), 1693-ból K—B jegyű (3), 1694-ből K—B jegyű (10), 1695-ből K—B j. (2), G—H j. (4), 1696-ból G—H j. (8), C—M j. (1), 1697-ből C—H j. (17), N—B j. (1), 1698-ból C—H j. (16), 1699-ből C—H j. (12) N—B j. (1), 2 kros 1674-ből K—B j. (1), 1 kros 1695-ből C—H j. (1), 1697-ből C—M j. (7), 1698-ból

¹ Mivel a N. Múzeum gyűjteménye Cohen első kiadása szerint van rendezve, én is az első kiadás szerint dolgoztam fel a leletet. Az első kiadásban elő nem forduló példányokat természetesen a második kiadásban kellett fölkeresnem, amit római kettőssel jelölök az illető pár helyen.

c—m j. (6), c—h j. (10), n—b j. (1), 1699-ből c—h j. (9), 1700-ból c—h j. (11); *I. József* 3 krosai 1706-ból (8) és 1707-ből (3) c—h jeggyel. Denárok k—b jeggyel *I. Ferd.*-től 1542 (1), 1548 (2), 1550 (1), 1551 (1), 1555 (1), 1564 (1) évekből, *I. Miksa*-tól 1571 (1), 1575 (1), 1576 (1) évszámmal, *Rudolf*-tól 1591 (1), 1593 (1)-ből, *II. Mátyás* idejéből 1610 (2), 1612 (1)-ből, *I. Lipót*-tól 1663-ból (1) és 1683 (1) és 6 drb elkopott denár.

Lengyel érmek; *III. Zsigmond poltúrai* 1622 (2), 1623 (3), 1624 (1), 1625 (3), 1626 (2), 1627 (1) évekből. *Németországiak*; Christian würtemb.—ölsi 1 krosa 1682, 1684, 1685 évszámmal (3); würtemb. hármás 1691-ből (1); boroszlói 1 kros 1681-ből LP—H jegyű (1).

Ausztriai érmek; *III. Ferd. 3 krosa* 1628-ból (1), *I. Lipót* 3 krosai j. nélkül 1693 (2), 1696 (1) évekből, a hátapon ötlevelű rózsácskával 1670 (1), 1672 (1)-ből, a c mono-grammal 1664 (1), 1665 (1) évszámmal, c b jegyű 1696 (5), 1697 (1), 1698 (1), 1699 (1), 1700 (1), 1702 (1), f o n j. 1700-ból (1), m o m o w j. 1695 (1), 1698 (1) évből shs j. 1667 (1), 1669 (1), 1670-ból (2); 1 krosok: *III. Ferd.*-től 1626-ból (1), *I. Lipót*-tól 1696 (12), 1697 (26), 1698 (15), 1699 (34), 1700 (24), 1701 (7) évekből jegy nélkül s az 1-es szám az előlapon a fej alatt van. — 1697-ből 3 darab olyan, melynél az 1-es szám a hátlapon a sas mellén van. mm jegyű 1681 (1), 1695 (1), c o b j. 1698 (1), 1699 (4), 1700 (2) f o n j. 1699 (1), 1701 (1), f—n j. 1699 (1), m o m o w j. 1698 (5), 1699 (2), shs j. 1671 (1), 1672 (1) évekből. — *Csehországiak*: *I. Lipót 3 krosa* g e j. 1695 (1), 1703-ból (1), c—k j. 1699-ből (1). *1 krosok*: *I. Lipót*-tól g . e j. 1685-ből (2), 1698-ból (1), c—k j. 1697 (1), 1701 (1) évből, k m j. 1702-ből (1), két keresztben álló kalapács jeggyel 1703 (2), 1704-ből (2) — *Tiroliaiak*: *Zsigm. Fer. főhg 3 krosa* 1664-ből (1), Lipóté 1676 (1), 1682 (1) évszámú. *1 krosok*: II. Max.-tól 1616-ból (1), II. Ferd.-tól 1625-ből (1), Lipóttól 1 drb. — *Steiererek*: *III. Ferd. 3 krosa* 1645-ből (1), Lipót 3 krosa 1674 (1), 1676 (1), 1678 (1) évekből jegy nélkül, i a jegyű 1695 (1), 1697 (1), 1698 (3), 1699 (1), 1700 (1) évekből. *1 kros* i a—n j. 1682-ből (1), i—a j. 1696 (2), 1699-ből (1). — *I. Lipót* karinthiai 3 krosa h—s j. 1668-ból (1). *Károly olmtúzi püspök 3 krosa* 1670-ből (1), *1 krosa* évszám nélkül (1) és 1701 (1), 1704 (1) évszámmal. *Salzburgi 2 kros Johann Ernst*-től 1703-ból (1), *egylapú fillerek* 1698-ból (1), 1703-ból (1). — *Bécsi veretű egylapú fillér* 1694-ből (1).

A kucsulatai (*Fogaras várm*) ezüst éremlelet. Fogaras vármegye alispánja harmadfél ezernél több darabból álló, XV. és XVI. századbeli ezüstérmeket tartalmazó leletet küldött a m n. múzeumba. A leletet *Kucsulata* községben találták. Nagyjában a következő érem-fajokat tartalmazta: 1 drb XVI. századi bélelt tallért, melynek azonban előlapjáról is, hátlapjáról is annyira lekopott az ezüstburok, hogy nem is volt fölismerhető. A karimáját borító ezüstpánt azonban szépen megmaradt rajta. A többi érem mind kisebb fajta volt. Még pedig mintegy 2000 darab magyar denár, melyek közt volt I. Mátyástól k—p jegyű

denár (1), II. Ulászlótól k—^s j. (1), k—g j. 1515-ből (1). A többi mind I. Ferd. Miksa és Rudolf idejéből való, nagyrészt k—b jegyű. Két drb obulus is volt benne 1546 és 1571-ből. Volt azután 1 drb Báthory Zsigmond-féle III-as garas 1597-ből. A többi külföldi érem volt. Még pedig: *Lengyelországiak*: Báthory István III-as garasa 1581 (1), és 1585 (1)-ből, Hutten-Cz. apski 653. faj. — III. Zsigmond III-as garasa 1590-ből (1). Hutten-Cz. 826. f., 1593-ból (1), Hutt.-Cz. 895. f. — Ádám Vencel III-as garasa 1597-ből (1). — III. Zsigmond III-as garasa különböző jegyekkel 1590 (1), 1591 (1), 1594 (2), 1596 (2), 1597 (1), 1598 (1), 1599 (2) évekből. — I. Zsigm. széles garasa Hutt.-Cz. 276. f. (3), u e. faj 1528-ból (1), 1529-ből (3), Hutt.-Cz. 407 (1), 409 (2), 416 (2).

Zsigmond Ágost széles garasa, Hutt.-Cz. 448. f. (1), 457. f. (1), 556. f. (1), 557. f. (1). — Lengyel poltúrák II. Ulászló, III. Zsigm. és a közbeeső királyok idejéből 286 drb. — I. Zsigm. elbingi garasa 1534-ből (1), 1540-ből (1). — Báthory J. rigai garasa, Hutt.-Cz. 675. f. (1), 676. f. (2), 695. f. (1), 727. f. (1). Danzigi garasok 1534 (1), 1538 (3), 1539 (1), 1540 (7), 1578 (1) évekből. — Lajos schweidnitz poltúrája (1). — *Porosz-*

országai; garasok I. Zsigm. és Albert idejéből (1529—1548) 137 drb. *Silézia—Liegnitz-i* garas I. Fridrichtól 1544 (1), 1545 (1) évekből.

Boroszlói (Thurzó) püspök garasa 1506-ból (1). *Hammelni* garas 1550-ből (1). — *Moldvai* érem (1). — *Csehországi* egyalapú fillérek: II. Lászlótól (10), Lajostól (4), Ferdinándtól (20 s közte évszamosok 1561 (1), 1562 (1), 1563 (2), 1564 (1), Miksától 1564 (1), 1566 (2), 1568 (1), 1569 (1), 1572 (1), 1573 (1), 1576 (1), 1577 (1) évekből, Rudolftól 1579 (1), 1581 (1), 1583 (1585 (1), 1589 (1), 1591 (2), 1593 (1), 1594 (1). — Ulászló korabeli prágai garas (1).

Majsa község (P.-P.-S.-Kiskún vármegye) határában talált ezüst éremleletünk 11 db. huszasból állott. Volt benne 1 db. BO jegyű Lotharingiai Ferenc nevével vert huszas, Sigmund A. Klemmer v. Klemmersberg és Paschal Jos. v. Damiani körmöcbányai vésnökök nevének kezdőbetűivel S.K — P.D-vel. — A többi 10 db. II. Ferenc huszasa volt, még pedig 8 db. körmöcbányai veretű magyar és 2 db. bécsi veretű osztrák a következő évekből: B jegygyel: 1792-ből 1 db., 1804-ből 2 db., 1815-ből 1 db., 1818-ból 1 db., 1827-ből 1 db., 1828-ból 2 db.; A jegygyel: 1827-ből 1 db., 1829-ből 1 db.

Póla községben (Zala vármegye) 12 db. aranyból s 310 db. ezüstéremből álló leletet találtak. A lelet darabjai így oszlanak meg: 1. velencei aranyak a következő doge-któl: Hieron. Priolus-tól (1 db.), Franc. Erizzo-tól (2), Franc. Molino-tól (1), Joh. Pisaurus-tól (1), Domin. Contarenus-tól (2), Aloys. Contarenus-tól (2), Marc. Ant. Justinianus-tól (2), *West-frieslandi* arany 1643-ból (1). — 2. tallérok: Károly Vilmos *anhalti* $\frac{2}{3}$ tallérja 1676-ból C—P jegygyel (1 db.), u. ez 1678-ból (1 db.), Frigyes Vilmos *brandenburgi* I—A jegyű $\frac{2}{3}$ tallérja 1675-ből (1), C—F jegyű $\frac{1}{3}$ tallérja 1671-ből (1), Kristóf (von. Billingshausen) *corvey-i* $\frac{2}{3}$ tallérja 1683-ból (1), Bethlen Gábor *erdélyi* tallérja 1628-ból C—C jegyű (1), előlapja Resch XXVIII. tábla 458. sz. csegelyének bélyegzőjével vert, hátlapjának körirata is ezével azonos, csupán az elválasztó jelekben van eltérés. A lelet darabjánál a körirat kezdetén · ✠ a végen ✠ · van, a körirat rövidítéseit pedig pont választja el egymástól, az évszám közepén a 6 és a 2 között négyágú csillag van, olyan mint a körirat első betűje előtt. Ágost Frigyes (Holstein-gottorpi herceg) *lübecki* püspök $\frac{2}{3}$ tallérja 1678-ból (1), Ágost (Szász-weissenfelsi herceg) *magdeburgi* érsek $\frac{2}{3}$ tallérja (az előlapon a mellkép hátsó része alatt · AF ·) 1679-ből (1), János Frigyes *Nürnberg-ansbachi* $\frac{2}{3}$ tallérja 1677-ből (1), $\frac{1}{3}$ tallérja 1676-ból (1), 1677-ből (3), 1678-ból (2), 1679-ből (3), I. Albrecht Ernst *öttingeni* forintos tallérja (60-krajcáros), 1674-ből (2), 1675-ből (3), 1676-ból (1), (amely évből több darab van, az mind bélyegváltozat), Fülöp Vilmos választófejedelem *Pfalz-neuburgi* forintos tallérja 1674-ből (1), XI. Károly svéd király *elöpomerániai* $\frac{2}{3}$ tallérja 1681-ből (az előlapon a mellkép jobb válla alatt C S jegy) (1), Leopold főhg. *tirol*i tallérja 1632-ből (1), *zeelandi* tallér 1660-ból (1). — 3. XV-krajcárosok: I. Lipóttól (*magyarok*) K—B jegygyel: 1662-ből (2), 1663-ból (2), 1664-ből (5, mind variáns), 1665-ből (4 db, 3 variációban), 1674-ből (12 db., 3 variációban), 1675-ből (8), 1676-ból (19 db., 3 variációban), 1677-ből (12 db., 2 változatban), 1678-ból (13 db., 2 változatban), 1679-ből (12 db., 3 változatban), 1680-ból (14 db., 3 változatban), 1681-ből (9 db., 2 változatban), 1682-ből (16 db., 2 változatban), 1683-ból (11 db., 2 változatban), 1684-ből (8 db., 2 változatban), 1685-ből (2 db., 2 változatban); *osztrák XV-ösök A C monogrammal*: 1661-ből (6 db., 2 változatban), 1662-ből (11 db., 3 változatban), 1663-ból (17 db., 2 változatban), 1664-ből (18 db., 3 változatban); *háromtornyos kapuval és C G monogrammal*: 1674-ből (5 db., 2 változatban), 1675-ből (4 db., 2 változatban); *hátlapon ötlevelű rozettával*: 1674-ből (8 db., 3-féle), 1675-ből (2), 1676-ból (6 db., 3-féle); *hátlapon kis háromszöggel*: 1664-ből (2); *SAS jegyű*: 1675-ből (1); C—B jegyű 1677-ből (1), MM jegyű 1683-ból (3), 1684-ből (8); *G—H jegyű*: 1660-ból (1), 1661-ből (2), 1662-ből (7 db., 2-féle), 1663-ból (2), 1664-ből (2); *jegy nélkül, a hátlapon osztrák címeren hercegi korona*: 1659-ből (2); *jegy nélkül, a hátlapon hercegi koronás osztrák címer, mellette jobbról-balról 5 ágú csillag*: 1660-ból (3); *tirol*i XV-kros Zsigmond főhgtől 1664-ből (1), 10-kros

Lipót főhgtól 1. 6. 3. 2. -ből (1); *steieri IA—N jegyű XV-ösök* Lipóttól 1675-ből (3 db., 2 változatban), I—A—N jegygyel: 1676-ból (2), 1680-ból (3), I—AN jegygyel: 1677-ből (1); *hátlapon a steier oroszlánnal*: 1661-ből (1), 1663-ból (1), 1664-ből (1), 1665-ből (1); *karinthiai 15-ösök, hátlapon a karinthiai címerrel*: 1663-ból (1), 1675-ből (1), a címer fölött, vagy két oldalán G—S jegy 1675-ből (2 variáns); *III. György Liegnitz-briegi XV-öse* 1662-ből (1), E—W jegygyel: 1662-ből (1), jegy nélkül 1663-ból (2), *IV. Lajos liegnitzi XV-öse* 1662-ből E—W jegyű (1); *Sylv. Frigyes Württemberg-ölsi XV-öse* S—P jegyű 1676-ból (1), VIII. János montforti XV-öse 1676-ból (1), *I. Lipót Vilmos osztrák főhg. olmützi XV-öse* 1661-ből (1), 1662-ből (1), II. Károly Liechtenstein-castelcornói gróf olmützi XV-öse 1676-ból (1). — Volt végül a leletben egy érdekes zavaros köriratú körmőcbányai veretű XV-ös, előlapján a közönséges típusú babérkoszorús páncélos mellkép, a fejtető mögött * és a köv. körirat: · LEOPOL · D:D: G I—S · AV. GE · HV. BR · EX, hátlapján · IATRONRA (utána bástyafok és magyar címer) HVNGARI (bástyafok) AE · 1662. — Az évszám előtt és után pont s az évszám 1-ese fölött négy kisebb pont, mely négyzetet alkot. A Madonnát övező lángkoszorú is elütő az ezen évbéli rendes darabokon levőtől, amennyiben a lángnyelvek közé stilizált sugarak jóval hosszabbak s a verdejegy B betűje alatti csoport kivételével (ez 3 sugárból áll) négyesével fordulnak elő. Ez érem anyaga teljesen oly jó ezüst, akárcsak a többi korabeli éremé.

Kisküküllő vármegye **Czikmántor** községéből 689 darabból álló ezüst éremlelet érkezett a N. Múzeumba. — A következő érmek voltak ebben képviselve: 1. *magyarországiak*: I. Lipót K—B jegyű *VI-krosa* 1671-ből (1 db.), K—B jegyű *3-krosok* 1665, 1672, 1678, 1682, 1692 évszámmal (5 db.), N—B jegyű 1695-ből (1), 1698-ból (2 variáns), 1699-ből (1), C—M jegyű 1696-ból (1), 1-kros C—M jegyű 1697-ből (1), I. József 3-krosa C—H jegyű 1706-ból (1), I. Ferdinánd K—B jegyű *denára* 1528-ból (1); — 2. *erdélyiek*: Bethlen Gábor *széles garasai*: Resch 329. szám alatti (2), 335. sz. a. (2), 343. sz. a. (2), 418. sz. a. (1), 422. sz. a. (1), 517. sz. a. (1); I. Lipóttól *3-krosok*: Resch 22. sz. a. (1), 24. sz. a. (1), 26. sz. a. (2), 34. sz. a. (1); *pollurák*: Resch 53. sz. a. (1), 58. sz. a. (1), 59. sz. a. (1); — 3. *lengyelországiak*: III. Zsigmondtól *VI-os garasok*, Hutten-Czapski következő számai alatt leírtak: 1485. sz. a. (1), 1511. sz. a. de Ligenza címerével (lásd Hutt.-Czaps. I. köt. 380. l.) (2), 1529. sz. a. változata (2), 1551. sz. a. vált. (1), *III as garasok*, Hutt.-Cz. 1401. sz. a. (1), 1421. sz. a. (4), 1436. sz. a. 3 változata (13), 1459. sz. a. változata (2), az előlapon SIGIS · III : D : G : REX · POL · M · D · L · köriratú, az 1623-ik évből való (1), 1486. sz. a. s ennek vált. (2), *garas*, Hutt.-Cz. 1261. sz. a. (1), *pollurák*, Hutt.-Cz. 1402. sz. a. (11), 1422 sz. a. vált. (15), 1437. számú és változata, az előlap köriratában . . . P · M · D · L -el (59), 1460. sz. (37), 1461. sz. (19), ugyancsak az 1623-ik évből Hutt.-Cz. 1460. sz. a. leírt előlappal és hátlappal, de a hátlapon másféle választójelekkel, még pedig a) az egész köriratban semmiféle választójel nincs (9); b) csak a körirat elején és végén van egy-egy egyenlőszárú kereszt (cövekkereszt, Pfahlkreuz) (1); c) a körirat elején és végén ugyanilyen kereszt, MONE és REG után pedig pont (6); d) mind a négy helyen cövekkereszt a választó, Hutt.-Cz.-nál 1488. számú (4), 1489. sz. (19), 1490. sz. (1), 1491. sz. (14), a hátlapon cövekkereszt választójellel (8), 1512. sz. (4), ennek kétféle változata (15 + 1), 1513. sz. (4), 1514. sz. (5), 1530. sz. (1) és változata (a hátlapon hatágú csillag a választójel 5 dbnál, az előlapon . . . P · M · D · L · 3 dbnál, a hátlapon a körirat elején és végén cövekkereszt van 2 dbnál), 1552. sz. (6), 1554. sz. (1); János Kázmértól VI-os garasok, Hutt.-Cz.-nál 2089. sz. (1), 2096. sz. vált (1), 2097. sz. vált. (2), IO : CASI · stb és MONET · ARGE — REGNI · P 1657 köriratú (1), 2142. sz. (3), 2163. sz. (2), 2164. sz. (1), 2165. sz. vált. (az előlapon IOAN · 1 dbnál). GB—A jegyű a köv. körirattal: IOAN · CASI · D · G — REX · POL & SVE és GRO · ARGEN · SEX · REG · POL · 1660 · (1), 2183. sz. vált. (3), 2185. sz. (1), 2190. sz. (9), 2184. sz. és vált. (10 + 3), 2213. sz. és vált. (9 + 1 + 1, IO : CAS · D : G · REX · POL · & SVE : M : D : L · körirattal + 3), 2214. sz. (1), 2216. sz. (2), 2217. sz. (6), 2218. sz. (5), 2219. sz. (1), 2207. sz. (10),

2208. sz. és vált. (2 + 1), 2209. sz. (1), 2210. sz. (4), 2244. sz. és vált. (12 + 2), ilyen jegyű és évszámú IO : CASI : D · G · REX · POL · & SVE · M · D · L · és GROS · ARG · SEX · — REG · PO · 1663 · körirattal (2), 2257. sz. (11), 2285. sz. (7), ilyen jegyű és évszámú IO : CASIM · DG · REX · PO & SVEMDL és GROS : AR SEX — REG : POL · 1664 körirattal (1), . . . REX PO : & SVE · MDL változattal (1), POL & SVE · MDL · változat (1), 2278. sz. (1), 2279. sz. (3), 2280. sz. (7), 2281. sz. (2), 2278. sz. hátlap ezen előlapi felirattal: IO : CASI · DG : REX · POL · & SVE · MDL és IO : CASI : DG : . . . & SVE : M · DL (2), 2296. sz. vált. (7), 1666-ik évből Hutt. Cz.-nál 2280. sz. köriratával (10), ugyanilyen, de az előlapon a király orra felett ellenjegy van, mely sugárzó kör közepén egy pont (1), 2297. sz. vált. a hátlapon REG · PO · és REG : PO · val (2), 2319. sz. és vált. (1 + 2), 2320. sz. vált. A—T jeggyel, a köriratban . . . SV : M : D : L · és . . . REG : PO · (2), A—T jeggyel s IO : CASIM · DG · REX · PO & SV : M · DL · ; GROS : AR · SEX — REG · PO : körirattal (1), 2322. sz. és vált. (6 + 1), 2323. sz. (11), 2332. sz. és vált. (3 + 1), 2286. sz. (1), kopott dbok (9), *poltúra* Hutt.-Cz.-nál 2225. számú (2); Sobieski Jánostól VI-os garasok, Hutt.-Cz. 2453. sz. (1), 2455. sz. (1), 2457. sz. (1), 2474. sz. (1), 2486. sz. (1); — 4. Gusztáv Adolftól *svéd poltúrák* az 1632. évből (9), 1633-ból (21), kopott bélelve (1), *rigai poltúrák* 1622-ből (1), 1623-ból (2), 1624-ből (7), kopott (1), *elbingiek* 1631-ből (2), 1632-ből (1); *Christinától* svéd poltúrák 1635-ből (1), kopott (3), *rigaiak* 1648-ból (3); — 5. *németországiak*: Frigyes Vilmos *porosz VI-os garasai* H · S · jegyűek 1662-ből (3), 1666-ból (1), 1683-ból (1), B · A · jegyűek 1684-ből (1), 1686-ból (2), * BA * jegyű 1686-ból (1), III. Frigyes-től · SD · jeggyel 1696-ból (3), ugyanettől *hármass* S—D jegyű 1696-ból (2), János Frigyes *brandenburgi hármasa* 1676-ból (1), György Vilmos *porosz félgarasai* az 1621. (1), 1622. (5), '623. (2), 1624. (7) 1625. (3), 1626. (9) évekből, *Frigyes Vilmostól* 1685-ből (1); Sylvius Frigyes *Würtemb.-ölsi* S—P jegyű VI-osa 1674-ből (1), Christian *Liegnitz-br.-wohlaui* C—B jegyű 3-krosa 1669-ből (1), II. Károly *olmützi 3-krosa* 1669-ből (1), SAS jegyű 1695-ből (2); — 6. *osztrákok*: I. Lipóttól S—H jegyű VI-kros 1664-ből (1), MM jegyű 1687-ből (1), III. Ferdinánd 3-krosa 1624-ből körben háromszögjeggyel (1), 1629-ből HR monogrammal (1), I. Lipót 3-krosa SHS jeggyel 1668-ból (1), 1669-ből (3), ötlevelű rozettajeggyel 1619-ből (1), M · M · W jeggyel 1695-ből (1), C · B jeggyel 1696-ból (5), 1698-ból (3), 1699-ből (1), 1701-ből (1), F · N jeggyel 1702-ből (3), 1705-ből (7), I Józseftől F · N jeggyel 1705-ből (2), 1706-ból (5), 1707-ből (1), kopott (1); *csehországiak*: I. Lipóttól GE jegyű 1695-ből (1), 1697-ből (1), 1704-ből (1), 1705-ből (1), I Józseftől (B ✕ W) jegyű 1707-ből (1); *tiroliaiak*: Ferd. Károlytól 1650-ből (1), 1655-ből (1), Zsigmond Ferenctől 1663-ból és 1664-ből (2), I. Lipóttól 1689-ből (1), *steierországiak*: III. Ferd.-tól 1640-ből (1), IA jegyű az 1695., 1700., 1702., 1704., 1705. évekből (5); osztrák 1 kros I. Lipóttól 1699-ből (1).

Nyitra városában 533 db. — pár darab kivételével — magyar és osztrák XVI. és XVII. századból való ezüstérmet találtak, közte magyar XV-kros K—B jegyű volt az 1661. (2), 1662. (1), 1663. (1), 1664. (3), 1665. (4), 1675. (6), 1676. (10), 1678. (6), 1679. (8), 1680. (8), 1681. (4), 1682. (5), 1683. (8), 1684. (3), 1685. (3), 1686. (8), 1687. (10), 1688. (10), 1689. (4), 1690. (14), 1691. (8), 1692. (4), 1693. (3), 1694. (5), 1695. (3), 1696. (5) évekből, ilyen jegyű VI-kros az 1667. (7), 1668. (1), 1669. (4), 1670. (10), 1671. (14), 1672. (7), 1673. (10), 1674. (3). 1682-ik (4) évekből, 3-kros az 1693. (1), 1694. (2), 1695-ik (1) évekből; CG monogrammos XV-kros az 1674. évből volt 7 db., VI-kros az 1676. évből 9 db.; C—H jegyű (alul C— és HS monogramm) 3-kros 1679-ből (2), I. Józseftől az 1705. évből (1), (alul P—W) 1711-ből (1); volt továbbá 1 db. *lengyel* III-as garas III. Zsigmondtól (1623-ból); *Liegnitz-br.—wohlau-i* XV-ös IV. Lajostól 1660-ból (1), Christántól 1664-ből (2), VI-os, az uralkodó neve nélkül C—B jeggyel 1673-ból (1), György Vilmostól C—B jeggyel 1674-ből (1), 3-kros E—W jegyű, Christántól 1 · 6 · 6 · 1-ből (1); *porosz* 3-kros III. Frigyes-től 1695-ből S—D jegyű (1), *olmützi* VI-kros III. Károly József lothringeni hercegtől 1708-ból (1), 3-kros II. Károly liechtenstein-castelcornói hercegtől 1670-ből

(2); *osztrák* XV-ös jegy nélkül: 1693ból (5), 1694ból (1), 1696ból (4); a hátla-
pon a sas alatt kis osztrák címerrel 1659-ből (4); ötlevelű rozettával az 1674. (5), 1675. (3),
1676-ik (2) évekből; MM jeggyel 1684-ből (3); gótikus minuscula „a” jeggyel 1685-ből
(2); △ jeggyel 1664-ből (1); AC monogrammal az 1660. (1), 1661. (5), 1662. (10),
1663. (16), 1664-ik (8) évekből; M. M. W jegyűek 1693-ból (5), 1694-ből (12); G—H
jegyűek 1661-ből (1), 1662-ből (7), 1663-ból (2), 1664-ből (1); C. B jegyűek 1693-ból (1),
1694-ből (2); S—HS jegyűek csillaggal 1664-ből (1), VB monogr.—W jeggyel s alul a
köriratban hatágú csillaggal 1685-ből (4); FB—L jegyű 1664-ből (1); VI-kros MM jeggyel
az 1679. (3), 1680. (1), 1681. (3), 1682. (1), 1683. (2), 1684. (1), 1685. (1), 1686. (5),
1687. (6), 1688. (7), 1689. (4), 1690. (10), 1691. (6) évekből; SHS jeggyel az 1672. (2),
1673. (9), 1674. (3), 1675. (1), 1676. (5), 1677. (1), 1678. (2), 1681. (1), 1682. (1),
1684. (1), 1685. (1), 1686. (1), 1687. (2), 1688. (1), 1690. (1) évekből; AG monogram-
mal 1661-ből (1), 1664-ből (4), 1665-ből (2); S—H jeggyel 1665-ből (8); (F. I. K.) jegy-
gyel 1675-ből (1); F. B. L. jeggyel 1665-ből (1); M. M. W jeggyel 1693-ból (1); ötlevelű
rozettával az 1674. (3), 1676. (2), 1677. (2), 1678. (2), 1679. (1) évekből; 3-krosok SHS
jeggyel 1666-ból (1), 1668-ból (1), 1670-ből (1); C. B jeggyel 1696, 1705, 1706ból (3);
F. N jeggyel 1705-ből (1), I. Józseftől 1710-ből (1); rozettával 1669-ből (1); *csehországi*
XV-ös, G. E jegyű 1694-ből (1); (PM) jegyű 1694-ből (1); C ✕ K jeggyel 1694-ből (2),
1696-ból (1); VI-os, kétágú horgonyjeggyel 1665-ből (1); (I) jeggyel 1674, 1681-ből (2);
(MV) jeggyel 1689-ből (1); 3-kros C ✕ K jeggyel 1692, 1696, 1698-ből (3), GE jegy-
gyel 1699, 1704-ből (2); *tirol* XV-ös 1690. (1) és 1694-ből (12); VI-os 1693-ból (2),
1694-ből (2), I. Józseftől 1711-ből (1); 3-kros 1667, 1679-ből (2); *steierországi* XV-ös,
1664-ből (3); IA—N jeggyel 1675-ből (1); I—A jeggyel 1694. (2), 1695. (2), 1696. (1)
évekből; VI-os I. G. W. jegyű 1670-ből (1); IAN jegyű 1672-ből (2), 1673-ból (3);
IA—N jegyű 1681-ből (1), I—A—N jegyű 1685-ből (1), 1686-ból (1), 1690-ből (2),
1691-ből (1); 3-kros, IA jegyű 1698-ből (2), 1703-ból (1); *karinthis* XV-ös, 1694,
1695-ből (2), VI-os 1672-ből (2), 1673-ból (2); C—S jegyű, 1669-ből (1); I (?)—R jegyű
1684-ből (1). — A köriratban levő változatok a m. n. múzeum számára készült lajstrom-
ban pontosan fel vannak tüntetve.

Dr. Harsányi Pál.

Ponorics (Hunyadm.) község határában Domitianus C.¹ 274. sz. aranypénzét lelték
a földben az iparvasút építéskor.

Magyaród (Pestm.) községben az ú. n. tatárpénzek egy példánya került elé. (C. N. H.
101. vagy 102. sz.)

Rákospalotán házépítés alkalmával Christián sziléziai herceg 1683. évi ezüst egy
krajcárosát találták.

Ugra (Biharm.) község határában Hadrianusnak FORT. RED. hátla-
pi feliratú dená-
rát, Faustinának AETERNITAS hátla-
pi feliratú denárainak három példányát és Anasta-
siusnak VICTORIA AVGGG A CONOB hátla-
pi feliratú arany solidusát találták a földben.
(Görgey Mihály úr közlése.)

Réte pozsonymegyei község határában pár év előtt fontos barbár ezüstpénz-leletre
bukkantak, melynek tudomásomra jutott részeit a N. K. f. évi első füzetében ösmertettem.
Újabbán úgy értesültem, hogy magánkézben e lelethez tartozó számos kiváló érem-
példányt rejtegetnek még, melyeket apránként és eddig alig hallott magas áron ajánlanak vételre.
Így egy pompás BVSSV (De la Tour 10144. sz.), egy AINORIX (De la Tour 10155. sz. ?),
egy ritka NONNOS (De la Tour 10153. sz.) és egyebek, részint Rétén, részint pedig
Bécsben, ottani éremkereskedők útján kerültek vásárra.

Szelevény (Jász-Kún-Szolnokm.) határában Zsigmondnak M—N jegyű magyar ara-
nyát lelték.

Csánytelek (Csongrádm.) határában, mint újabbán értesültem, 8—9 év előtt 70 vagy
75 db. török aranypénzt találtak.

Zsámbék (Pestm.) határában V. Lászlónak C. N. H. 170. sz. aranyát lelték. Jegye *Ń* betű és fönnekerek, lenn hegyes pajzsban, melynek mezője ketté van osztva, egy közös gyűrűből X alakban kiinduló négy láncz, (Montenuovo gyűjt., magyar rész, II. kép-tábla, 24. sz. szigla.)

Temesváron a régi bástyák lebontása alkalmával Kr. u. 4. századi, II. Constantius-féle pénzeket utánzó három darab barbárveretű pénzt letek, hátlapjukon FEL TEMP REPARATIO felirattal s az ellenséges lovas leszűrő római vitéz képével.

Nagygyaly torontálmegyei község határában I. Lajos magyar királynak 300—400 db. denárát találták. A szerezsenfejes denárokon (C. N. H. 89.) kívül magyar-Anjou címeres denárok is voltak a leletben. Közelebbi értesítést nem kaptunk.

Prhovo (Szerémm.) határában f. év elején nagy római éremlelet került napfényre, mely, amennyiben a közölt hírek pontosak, mintegy 4000 darab, Gallienustól Carinusig terjedő billon pénzből állt. A lelet zömét Probus pénzei tették ki. — Kimerítő lajstroma később fog megjelenni a N. K.-ben.

Ózd (Alsófehérm.) határában Philippeust utánzó barbár ezüstpénzt letek.

Budapesten a VI. kerületben levő Békaterén Severus Alexander nagy bronzpénze került ki a földből.

Vámosgyörkön Theodosius arany triensét találták.

Paloznak (Zalamegye) határában egy átlukasztott ezüst sassanida pénzt letek 1909-ben. Az érem — úgy értesültünk — a győri múzeumba került.

Simonovci-nél (Szerémmegye) Probusnak billonpénzét letek, mely a Cohen 2-ik kiadásában 452. sz. a. leírt éremfaj változata, amennyiben a mellkép páncélban, lándzsa nélkül látható az előlapon, a hátlap-szelvényben pedig XXIS áll. — Ugyanott Probus Cohen 2-ik kiadásában 71. sz. a. leírt éremfajának változata is került napvilágra. Ennek előlapján sugárkoronás páncélos mellkép látható, jobbfelé, a hátlap szelvényében pedig R * S áll.

A rétei barbárpénz-leletből legújabbán a De la Tour 10141., 10145., 10151., 10154. és 10159. sz. érmeknek egy-egy példánya került elő.

Paks határában Sz. István magyar királynak C. N. H. 1. sz. denárát találták.

Kiskún-Laczháza mellett, az ottani temetőnél Salamon magyar királynak C. N. H. 22. sz. denára került napfényre. Egy urna-féle nagyobb cserépedényben egy kis pohárnyi nagyságú cserépedénykét letek és ez utóbbiban szemcsés, porszerű anyag közt rejtett Salamon denára.

Német-Csernya torontálmegyei község határában Alexis I. és Constantinus Porphyrogenitus bizanci császároknak Sabatier 53. tábla 10. sz. (Kr. u. 1100 táján vert) tálalakú rézpénzét egy arany fibulával és tömérdek embercsonttal meg egy Comnen-féle arany-solidussal együtt találták a földben. — Ugyanezen község határában Antoninus Piusnak Cohen, első kiadás, 216. sz. denára került elő.

Nagy-Gáj (Torontál m.) határában Domitianus (Cohen, első kiadás, 210. sz.) és Antoninus Pius (Cohen, első kiadás, 365. sz.) denárait együtt letek a földben.

Úgy hírlik, hogy Torontál megyében a **tábai** uradalomban az utóbbi 3—4 év folyamán pár száz darab török, velencei, stb. aranypénz került ki a hantok alól.

Budán a Lágymányosi-út és a Bercsényi-utca sarkán házépítés alkalmával Vespasianusnak (Cohen, első kiadás, 241. sz.) középbronz pénzét találták a földben.

Budán a sasadi dűlőben, régebben egy szőlőben a De la Tour 9736. számú barbár ezüstpénznek és a dunántúli típusú barbár ezüst aprópénzeknek egy-egy példányát találták.

Gohl Ödön.

Az ungvári kir. kath. főgimnázium múzeuma.

Az 1909. év tavaszán ment végbe a múzeum éremtárának rendezése, amit a kezelő tanár, Gulovics Tivadar, a jelenkor kívánalmainak megfelelőleg hajtott végre. Az érmek a kellő magasságú és szélességű üvegfedelű tartókban vannak elhelyezve s közszemlére kitéve. Az egyes érmek csinos papirdobozokban fekszenek, melyeken az érmek kora és címe fel van tüntetve, ami a szemlélőnek kényelmére szolgál. Ezenfelül a duplumok egyike előlapjára, a másika hátlapjára lévén fektetve, a szemlélő rövid áttekintésre az éremmel teljesen megismerkedik.

Az éremgyűjtemény, illetve az egész múzeum alapját boldogult Szieber Ede tanterületi főigazgató vetette meg, ki 1872-ben mint az ungvári gimnázium igazgatója felhívást intézett egy általános gyűjtemény szervezése iránt a tanuló ifjúsághoz s egyúttal a város közönségéhez, minek eredménye az lett, hogy a tanuló ifjúság buzgó adományaiból már az első évben 120 drb. régi pénz gyűlt össze, mely magvát képezte a jelenleg már nagyon tekintélyes számra növekedett éremgyűjteménynek, melynek állománya az 1908/09. évi tanév végén 4554 darabot tett ki.

Anyag szerint 4 db. arany, 976 db. ezüst, 62 db. nikkel, 3148 db. réz és bronz, 18 db. ón, 284 db. papírpénz s 62 db. különféle anyagú emlékérem.

Fajok szerint: 10 db. görög, 3 db. barbár, 1 db. római köztársasági, 148 db. római császári, 7 db. bizanci, 9 db. árpádkori, 30 db. vegyesházi magyar, 432 db. osztrákházi magyar, 13 db. erdélyi pénz és 62 db. emlékérem. A tengerentúli államok: Amerika, Japán, Sziám, Khina 85 darabbal vannak képviselve. A gyűjtemény többi része osztrák, német, lengyel és más államok pénzeiből áll.

A görög, római és magyar érmek sorozata a gimnázium 1908/09. évi értesítőjében van ösmertetve, míg a többi sorozatok a következő évi értesítőkből lesznek fokozatosan felvéve.

Sajnos, hogy az intézetnek a múzeum céljaira egyáltalán semmi anyagi dotációja nincs, ennél fogva csakis az adományozások útján való szaporodásra van utalva, így bizony nevezetesebb, értékesebb darabok megszerzésére számítani alig lehet. A szaporodás így is 417 db. volt az elmúlt tanévben.

Valóban kívánatos volna, hogy a vallás- és közoktatási kormány a vidéki tanintézetek múzeumainak gyarapítására évi költségvetésében bizonyos összeget irányozna elő, hogy a néha megszerezhető értékes és sokszor történeti fontosságú tárgyak az elkallódástól megóvhatók legyenek.

Gálócsy Zoltán.

K ü l ö n f é l é k .

A szepesvármegyei iparkiallítás érme. Az 1907. év nyarán Iglón tartott iparkiallításon a kiállítókat arany, ezüst és bronz kiállítási érmekkel jutalmazták. Ezen sikerült éremnek társulatunkra vonatkozó érdekességét igen emeli, hogy az Berwaldszky Kálmán tagtársunk terve és amatőr-rajzai után készült.

Az érem leírása a következő: az előtérben, az érem jobb oldalán, balfelé tekintő klasszikus ruházatú női alak áll (Szepes vármegye géniusza) és jobb kezével babérágat nyújt. Bal keze egy babérágakkal fedett háromlábban nyugszik, mely körül, valamint a nő lábainál is különféle iparágak jelvényei vannak elhelyezve. A nőnek övére a művész-címer és egy kalapács van akasztva.

A háromláb fölött Szepes vármegye címere, a háttérben Igló város és a Magas Tátra távlati képe látható. Körirata: SZEPESVÁRMEGYEI IPARKIALLÍTÁS IGLÓN. MDCDVII.

A hátlap Igló város stilizált címerét ábrázolja, a pajzson keresztül fektetett hosszú-kés négyszögletes kartuson pedig a jutalmazott neve van kivésve. Körirata (2 oldalt):
AZ ERDEM JUTALMA

Az érem mindkét oldalát gyöngysoros szegély veszi körül. A hátlap alsó részén, baloldalt van az éremvéső HUNIAZCEK. BPEST. mesterjegye, kinek kezei érbe vésték tagtársunk művészi rajzát. Átmérője 36 mm. — Ezüst, aranyozott ezüst és bronz példányok verettek.

Neubauer Zoltán.

Szent-György-Céh, Magyar Amatőrök és Gyűjtők Egyesülete címmel új kulturális egyesület alakulásáról kapunk hírt. Az egyesület céljául tűzte ki, hogy a gyűjtőknek (műbarátoknak, amatőröknek) minden irányban támogatással, útmutatással szolgál, segíti őket ismeretek szerzésében, igyekszik a gyűjtést nekik megkönnyíteni és arra törekszik, hogy a gyűjtés kulturális és művészeti irányban haladjon; e cél elérése érdekében a tagok közötti érintkezést, különösen a *cserét* megkönnyíti, a tagokat érdeklő árveréseket nyilvántartja és maga is árveréseket rendez, szakértők útján foglalkozik műtárgyakat illető *szakvélemények* nyújtásával, a kis plasztika, a sokszorosító művészetek, valamint a bibliophilia körébe vágó, zárt számban megjelenő *amatőr-kiadványokat ad ki*, stb. stb. Mindezt még számos igen praktikus, életrevaló gondolat egészíti ki, melyről a napokban megjelent prospektus, melynek izléses kiállítása Czákó Elemér izlését dicséri, nyújt bővebb tájékozást. A prospektus kibocsátóiként K. Lippich Elek, Térey Gábor, Radisics Jenő, Teleky Sándor gr., Hatvany Károly b., Glück Frigyes, Nemes Marcell, Kohner Adolf, Jeszenszky István dr. és Siklóssy László dr. szerepelnek. — Az évi tagsági díj 25 K. — Alapító tagsági díj 500 K. — Prospektust az előkészítő bizottság megbízottja: dr. Siklóssy László (Budapest, VIII., Múzeum-körút 18. sz.) mindenkinek szívesen küld.

Magyar medáliák és plakettek Velenczében. A f. év nyarán tartott VIII. nemzetközi művészeti kiállításon Velenczében szép sorozattal volt képviselve a magyar medaillőrművészet. A magyar pavillon földszintjének jobboldali kis termében voltak kiállítva egy tárlóban (melljük írt árakkal) a következő művek: Balassa (nagy bronzöntvény; 60 lira), Popper Dávid (nagy bronzöntvény; 60 l.), Balassa ezüstérme (80 l.), Fellner Henrik (nagy bronzöntvény; 60 l.), Tisza István ezüst plakettje (100 l.), a photoclub bronzplakettje (20 l.), Zsolnay Gyula bronzplakettje (30 l.), Mikes Kelemen bronzérme (30 l.), Alpár és Kornfeld ezüstplakettje, Beöthy Zsolt bronzplakettje (34 l. 50 c.), Thaly Kálmán bronzplakettje, Puccini kis és nagy bronzplakettje, a leányegylet bronzérme, és még néhány arcképes plakett. Néhányuk mellé fel volt már jegyezve, hogy eladatott.

Ú j d o n s á g o k.

Új emlékérmek és plakettek örvendetesen gyorsuló egymásutánban kerültek ki a lefolyt esztendőben művészeink kezeiből. Ezeknek egy részét, amelyek t. i. székes-fővárosunkhoz vonatkozásban állanak, **Budapest Újabb Emlékérmei**-nek harmadik pótlékában fogom közzétenni; ilyenek az I. honvédgyalozezred jubiláris plakettje (Berán), a XVI. orvostkongresszus plakettje (ifj. Vastagh Gy.), a kirakatverseny szerény plakettje, a tejjgazdasági kiállítás csinos plakettje (Berán), a IV. tejjgazdasági kongresszus plakettje és jelvénye (Szirmai), a Stefánia-gyermekekórház csöndben elért jubileumának érme, a honvédelmi miniszter kis érme az ifjúsági lövészet jutalmazására, Markovits Iván arcképes plakettje. — Ezeken kívül több érem és plakett van készülőfélben. Ilyenek Kőrösi Csoma Sándor érme (Berán), Ráth György arcképes plakettje, dr. Herczel Manó arcképes plakettje (Berán), Szoldatics Ferencz arcképes plakettje (Telcs), a leányegyesület érme (Telcs), egy allegorikus plakett (Göröntsér), az úszó-szövetség és a m. építész-szövetség érmei (Berán) stb. — Egyéb vidéki vonatkozású újdonságainkat itt alább mutatjuk be:

1. Az aradi Kossuth-emlékmű képe. Fönn kétoldalt, ívonalban: ARAD 1909 A szelvényben: SZEPT. 19.

Hátlap: ARADI | „KOSSUTH“ | ASZTALTÁRSASÁG | Fülezett érem karikával, nemzetiszín szalagcsokorral.

a) Arany, 25 mm., 8·2 gr. — NM. (Hátlapján lenn ovális FO ponc és aranypróba-ponc.)

b) Ezüst. — NM. — (Hátlapján lenn ovális FO ponc és ezüstpróba-ponc.)

c) Ezüstölt sárgaréz. — NM.

Az aradi Kossuth-emlékműnek 1909 szept. 19-ikén végbement ünnepélyes leleplezése alkalmából adta ki a szobor ügyét kezdeményező Kossuth-asztaltársaság.

2. Mellkép balfelé. A mezőben balra: FARBAKY | ISTVÁN | a mezőben jobbra: AZ | EGYESÜLET | ALELNÖKE | A szelvényben szalaggal összekötött négyféle bányász-eszköz. A mellkép alatt jobbra, apró homorú betűkkel: REISNER

Hátlap: Jobbfelé fordulva, derékig meztelenül egy fiatal férfi ül, balkezebe támasztott fejjel; jobbjaiban irónt tart. Körülötte gépek és készülékek. Alatta háromrészi kép: 1. bányából kijövő csillék, 2. bánya- illetve kohó-épületek, 3. pénzverde belseje. Lenn, a szelvényben: AZ ORSZ. BÁNYÁSZATI- ÉS | KOHÁSZATI-EGYESÜLET | KÖRMÖCZ-BÁNYÁN TARTOTT | KÖZGYÜLÉSÉNEK EMLÉKÉRE | 1909 SZEPT. 19. | Mindkét lapon a képek körül sima szegély. — Felülete homályosított.

a) Ezüst, 44 $\frac{1}{2}$ mm. — NM.

b) Bronz. — NM.

3. Körmöczbánya háromrészi címerpajzsa; fölötté két keresztbetett bányászkalapács, alatta láncon függve égő bányamécs. A recés alapú szegélyen fönn és lenn megszakított tölgy lomb-füzér.

Hátlap: AZ | ORSZ. MAGY. | BÁNY. ÉS KOHÁSZ- | EGYESÜLET | KÖZGYÜLÉSE | KÖRMÖCZBÁNYÁN | 1909 SEPT. 19. | Fülezett érem karikával, zöld selyem szalagcsokorral. — Felülete homályosított.

Sárgabronz, 25 mm. — NM.

4. Férfi-mellkép jobbra, protestáns papi palástban. — Fönn és kétoldalt sima szegély. — A szelvényben: ANTAL GÁBORNAK | 1869—1909 | Fönn, balra: ISTÓK JÁNOS Négyszögletes egyoldalú vert plakett.

Bronz, 80 mm. magas és 58 mm. széles. — NM.

(Antal Gábor protestáns püspöknek, jubileuma alkalmából.)

5. Férfi-mellkép jobbra. Fönn, ívonalban: REISMANN MÓR A mezőben balra, homorú betűkkel: TELCS

Hátlap: Felső szelvényben méhkas fénysugarak közt. Alább: IGAZGATÓJA 40 ÉVES | JUBILEUMÁNAK EMLÉKÉRE | A BIHARMEGYEI KERESKEDELMI | IPAR ÉS TERMÉNYHITELBANK | Felülete homályosított.

a) Arany, 60 mm.

b) Ezüst. — NM.

c) Bronz. — NM.

G—n.

I r o d a l o m.

Jánó Béla: A szászvárosi ref. Kún-kollégium éremtára. I. Görög pénzek. Szászváros, 1909. 8°. 37 lap. (Különlenyomat az iskolai értesítőből.) — Ha valakinek alkalma van betekinteni azon fáradságos, ezernyi akadálylyal küzdő munkába, melyet vidéken, szakkönyvek és szaktársak hiányában, magukra hagyva, igazán szívós és nagyon becsülésre méltó jóakarattal és ügyszeretettel végeznek hazai tanintézetünknek numizmatikával foglalkozó tanárai, sőt egyik-másik vidéki múzeumnak őrői is, kétszeresen méltányolni tartozunk munkájuknak gyümölcsét, kivált amikor azzal a célzattal van egybekötve munkálkodásuk, hogy a fölserdülő nemzedék körében érdeklődést és szeretetet keltsenek ezen

tudományszaknak nálunk — fájdalom — még nagyrészt csak az anyag összegyűjtésére szorítóköző művelése iránt.

A fönti címet viselő füzet érdemes szerzője kettős célt tűzött maga elé, midőn az intézet Értesítőjében az iskolai éremgyűjteménynek folytatólagos leírására vállalkozott. A kegyelet adóját kívánta leróni volt tanára, Jánosi Gábor emlékének, aki odaadó buzgalommal megalapította a Kún-kollégium érem- és régiséggyűjteményét és tanítványaiba is beleplántálta a régiségek iránti érdeklődést, — e célt pedig betetőzni és Jánosi Gábor munkáját folytatni kívánta, midőn nemcsak lajstromát adta a gyűjtemény mai állományának,¹ — (1347 db.) — ami magában véve leginkább csak muzeális szempontból hasznos leltározó munka, — hanem minden rendelkezésére álló forrás fölhasználásával rövid, világos bevezetésben megrajzolta a történeti háttérét és körvonalozta azon pénztörténeti, metrologiai és numizmatikai keretet, melybe beleilleszkezhettek a lajstromban leírt intézeti érem-sorozat. — A tanuló ifjúság vajmi kevés érdeklődéssel fogadná az iskolai értesítőben az érmek száraz leírásait, tudnivaló lelke talán elfordulna az összefoglalást nélkülöző, előtte kevésbé megérthető becsű gyűjteménytől, ha vezérfonalat nem kapna kezébe, melynek segítségével kapcsolatot tud magának teremteni az olvasmányaiából és az iskolai tanítás révén ismert történelmi események, a régi világ egésze és annak az iskolai gyűjteményben szemlélhető szerény emlékei között. — Ebben keresem és találok én a pedagógiai módszerét és az erudíciós hasznát az iskolai éremtárak leírásának az intézeti értesítőben. Így hatnak csak termékenyítőleg az iskolai gyűjtemények a gyermek elméjére, így oltódik beléjük egyelőre öntudatlanul a régiségek, a művészet- és művelődéstörténet iránti hajlandóság, mely később egyikben-másikban amatőrséggé, illetve szakbeli tudássá fejlődik. — Kíváncsinos dolog, hogy iskolai értesítőinkben az érem- és régiséggyűjtemények lajstromozásával két legyet üssünk egy csapásra. Leltározva a muzeális anyagot, használjuk ki egyszersmind a bennük rejlő tanulságokat és vessük meg alapját a régiségek iránti érdeklődésnek és azok megértésének. Ennek további haszna lesz az is, hogy a következő nemzedék kezén majd kevesebb lelet és műemlék kallódik és pusztul el és hogy vidéki múzeumaink, tanintézetek nem fognak hiányt szenvedni többé-kevésbé előkészült archaeologusokban és numizmatikában, nemkülönben hogy gyűjtőink általános tudományos színvonala emelkedni fog és szakirodalmunknak is megalakul az állandó író-gárdája.

Gulovics Tivadar: Az ungvári kir. kath. főgimnázium érem-régiségtárának ismertetése. — Az ungvári kir. kath. főgimnázium 1908/909. évi értesítőjében. Ungvár, 1909. 8°. — Szerző a bevezetésben megírja a gyűjtemény történetét, melyet Szieber Ede igazgató alapított a hetvenes években és szerző 1905 óta őriz és kezel. A jelen évi értesítőben megjelent első közlemény 59 lapon 652 tétel alatt adja a következő éremcsoportoknak lelkiismeretes pontossággal és részletességgel végzett leírását: görög érmek (10), barbár érmek (3), római érmek (156), magyar- és erdélyországi érmek (483). — A barbár veretek közt a 13. számú rézpénz látszik érdekesnek. (Átmérője nincs jelezve!) A római császári pénzek sorozata Augustustól Gratianusig terjed és csekély pénzáldozattal valamennyire összefüggő — ha nem is teljes — sorozatává lenne fejleszhető a császárok pénzeinek. Ez az iskola érdekében kíváncsinos is lenne! A bizanci pénzek I. Justinianustól Isacusig terjednek. (Egy arany-solidust kellene szereznii mutatványul! Ezek hazánkban is sokáig voltak forgalomban, a leletek tanúsága szerint.) A magyar pénzek Sz. Istvántól a jelenkorig terjednek. Az Árpád- és vegyesházi királyok pénzei 37 példánnyal vannak képviselve a sorozatban. A szabadságharc papírpénzek, melyeknek sorozatszámait is közli a szerző, szép számmal vannak a gyűjteményben. (Kossuth-bankók, egri, ungvári, komáromi szükségpénz, amerikai Kossuth-bankó, iparműtári alapítványi jegy). Az erdélyi pénzek sorozata Bocskay Istvántól

¹ Az ideai értesítőben az antik görög és barbár érmeknek 99 tételre rúgó sorozatát írja le a szerző lelkiismeretes részletezéssel és az érmek korának, hovatartozásának és súlyaiknak megállapításával. Európára 80, Ázsiára 19 esik ezekből. A római pénzek lajstroma, megfelelő bevezetéssel, a jövő évi értesítőben fog megjelenni.

Mária Teréziáig terjed. — Szerző számos szakmunkát használt föl a pénzek meghatározására és sok gondot fordított a leírásukra, egyes rövidített feliratok magyarázatát és egyéb hasznos fölvilágosításokat jegyzetekben csatolt a lajstromhoz. A közlemény második része a jövő évi iskolai értesítőben fog megjelenni.

Toth Sándor: A kecskeméti r. kath. főgimnázium éremgyűjteménye. — A kegyes-tanítórend kecskeméti főgimnáziumának 1908—1909. évi értesítőjében. — Kecskemét, 1909. 8°. Az intézeti éremgyűjtemény — így olvassuk a bevezetésben — az 1864/5-iki tanévben keletkezett s azóta sokan gyarapították ajándékaikkal. A beosztott példányok száma 2400, a gyűjteményről rendes jegyzéket vezetnek és az érmek pár év óta e célra készült szekrényben vannak elhelyezve. 255 római, 733 magyar, 480 osztrák, 115 olasz, 114 lengyel és 292 vegyes külföldi éremből áll a gyűjtemény, melyet a szerző folytatólagosan fog leírni az évi értesítőben. A jelen közlemény keretében a magyar és erdélyi pénzeket és emlékérmeket, hazai személyi és helyi vonatkozású emlékérmeket s a római pénzeket ismerteti. Előszavában hangsúlyozza, hogy az éremgyűjteményt a történelem tanításának segédeszközeként használja és mint ilyen kívánja fejleszteni; a lajstrom közlésének egyik céljaul tűzi ki az éremgyűjtés iránti kedv fölkelését az ifjúságban, amit a magyar s a római érmészetbe való rövid bevezetéssel is kíván fokozni és — hogy így nevezzem, — intellektuális mederbe terelni. Necsak egymás mellé rakosgassa a pénzeit a gyűjtő, hanem értse is meg azoknak jelentőségét. A két említett bevezetéshez még az emlékérmekről szóló harmadiknak is kellett volna járulnia; ez azonban talán még pótolható lesz a második közleményben.

Ifj. Frey Imre: Zombori régipénzlelet. (A Bács-bodrog-vármegyei történelmi társulat évkönyvében; XXV. évf. II. füzet.) E leletet 1908-ban találták és nagymennyiségű árpád-kori magyar és szlavóniai denárból állt, a II. Endrétől III. Endréig terjedő időszakból.

Dr. Brunsmid József: Nekoliko Našaća novaca VI., VII. és VIII. közlemény. Horvát-szlavonországi éremleletek sorozatos ismertetése horvát nyelven. (Különlenyomatok a zágrábi Vjesnik-ből.) Nevezetesebbek: a mazin aes rude-lelet. — Római császári pénzek (Gallienus—Aurelianus) Metkából. — Koncanicai lelet (Mária és Zsigmond magyar denárai). — Kosonjai lelet (Aquileiai denárok és Ujlaky Miklós denára. Ennek képét is közli). — Satnici római denárlelet (Caracalla - Postumus). — Mača greda-i római éremlelet (Gallienus—Maximianus). — Osatini lelet (Traianus—Antonius Pius). — Szalánkemeni lelet (velencei, osztrák és lengyel pénzek), stb. stb.

Dr. Arnold Luschin: Steirische Münzfunde (Fundtabellen und Ergebnisse) a Jahrbuch für Altertumskunde II. k. 4. füzetében (Wien, 1908. 4°). — A N. K.-ben már ismertetett 14 stájerországi középkori éremlelet tanulságainak és eredményeinek összegezése, számos friesachi, gráci, bécsi és magyar veret képevel és az egyes fajok kor meghatározásával. Rendkívül tanulságos és múzeumi szempontból is igen fontos közlemény.

Wilhelm Kubitschek: Ausgewählte römische Medaillons der kaiserlichen Münzensammlung in Wien, aus dem Illustrationsmaterial der Bände I—XI des Jahrbuches der Kunstsammlungen des a. h. Kaiserhauses neu herausgegeben. Mit 23 Tafeln und 80 Textillustrationen. Wien, Anton Schroll & Co. 1909. 4°. VI és 50 l. A 23 fénynyomatú képtáblán 227 római medaillonnak képe szemlélhető.

Dr. Wilhelm Kubitschek: Ein Fund römischer Goldmünzen in Wien. (Különlenyomat a Jahrbuch für Altertumskunde III. kötetéből. Wien, 1909. 4°.) 274 római aureus a Nerótól Verusig terjedő időből. Ugyanitt 3 carnuntumi éremleletet, továbbá a gyalui (Kolozsvármegye) római denárleletet (Faustina iun.—Philippus I.) is ismerteti a szerző.

Dr. Stephan Beissel: Gefälschte Kunstwerke (Freiburg im Breisgau, Herder, 1909. 8°. 175 lap). Igen sok érdekeset mond különböző műtárgyak áráiról, hamisítások módjáról az ókortól a mai napig, a hamisítók fogásairól és a gyűjtőkről. A 64. és 65. lapokon röviden megemlékezik az érmek hamisításáról is. A könyv ára 2 mk. 40 pf.

Jahresberichte über die numismatische Literatur 1905. 1906. (Regling, Schrötter, Nützel és Menadier-től.) Különlenyomat a Zeitschrift für Numismatik-ból. (141 lap.)

Küichiro Soda: Geld und Wert. (Tübingen, C. B. Mohr. 1909. 176 lap, 8°. Ára 4 mk.) I. Kritikai rész: Az értékmérés és a pénz theoriája. II. Pozitív rész: Az értékesítésről és a pénz funkciójáról s a pénzről és értékről mint a nemzetgazdaság alapfogalmairól.

A **Monatsblatt** f. évi júliusi—októberi számaiban egyebek közt következő cikkek vonják magukra figyelmünket: A brüsszeli num. kongresszus (1910). — Nagyméretű bányamedáliákról (Ernst). — M. Antonius, Julius Caesar és Octavia nagybronz érme. — A német tört. és rég. társulatok szövetségének Wormsban tartott közgyűlése (1909 szept.).

A **Mitteilungen** der österr. Gesellschaft für Münz- u. Medaillenkunde f. évi júliusi—szeptemberi számaiban többek közt következő közlemények jelentek meg: Franz Joseph Haydn (életrajz és emlékérmének lajstroma), Andorfer Károly közleménye. — Az 1908. évi jubiláris veretek. Richter Alajostól.

Adrien Blanchet: Chronique de numismatique celtique. (Különlenyomat a Revue Celtique 1909-iki évfolyamából.) Az utóbbi időben talált leletekről közzétett közleményekről.

Ugyanezen szerzőtől: Notices extraites de la chronique de la Revue Numismatique (1909). Leletek és irodalmi munkák.

Eugène Demole: Description des médailles concernant Jean Calvin. (Különlenyomat E. Doumergue: L'Iconographie calvinienne című művéből. Lausanne, Bridel.) — Kálvin Jánosnak 96 érmét írja le s a leírásokat négy képtáblán illusztrálja.

Numismatische Zeitschrift új folyam II. k. (1909) (= 42. kötet) Wien 1909. 8° 316 lap 4 képtáblával. Melléklete Voetter Ottó kép-atlasza: Constantinus iunior pénzei s a velük egykorú veretek (16 képtábla). — A kötet változatos tartalmából említjük Voetter Ottónak Constantinus iun. pénzeit részletesen tárgyaló dolgozatát, Regling, Kubitschek, Mowat, Bahrfeldt antik görög és római numizmatika körébe vágó cikkeit, a veszprémi éremleletnek Kubitschek és Voetter által való ismertetését (Gallienus—Valentinianus II.), Luschin Arnold terjedelmes közleményét: Umrisse einer Münzgeschichte der altösterreichischen Lande vor 1500 és Schalk Károly cikkét az I. Lipót korabeli osztrák pénzügyről.

Robert Mowat: Le bureau de l'Équité et les ateliers de la Monnaie impériale à Rome d'après les monuments numismatiques et épigraphiques. (Különlenyomat a bécsi Num. Zeitschrift új folyamának 2. kötetéből.)

Eugène Demole: Le Tir à l'oiseau de Ferney du 25. août 1775. (Genève, H. Jarrys, 1909. 8°, 16 l.)

Eugène Demole: Médailles Suisses nouvelles (Genève, 1909. 8°. — Pótlék a Revue Suisse de numismatique 12. és 13. kötetéhez.)

Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

1. Éremárverések.

Dr. Phil. Jakob Hirsch (München, Arcisstr. 17.) f. évi november hó 29-ikén tartja 25-ik árverését, mely alkalommal *Philipsen Guszláv* kopenhágai éremgyűjteménye kerül a vásárra. Az árverésnek úgy anyaga, mint lajstroma is versenyez a nemrég tartott Weber-féle árverésével. Az árverési lajstrom 270 lapon 3276 tételre terjedő, tudományos értékű éremleírást tartalmaz, melyhez 35 fénynyomatú képtábla járul. A lajstrom ára 20 mk., képtáblák nélkül pedig 3 mk. A lajstrom az ismeretes Eckhel-féle, földrajzi alapon álló rendszert követve sorolja föl az érmekeket és *Graecia*-val kezdődik. A Feketetenger vidéke és délkeleti Európa, ebből pedig különösen Thrácia, Macedonia és a szorosabb értelemben vett Graecia, specialiter Athenae, Corinthus, Elis, továbbá Creta vannak itt hosszabb soro-

zatokkal képviselve. Ezeket követi *Asia* fejezete, melyben Mysia, Troas, Lesbos, Ionia, Caria, utóbbiak szigeteikkel együtt, nemkülömben Lycia, Cilicia, Syria mutatnak föl a többinél dúsabb sorozatokat. *Africa* fejezetében, mely több mint száz tételre rúg, Aegyptusé és Cyrenaicaé az oroszlánrész. A gyűjtemény anyagában, mely csupa kiváló föntartású érmekből áll, nagyszámú kiadatlan éremfaj található. A lajstrom használhatóságát egy egy pontos és részletes helynévtár és személynévtár emeli. A görög érmek minden kedvelője nagy gyönyörűséggel és sok haszonnal fogja tanulmányozhatni e becses lajstromot, mely az évek hosszú során át alkotott s a dolgok örök forgandóságának most áldozatul eső gyűjteménynek s a gyűjtőnek emlékét is van hivatva megőrizni a szakemberek és az amatőrök körében.

Ugyancsak a Hirsch-cég fogja árverezni f. é. december hó 4-ikén egy *orosz amatőr*-nek római pénzeit, melyeknek lajstroma az előbbihez csatlakozva a 3277—3355. tételeket foglalja magában. A sorozat Augustus pénzeivel kezdődik és Galla Placidiaig tart; Traianus Pater, Pertinax, Aquilia Severa neveivel is találkozunk benne, a sok aranypénzen — köztük quinariusokon — kívül nagybronzok és kontorniaták (pl. Sallustius képével) is vannak a sorozatban. — A lajstromot 3 képtábla díszíti.

Helbing Ottó (München, Maximilianstr. 13/I) f. évi november hó 29-ikén fog árverezni egy különböző országok (különösen Lengyelország) közép- és újkori pénzeiből és emlékérmekből álló gyűjteményt. Igen sok magyar vonatkozású emlékérem, továbbá magyar és erdélyi pénzek sorozata is van a gyűjteményben, melynek lajstroma 3993 tételre rúg és 16 fénynyomatú képtábla van hozzá mellékelve.

Az **Adolph Hess Nachfolger** cég (Frankfurt a/M., Mainzer Landstr. 49.) f. évi október hó 25-ikén árverezte az *Erbstein*-gyűjtemény harmadik részét (Münzen und Medaillen der Altfürstlichen Häuser). Az árverési lajstrom a 7275.—12582. sz. éremleírásokat s a 27.—36. sz. képtáblákat foglalja magában. Legerősebben Szászország van képviselve e gyűjteményben, azonban az erdélyi fejedelmek pénzei is, Báthori Kristóftól Apafi Mihályig terjedő, 35 tételre rúgó sorozattal vannak benne képviselve. A magyar vonatkozású emlékérmek közül Miksa Manó, lotharingiai V. Károly, szász-eisenachi Frigyes Ágost, III. János György (Albertinische Linie) és I. Frigyes Ágost (Albertinische Linie) némely emlékérmek említendőek.

Ugyanezen cég f. évi október hó 20-ikán árverezi *Gessner Ernő* római pénzekből, vegyes újabb tallérfélék, kisebb pénzek és emlékérmekből álló gyűjteményét. Néhány magyar pénz és erdélyi fejedelmi pénzek és emlékérmeknek, továbbá kelta pénzeknek kis sorozata is van a gyűjteményben.

Edmund Rappaport (Berlin W. Lutherstr. 9.) f. évi szeptember 27-ikén árverezett egy nagyobbára német pénzekből és emlékérmekből álló gyűjteményt. A lajstrom 881 tétel éremleírást és két képtáblát tartalmaz.

C. F. Gebert (Nürnberg, Tafelhofstr. 32/I) f. évi október hó 5-ikén tartott éremárverésén egy 1632 tételre rúgó, nagyobbára német s különösen nürnbergi és regensburgi érmekből álló sorozat került vásárra.

M. C. Muriset—Gicot (Genève, 24. Corraterie) f. évi november 15.—20. napjain árverezi L. Forrerrel együtt néhai *Stroehlin Pál*, a Société Suisse de Numismatique volt elnöke éremgyűjteményének első részét, mely svájci pénzeket és emlékérmeket foglal magában. A genfi pénzek sorozata a legdúsabb, mely valaha eladásra került, — írja Forrer L. — Nevezetes részei e gyűjteménynek a mosseli-éremkincs, a savoyai és lausannei sorozatok némely darabjai és az arany szivárványtálak. Az árverési lajstromban a pótlékon kívül 2758 tétel alatt vannak leírva az érmek és 21 képtáblán szemléltethetjük a kiválóbb darabok képeit.

Charles Dupriez (Bruxelles, Avenue de Longchamps, 77) folyó évi október 25-ikén árverezte *Bethune Félix* bárónak 1651 tételre rúgó, görög, római és vegyes újkorkori

érmekből álló gyűjteményét. Gall és kelta pénzek is vannak a gyűjteményben. A 150,000 darab XIII. századi pénzből álló brüsszeli éremlelet is ezen alkalommal került árverésre.

Ugyanezéh cég f. évi október 28.-án árverezte a Goethals és Van Dyck-féle éremgyűjteményeket s a brabanti és flandriai, stb. középkori pénzekből álló brüsszeli (1908. évi) éremleletet. A nevezett gyűjtemények gall, kelta, görög, római és vegyes középkori pénzekből állanak. Az árverési lajstromban (Catalogue Nr. 99) 1372 tételre rúgó éremleírásokon kívül 3 képtábla is található.

2. Eladó érmek lajstromai.

Zschiesche und Köder (Leipzig, Königsstr. 4) 124. sz. árjegyzéke a szokott beosztással és tartalommal, 7290 tételre rúgó terjedelemben, megjelent (1909 októberi szám.)

Rudolf Kube (Berlin SW. Wilhelmstr. 31): Numismatische Correspondenz, Nr. 255 (1909 szept.) 565 tétel.

Edmund Rappaport (Berlin W. Lutherstr. 9): Numismatisches Offertenblatt 179. sz. (1938 tétel).

C. G. Thieme (Dresden A. Augustusstr. 4) Numismatischer Verkehr, Nr. 3 (1909 július) 3153 tétel és Nr. 4. (1909 okt.) 3344 tétel.

Spink & Sons (London, Piccadilly): **Monthly Numismatic Circular** 200.—203. számai (1909 júl.—okt.)

3. Numizmatikai könyvek.

Joseph Hamburger (Frankfurt a/M. Uhlandstr. 56) f. évi június 26.-án árverezte a Wilmersdörffer-féle numizmatikai könyvgyűjteményt. (228 tétel.)

Joseph Grünfeld (Wien I. Bognergasse 7.) Lager-Katalog Nr. 10. (1909): Numismatik. 389 tétel.

Charles Dupriez (Bruxelles, Avenue de Longchamps, 77) Catalogue Nr. 98-bis. Livres Numismatiques (76 tétel). Árverésüket f. é. október 29.-én tartotta a nevezett cég. (Mionnet, Head, Saulcy. Cohen, Heiss, Lelewel, De la Tour, Muret. stb. művei.)

E. Boudeau (Paris, 11, rue Rameau) Catalogue général de monnaies, médailles et jetons. Livres de numismatique. 118. fascicule. Octobre 1909. (681 tétel. Sok fontos munka! Cohen első kiadása; 7 K, 260 frcs, Mionnet: 20 K, 750 frcs, stb.)

Lásd még: **C. G. Thieme** Numismatischer Verkehr 3. sz. (1909. július) és 4. sz. (1909 okt.)

Lásd még: **Zschiesche und Köder**: Verzeichniss Nr. 124. (7179—7290. tétel.)

T á r s u l a t i é l e t.

Társulati éremárverés. Felkérjük igen t. tagjainkat, hogy a második éremárverésre szánt éremanyagukat legkésőbb f. évi december hó 20.-áig a társulat másodtitkára: Rampacher Pál nevére a társulati helyiségbe címezve beküldeni sziveskedjenek. — Az árverés jegyzéke a Közlöny következő füzetének mellékleteként fog szétküldetni.

Összejövetelünket a társulati helyiségben tartjuk a következő napokon: 1909 november 25.; december 9. és 30.; 1910 január 13. és 27.; február 10. és 24.; március 10. és 31.; április 14. és 28.; május 12. és 26.-án. — Az összejövetel után társas vacsora lesz Katona Géza éttermében (IV., Váci utca 38.)

Kivonat a társulat választmányának 1909. évi október hó 14.-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Kiss Zoltán. — Jelen vannak még: Despinits Péter dr., Finály Gábor dr., Gohl Ödön, Kúnváry Fülöp, Rampacher Pál, Szent-

gáli Károly, Telcs Ede és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok és Zachar Antal felügyelő-bizottsági tag.

Moson vármegye újolag belép 1909., 1910. és 1911. évre a társulat rendes tagjai sorába. — A választmány elhatározta, hogy képviselteti magát a beszercebéányai tört. és rég. társulat múzeumfelavató ünnepélyén. — Gohl Ödön szerkesztő, mint a bruxelles-i nemzetközi numizmatikai kongresszus patronázs-bizottságának tagja, átadja a társulatnak a meghívót ezen kongresszusra, mire a társulat a kongresszus rendes tagjai sorába való belépését elhatározza. — A társulat rendes tagjai sorába felvételtek: *Faludi Géza* dr. orvos, Budapest, VI., Váci-körút 19.; — *Fischer János*, ny. jószágfelügyelő, Tolna; — *Hernfeld Miksa*, éremkereskedő, Bécs, I. Lugeck 7; — *Szeghalmi Gyula* tanító, Szeghalom; — *Türk József L.*, takarékpénztári pénztáros, Kőrösladány; — valamennyien a f. évtől számítva és *Gulovics Tivadar*, főgimn. tanár, Ungvár, 1910. évtől számítólág.

K. m. f. Kilényi Húgó s. k., elnök. Kiss Zoltán s. k., jegyző. Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k., Kúnváry Fülöp s. k.

Inhalt.

Max Faragó: Die Almásy-Anweisungen. Diese mit Zwangskurs emittierten Papiergelder wurden während des ungarischen Freiheitskampfes von 1848/9, auf Grund eines a. h. Befehls vom 22. März 1849, zur Deckung der Kriegskosten ausgegeben. Ihre Basis waren die Einkommen Ungarns, eines Landes, welches sich zur Zeit in weit grösserem Teile in den Händen der ungarischen Truppen befand. Zuerst wurden Anweisungen auf 5, 10, 100 und 1000 Gulden, vom 19. April an, in Umlauf gesetzt. Sie waren zweiseitig, mit ungarischem und deutschem Texte bedruckt und vom kgl. Kommissär Grafen Almásy signiert. — Gouverneur Kossuth, im Namen der ungarischen Regierung, verbot die Akzeptierung dieser Anweisungen, anderseits erliess General Windischgrätz schon am 23. Februar ein ähnliches Verbot gegen die ungarischen Noten. — Zur Beseitigung der entstandenen Schwierigkeiten wurde der Zwangskurs der Anweisungen durch Erlässe vom 22. Mai und 11. Juli auf die angrenzenden Provinzen, namentlich auf Galizien, Mähren, Schlesien, Nieder Österreich und Steiermark ausgedehnt. Inzwischen wurden auch Anweisungen auf 1 und 2 Gulden verausgabt. Mit a. h. Erlasse vom 7. August 1849 fand eine weitere Ausdehnung des Zwangskurses auf sämtliche Länder, mit Ausschluss von Venedig und Lombardien, statt. Von nun an akzeptierte auch die österr. Nationalbank diese Anweisungen, und laut ämtlicher Ausweise, befanden sich solche in ihrer Kasse am 31. August 1849 im Werte von 12.940 Gulden, am Ende des Jahres im Werte von 559.469 Gulden, und im Jahre 1853 sogar im Werte von drei Millionen Gulden.

Zur Behebung des Mangels an Kleingeld wurden am 1. August 1849 Münzscheine von 6 und 10 Kreuzer emittiert (auch mit Almásys Unterschrift). Doch half dieses Vorgehen auch wenig, da das Misstrauen zum Papiergeld soweit stieg, dass das Silber- und auch sogar Kupfergeld gänzlich aus dem Verkehre verschwand. Das Volk behalf sich durch Zerschneiden des Papiergeldes in 4 Teile. Dieses Vorgehen wurde seitens der österr. Nationalbank und auch von den kgl. Kommissären gutgeheissen. — Als man aber anfang die Anweisungen in acht Teile zu schneiden, wurde am 22. September diese Achtelung und am 12. November 1849 die Zerschneidung überhaupt verboten. Die massenhafte Produktion von kupfernem Kleingeld beseitigte zu gleicher Zeit den Mangel an Kleingeld, und den zerschnittenen Anweisungen wurde zuerst der 15. Jänner 1850, dann aber der 30. April 1851 als Einlösungstermin ausgeschrieben.

Bald fing man auch an die Anweisungen einzuziehen. Jene zu 2 Gulden wurden nur bis zum 30. September 1850, alle übrigen, mit Ausnahme der 10 Kreuzer-Scheine, bis zum 31. Oktober 1856, endlich auch diese letzteren bis zum 30. April 1858 eingelöst.

Edmund Gohl: Beiträge zu einem Korpus der Barbarenmünzen Ungarns. — In unseren Museen und in Privatsammlungen liegt eine Anzahl von nirgends publizierten Barbarenmünzen, welche, eben aus diesem Grunde, der wissenschaftlichen Kritik und Forschung teils entzogen sind. Allenfalls kann ein Korpus der Barbarenmünzen nur auf Grund vorhergehender wissenschaftlicher Arbeiten zusammengestellt werden, anderseits muss aber das Material zu solchem Zwecke durch vorgehende Publikation allgemein zugänglich gemacht werden. Verfasser gedenkt in diesem Sinne eine Anzahl interessanter Spezies, typologisch lehrreicher Varianten, und in Hinsicht auf ihre Fundorte bemerkenswerte Stücke in einer Reihe von Aufsätzen bekannt zu machen, wobei er nicht nur die Abbildungen und Beschreibungen der Münzen, sondern auch die Auseinandersetzung ihrer wissenschaftlichen Bedeutung zum besten gibt. — Die Münze Nr. 3 scheint in engster Verwandtschaft zu sein mit dem Kleingelde des Nonnos, Nr. 4 (Fundort Búj, im Komitat Szabolcs) ist eine Münze der Leuci und scheint ein neuer Beweis zu sein zur Annahme einer Verbindung unserer Kelten mit Gallien (andere Belegstücke publizierte derselbe Verfasser im Num. Közlöny II. S. 28—30), Nr. 7 ist mit den zwischen Donau und Theiss häufigen und den Jazygiern zugeschriebenen Nachahmungen römischer Kaisermünzen eng verwandt. Nr. 8 und 9 sind, in Hinweisung auf einander, Belegstücke zur Datierung der schüsselförmigen Billonmünzen Daciens.

Adolf Johann Horváth publiziert Regesten aus dem städtischen Archiv von **Dobsina** zur Geschichte der Emission und Einziehung der städtischen Not-Anweisungen zu 10, 25 und 50 Kreuzer aus dem Jahre 1860.

Andreas Leszih gibt die Geschichte der Not-Anweisungen der Stadt **Miskolcz** zu 10 und 25 Kreuzer im Jahre 1860 auf Grund der neu aufgefundenen Schriftstücke im städtischen Archiv.

Dr. Paul Harsányi und **Edmund Gohl:** Münzfunde.

Zoltán Gálócsy: Die Münzensammlung des kgl. kath. Obergymnasiums zu Ungvár. (4554 Stücke.)

Miscellen: 1. Die Medaille der Zipser Industrie-Ausstellung zu Igló, 1907. (Zoltán Neubauer). 2. Die Gesellschaft der ungarischen Amateure und Sammler. 3. Ungarische Medaillen und Plakette in der VIII. internationalen Kunstausstellung zu Venedig.

Edmund Gohl: Neue ungarische Medaillen und Plakette: 1. Kossuth-Denkmal zu Arad. 2. und 3.: Generalversammlung der Montanistischen Gesellschaft in Körmöczbánya. 4. Plakett des Gabriel Antal. 5. Plakett des Mór Reismann.

Gabriel Ötvös: Literatur. — Auktion- und Lagerkataloge. — Gesellschafts-Nachrichten.

S o m m a i r e.

Max Faragó: Les assignats Almásy. Histoire des assignats émis en Hongrie en 1849 à cours forcé, retirés en 1858.

Edmond Gohl: Contributions au Corpus des monnaies barbares de la Hongrie. Première série des monnaies inédites, variantes remarquables et trouvailles intéressantes des monnaies barbares de Hongrie.

Adolphe Jean Horváth: Regestes concernant l'histoire des assignats de nécessité de la ville de Dobsina en 1860.

André Leszih: Histoire des assignats de nécessité de la ville de Miskolcz de l'an 1860.

Le dr. Paul Harsányi et **Edmond Gohl:** Trouvailles.

Zoltán Gálócsy: Le médaillier du gymnase d'Ungvár.

Miscellanées. — **Gabriel Ötvös:** Littérature numismatique. — **Ventes.** — Nouvelles de la société hongroise de numismatique.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A
MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI
GOHL ÖDÖN.

VIII. ÉVFOLYAM.

I. FÜZET.

BUDAPEST
HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.
1909.

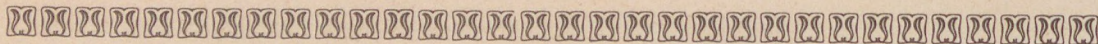

TARTALOM

1. Gohl Ödön: A rétei barbár ezüstpénz-lelet	1 lap
2. Kováts Ferenc: Tanulmányok a magyar középkori pénzverés köréből. — I. A Boldogasszonyos aranyforintok érmészeti fejlődése	8 »
3. Gohl Ödön: Egy lőcsei 10 kros szükségbankó	19 »
4. —n: Újdonságok	20 »
5. Z.: A Magyar Numizmatikai Társulat körmöcbányai kirándulásának emlékére vert érem	21 »
6. Érem- és könyvvásár	22 »
7. Társulati élet. — Tiszti és tagnévsor	23 »
8. Német és francia kivonat	33 »
Melléklet: A Numizmatikai Közlöny VII. (1908) kötetének címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.	

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkesztő GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órát tart a társulat helyiségében (IV., Kaplony-utca 7., II. 13.) csütörtökön és szombaton este 6 órától 7 óráig. Helyettesíti Rampacher Pál másodtitkár.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár és gyűjtemény őre: dr. Finály Gábor hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön d. u. 5 órától 7 óráig áll a tagok rendelkezésére. Helyettesíti Dr. Schulek Alfréd másodkönyvtáros.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) vesz át.

23.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN.

VIII. ÉVFOLYAM.

1909.

II. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1909.

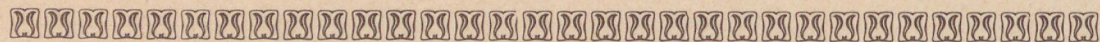

T A R T A L O M

1. <i>Dr. Mihálovics Béla</i> : A Georgikon érmei	35. lap
2. <i>Gohl Ödön</i> : A Biatec-csoportbeli barbár pénzek (I. közlemény)	39. »
3. <i>Szalay Gyula</i> : A kiskunfélegyházai aranyforint-lelet	50. »
4. <i>Schrödl József</i> és — <i>x</i> : Numizmatikai mozgalmak a vidéken.	52. »
5. <i>Leszih Andor</i> : Resurgo	57. »
6. <i>Dr. Harsányi Pál, Frey Imre</i> és <i>Leszih Andor</i> : Éremleletek	57. »
7. — <i>n</i> : Ujdonságok	59. »
8. <i>Múzeumok</i> . (— <i>n</i> , <i>Leszih Andor</i> és <i>dr. Petrikovich János</i> közleményei)	59. »
9. <i>Ötvös Gábor</i> : Irodalom	61. »
10. <i>Különfélék</i>	66. »
11. <i>Érem- és könyvvásár</i>	67. »
12. <i>Társulati élet</i>	68. »
13. E füzet tartalmának német és francia kivonata	73. »

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.
A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkeszti GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos óráat tart a társulat helyiségében (IV., Kaplony-utca 7., II. 13.) csütörtökön és szombaton este 6 órától 7 óráig. Helyettesíti Rampacher Pál másodtitkár.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár és gyűjtemény őrre: dr. Finály Gábor hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön d. u. 5 órától 7 óráig áll a tagok rendelkezésére. Helyettesíti dr. Schulek Alfréd másodkönyvtáros.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) vesz át.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt alapítványi összegekről és tagsági díjakról.

Alapító tagok befizetései: Rampacher Pál 50.— kor. és 2 kor. 50 fill. kamat; Zimmermann Lajos dr. 50.— korona.

Rendes tagok 20 koronás tagsági díja: 1909-re: Kilényi Hugó, Mihálovics Béla dr.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díja: 1909-re: Gramberg Nándor, Jeszenszky Géza, Weifert Ignác.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díja: 1907-re: Éber Lászlóné, Gorove László dr. — 1908-ra: Gorove László dr., Horváth Mihály, Katona Béla. — 1909-re: Andrassy Gyula, Ábrahám Vilmos, Beőkőnyi Viktor, Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, Budapest VII. ker. állami főgimn. ifjúsági könyvtára, Dáni Nándor, Despinits Péter dr., Délmagyarországi tört. és rég. múzeumtársaság, Dobay Ferenc, Durugy Ferenc, Egger Ármán, Enyeter Ferenc, Eszék szab. kir. város múzeuma, Esztergom vármegye törv.-hat. bizottsága, Édeskuty Jenő, Éremkedvelők Egyesülete, Fejér József, Forster Gyula báró, Főfémjelző és fémbeváltó-hivatal, Gáspár Fülöp, Gergelyi Tamás, Geszti György, Gohl Ödön, Gyulai Noé Hugó dr., Hidvéghi Sándor, Horváth Antal, Hüttl Dezső, Jeszenszky Alajos, Kállay András, Krajtsik Ferenc dr., Kunváry Fülöp, Kürti Gyula, Leszih Andor, Lőfkovits Artur, Löwenstein Arnold, Magyar Kegyesitanító Rend, Martinovich Róbert dr., Maszlaghy Ferenc, Mály János, Mihalik József, Milleker Bódog, Nagy Zoltán, Neumann Károly dr., Ott János, Pákozdy Károly dr., Pelachy János, Pfinn József, Pintér Sándor, Rajos Lajos ifj., Rehák Rezső, Révay Gyula báró ifj., Rohde Tivadar, Schlesinger József, Schmideg Alfréd, Schulek Alfréd dr., Schwarcz Nándor, Somssich János gf., Strauss Pál, Szalay Imre, Szende Gyula dr., Szendrey János dr., Szivák Imre dr., Sztelho Ottó, Varga Béla, Váry Szabó Elemér, Walla József ifj., Walla Vilma, Wertheim Pál, Woyciechowski Vilmos, Zachar Antal, Zwack Ákos.

Rendes tagok 8 koronás tagsági díja: 1909-re: Pannonhalmi szent Benedekrendi közp. főkönyvtár.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díja: 1907-re: Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat. — 1908-ra: Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat, Listyevity Lajos. — 1909-re: Akantisz Ignác, Bathó Lajos, Bártfai m. kir. állami gimnázium, Bodrogi János, Boroskay János, Borso-d-miskolci közművelődési és múzeum egyesület, Bothár Samu dr., Bozó Géza, Böhm Lénárt, Brenner Ferenc, báró Bruckenthal-féle múzeum, Cahn E. Adolf, Daniel Ferenc, Daubner József, Dimák Gyula, Dobiaschi József, Duka Marcel, Eperjesi ág. ev. koll. főgimn., Farkas Sándor (Nagyenyed), Fekete Győző, Felkai Tátra-múzeum, Felsőlövői ev. főgimnázium, Frey Imre, Grünhut Alfréd, Győri szent Benedekrendi főgimn. múzeuma, Hamburger József, Helbing Ottó, Hirsch Jakab dr., Hlatky József, Hódmezővásárhelyi ref. főgimn., Hont vármegye közönsége, Horváth A. János, Horváth B. Ákos dr., Hurtay Lajos ifj., Husnik János ifj., Iglói ág. ev. főgimnázium, Jankovits József Mihály dr., Jankovich-Bésán Endre, Jászberényi m. kir. áll. főgimn., Jókay Endre, Kacska József, Kalocsai I. t. érseki főgimnázium, Karcagi ev. ref. főgimnázium, Kassai múzeum, Kecskeméti róm. kath. főgimnázium, Kiskunfélegyháza városi múzeum, Kolozsvári ref. kollégium, Kovács István, Kovács Ede, Kovács Kálmán, Listyevity Lajos, Losonc r. t. városi közkönyvtára, Losonczy Károly, Lukeschitz Ármán, Magyarország. Kárpát-egyesület múzeuma, Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Mayer Elek, Merzbacher Jenő dr. utódai, Mezey Mihály, Mezőturi ev. ref. főgimnázium, Mild Gyula ifj., Múzeumi tót társaság, Nagyenyedi Bethlen-kollégium régiségtára, Nagyváradi prem. kath. főgimnázium, Nedeljkovic Tódor, Neubauer Zoltán, Nécsey József, Nyitra-megyei múzeum, Örmény múzeum-egyesület, Pazár Zoltán, Papay Pál dr., Petrikovich János dr., Pénzverő-hivatal (Körmöcbánya), Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Puky József, Reisner József, Resch Adolf, Richter Viktor, Ruisz Gyula, Schweninger Jakab, Somogy vármegyei könyvtára, Soproni ev. főgimnázium, Szarvasi ág. ev. főgimnázium, Szatmári Kölcsey-kör múzeuma, Szászvárosi ev. ref. Kun-kollégium, Szekfü György, Thallóczy Lajos, Tiszafüredi múzeum és könyvtár-egylet, Tomik Bernardin, Tóth Sándor, Tömörkény István, Varannai István, Verseci m. kir. állami főreáliskola, Veszprém megyei múzeum, Vértes Sándor, Voetter Ottó, Wersényi Róza, Zentai községi főgimnázium, Zilahy ev. ref. főgimnázium. — 1910-re: Pécsi városi múzeum, Váci múzeum-egyesület.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy **tagsági díjaikat** s alapítványaik esedékes részletét és a hátralék utáni 5% kamatot az első füzethez mellékelve **postautalványon** mielőbb küldjék be a pénztáros címére. Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjaikat **április hó 1-éig** be nem fizették, **postai megbízás** útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszédés költsége (61 fillér) is őket terheli. **A postai megbízásokat május hó 1-én küldjük szét.**

A tagsági díjak rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtáztatnak. Aki ezenfelül tagsági díjáról **nyugtát** óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségeit is előzetesen beküldeni tartozik.

Felkérjük tagdíjhátralékos tagjainkat, hogy tagsági díjaikat társulatunk pénztárába befizetni szíveskedjenek.

FEJÉR JÓZSEF

== BUDAPEST, ==

IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Megjelent 1908. évi 9-ik számú árjegyzékem, mely 1381 szám alatt felsorolt érmet tartalmaz. Általános tartalmára való tekintettel német nyelven kell megjelentetnem, miért is magyar vevőim elnézését kérem.

Az árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm.

FISCHER EMIL

ÉREM - KERESKEDŐ

Bécs, I. Kohlmarkt. 8., I. em.

(Bejárat Wallnerstrasse I.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és emlékérmekinek állandó raktára. Egyes darabok, nagyobb csoportok, egész gyűjtemények, leletek a legnagyobb áron vétetnek meg. — Az újonnan megjelent XIII. számú eladási árjegyzékem (1908) tartalmaz körülbelül 3000 darab ókori (görög, római és bizánci) érmet 1872 szám alatt felsorolva, többnyire pontos leírással s az egyes darabok áraival megjelölve. A tisztelt közönség kíváncsiára megküldöm.

C. G. THIEME

ÉREM - KERESKEDŐ

DRESDEN, A.-AUGUSTUS-STR. 4.

ALAPITVA 1863-BAN.

ALAPITVA 1863-BAN.

Régi pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című Numizmatikai folyóirat kiadója. Évenként 12 szám, 6 fénynyomatú táblával. XLIV. évfolyam. 1909. Előfizetési díja 6 márka.

„Numismatischer Verkehr“ eladó régi pénzek lajstroma. Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám. Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

DR. WALLA F.

BÉCS, I., MÖLKERBASTEI 12.

Ókori görög és római, középkori, valamint újkori pénzekben és emlékérmekben nagy választék.

Régi pénzek és régipénzgyűjtemények vétele és eladása.

HELBING OTTÓ

== ÉREMKERESKEDŐ ==

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és emlékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénzfizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mérsékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves rendelkezésére állanak.

EGGER TESTVÉREK

(BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

BÉCS, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régi pénzek és emlékérmek minden fajából álló nagy raktárát. Különlegességek: ókor, görög és római pénzek. □ Egyes érmek és egész gyűjtemények vétele. □ Árjegyzékek kiadása.

Régipénz árverések rendezése.

WILMERSDÖRFER-FÉLE GYŰJTEMÉNY

□ V. (UTOLSÓ) CSOPORT □

Ausztria és Magyarország s velők kapcsolatos világi és egyházi személyek, magánosok, városok, stb. körülbelül 2500 szám. Közte sok elsőrangú ritkaság.

Olaszország (körülb. 1000 szám), Spanyolország, Portugál, Nagybritania.

Wilmsersdörfer numizmatikai könyvtára stb. éremszekerények.

Az árverés 1909. június hó 21-én, hétfőn s a rá következő napokon FRANKFURT a. M.-ban fog megtartatni

Josef Hamburger, Uhlandstr. 56. vezetése mellett.

Katalogus c. 12 képestáblával 5 márka áron, táblák nélkül ingyen kapható a megjelenés után.

Megrendelések már most felvételnek.

:: Kérem a címet pontosan megfigyelni. ::

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt alapítványi összegekről és tagsági díjakról.

Alapító tagok befizetései: Bleyer Izsó dr. 200 kor.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1907-re: báró Nyáry Albert dr.; — 1908-ra: Krajsik Ferenc dr., Tolna vármegyei múzeum; — 1909-re: Horváth Mihály, Munkácsy József, Szabó Otmár Versec városi múzeum.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1907-re: Hauzer Pál, Szatmár vármegyei múzeuma; — 1908-ra: Bács-Bodrog vármegyei történelmi társulat, Besztercebányai városi múzeum, Lossonczy István ifj., Pozsony városi múzeum, Szatmár vármegyei múzeuma, Zánandrea Vilmos; — 1909-re: Biharmegyei és nagyváradai régészeti és történelmi egyesület, Nagyszombati városi közkönyvtár, Zánandrea Vilmos; — 1910-re: Zánandrea Vilmos.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy **tagsági díjaikat** s alapítványaik esedékes részletét és a hátralék utáni 5% kamatot a jelen fizethez mellékelt **postautalványon** mielőbb küldjék be a pénztáros címére. Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjaikat **április hó 1-éig** be nem fizették, **postai megbízás** útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszedés költsége (61 fillér) is őket terheli. **A postai megbízásokat május hó 1-én küldjük szét.**

A tagsági díjak rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtáztatnak. Aki ezenfelül tagsági díjáról **nyugtát** óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván a megfelelő okmánybélyeg költségeit is előzetesen beküldeni tartozik.

Felkérjük tagdíjhátralékos tagjainkat, hogy tagsági díjaikat társulatunk pénztárába befizetni szíveskedjenek.

FEJÉR JÓZSEF

== BUDAPEST, ==

IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Megjelent 1908. évi 9-ik számú árjegyzékem, mely 1381 szám alatt felsorolt érmet tartalmaz. Általános tartalmára való tekintettel német nyelven kell megjelentetnem, miért is magyar vevőim elnézését kérem.

Az árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm.

HELBING OTTÓ

== ÉREMKERESKEDŐ ==

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmekek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mérsékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves rendelkezésére állanak.

FISCHER EMIL

ÉREM - KERESKEDŐ

Bécs, I. Kohlmarkstr. 8., I. em.

(Bejárat Wallnerstrasse I.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és emlékérmek-
nek állandó raktára. Egyes darabok, nagyobb csoportok,
egész gyűjtemények, leletek a legnagyobb áron vétetnek
meg. — Az újonnan megjelent XIII. számú eladási ár-
jegyzékem (1908) tartalmaz körülbelül 30.0 darab ókori
(görög, római és bizánci) érmet 1872 szám alatt felsorol-
va, többnyire pontos leírással s az egyes darabok áraival
megjelölve. A tisztelt közönség kívánságára megküldöm.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

BÉCS, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régi pénzek és emlék-
érmek minden fajából álló
nagy raktárát. Különlegessé-
gek: ókor, görög és római pénz-
ek. □ Egyes érmek és egész
gyűjtemények vétele. □ Ár-
jegyzékek kiadása.

Régipénz ár-
verések rende-
zése.

C. G. THIEME

ÉREM - KERESKEDŐ

DRESDEN, A.-AUGUSTUS-STR. 4.

ALAPITVA 1863-BAN.

ALAPITVA 1863-BAN.

Régi pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című Numizmatikai folyó-
irat kiadója. Évenként 12 szám, 6 fénynyomatú táblával.
XLIV. évfolyam. 1909. Előfizetési díja 6 márka.

„Numismatischer Verkehr“ eladó régi pénzek lajstroma.
Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám.
Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

DR. WALLA F.

BÉCS, I., MÖLKERBASTEI 12.

Ókori görög és római, középkori, valamint
újkori pénzekben és emlékérmekben nagy
választék.

Régi pénzek és régipénzgyűjte-
mények vétele és eladása.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme

az illető tag nevével és felvételének
évszámával ezüstben kiverve 12 ko-
rona, bronzban 8 korona áron ren-
delhető meg a társulat titkári hiva-
talánál (IV., Kaplony-utca 7. szám,
II. emelet, 13.)

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN.

VIII. ÉVFOLYAM.

1909.

III. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1909.

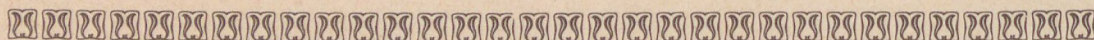

TARTALOM

1. Gohl Ödön: Magyar iskolák érmei. (Első közlemény)	75. lap
2. Gohl Ödön: A Biatec-csoportbeli barbár pénzek. (Második közlemény).	99. »
3. Szentgáli Károly: Ujlaky Miklós kiadatlan denára.	104. »
4. Faragó Miksa: A mi bankjegyeink.	105. »
5. Leszih Andor: Miskolc város pénztári utalványa 1860	108. »
6. Gohl Ödön: Nemzetközi numizmatikai és medaillisztikai kongresszus Brüsszelben 1910	110. »
7. Különfélék: Horváth A. János: Iskolai signumok. — Az iglói ág. ev. főgimnázium éremgyűjteménye. — Ifj. Mild Gyula: Egy érdekes régi érem	111. »
8. Ötvös Gábor és —vt—: Irodalom	113. »
9. Z—n: Fadrusz János emlékérmé.	117. »
10. Újdonságok	118. »
11. Érem- és könyvvásár	118. »
12. Társulati élet	120. »
13. E füzet tartalmának német és francia kivonata	122. »

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkeszti GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órát tart a társulat helyiségében (IV., Kaplony-utca 7., II. 13.) csütörtökön és szombaton este 6 órától 7 óráig. Helyettesíti Rampacher Pál másodtitkár.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár és gyűjtemény őrre: dr. Finály Gábor hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön d. u. 5 órától 7 óráig áll a tagok rendelkezésére. Helyettesíti dr. Schulek Alfréd másodkönyvtáros.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) vesz át.

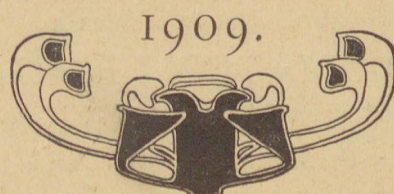

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A
MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI
GOHL ÖDÖN.

VIII. ÉVFOLYAM.

IV. FÜZET.

BUDAPEST
HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.
1909.

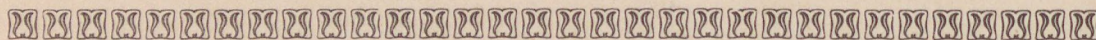

TARTALOM

1. Faragó Miksa: Az Almásy-bankó	123. lap
2. Gohl Ödön: Adalékok a hazai barbárpénzek Corpus-ához	129. »
3. Horváth Adolf János: Adatok a dobsinai papírpénzekhez	134. »
4. Leszli Andor: Adatok az 1860-i miskolci pénztári utalvány történetéhez	135. »
5. Dr. Harsányi Pál és Gohl Ödön: Éremleletek	138. »
6. Gálócsy Zoltán: Az ungvári kir. kath. főgimn. múzeuma	145. »
7. Különfélék	145. »
8. G—n: Ujdonságok	146. »
9. Ötvös Gábor: Irodalom	147. »
10. Érem- és könyvvásár	150. »
11. Társulati élet.	152. »
12. Német és francia kivonat	153. »
13. A Numizmatikai Közlöny VIII. évfolyamának címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.	

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkesztő GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratait, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órát tart a társulat helyiségében (IV., Kaplony-utca 7., II. 13.) csütörtökön és szombaton este 6 órától 7 óráig. Helyettesíti Rampacher Pál másodtitkár.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár és gyűjtemény őre: dr. Finály Gábor hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön d. u. 5 órától 7 óráig áll a tagok rendelkezésére. Helyettesíti Szentgáli Károly másodkönyvtáros.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kútvány Fülöp, Budapest, VII. ker., Wesselenyi-utca 20.) vesz át.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt alapítványi összegekről és tagsági díjakról.

Alapító tagok befizetései: Telcs Ede 50 kor. és 2 kor. 50 fill. kamat.

Rendes tagok 20 koronás tagsági díja: 1909-re: Dirner Gusztávné, Rausch Aladár.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díja: 1909-re: Milch Ármin.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díja: 1906-ra: Markoff Alexis; — 1907-re: Kováts Ferenc dr., Markoff Alexis; — 1908-ra: Baich Milán báró, Beck Ö. Fülöp, Fiala Ede, Kováts Ferenc dr., Neuschloss Kornél; 1909-re: Baich Milán báró, Ballagi Aladár dr., Baumgarten Nándor dr., Beck Ö. Fülöp, Békés vármegyei közművelődési egyesület, Erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiségtára, Ernuszt József dr., Faludi Géza dr., Fiala Ede, Fraknoi Vilmos, Friedmann Izidor, Gundel Károly, Halász Olivér dr., Harsányi Pál dr., Hoffmann Frigyes dr., Kammerer Ernő dr., Katona Béla, Kiss Zoltán, Kováts Ferenc dr., Kramer József, Lenz József, Neuschloss Kornél, Magyar Nemzeti Múzeum érem- és régiség-oszt. y., Markoff Alexis, Pesti Ferenc, Pompéry Elemér, Sarbó Leó, Steiner Ferenc, Tolna vármegyei múzeuma.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díja: 1908-ra: Balatoni Múzeum-Egyesület, Hauzer Pál, Ujvári Béla; — 1909-re: Ábrai Lajos, Bács-bodrog vármegyei történelmi társulat, Berwaldszky Kálmán, Besztercebányai városi múzeum, Borsos István, Czápáry Pál dr., Darnay Kálmán, Érseki papnevelő intézet (Esztergom), Fischer János, Fogel Ágoston, Gálócsy Zoltán, Gömörmegyei múzeum-Hauzer Pál, Hernfeld Miksa, Hess Adolf utóda, Joanneum (Graz), Karácson Béla, Kállai Dezső, Kecskemét th. város, Kiskunhalasi evang. ref. főgimn., Kolozsvári kegyestan.-rendi kath. főgimn., Komárom vármegyei közönsége, Konkoly Thege Balázs dr., Korentsy Sándor K., Losonczy István ifj., Mosonmegyei tört. és rég. egyesület, Moson vármegyei közönsége, Nagybányai Múzeum-Egyesület, Payer Endre dr., Philipp István, Pokorny László, pozsonyi ág. ev. liceum dr. Schimkó-féle éremgyűjteménye, Riffer Frigyes Vilmos, Sáros vármegyei múzeum, Selmecebányai ág. hitv. ev. liceum, Szabadka szab. kir. város, Szabó György, Szirmai Antal, Tinis József, Türk József L., Ungvári kir. kath. főgimn., Vasvármegyei kultur-egyesület, Vojtás Mátyás, Vuits János, Walla Ferenc dr.; — 1910-re: Bartalos Gyula dr.

Pótlék a tagsági díjakhoz, 4 kor.: Thallóczy Lajos; 2 kor.: Pannonhalmi szent Benedek-rendi közp. főkönyvtár.

Kelkérjük tagdíjhátralékos tagjainkat, hogy tagsági díjait a társulatunk pénztárába befizetni szíveskedjenek.

FEJÉR JÓZSEF

— BUDAPEST, —

VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 70. SZÁM.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Megjelent 1908. évi 9-ik számú árjegyzékem, mely
1381 szám alatt felsorolt érmet tartalmaz. Általa-
nos tartalmára való tekintettel német nyelven kell
megjelentetnem, miért is magyar vevőim elnézését
kérem.

Az árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm.

HELBING OTTÓ

— ÉREMKERESKEDŐ —

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmekek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

C. G. THIEME ÉREM- KERESKEDŐ

DRESDEN, A-AUGUSTUS-STR. 4.

ALAPITVA 1863-BAN.

ALAPITVA 1863-BAN.

Régi pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című Numizmatikai folyó-
irat kiadója. Évenként 12 szám, 6 fénynyomatú táblával.
XLIV. évfolyam. 1909. Előfizetési díja 6 márka.

„Numismatischer Verkehr“ eladó régi pénzek lajstroma.
Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám.
Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

BÉCS, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régi pénzek és emlék-
érmek minden fajából álló
nagy raktárát. Különlegessé-
gek: ókor, görög és római pén-
zek. □ Egyes érmek és egész
gyűjtemények vétele. □ Ár-
jegyzékek kiadása.

Régipénz ár-
verések rende-
zése

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindenemű régi pénzek és érmek vétele és
eladása úgy egyes darabokban, mint egész
gyűjteményekben. — Prehisztorikus és római
ásatások és régiségek. — Választékküldeme-
nyek a gyűjtők rendelkezésére állanak ::

Magyar levelezés. Magyar levelezés.

KÁLLAI DEZSŐ

ÉREMKERESKEDŐ

WIEN, I., LOBKOWITZPLATZ 3.

Ajánlja a gyűjtő uraknak minden kor-
szak régi pénzeiből álló nagy raktárát.
Prehisztorikus és római ásatásokból
:: eredő tárgyak is olcsón eladók. ::

A gyűjtési kör közlését kéri, hogy választékkül-
deményekkel szolgálhasson.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme

az illető tag nevével és felvételének
évszámával ezüstben kiverve 12 ko-
rona, bronzban 8 korona áron ren-
delhető meg a társulat titkári hiva-
talánál (IV., Kaplony-utca 7. szám,
II. emelet, 13.)

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díja: 1908-ra: Báró Nyáry Albert; — 1909-re: Bartalos Gyula dr., Finály Gábor dr., Haranghy György, Keppich Gyula dr., Kósa Sándor, Lippay Károly, Orsz. Régészeti és Embertani Társulat, Rácsay Géza dr., Steinitz Sándor, Szentgáli Károly, Torontál vármegye, Ungar Dezsőné.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díja: 1909-re: Alsó-fehérmegyei tört. rég. és természettud. egyesület, Forray József Sándor, Hajdú Dezső dr., Küttel Samu, Magurányi József, Nagy József, Pozsony város múzeuma, Roser József, Schreiber Antal, Szilágyi Imre dr., Tyll Gusztáv, Várnay Ernő dr., Veber Ernő I., Zöld János, Zsoldos Benő.

Rendes tagok 4 koronás pótléka: 1909-re: Bozó Géza.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy **tagsági díjaikat** s alapítványaik esedékes részletét és a hátralék utáni 5% kamatot az első füzethez mellékelt **postautalványon** mielőbb küldjék be a pénztáros címére. Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjaikat **április hó 1-éig** be nem fizették, **postai megbízás** útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszedés költsége (61 fillér) is őket terheli. **A postai megbízásokat május hó 1-én küldjük szét.**

A tagsági díjak rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtáztatnak. Aki ezenfelül tagsági díjáról **nyugtát** óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségeit előzetesen is beküldeni tartozik.

Felkérjük tagdíjhátralékos tagjainkat, hogy tagsági díjaikat társulatunk pénztárába befizetni szíveskedjenek.

FEJÉR JÓZSEF

— BUDAPEST, —

IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Megjelent 1908. évi 9-ik számú árjegyzékem, mely 1381 szám alatt felsorolt érmet tartalmaz. Általános tartalmára való tekintettel német nyelven kell megjelentetnem, miért is magyar vevőim elnézését kérem.

Az árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm.

HELBING OTTÓ

— ÉREMKERESKEDŐ —

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és em-
lékermek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

FISCHER EMIL

ÉREM - KERESKEDŐ

Bécs, I. Kohlmarkt. 8., I. em.
(Bejárat Wallnerstrasse I.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és emlékérmek-
nek állandó raktára. Egyes darabok, nagyobb csoportok,
egész gyűjtemények, leletek a legnagyobb áron vétetnek
meg. — Az újonnan megjelent XIII. számú eladási ár-
jegyzékem (1908) tartalmaz körülbelül 3000 darab ókori
(görög, római és bizánci) érmet 1872 szám alatt felsorol-
va, többnyire pontos leírással s az egyes darabok áraival
megjelölve. A tisztelt közönség kívánságára megküldöm.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER)

régipénz-kereskedés

BÉCS, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régi pénzek és emlék-
érmek minden fajából álló
nagy raktárát. Különlegessé-
gek: ókor, görög és római pén-
zek. □ Egyes érmek és egész
gyűjtemények vétele. □ Ár-
jegyzékek kiadása.

Régipénz ár-
verések rende-
zése.

C. G. THIEME

ÉREM- KERESKEDŐ

DRESDEN, A.-AUGUSTUS-STR. 4.

ALAPITVA 1863-BAN.

ALAPITVA 1863-BAN.

Régi pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című Numizmatikai folyó-
irat kiadója. Évenként 12 szám, 6 fénynyomatú táblával.
XLIV. évfolyam. 1909. Előfizetési díja 6 márka.

„Numismatischer Verkehr“ eladó régi pénzek lajstroma.
Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám.
Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

DR. WALLA F.

BÉCS, I., MÖLKERBASTEI 12.

Ókori görög és római, középkori, valamint
újkori pénzekben és emlékérmekben nagy
választék.

Régi pénzek és régipénzgyűjte-
mények vétele és eladása.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme

az illető tag nevével és felvételének
évszámával ezüstben kiverve 12 ko-
rona, bronzban 8 korona áron ren-
delhető meg a társulat titkári hiva-
talánál (IV., Kaplony-utca 7. szám,
II. emelet, 13.)